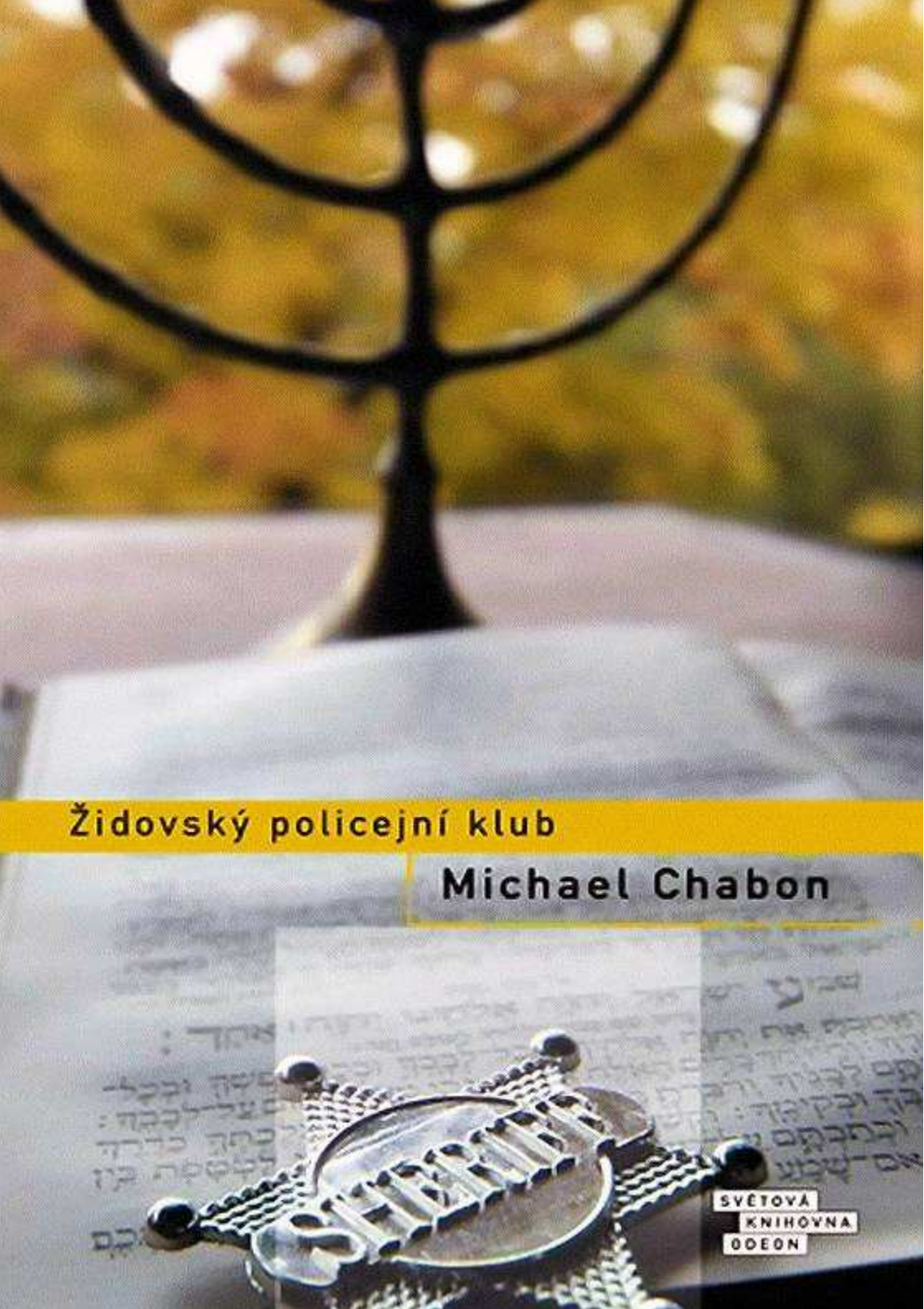
Židovský policejní klub

Michael Chabon

SVĚTOVÁ KNIHOVNA ODEON

Nejnovější román Michaela Chabona *Židovský policejní klub* se odehrává v alternativní přítomnosti v aljašském městě Sitka. Tam byla před druhou světovou válkou umístěna velká část východoevropských Židů, kteří tak unikli holocaustu. Sitka byla vyhlášena federálním distriktem USA se zvláštním režimem židovské samosprávy, jež má však záhy skončit, a území se vrátí do rukou Spojených států. To v obyvatelích města, které už tři generace žije vlastním životem, svázaným specifickými náboženskými pravidly, vyvolává pochopitelnou nejistotu.

Životem omlácený detektiv oddělení vražd Meyer Landsman začíná vyšetřování nového případu, který může být jeho poslední, protože nikdo neví, co s místní policejní stanicí udělá nová americká správa. Pátrání po vrahovi mladého narkomana zavede Landsmana a jeho parťáka Berka Shemetse hluboko do nitra místní ortodoxní komunity, která zároveň funguje jako dokonalá mafiánská rodina. Chabon vytváří fascinující, do nejmenších podrobností promyšlený svět, v němž dochází ke konfliktu prastarých hodnot s požadavky moderní společnosti, sevřené zvláštními regulemi výjimečného režimu. Hlavní hrdina jako by vyšel z pera mistrů americké drsné školy Raymonda Chandlera nebo Dashiella Hammetta. Chabon vzdává hold svým oblíbeným „pokleslým" žánrům, ať už je to komiks, jemuž postavil pomník *Úžasnými dobrodružstvími Kavaliera a Claye*, či detektivce, kterou si už vyzkoušel v *Konečném řešení*. *Židovský policejní klub* získal v žánru sci-fi a fantasy ocenění Nebula. Hugo a Locus, dále cenu Edgar v žánru mystery a také Sidewise, udílenou za díla z alternativní historie.

Americký spisovatel Michal Chabon se narodil roku 1963 ve Washingtonu a vyrůstal v Marytandu. Absolvoval anglickou literaturu na Pittsburghské univerzitě a kurzy tvůrčího psaní na Kalifornské univerzitě v Irvine. Spolupracoval s časopisy The New Yorker, Esquire či Playboy. Svou literární dráhu započal vydáním románu *Tajemství Pittsburghu* (1989), po němž následovala roku 1991 povídková sbírka *Modelový svět* (č. 2006). O čtyři roky později (1995) publikoval svůj druhý román *Wonder Boys*, roku 1999 pak vyšel druhý povídkový svazek *Mladí vlkodlaci.* Jeho „velký román", původně nazvaný *Zlatý věk*, spatřil světlo světa roku 2000: *Úžasná dobrodružství Kavaliera a Claye* (č. Odeon 2004). Roku 2001 za něj získal Pulitzerovu cenu. Michael Chabon také dokončil scénář ke stejnojmennému filmu (režie Stephen Daldry) a podílí se na komiksových svazcích s názvem *Úžasná dobrodružství Eskapisty.* Roku 2004 vydat nejprve svou první prózu pro děti *(Letní země)*, pak novelu *Konečné řešení* (č. Odeon 2007). Roku 2007 vyšel román *Židovský policejní klub*, za který autor získal pět literárních cen. V současnosti se podle tohoto díla natáčí film v režii bratrů Coenových.

Michal Chabon

ŽIDOVSKÝ POLICEJNÍ KLUB

ODEON
2008

1

Devět měsíců vegetoval Landsman v hotelu Zamenhof a za tu dobu se žádný z jeho spolunocležníků nenechal zamordovat. Teď však kdosi prohnal kulí hlavu hosta z pokoje 208, Žida, který si říkal Emanuel Lasker.

„Nezvedal telefon, neotvíral," říká noční recepční Tenenboym, když tahá Landsmana z postele. Landsman obývá pokoj 505 s výhledem na neonový poutač hotelu naproti přes ulici Maxe Nordaua. Jmenuje se Blackpool a to slovo hraje podstatnou roli v Landsmanových nočních můrách. „Musel jsem si odemknout sám."

Noční recepční je bývalý mariňák, jenž se v šedesátých letech, po návratu z jatek kubánské války, úspěšně zbavil návyku na heroin. K uživatelům drog, kteří bydlí v Zamenhofu, se chová s takřka mateřskou péčí. Posečká jim se splácením půjčky a dbá na to, aby je nikdo nerušil, když to není žádoucí.

„Sahal jste v pokoji na něco?" ptá se Landsman.

„Jenom na peníze a šperky," praví Tenenboym.

Landsman si oblékne kalhoty, obuje se a natáhne si šle. Pak se on i Tenenboym podívají na kliku dveří, kde visí červená kravata se silným hnědým pruhem, zavázaná na uzel, aby se ušetřil čas. Landsmanovi zbývá do další směny osm hodin. Osm mizerných hodin bude čekat jako krysa v proskleném teráriu vystlaném pilinami, s flaškou v ruce. Landsman si povzdechne a jde si pro kravatu. Navlékne ji přes hlavu a utáhne uzel až k límečku. Vklouzne do saka, sáhne do náprsní kapsy, aby se přesvědčil, že tam má peněženku a policejní placku, a poklepá šolem v podpažním pouzdru, Smith & Wesson model 39 se zkrácenou hlavní.

„Nerad vás budím, detektive," omlouvá se Tenenboym. „Ale viděl jsem, že stejně moc nespíte."

„Ale spím," povídá Landsman. Natáhne se po sklence – suvenýr ze Světové výstavy 1977 – s níž má zrovna intimní vztah. „Jen to dělám ve spodkách a v košili." Zvedne skleničku a připije na třicet roků, které

uplynuly od Světové výstavy v Sitce. Byl to prý nejpamátnější okamžik v dějinách židovského osídlení tady na severu, a on to zpochybňovat nebude. Meyeru Landsmanovi bylo tehdy čtrnáct a právě objevoval krásy Židovek, pro které rok 1977 musel být určitým způsobem vrcholem. „Sedím přitom v křesle.“ Obrátí do sebe skleničku. „S šolemem pod paží.“

Podle lékařů, terapeutů i jeho bývalé manželky je pro Landsmana alkohol lék, pije, aby vyladil skleněné píšťaly svého rozpoložení kladivem padesátiprocentní slivovice. Ovšem je pravda, že zná pouze dvě rozpoložení: buď pracuje, nebo je mrtvý. Meyer Landsman je nejvyznamenávanější šames v celém okrsku Sitka, to on vyřešil vraždu překrásné Fromy Lefkowitzové, kterou zabil její manžel, kožešník, a byl to on, kdo dopadl nemocničního vraha Podolského. Jeho svědectví poslalo do federální věznice na doživotí Hymana Tscharného a bylo to poprvé a naposledy, kdy obvinění nějakého verboverského mafiána prošlo u soudu. Má paměť trestance, kuráž hasiče a zrak zloděje. Když se řeší nějaký zločin, řádí Landsman po Sitce jako černá ruka. Jakoby v jeho přítomnosti pořád zněly temné filmové kastaněty. Horší to je, když má volno, když se mu myšlenky rozletí otevřeným oknem jeho mozku jako volné listy z pořadače. Leckdy to chce pořádné těžítko, aby neuletěly úplně.

„Nerad vám přidělávám práci,“ praví Tenenboym.

Když Landsman ještě dělal na protidrogovém, zatknul Tenenboyma celkem pětkrát. Od toho se odvíjí jejich vztah, kterému by se s hodně přimhouřenýma očima mohlo říkat přátelství. A skoro to stačí.

„To není práce,“ prohodí Landsman. „Dělám to rád.“

„Jo, já to samý,“ přitaká noční recepční. „Taky komu se poštěstí sehnat místo nočního recepčního v zavšiveným hotelu?“

Landsman položí Tenenboymovi ruku na rameno a jdou se podívat na nebožtíka. Vmáčknou se do jediného hotelového výtahu či ELEVATORO, jak hlásá malá mosazná cedulka nade dveřmi. Když byl hotel před padesáti lety postaven, všechny směrovky, tabulky, upozornění a varování, všechno vyvedli na mosazných destičkách v esperantu. Většina z nich už dávno vzala zasvé, padla za oběť zanedbané údržbě, vandalům a požárním předpisům.

Na dveřích ani na zárubni pokoje 208 nejsou žádné stopy po násilném vniknutí. Landsman stiskne kliku s kapesníkem v ruce a špičkou boty odšťouchne dveře.

„Mám z toho divný pocit,“ ozve se Tenenboym, který vstupuje do pokoje v závěsu za Landsmanem. „Nikdy jsem tady toho chlápka neviděl. Znáte výraz ‚zlomený muž‘?“

Landsman připustí, že mu to něco říká.

„Většina lidí, o kterých se takhle mluví, si to vůbec nezaslouží," pokračuje Tenenboym. „Podle mě se v mužským hlavně nemá co zlomit. Jenže tenhle Lasker – připomínal mi takový ty tyčky, který když přelomíte, tak se rozsvítí. Znáte to? Pár hodin svítí. A vevnitř rachtají skleněný střepy. No nic, zapomeňte na to. Prostě mám divný pocit."

„Každý má dneska divné pocity," poznamená Landsman a do černého zápisníku si zapíše poznámky o stavu pokoje, byť je to poněkud zbytečné, protože detaily takové obhlídky zapomíná jen výjimečně. Spolek lékařů, psychologů a jeho bývalé manželky ho varoval, že alkohol ho jednou o vynikající paměť připraví, ale prozatím se tato předpověď k jeho lítosti nenaplnila. Obrazy minulosti zůstávají neporušené. „Museli jsme zřídit zvláštní telefonní linku, abychom stíhali brát všechny hovory."

„Tohle je pro Židy zvláštní doba," souhlasí Tenenboym. „O tom žádná."

Na laminovaném prádelníku leží hromádka paperbacků. Na nočním stolku měl Lasker šachovnici. Vypadá to na rozehranou partii ve fázi rozhárané střední hry, černý král uprostřed čelí útoku, bílý má výhodu několika figur navíc. Šachová sada je to laciná, šachovnice se překládá v půli, je z kartonu, z figurek vystupují hrbolky v místech, kde se plast vstřikoval do formy.

Ve stojací lampě se třemi stínítky vedle televize svítí jediná žárovka. Všechny ostatní, kromě zářivky v koupelně, byly vyšroubovány nebo jsou spálené. Na okenním parapetu leží krabička s projímadlem, které je volně k dostání. Okno je otevřené na škvírku (víc otevřít ani nejde) a kovové okenice v ostrém větru, vanoucím z Aljašského zálivu, každou chvíli prásknou o zeď. Vítr s sebou přináší kyselý pach rozdrceného dřeva, nafty z lodních motorů a lososího masa z konzerváren. Podle písně „Noch amol", kterou se Landsman se všemi aljašskými Židy jeho generace povinně učili na základní škole, naplňuje vítr od zálivu židovský nos vůní příslibu začít znovu. „Noch amol" pochází z dob Ledních medvědů, z počátku čtyřicátých let, a má být vyjádřením vděčnosti za další zázračné vysvobození: Ještě jednou. Dnes Židé ze Sitky vnímají spíš její ironický podtón, který v ní zaznával od samého začátku.

„Znal jsem docela dost šachistů, co jeli na heroinu," poznamená Tenenboym.

„Nápodobně," kývne Landsman a při pohledu na mrtvého si uvědomí, že ho v Zamenhofu několikrát viděl. Byl to takový ptačí mužík, jasná očka, tupý zobák. Měl trochu zarudlé tváře a hrdlo, možná trpěl růžovkou. Žádný

drsňák ani křivák, dokonce ani žádná ztracená duše. Vlastně se od Landsmana výrazně nelišil, jedině drogou, kterou užíval. Čisté nehty. Vždycky s kravatou a v klobouku. Jednou si četl knihu s poznámkami pod čarou. Teď leží Lasker na břiše na sklápěcí posteli, jen v obyčejných bílých spodkách. Rusé vlasy, ryšavé pihy a zlatavé třídenní strniště. Náznak druhé brady, který Landsman přisuzuje někdejší tělnatosti. Opuchlé oči v krví ztemnělých důlcích. V zátylku se černá malý, opálený otvor a krůpěj krve. Žádné stopy zápasu. Nic nenaznačuje, že by Lasker věděl, co se na něj chystá, dokonce ani ve chvíli, kdy to přišlo. Landsman si všimne, že na posteli schází polštář. „Kdybych to věděl, možná bych ho požádal o nějakou partičku."

„Netušil jsem, že hrajete šachy."

„Mizerně," ušklíbne se Landsman. U skříně na ohavně žlutozeleném koberci barvy pastilky na bolení v krku zahlédne bílé pírko. Otevře skříň, kde leží polštář, prostřelený uprostřed, aby ztlumil výšleh žhavých plynů z nábojnice. „Nemám ten správný cit pro střední hru."

„Pokud vím, detektive," poznamená Tenenboym, „je střední hra to nejdůležitější."

„Jako bych to nevěděl," povzdechne si Landsman a telefonem budí svého parťáka Berka Shemetse.

„Detektive Shemetsi," řekne do erárního mobilu Shoyfer AT. „Tady je tvůj parťák."

„Prosil jsem tě, ať mi to už neděláš, Meyere," uleví si Berko. I jemu pochopitelně zbývá do další služby osm hodin.

„Máš plné právo se na mě zlobit. Jen jsem si říkal, že třeba ještě nespíš."

„Nespal jsem."

Na rozdíl od Landsmana si Berko Shemets nezpackal manželství ani osobní život. Každý večer usíná v náručí své báječné ženy, jejíž lásku si hýčká a opětuje ji. Je to spolehlivý manžel, který své choti nikdy nezavdá důvod ke smutku nebo obavám.

„Kletbu na tvou hlavu, Meyere," prohlásí Berko a v americtině dodá: „Zatraceně."

„Mám tady v hotelu jasnou vraždu," oznamuje Landsman. „Místní nájemník. Jedna kulka do zátylku. Ztlumená polštářem. Velmi čistá práce."

„Nájemný zabiják."

„To je jediný důvod, proč tě otravuju. Ten neobvyklý způsob provedení."

V Sitce, jejíž metropolitní oblast připomíná zubatou nudli, žijí tři

miliony dvě stě tisíc lidí a průměrně pětasedmdesát z nich se ročně stane obětí vraždy. Některé souvisejí s válkami gangů, ruští štarkeři se při nich navzájem likvidují ve volném stylu. Ostatní vraždy v Sitce spadají do kolonky „zločin z vášně“, což je zkrácený výraz pro matematický součin alkoholu a střelných zbraní. Chladnokrevné popravy jsou vzácné, ale o to tvrdošíjněji se drží na tabuli v policejní služebně, na níž jsou vyvěšené dosud nevyřešené případy.

„Nejsi ve službě, Meyere. Ohlas to. Ať si to vezmou Tabatchnik a Karpas.“

Tabatchnik a Karpas, zbylí dva detektivové, kteří tvoří tým B na oddělení vražd policejního okrsku Sitka, drží tenhle měsíc noční služby. Představa, že by tenhle kus holubího trusu nechal přistát na jejich kloboucích, má něco do sebe, to Landsman musí uznat.

„To bych milerád udělal,“ říká Landsman. „Jenže tady náhodou bydlím.“

„Znal jsi ho?“ zeptá se Berko smířlivějším tónem.

„Ne,“ vrtí hlavou Landsman. „Neznal.“

Odvrátí oči od bledého, pihovatého těla na sklápěcí posteli. Občas mu jich je líto, aniž by věděl proč, ale je lepší si to odpustit.

„Poslouchej,“ nadhodí Landsman, „běž si zase lehnout. Probereme to zítra. Nezlob se, že jsem tě vzbudil. Dobrou noc. A vyřiď Ester-Malke, že se omlouvám.“

„Mluvíš nějak divně, Meyere,“ ozve se Berko. „Není ti nic?“

Za posledních pár měsíců Landsman svému parťákovi několikrát zavolal v pochybnou noční hodinu a obšťastňoval ho svým alkoholovým blekotáním. Před dvěma lety zabalil manželství a loni v dubnu narazila jeho sestra ve svém Piperu Super Cub do úbočí Mount Dunkelblum. Ale Landsman teď nemyslí na Naominu smrt ani na své selhání, vedoucí k rozvodu. Je zaujatý představou, jak sedí v zašlé hale hotelu Zamenhof na kdysi bílé pohovce a hraje s Emanuelem Laskerem, nebo jak se doopravdy jmenoval, šachy. Vrhají na sebe poslední zbytky pohasínajícího zápalu a naslouchají uklidňující zvonkohře skleněných střepů ve svém nitru. To, že se Landsmanovi šachy protiví, neubírá výjevu pranic na dojemnosti. „Ten chlápek hrál šachy, Berko. A já o tom neměl ani páru. To je všechno.“

„Prosím tě,“ povídá Berko, „prosím tě, Meyere, hlavně nezačni ronit slzy, buď té lásky.“

„Neboj,“ odtuší Landsman. „Dobrou.“

Ještě zavolá na policejní centrálu a nahlásí se jako hlavní vyšetřovatel Laskerova případu. Jedna podělaná vražda mu procento objasněnosti v

pozici vedoucího detektiva nepokazí. Beztak na tom nezáleží. Prvního ledna se správa nad Federálním distriktem Sitka, připomínajícím pokřivenou závorku na skalnatém západním pobřeží ostrovů Baranof a Chichagof, zase vrátí státu Aljaška. Okrsková policie, které Landsman dvacet let obětoval první poslední, bude rozpuštěna. Není zdaleka jisté, jestli si on nebo Berko Shemets či kdokoli další práci udrží. Ohledně blížící se Reverze není jisté zhola nic, a proto je to pro Židy podivná doba.

2

Než dorazí latke, který ve čtvrti patroluje, obchází Landsman hotelové pokoje a klepe na dveře. Většina obyvatel Zamenhofu je na noc mimo, ať fyzicky, nebo duchem, a z toho, co vypáčil z ostatních, má dojem, že by uspěl lépe, kdyby to zkusil v Hirshkovitsově škole pro neslyšící. Obyvatelé Zamenhofu jsou stádo nervózních, zmatených, nevábných a mrzoutských jídů, ale žádný z nich se dnes nezdá vyplašenější než obvykle. Žádný také nebudí dojem, že by byl schopný přitisknout velkorážní pistoli k lebce toho muže a chladnokrevně ho sprovodit ze světa.

„Jenom se s těma mamlasama zdržuju," říká Landsman Tenenboymovi. „A co vy, vážně jste si nevšiml někoho nebo něčeho zvláštního?"

„Bohužel, detektive."

„Jste taky mamlas, Tenenboyme."

„To nepopírám."

„Co služební vchod?"

„Lezli tamtudy dealeři," odpoví Tenenboym. „Museli jsme tam dát alarm. Ten bych slyšel."

Landsman přiměje Tenenboyma, aby zavolal dennímu recepčnímu i víkendovému správci, kteří si hoví doma v posteli. Oba pánové potvrdí to, co už Tenenboym řekl, mrtvému nikdo nevolal, nikdo se po něm neptal. Nikdy. Za celou dobu jeho pobytu v Zamenhofu. Žádné návštěvy, žádní přátelé, dokonce ani poslíček z Manilské perly. No vida, pomyslí si Landsman, tak přeci je mezi ním a Laskerem nějaký rozdíl: za Landsmanem občas někdo přišel z Romelu a přinesl mu sáček *lumpia.*

„Půjdu okouknout střechu," oznamuje Landsman. „Nikoho nepouštějte ven a zavolejte mě, až se latke konečně uráčí objevit."

Nastoupí do elevatoro, vyjede do osmého patra a po betonovém schodišti, s hranami zpevněnými ocelovým kováním, s dusotem vyběhne na střechu Zamenhofu. Celou ji obejde a přes ulici Maxe Nordaua se

zahledí na střechu Blackpoolu. Nakloní se přes severní, východní i jižní římsu a obhlédne okolní domy, jsou nízké, šest nebo sedm pater pod ním. Noc nad Sitkou je oranžová šmouha z mlhy a světla sodíkových výbojek, průsvitná jako cibule, osmahnutá na slepičím sádle. Plamínky židovských lamp se táhnou od úbočí Mount Edgecumbe na západě přes sedmdesát dva umělých ostrovů v zátoce, přes Shvartsn-Yam, Halibut Point, Jižní Sitku a Nachtasyl, pak dál přes Harkavy a Untershtat, než je na východě uhasí horský hřeben Baranof. Na ostrově Oysshtelung bliká maják na špičce Sichrhajcky – to jediné zbylo po Světové výstavě – aby varoval letadla nebo lidi. Landsman nasaje pach rybích vnitřností z konzerváren, přepálený tuk z fritovacích hrnců v Manilské perle, zplodiny taxíků a opojný buket zbrusu nových klobouků z Grinspoonovy výrobny plsti dva bloky odsud.

„Nahoře je pěkně," řekne, když se vrátí do haly, která oplývá kouzlem stojacích popelníků, zažloutlých pohovek a poškrábaných židlí a stolů, u nichž občas vysedávají hoteloví hosté a zabíjejí čas u binoklu. „Měl bych tam zajít častěji."

„A co sklep?" zeptá se Tenenboym. „Ten zkouknete taky?"

„Sklep," zopakuje Landsman a srdce mu v hrudi předvede poskok šachového jezdce. „To bych asi měl."

Landsman není žádná houžvička, nebojí se žádného rizika. Nazývali ho už všelijak, ras, pošuk, mamzer, splašený hovado. Dokázal zkrotit štarkery i psychopaty, stříleli po něm, mlátili ho, pálili, chtěli ho nechat umrznout. Pronásledoval podezřelé mezi záblesky pouličních přestřelek i hluboko v divočině. Výšky, davy, hadi, hořící domy, psi vycvičení k nenávisti vůči policejnímu pachu, to všechno zvládal bez mrknutí oka nebo se s tím dokázal vypořádat. Ale když se ocitne v temném nebo stísněném prostoru, v hloubi jeho bytosti, ve zvířecím koutku duše se cosi křečovitě sevře. Neví o tom nikdo, jen jeho bývalá žena, detektiv Meyer Landsman má totiž hrůzu ze tmy.

„Mám jít s váma?" ptá se Tenenboym jakoby nic, ale u takové drbny jako on člověk nikdy neví.

Landsman nabídku odmítne s předstíraným opovržením. „Jenom mi půjčte baterku."

Ze sklepa na něj dýchne pach kafru, topného oleje a prachu. Landsman zatáhne za šňůrku, která rozsvítí žárovku na zdi, nadechne se a ponoří se do nepřátelského šera.

Dole musí projít úschovnou ztrát a nálezů, obloženou dírkovanými sololitovými panely, u nichž stojí skříně s poličkami a přihrádkami s tisíci předměty, zapomenutými nebo zanechanými v hotelu. Boty vytržené z

páru, kožešinové čepice, trubka, vzducholoď na gumičku. Kompletní sbírka voskových gramofonových válečků se všemi nahrávkami istanbulského orchestru Orfeon. Dřevorubecká sekera, dva bicykly, zubní můstek v hotelové skleničce. Paruky, špacírky, skleněné oko, umělé ruce, které tady zapomněl prodejce figurín do výloh. Modlitební knížky, modlitební šály v sametových váčcích na zip, exotická soška s tělem dítěte a hlavou slona. Je tu i dřevěná přepravka plná klíčů, další se všemi možnými proprietami pro úpravu účesu, od kulem po kleštičky na řasy. Zarámované rodinné fotografie z lepších časů. Tajemná gumová smyčka, která mohla sloužit jako pomůcka při sexu, antikoncepční prostředek nebo patentovaná součást korzetu. Někdo tady dokonce nechal vycpanou kunu, štíhlého, potměšilého tvorečka s inkoustově černými korálky místo očí.

Landsman tužkou prohrábne bedýnku s klíči. Nahlédne do všech klobouků a prošátrá police za zapomenutými paperbacky. Slyší, jak mu buší srdce, cítí vlastní štiplavý dech a po několika minutách v hlubokém tichu začne mít pocit, že v šumění krve v uších rozeznává tlumený hovor. Podívá se za bojlery na teplou vodu, které jsou jeden k druhému připoutané ocelovými pásy jako kamarádi na nějaké nešťastné výpravě.

Následuje prádelna. Když zatáhne za šňůrku osvětlení, nic se nestane. Je tu o deset stupňů temněji a kromě holých stěn, uřezaných kabelů a odtokových kanálků v podlaze tady není nic k vidění. V Zamenhofu se už prádlo nepere kdovíjak dlouho. Landsman koukne do kanálků, ve kterých se převaluje hustá, vazká tma. Ucítí nepříjemné zašimrání v žaludku. Sevře prsty a zakroutí hlavou, až mu zalupou obratle. Dveře na konci prádelny, které jsou stlučené ze tří prken a čtvrtého, přibitého napříč, zakrývají nízký otvor. Na dveřích je místo petlice jen smyčka z provázku a kolíček, který ji jistí.

Průlez. Jen z toho slova mu naskočí husí kůže.

Zvažuje, jestli by se v tom průlezu mohl skrývat vrah, kterého hledá – ani profesionál, ani vyslovený amatér, dokonce ani normální šílenec. Možné to je, i když by asi bylo těžké zajistit z druhé strany provazovou smyčku kolíčkem. Tahle úvaha ho téměř přesvědčí, aby nechal průlez být. Nakonec rozsvítí baterku, strčí si ji do úst, vykasá si nohavice a klekne si. Natruc sám sobě, protože dělání věcí natruc sobě i druhým, natruc celému světu, to je zábava i odkaz Landsmanova národa. Jednou rukou vytáhne svůj malý velký S&W a druhou uvolní provazové očko. Pak zabere a otevře dveře do průlezu.

„Vylez ven," řekne. Má vyschlé hrdlo a sípe jako nějaký vyděšený stařík.

Euforie, kterou cítil na střeše, vyhasla jako prasklé vlákno žárovky. Promrhané noci, život i kariéra jedna dlouhá řada přehmatů, i jeho město je jako žárovka, která každou chvíli zhasne.

Landsman vsouká horní polovinu trupu do průlezu. Vzduch je tam chladný a prosycený nakyslým pachem myšinců. Kužel kapesní svítilny poskakuje po prostoru a víc toho skrývá, než osvětluje. Tvárnicové stěny, udusaná hlína na podlaze, odpuzující spleť kabelů a housenek pěnové izolace na stropě. Vzadu, uprostřed podlahy je v kulatém kovovém rámu vsazený kryt z nelakované překližky. Landsman se nadechne a plave močálem své paniky k poklopu. Je odhodlaný zůstat tam, jak dlouho to vydrží. V hlíně kolem rámu není jediná stopa. Dřevo i kov jsou pokryté stejnoměrnou vrstvou prachu, nikde ani šmouha. Není důvod se domnívat, že by s poklopem někdo manipuloval. Landsman vsune mezi rám a překližku nehet a kryt nadzvedne. Ve světle baterky spatří vroubkovanou hliníkovou rouru, vsazenou do země. Z její stěny trčí kovové tyče, ohnuté do širokého U, které tvoří žebřík. Rám kolem poklopu je ve skutečnosti okraj roury, široké tak akorát, aby se jí protáhl dospělý psychopat. Nebo židovský policajt, který netrpí tolika fobiemi jako Landsman, jenž svírá pažbu šolemu a potlačuje nutkání do toho temného hrdla vystřelit. S prásknutím zaklapne kulatý dřevěný kryt. Tam dolů ho nikdo nedostane.

Tma se za ním plíží celou cestu po schodech do haly, tahá ho za límec a chňapá mu po rukávu.

„Nic," oznámí Tenenboymovi a pomalu se vzpamatovává. Prohodí to téměř radostně. Možná tím předvídá, co při vyšetřování vraždy Emanuela Laskera odhalí, vyjadřuje domněnku, pro co Lasker žil a zemřel, nebo střízlivě hodnotí to, co po Reverzi zůstane z jeho rodného města. „Nic."

„Víte, co říká Kohn?" prohodí Tenenboym. „Kohn tvrdí, že tady straší." Kohn je denní recepční. „Že dělá lidem naschvály, hýbe s nábytkem a tak. Kohn si myslí, že je to duch profesora Zamenhofa."

„Kdyby po mně pojmenovali takovou blechárnu," poznamená Landsman, „taky bych tam strašil."

„Člověk nikdá neví," shrne to Tenenboym. „A zvlášť dneska."

Dneska člověk nikdy neví. V Povorotnym se kočka spářila s králíkem a vrhla roztomilé příšerky, jejichž fotografie vyšly na první stránce novin *Sitka Tog*. Loni v únoru přísahalo na pět set svědků z celého města, že dvě noci po sobě rozeznali v mihotání polární záře obrysy lidské tváře s plnovousem a pejzy. Rozhořely se vášnivé debaty, kdo že byl ten vousatý mudřec z oblohy, jestli se usmíval nebo ne (nebo jestli ho jen netrápily větry), a co vůbec to podivné zjevení znamená. A zrovna minulý týden se v

košer jatkách na Zhitlovsky Avenue na šocheta, který už zvedal rituální nůž, obrátilo kuře a aramejsky ohlásilo blížící se příchod Mesiáše. Podle *Togu* proneslo to zázračné kuře několik děsivých proroctví, byť opomenulo zmínit polévku, v níž poté, co opět zmlklo jako sám Bůh, skončilo coby hlavní ingredience. Landsman si pomyslí, že při bližším prozkoumání tohoto případu by vyšlo najevo, že doba, která je podivná pro Židy, byla až na výjimky neméně podivná i pro kuřata.

3

Venku mu vítr setřásá kapky deště z pláště. Vmáčkne se hlouběji do hotelových dveří. Dva muži, jeden s pouzdrem na violoncello, přehozeným na popruhu přes rameno, druhý s houslemi nebo violou v náručí, se probíjejí psím nečasem ke vchodu Manilské perly naproti přes ulici. Koncertní sál filharmonie a tenhle konec ulice Maxe Nordaua dělí deset bloků a jeden svět, ale chuť Žida na vepřové, zvlášť smažené, to je vábení, které překoná noční tmu, vzdálenost i ledový vichr od Aljašského zálivu. Sám Landsman bojuje s touhou vrátit se na pokoj 505 ke své slivovici a skleničce ze světové výstavy.

Raději si zapálí papirosku. Deset let nekouřil a před necelými třemi roky se k cigaretám vrátil. Jeho manželka byla tehdy těhotná. Bylo to často přetřásané a částečně vymodlené těhotenství – její první – ne však plánované. Těhotenství, o nichž se mluví příliš dlouho, vyvolávají v potenciálních otcích rozporuplné pocity, a nejinak tomu bylo i tenkrát. Po sedmnácti týdnech a jednom dni – dni, kdy si Landsman koupil poprvé po deseti letech krabičku broadwayek – přišla špatná zpráva. U některých buněk, které tvořily plod s prozatímním kódovým jménem Django, byl na dvacátém chromozómovém páru zjištěn jeden chromozom navíc. Nazývá se to mosaicismus a může to způsobit těžké vrozené vady. Nebo se to nemusí projevit vůbec. V dostupné literatuře by věřící mohl najít povzbuzení a bezvěrec dostatek důvodů, aby ztratil veškerou naději. Landsmanův pohled na svět – rozpolcený, malomyslný a bez špetky víry v cokoli – zvítězil. Doktor s pomocí pěti hygroskopických dilatátorů zlomil pečeť života Djanga Landsmana. Tři měsíce poté se Landsman se svými cigaretami odstěhoval z domu na Tshernovitsově ostrově, kde s Binou bydleli téměř patnáct let, co jejich manželství trvalo. Ne proto, že by s pocitem viny nedokázal žít, ale zvládnout pocit viny a k tomu ještě soužití s Binou, to už nedokázal.

Po ulici směrem k hotelu si to šněruje stařec, rozkolébaný jako stará

kára. Je malý, možná metr padesát, a vleče rozměrný kufr. Landsman si prohlíží jeho rozepnutý dlouhý bílý svrchník, pod kterým má bílý oblek s vestou, a klobouk s širokou střechou, naražený přes uši. Bílý plnovous a pejzy má zplihlé. Kufr je potažený odřenou kůží, s dávným přízrakem tkaného vzorečku. Stařec se naklání v pětistupňovém úhlu doprava, aby vyrovnal váhu kufru, v němž nejspíš ukrývá celou svou sbírku olověných ingotů. Zastavuje a zvedá prst, jako by se chtěl Landsmana na něco přeptat. Vítr si pohrává s jeho vousy a střechou klobouku a z jeho podpaží, dechu, kůže i vousů přináší hutný pach vyčpělého tabáku, mokrého flanelu a potu člověka, který žije na ulici. Landsman si všimne i jeho bot. Mají barvu zažloutlé slonoviny, jako jeho vousy, úzkou špičku a po stranách řady knoflíků.

Landsman si vzpomíná, že tohohle cvoka dřív vídal často, když zatýkal Tenenboyma za drobné krádeže a držení omamných látek. Stařec tehdy nebyl o nic mladší, stejně jako dnes není ani o den starší. Říkalo se mu Eliáš, protože se zničehonic objevoval na těch nejnečekanějších místech s krabičkou *puške* na milodary a vždy budil neurčitý dojem, že má něco důležitého na srdci.

„Milánku," povídá Landsmanovi, „tohle je ten hotel Zamenhof, ne?"

Jeho jidiš zní exoticky, snad trochu holandsky. Je to shrbený věchýtek, ale tvář, kromě vějířků kolem očí, má mladou, bez vrásek. V očích poblikává dychtivý plamínek, který Landsmana mate. Výhled na noc v Zamenhofu jen málokdy budí taková očekávání.

„Správně." Landsman nabídne proroku Eliášovi broadwayku, mužík si vezme rovnou dvě a uschová je v relikviáři náprsní kapsy. „Teplá i studená voda. Licencovaný šames přímo v hotelu."

„Vy jste recepční, milánku?"

Landsman se musí usmát. Ustoupí stranou a ukáže na dveře. „Recepční je vevnitř."

Stařík ale dál stojí na ulici, skrápí ho déšť, a vousy mu vlají jako prapor vyjednávače. Vzhlédne k šedému, nevýraznému průčelí Zamenhofu, utopenému v matném světle pouličních lamp. Je to úzký barák ze špinavě bílých cihel s okny, připomínajícími spíš střílny, tři nebo čtyři bloky od nejokázalejší části Monastirské ulice. Oplývá asi takovým půvabem jako průmyslový odvlhčovač. Jeho neonový poutač bliká v pravidelných intervalech a ve snech pronásleduje chudáky naproti v Blackpoolu.

„Zamenhof," pronese stařec do rytmu pomrkávání neonu. „Zamenhof."

V tu chvíli dobíhá latke Netsky, který je na oddělení nový, a při běhu si přidržuje nízký pochůzkářský klobouk s širokou krempou.

„Dobrý večer, detektive," pozdraví udýchaně, pak pohlédne na stařík a kývne. „Dobrý večer, dědo. Takže, hm, omlouvám se, detektive, teď mi volali, chviličku jsem se zdržel." Z Netského je cítit káva, pravou manžetu modrého kabátu má poprášenou cukrem. „Tak kde je ten mrtvý?"

„Na dvě stě osmičce," odpovídá Landsman, otevře latkemu dveře a otočí se ke starci. „Půjdete dovnitř, dědo?"

„Ne," řekne Eliáš a v jeho hlase se zachvěje náznak citu, ale Landsman neví přesně jakého. Může to být lítost nebo úleva či zadostiučinění člověka, který si libuje v pocitu zklamání. Jiskru v jeho očích uhasí tenký povlak slzí. „Byl jsem jen zvědavý. Děkuji, strážníku Landsmane."

„Teď už jsem detektiv," opraví ho Landsman, překvapený, že si mužík vybavuje jeho jméno. „Vy si na mě *pamatujete*, dědo?"

„Já si pamatuju všechno, milánku." Eliáš sáhne do kapsy vylisovaného pláště a vytáhne svou puške, černou dřevěnou krabičku, velkou asi jako vizitkář. Na přední straně je hebrejský nápis L'EREC JISRAEL. Ve víku krabičky je prořízntutý otvor na mince nebo složenou dolarovku. „Menší příspěvek?" nadhodí Eliáš.

Snad nikdy nebyla Svatá země tak vzdálená a nedosažitelná, jako se jeví dnes obyčejnému Židovi ze Sitky. Je to smutná pustina na opačném konci planety, kde vládnou lidé, kteří se spojili jen proto, aby tam kromě hrstky ubohých židovských příštipkářů nikoho nepouštěli. Už půl století zatínají arabští mocnáři, muslimští partyzáni, Peršané i Egypťané, socialisté, nacionalisté i monarchisté, panarabisté a panislamisté, tradicionalisté i vůdcové Alího strany své tesáky do Erec Jisrael, až ji vysáli na chrupavku. Jeruzalém je město krve, sloganů na zdech a pozutínaných hlav, naražených na telefonních sloupech. Řádní Židé po celém světě se dosud nevzdali naděje, že jednoho dne stanou v zemi siónské. Jenomže židovský národ byl vykořeněný už třikrát – v roce 586 před Kristem, v roce 70 a s konečnou a neodvratitelnou platností v roce 1948. Dokonce i ti nejpravověrnější klesají na duchu při pomyšlení na to, jaké mají šance na nějaký průlom.

Landsman vytáhne peněženku a do Eliášovy puške strčí přeloženou dvacetidolarovku. „Hodně štěstí," dodá.

Mužík s námahou zvedne těžký kufr a pomalu se šourá pryč. Landsman natáhne ruku a zatahá ho za rukáv. V srdci se hlásí o slovo otázka, snad trochu dětinská, týkající se dávné touhy jeho národa po domově. Eliáš se otočí a nasadí nacvičený, ostražitý výraz. Třeba je Landsman nějaký potížista. Landsman cítí, jak se dotaz rozplývá jako nikotin v jeho krevním oběhu.

„Co máte v tom kufru, dědo?“ zeptá se. „Vypadá, že dost váží.“

„Knihu.“

„Jednu knihu?“

„Je to velká kniha.“

„Dlouhé vyprávění?“

„Hodně dlouhé.“

„O čem to je?“

„O Mesiášovi,“ odpoví Eliáš. „A teď mě laskavě pusťte.“

Landsman povolí stisk. Stařec se napřímí a narovná hlavu. Slzavý oblak, který mu zastíral oči, odplul. Mužík vypadá nazlobeně, pohrdavě a ani trochu staře. „Mesiáš přichází,“ prohlásí. Nezní to jako varování, pokud to však má být příslib vykoupení, chybí v něm potřebná vřelost.

„Tak to se akorát hodí,“ poznamená Landsman a ukáže palcem k hotelové hale. „Dneska se nám uvolnil jeden pokoj.“

Eliáš se zatváří dotčeně nebo možná jen znechuceně. Otevře černou krabičku a podívá se do ní. Vytáhne dvacetidolarovku, kterou mu Landsman dal, a vrátí mu ji. Pak zvedne kufr, narovná si zplihlý klobouk a belhá se deštěm pryč.

Landsman dvacku zmačká a strčí si ji do kapsy. Zašlápne papirosku a jde do hotelu.

„Co je to za pošuka?“ zajímá se Netsky.

„Říká se mu Eliáš. Je neškodný,“ odpoví Tenenboym, ukrytý za ocelovým pletivem v recepčním okénku. „Už jste ho tady určitě zahlídnul. Dělá pasáka Mesiášovi.“ Tenenboym se s hlasitým cvakáním rýpá zlatým párátkem ve stoličkách. „Helejte, detektive, neměl jsem o tom nikomu říkat, ale vám to klidně prozradím. Vedení bude zítra rozesílat dopisy.“

„No to jsem žádostivý,“ řekne Landsman.

„Majitelé hotel prodali jednomu koncernu z Kansas City.“

„Budou nás vyhazovat.“

„Možná,“ pokrčí rameny Tenenboym. „Anebo ne. Nic teď není úplně jasný. Ale není vyloučeno, že se budete muset vystěhovat.“

„A tohleto bude v tom dopise?“

Tenenboym opět pokrčí rameny. „Je to celý v právničtině.“

Landsman postaví latkeho Netského ke vchodu. „Neříkejte jim, co viděli nebo slyšeli,“ připomene mu. „A nebuďte na ně jako pes, i kdyby si to třeba zasloužili.“

Ozve se pleskavá kanonáda deště a do haly vrazí v černém kabátě a kožešinové čapce Menashe Shpringer, kriminalista, který slouží noční. V jedné ruce drží deštník, ze kterého crčí voda. Druhou táhne chromovaný

vozík na zavazadla, na kterém si veze černý kufr na nářadí a umělohmotnou krabici, jištěné gumovým lankem. Shpringer připomíná s pokrčenýma nohama pouliční požární hydrant, opičí ruce mu vyrůstají přímo z krku, na rámena jako by se u něj zapomnělo. Obličej z valné části tvoří mohutná čelist a zbrázděné čelo, jež trochu připomíná kulaté slaměné úly, které na středověkých dřevořezbách symbolizovaly Píli. Krabice je opatřená modrým nápisem DŮKAZY.

„Odjíždíš z města?“ zeptá se Shpringer na úvod. Poslední dobou to slouží téměř jako běžný pozdrav. V posledních pár letech už město opustilo hodně lidí, zamířili na těch několik málo míst, kde je přijmou, nebo tam, kde už místní nebaví zprávy o pogromech pouze poslouchat, ale doufají, že si nějaký uspořádají sami. Landsman odpoví, že pokud ví, nikam se nechystá. Města, která Židy přijímají, většinou vyžadují, abyste tam měli blízkého příbuzného. A všichni Landsmanovi nejbližší příbuzní jsou buď mrtví, nebo se s Reverzí musejí vypořádat jako on.

„V tom případě mi dovol, abych se s tebou rozloučil,“ řekne Shpringer. „Zítra touhle dobou se už budu vyhřívat na teplém saskatchewanském sluníčku.“

„V Saskatoonu?“ hádá Landsman.

„Dneska tam měli mínus třicet čtyři,“ dodává Shpringer. „To byla nejvyšší denní teplota.“

„Podívej se na to z jiné stránky,“ poznamená Landsman. „Představ si, že bys bydlel v téhle díře.“

„Zamenhof.“ Shpringer si v duchu vytáhne Landsmanovu složku a zamračeně ji přelétne pohledem. „No jo, vidíš. To je tvůj dům a tvůj hrad, co?“

„Vyhovuje to mému současnému životnímu stylu.“

Shpringer na rtech vyloudí mírný úsměv, ze kterého se mu skoro podařilo vymazat všechny stopy soucitu.

„Kudy se jde k tomu mrtvému?“ zeptá se.

4

Shpringer nejdřív ze všeho utáhne všechny žárovky, které Lasker povolil. Pak si nasadí ochranné brýle a dá se do práce. Udělá Laskerovi manikúru a pedikúru, nahlédne mu do úst, jestli tam neobjeví ukousnutý prst nebo bronzový dublon. S pomocí štětečku a prášku odebere otisky prstů. Pořídí 317 polaroidových fotografií. Fotí tělo, pokoj, děravý polštář i odebrané otisky. Vyblýskne i šachovnici.

„Jednu taky pro mě," požádá ho Landsman.

Shpringer cvakne druhou momentku šachové partie, kterou vrah Laskerovi nedovolil dohrát. S povytaženým obočím ji podá Landsmanovi.

„Užitečná stopa," vysvětlí detektiv.

Shpringer pomalu rozebere Nimzochorvatskou obranu, nebo co to mrtvý hrál, a každou figurku uloží do samostatného sáčku se zipem.

„Kde ses tak umazal?" zeptá se, aniž by se ohlédl.

Landsman zaznamená světlehnědý prach, který se mu usadil na špičkách bot, manžetách saka i na kolenou kalhot. „Rozhlížel jsem se ve sklepě. Je tam taková velká, já nevím, servisní šachta nebo co." Cítí, jak se mu do tváří hrne krev. „Musel jsem to prověřit."

„Varšavský tunel," praví Shpringer. „Pod touhle částí Untershtatu vedou všude."

„Tomu snad nevěříš."

„Když se sem po válce dostali první přistěhovalci. Ti, kteří byli v ghettu ve Varšavě. V Bialystoku. Bývalí partyzáni. Někteří z nich Američanům asi moc nevěřili. A tak kopali tunely. Pro případ, že by museli zase bojovat. Právě proto se tomu tady říká Untershtat."

„Pohádky, Shpringere. Povídačky. Je to jenom servisní šachta."

Shpringer zachrčí. Do sáčku uloží osušku, ručník a napůl vypotřebovanou kostku mýdla. Spočítá rezavé pubické chlupy na záchodovém prkénku a také je nastrká do sáčku. „Když už mluvíme o povídačkách," řekne, „co víš o Felsenfeldovi?"

Felsenfeld je inspektor Felsenfeld, velitel oddělení. „Jak to myslíš, co o něm vím? Odpoledne jsem ho viděl," zavrtí hlavou Landsman. „A co bych o něm měl vědět? Nevím nic, za deset let ze sebe dostal asi tak tři slova. Co je to za otázku? Jaké povídačky?"

„Ale jen tak."

Shpringer přejíždí prsty v gumové rukavici po pihovaté kůži Laskerovy levé paže. Jsou v ní vpichy od jehly a otlaky v místě, kde si mrtvý utahoval zaškrcovadlo.

„Felsenfeld si celý den držel ruku na břiše," pronese Shpringer zamyšleně. „Mám dojem, že jsem ho slyšel říct ‚reflux'." Po chvilce pokračuje: „Co tady vidíš?"

Zamračeně si prohlíží jedno místo nad Laskerovým loktem, kde je otlaků od zaškrcování nejvíc. „Vypadá to, že používal pásek," utrousí. „Jenže jeho opasek je na ty rýhy moc široký." Laskerův pásek i jeho dvoje šedé kalhoty a dvě modrá saka už odpočívají v hnědém papírovém sáčku.

„Věci má v šuplíku, v černém neceséru," nadhodí Landsman. „Moc jsem je neprohlížel."

Shpringer vytáhne zásuvku Laskerova nočního stolu a sáhne po černé toaletní tašce. Rozepne zip a vyrazí zvláštní hrdelní zvuk. Taška je sice nakloněná k Landsmanovi, ale ten nevidí nic, co by mohlo Shpringera zaujmout. „Co o tom Laskerovi víš?" ptá se Shpringer.

„Troufnu si tvrdit, že si občas zahrál šachy," odpoví Landsman. Jedna ze tří knih v pokoji je ohmataná a ve hřbetu polámaná publikace *Tři sta šachových partií* od Siegberta Tarrasche. Na zadní předsádce je přilepená kartónová kapsička s kartou, podle které byla kniha naposledy vypůjčena v hlavní pobočce veřejné knihovny v Sitce v červenci 1986. Landsman se neubrání myšlence, že v červenci 1986 se poprvé miloval se svou budoucí bývalou ženou. Bině bylo tehdy dvacet a Landsmanovi třiadvacet a léto na severu právě vrcholilo. Červenec 1986 je otištěný razítkem na výpůjční kartě Landsmanových iluzí. Zbývající dvě knihy jsou laciné detektivky v jidiš. „Ale jinak o něm vím kozí prd."

Jak Shpringer odvodil ze stop na Laskerově paži, jako zaškrcovadlo používal asi centimetr široký kožený pásek. Vyloví ho z toaletní tašky a drží ho ve dvou prstech, jako by ho mohl kousnout. V půlce délky pásku je zavěšená malá kožená krabička na proužky papíru, na něž písař napsal brkem namáčeným v inkoustu čtyři pasáže z tóry. Zbožný Žid si tuhle věcičku každé ráno omotá kolem levačky, další kolem hlavy – a pak se modlí, aby porozuměl takovému Bohu, který svým ovečkám dělá den co den podobné věci. V krabičce Laskerova modlitebního řemínku však není

nic. Lasker ho měl pouze na to, aby si s ním rozšiřoval žíly.

„Tak to je novinka," podotkne Shpringer. „Zaškrcovat si ruku tfilinem."

„Když o tom teď přemýšlím," prohodí Landsman, „tak trochu vypadal, že dřív býval černokloboučník. Tihle bývalí ortodoxní jsou takoví, já nevím – vypadají jako ostříhané ovce."

Landsman si navlékne rukavici, vezme Laskera za bradu a otočí mu oteklý obličej ze strany na stranu. „Jestli někdy nosil plnovous, tak už je to dávno," podotkne. „Barvu pleti má všude stejnou."

Pustí Laskerovu tvář a odstoupí od těla. Říct, že Laskera odhadl na bývalého černokloboučníka, by nebylo přesné. Všiml si však pozůstatků dvojité brady u mrtvého, který celkově budil dojem ztroskotance, a tudíž odhadl, že Lasker nebýval vždycky feťák, přebývající po laciných hotelech. Povzdechne si. „Co já bych za to dal, válet si šunky na prosluněných plážích v Saskatoonu."

Z chodby se ozve hluk, cinkání popruhů o kov, a vzápětí vstoupí dva zřízenci márnice se skládacím lehátkem na kolečkách. Shpringer jim pokyne, aby pak vzali i krabici s důkazy a sáčky, které naplnil, a vyštrachá se ven i se svým vozíkem, kterému vrže jedno kolečko.

„Pěkný opruz," oznámí Landsman mládencům z márnice, čímž míní případ, ne zesnulého. Takový soud nepřipadá ani jednomu nijak překvapivý ani zásadně nový. Landsman se vrací do svého pokoje k lahvi slivovice a sklence ze Světové výstavy, která si získala jeho náklonnost. Usadí se do křesla vedle dřevotřískového stolu, na špinavou košili, která mu slouží jako polštářek. Z kapsy vytáhne polaroidovou fotografii a zkoumá Laskerovu pozůstalou partii. Dumá, jestli byl na tahu černý nebo bílý a jaký tah by asi následoval. Figurek je však příliš mnoho, jeho hlava všechny možnosti nepobere a šachovnici, na níž by si hru rozestavěl, nemá. Po pár minutách na něj přichází dřímota. Ale ne, spát nebude, zvlášť když ví, že na něj čekají banální escherovské sny, rozteklé šachovnice a obří věže, vrhající falické stíny.

Svlékne se, pustí si sprchu a na půl hodiny si pod ni lehne. S otevřenýma očima vytahuje vzpomínky – na svou sestřičku v jejím Super Cubu, na Binu v létě 1986 – z plastových sáčků. Zkoumá je, jako by to byly popisy dávných brilantních šachových partií a neodvratných matů, sebrané v zaprášené knize ukradené z knihovny. Po půlhodině této užitečné činnosti vyleze z vany, oblékne si čistou košili a kravatu a jde na ústřední policejní stanici v Sitce sepsat hlášení.

5

Landsman si vypěstoval odpor k šachům pod vlivem otce a strýce Hertze. Švagři se kamarádili už od dětství, které prožili v Lodži, kde byli členy mládežnického šachového klubu Makkabi. Landsman si vzpomíná, jak vyprávěli o jednom letním dnu roku 1939, kdy se v klubu zastavil slavný Tartakower, aby chlapcům předvedl své umění. Savielly Tartakower byl občan Polska a šachový velmistr, jenž se proslavil větou: „Všechny chyby čekají na šachovnici, až je uděláte.“ Přijel z Paříže, aby pro francouzský šachový časopis napsal reportáž z jednoho turnaje a aby navštívil ředitele mládežnického klubu, spolubojovníka z ruské fronty z časů Franze Josefa. Na ředitelovo naléhání pak Tartakower souhlasil, že si zahraje s nejlepším mladým šachistou klubu, Isidorem Landsmanem.

Břitce vtipkující, urostlý válečný veterán v obleku na míru zasedl ke stolu, proti němu se krčil koktavý patnáctiletý kluk se šilhavým okem, řídkými vlasy a knírkem, který kdekdo považoval za šmouhu od sazí. Tartakower si vylosoval černé a Landsmanův otec zvolil anglickou hru. Tartakower hrál první hodinu spíš automaticky. Svůj výkonný šachový motor nechal běžet na volnoběh a tahy sázel jako podle příručky. Po třiceti čtyřech tazích nabídl Landsmanovu otci s blahosklonným úsměškem remízu. Landsmanův otec si potřeboval odskočit, v uších mu zvonilo a pouze oddaloval nevyhnutelný konec. Ale remízu nepřijal. V tu chvíli se už řídil pouze niternými pocity a zoufalstvím. Reagoval na tahy soupeře, odmítal výměny a jediné, na co mohl spoléhat, byla vrozená tvrdohlavost a instinkt pro hru. Po sedmdesáti tazích, po čtyřech hodinách a deseti minutách, Tartakower zopakoval svou původní nabídku. Už zdaleka nebyl tak blahosklonný. Landsmanův otec, jemuž v uších řinčelo jako na poplach, a každou vteřinou hrozilo, že se počůrá, přijal. V pozdějších letech se občas nechal slyšet, že jeho mozek, ten podivuhodný orgán, se z utrpení, které mu partie přinesla, nikdy nevzpamatoval. Samozřejmě ho však čekaly jiné, horší zkoušky.

„Nebylo mi ani trochu potěšením," měl prý Tartakower říct Landsmanovu otci, když se zvedal od šachovnice. Mladý Hertz Shemets, který umel odhadnout slabosti druhých, si všiml rozechvělosti, s níž Tartakower držel narychlo sehnanou sklenku tokajského. Pak velmistr ukázal na lebku Isidora Landsmana. „Ale určitě to bylo příjemnější, než kdybych musel žít tam vevnitř."

Ani ne po dvou letech přistál Hertz Shemets s matkou a malou sestrou Freydl na aljašském ostrově Baranof. Dorazili sem s první vlnou haličských osadníků. Připluli na *Diamondu*, proslulé přepravní lodi z první světové války, kterou ministr vnitra Ickes nechal vyštrachat kdesi v docích a podle nepotvrzených zvěstí ji nepříliš vhodně překřtil na památku zesnulého Anthonyho Dimonda, zástupce Aljašky ve Sněmovně reprezentantů bez hlasovacího práva. (Až do svého osudového střetu s taxíkem opilého šlemíla Dennyho Lanninga – opěvovaného hrdiny všech Židů ze Sitky – k němuž došlo na jednom washingtonském nároží, se poslanec Dimond usilovně a takřka úspěšně snažil o zamítnutí aljašského osídlovacího zákona.) Vyhublý, bledý a vyplašený Hertz Shemets vystoupil z *Diamondu*, ze šera, prosyceného pachem polévky a louží rezavé vody do čisté, štiplavě chladné borové vůně Sitky. Všichni přistěhovalci byli podle aljašského osídlovacího zákona z roku 1940 spočítáni, naočkováni, odvšiveni a okroužkováni jako tažní ptáci. V lepenkových deskách měl „Ickesův pas", zvláštní nouzové vízum, vytištěné na zvlášť tenoučkém papíře zvlášť nestálým inkoustem.

Nikam jinam už nemohl. Tak to stálo velkými písmeny na titulní straně jeho Ickesova pasu. Nesměl cestovat do Seattlu ani do San Franciska, dokonce ani do Juneau nebo Ketchikanu. Všechny zavedené americké kvóty pro židovské přistěhovalce dál platily. Ani po Dimondově příhodné smrti nebylo možné protlačit zákon politickou mašinérií bez použití patřičné síly a vhodného lubrikantu, a omezení pohybu pro Židy bylo součástí dohod.

Shemetsovu rodinu, která dorazila krátce po Židech z Německa a Rakouska, vyklopili i s ostatními haličskými poutníky v táboře Slattery, postaveném ve slatinách deset mil od Sitky, polorozpadlého hlavního města staré ruské kolonie na Aljašce. V barácích a chýších s plechovou střechou, kterými se prohánět průvan, prošli aklimatizací, k čemuž jim napomohla instruktorská činnost patnácti miliard komárů, pracujících pro ministerstvo vnitra Spojených států. Hertze přidělili k cestářským četám, později ke skupině, která stavěla letiště. Po ráně lopatou v kesonu na dně zátoky přišel o dvě stoličky. I po letech, kdykoli přejížděl Tshernovitský most, si rukou

promnul čelist a do přísných očí v ostře řezané tváři se vkradl melancholický výraz. Freydl začala chodit do školy v promrzlé stodole, do jejíž střechy bušil věčný déšť. Jejich matka se naučila základům zemědělské výroby, jak používat pluh, hnojivo, jak zavlažovat. Letáky a plakáty opisovaly nedlouhé aljašské léto jako alegorii jejich pobytu na západním pobřeží, jenž měl rovněž trvat velmi krátce. Paní Shemetsová si měla Sitku představovat jako sklep nebo kůlnu, kde je s dětmi uložena přes zimu jako květinové cibulky, do doby, než domovská půda povolí a oni budou zase přesazeni. Nikdo netušil, že evropská prsť bude prosycena solí a popelem tak důkladně.

Navzdory všem líbivým řečem a plánům Společnosti pro osídlení Sitky zůstaly i skromné farmy a zemědělská družstva pouze na papíře. Japonsko zaútočilo na Pearl Harbor. Ministerstvo vnitra se začalo věnovat palčivějším strategickým problémům, jako jsou ropné zásoby a těžba surovin. Po ukončení semestru na „Ickesově koleji“ byli Shemetsovi, stejně jako většina jejich uprchlických souputníků, ponecháni napospas a museli se začít protloukat, jak to šlo. Jak předpovídal delegát Dimond, postupně se přestěhovali do Sitky, která tak započala svůj bouřlivý rozvoj.

Hertz na místním novém technickém institutu vystudoval trestní právo a hned po promoci v roce 1948 ho přijali jako koncipienta do první velké americké advokátní kanceláře, která si ve městě otevřela pobočku. Jeho sestra Freydl, Landsmanova matka, patřila mezi první skautky v osadách.

Rok devatenáct set čtyřicet osm, to byla pro Židy podivná doba. V srpnu padla obrana Jeruzaléma a obyvatelé tři měsíce staré Izraelské republiky byli přesilou nepřátel poraženi na hlavu, zmasakrováni a zatlačeni do moře. V době, kdy Hertz nastupoval do firmy Foehn, Harmattan & Ruran, se výbor Sněmovny reprezentantů pro teritoriální a ostrovní záležitosti pustil do dlouho odkládaného přezkoumání statusu přistěhovalců, regulovaného zákonem o osídlování Sitky. Výbor – a s ním i celý Kongres a většina Američanů – se k celé záležitosti stavěl velmi realisticky, vzhledem k tomu, co všechno vyšlo v poslední době najevo: vyvraždění dvou milionů evropských Židů, barbarské chování vítězů nad sionisty a tragická situace uprchlíků z Palestiny a Evropy. Členové výboru byli také zkušení praktici. Počet obyvatel osady Sitka dosáhl dvou milionů. Židé se v přímém rozporu se zákonem zabydleli po celém západním pobřeží ostrova Baranof, pronikli na ostrovy Kruzof a Chichagof. Hospodářství bylo na prudkém vzestupu. Američtí Židé lobovali, kde se dalo. Kongres nakonec udělil osadě Sitka „prozatímní status“ federálního distriktu. Možnost přeměny v samostatný stát však byla zcela zavrhnuta.

SLIB ZÁKONODÁRCŮ: ŽÁDNÁ ŽIDALJAŠKA, hlásal titulek v *Daily Times*. Důraz byl kladen na slovo „prozatímní“. Po šedesáti letech bude tento status zrušen a Židé ze Sitky budou opět ponecháni vlastnímu osudu.

Nedlouho poté, jednoho vlahého zářijového odpoledne, se Hertz Shemets procházel po Sewardově ulici a protahoval si polední přestávku, když málem vrazil do svého starého kamaráda z Lodže, Isidora Landsmana. Landsmanův otec právě připlul na lodi *Williwaw*, byl sám a měl za sebou kolečko po evropských vyhlazovacích a vysídleneckých táborech. Bylo mu pětadvacet, přišel o vlasy a většinu zubů. Měřil sto osmdesát tři centimetry a vážil sedmapadesát kilogramů. Podivně páchl, ještě podivněji mluvil a byl jediný z rodiny, kdo přežil. Nevnímal nespoutanou energii bouřlivě rostoucí Sitky, pracovní čety mladých Židovek v modrých šátcích, zpívajících černošské spirituály s texty v jidiš, které parafrázovaly Lincolna a Marxe. Řízný odér rybího masa a pokácených stromů a rozryté hlíny, rachot rypadel a parních bagrů, které ukrajovaly z úbočí hor a zasypávaly zátoku – nic z toho se ho nedotýkalo. Kráčel nahrbený, se sklopenou hlavou, jako by se tímto světem pouze provrtával na své cestě z jedné vzdálené dimenze do druhé. Do jeho temného tunelu nepronikl jediný zvuk, jediná jiskřička světla. Když však Isidoru Landsmanovi došlo, že ten rozesmátý chlapík s vlasy sčesanými dozadu a botami, jež se leskly jako párek nových vozů Kaiser, vonící jako karbanátek s osmaženou cibulkou a sýrem, který právě spořádal v bufetu v obchodním domě Woolworth, je jeho starý kamarád Hertz Shemets z mládežnického šachového klubu Makkabi, zvedl oči. Ramena, svíraná věčnou křečí, mu poklesla. Otevřel ústa a zase je zavřel. Pobouřením, radostí a údivem, neschopný slova. Pak se rozplakal.

Hertz zavedl Landsmanova otce zpátky do Woolworthu, koupil mu oběd (vaječný sendvič, mléčný koktejl, první, který Isidor Landsman ochutnal, a dobrou nakládanou okurku), a pak ho vzal do Lincolnovy ulice, do nového hotelu Einstein, v jehož kavárně se každý den scházely velké postavy židovského šachu v exilu a bez milosti či slitování se cupovaly na kousky. Landsmanův otec, pološílený z náhlého přívalu tuků a cukru a přetrvávajících následků prodělaného tyfu, všechny porazil na hlavu. Postupně jednoho po druhém vyprovodil od šachovnice s takovou potupou, že mu to někteří už nikdy neodpustili.

I tehdy Landsman předváděl svůj truchlivý, zmučený herní styl, který mu v dětství šachy zošklivil. „Tvůj otec hrál šachy,“ prohlásil jednou Hertz Shemets, „jako člověk, kterého trápí bolavé zuby, hemeroidy a zaražené prdy.“ Vzdychal a sténal. Křečovitě se poškubával za zbylé štětičky

hnědých vlasů nebo si prsty přejížděl po lebce jako mistr cukrář, který posypává mramorový vál moukou. Každá chyba jeho protihráčů se rovnala bolestivému píchnutí v útrobách. Na vlastní tahy, ať byly sebevíc smělé, překvapivé, originální a úderné, reagoval jako na zdrcující zvěsti. Rukou si zakrýval ústa a zavíral oči, aby se na ně nemusel dívat.

Styl strýčka Hertze byl naprosto odlišný. Hrál klidně a nezúčastněně, mírně se od šachovnice odkláněl, jako by čekal, že mu každou chvíli přinesou jídlo nebo si mu na klín sedne pohledná dívka. Ale jeho oči vnímaly každý detail, jako tehdy, když v šachovém klubu postřehly výmluvný třes Tartakowerovy ruky. Herní zvraty přijímal stoicky, úspěchy se sotva znatelným potěšením. Kouřil jednu broadwayku za druhou a sledoval, jak se jeho starý přítel vrtí a kroutí a jak likviduje v kavárně hotelu Einstein jednoho génia za druhým. Když už nebylo koho rozdrtit, udělal Hertz další nevyhnutelný krok. Pozval Isidora Landsmana k sobě domů.

Rylo léto roku 1948 a Shemetsovi bydleli ve dvoupokojovém bytě ve zbrusu novém domě na zbrusu novém ostrově. Spolu s nimi tam žily dvě desítky dalších rodin; všichni byli Lední medvědi, jak si říkali běženci z první přistěhovalecké vlny. Matka spala v ložnici, Freydl na gauči a Hertz si stlal na podlaze. Tou dobou to už byli horliví aljašští Židé, což znamenalo, že byli utopisté, což znamenalo, že kam se podívali, viděli nedostatky. Tato hašteřivá rodinka si před nikým nebrala servítky, zvlášť Freydl, která ve čtrnácti letech měřila přes metr sedmdesát a vážila třiašedesát kilo. Jediným pohledem na Landsmanova otce, který váhavě postával ve dveřích, správně odhadla, že je nepřístupný a nezcivilizovatelný jako divočina, ve které našla nový domov. Ryla to láska na první pohled.

Landsmanovi se v pozdějších letech příliš nedařilo z otce vymámit, co vlastně na Freydl Shemetsové viděl a jestli se mu vůbec líbila. Přitom to nebyla ošklivá dívka, měla oči Egypťanky a olivovou pleť. V kraťasech, vysokých turistických botách a flanelové košili s ohrnutými rukávy byla přímo ztělesněním zásad hnutí Makkabi: *mens sána in corpore sáno*. Isidora Landsmana litovala, kvůli tomu, že přišel o celou rodinu, i kvůli utrpení, které prožil v lágrech. Patřila však k dětem Ledních medvědů, poznamenaným pocitem viny, že unikli špíně, hladu, hromadným hrobům a továrnám na smrt, s nímž se vyrovnávají tak, že se těm, kdo přežili, vnucují s věčnými radami, informacemi a kritikou, maskovanou jako posilování morálky. Jako by dusivý, těžký černý mrak Zkázy dokázal rozehnat jeden odhodlaný kibic.

První noc spal Landsmanův otec s Hertzem na podlaze. Druhý den s

ním šla Freydl koupit šaty, které zaplatila z peněz, jež dostala při svém bat micva. Pomohla mu s pronájmem bytu od čerstvého vdovce, který v domě bydlel. Masírovala mu holou hlavu cibulovou šťávou v dobré víře, že mu po této kúře začnou zase růst vlasy. Jeho unavenou krev se snažila posílit telecími játry. Následujících pět let ho napomínala, sekýrovala a šikanovala, dokud se nenaučil sedět zpříma, dívat se při řeči druhým do očí, mluvit americky a nosit zubní protézu. Den po svých osmnáctinách se za něj provdala, našla si místo v deníku *Sitka Tog* a propracovala se od sloupků pro ženy k místu vedoucí redaktorky. Pracovala pět dní v týdnu, celkem šedesát až sedmdesát pět hodin, celou dobu až do chvíle, kdy ji přemohla rakovina. To byl Landsman na vysoké. Hertz Shemets mezitím udělal na právníky ve firmě Foehn Harmattan takový dojem, že uspořádali sbírku a zatahali za ty správné nitky, aby ho dostali na práva do Seattlu. Později se stal prvním Židem ze Sitky, kterého přijala místní expozitura FBI. Poté byl jejím ředitelem, a protože si ho všiml sám Hoover, vedl nakonec regionální kontrašpionážní program.

Landsmanův otec hrál šachy.

Každé ráno, za deště, sněžení či mlhy, šel tři kilometry do kavárny hotelu Einstein, kde se v zadní části lokálu posadil k jednomu ze stolků s hliníkovou deskou čelem ke vchodu a vytáhl malou sadu šachových figur z javorového a třešňového dřeva, kterou dostal od svého švagra. Každý večer trávil v domku v Adlerově ulici v Halibut Point, kde Landsman vyrůstal, a na zadní verandě si procházel osm nebo devět rozehraných korespondenčních partií. Psal noticky do *Šachové revue*, pracoval na Tartakowerově životopisu, který nikdy nedokončil ani definitivně neodložil. Bral důchod od německé vlády. A se švagrovou pomocí učil svého syna nenávidět hru, kterou tolik miloval.

„Rozmysli si to ještě," naléhal, když Landsman bílými prsty, z nichž si usilovným svíráním střelce nebo pěšáka vyhnal všechnu krev, postavil figurku na políčko, kde ji čekal osud, který Landsmana pokaždé překvapil, bez ohledu na to, jak dlouho šachy studoval a hrál. „Nech si poradit."

„Nerozmyslím."

„Rozmysli."

I Landsman uměl být tvrdošíjný a svým zahanbením se protrápit. Spokojený s tím, že se nenechal zviklat, sledoval, jak se jeho neblahá sudba, kterou nedokázal předvídat, naplňuje. Otec ho pokaždé roznesl na kopytech, stáhl z kůže a vykuchal zaživa, přičemž ho upřeně pozoroval očima, ukrytýma pod pokleslými víčky, které se utápěly v povislé tváři.

Po několika letech provozování této kratochvíle si Landsman sedl k

matčinu psacímu stroji a naťukal otci dopis, v němž se vyznal ze svého odporu ke hře v šachy a úpěnlivě ho prosil, aby ho už nenutil hrát. Dopis nosil tři týdny v brašně a mezitím utrpěl další tři krvavé porážky; až potom ho odeslal z pošty v Untershtatu. Za dva dny Isidor Landsman spáchal v pokoji 21 hotelu Einstein sebevraždu smrtící dávkou nembutalu.

Landsman poté začal mít problémy. V noci se pomočoval, ztloustl, přestal mluvit. Matka ho poslala na terapii k doktoru Melamedovi, nesmírně ohleduplnému a naprosto neschopnému člověku. Teprve třiadvacet let po otcově smrti našel Landsman osudný dopis v jedné krabici, kde byl i čistopis nedokončeného Tartakowerova životopisu. Ukázalo se, že Landsmanův otec dopis ani neotevřel, natož aby ho četl. Když mu ho pošťák doručil, byl už mrtvý.

6

Landsman se noří do vzpomínek na staré židovské šachisty, hrbící se vzadu v kavárně Einstein, a jede do Shvartsn-Yamu vyzvednout Berka. Podle jeho hodinek je 6.15 ráno. Podle oblohy, prázdného bulváru a těžké noční můry, která mu leží v žaludku, je půlnoc. Do východu slunce zbývají takhle blízko polárního kruhu a zimního slunovratu dobré dvě hodiny.

Landsman sedí za volantem svého chevroletu Chevelle Super Sport 1971, který si pořídil před deseti lety v záchvatu nostalgického optimismu a jezdil s ním tak dlouho, až se všechny skryté vady vozu i Landsmana téměř do puntíku shodovaly. U modelové řady ’71 se počet předních reflektorů snížil ze čtyř na dva. Jedna ze žárovek zrovna v tuhle chvíli nesvítí. Landsman se jako kyklop šátravě sune po promenádě. Před ním se tyčí vysoké věžáky Shvartsn-Yamu, postavené na umělém poloostrově vybíhajícím do Sitkského zálivu. Choulí se k sobě jako vězni, které dozorci sehnali dohromady prudkým proudem vody z hadice.

Shvartsn-Yam vybudovali ruští štarkeři na nasypaném podloží, které jen čekalo na nejbližší zemětřesení, aby se zhroutilo, v polovině osmdesátých let, v prvních opojných dnech, kdy byly legalizovány hazardní hry. Naplánovány byly prázdninové apartmány, byty na timeshare, zašívárny pro staré mládence, a uprostřed všeho kasino Grand Jalta s hracími stoly. Jenomže hazardní hry byly zakázány Zákonem o tradičních hodnotách a v kasinu dnes sídlí KošerMart, Walgreens a značkový výprodej Big Macher. Štarkeři se vrátili k výběru výpalného z nelegálního podnikání, sázkám a skořápkám. Flamendři a dovolenkáři ustoupili zbohatlickým páskům, ruským přistěhovalcům, nesourodé skupině ultraortodoxních Židů a několika bohémským intelektuálům, kterým se zamlouvá atmosféra zkažené slavnosti, vznášející se nad čtvrtí jako zapomenutá lameta na opadaném stromku.

Rodina Taytsh-Shemetsů bydlí v Dněpru, ve čtyřiadvacátém patře. Dněpr je kulatý jako štos formiček na bábovku. Rada jeho obyvatel pohrdla

krásným výhledem na propadlý kužel hory Mt. Edgecumbe, na zářící Sichrhajcku a světla Untershtatu a zaoblené lodžie nechala zasklít a opatřila je žaluziovými okenicemi, aby tak získala jednu místnost navíc. To udělali i Taytsh-Shemetsovi, když se jim narodilo první dítě. Teď tam spí oba malí Taytsh-Shemetsové, vystrčení na balkoně jako odložené lyže.

Landsman zaparkuje Super Sport u kontejnerů na odpadky, na místě, které dnes už považuje za své, třebaže si uvědomuje, že člověk by neměl chovat něžné city k parkovišti. To, že má kam postavit auto, čtyřiadvacet pater pod bytem, kde je vždy vítaný na snídani, by si neměl vykládat tak, že je tady doma.

Do půl sedmé zbývá pár minut, a i když ví téměř jistě, že u Taytsh-Shemetsů jsou už všichni vzhůru, rozhodne se, že půjde po schodech. Na schodišti Dněpru je cítit mořský vzduch, kapusta a studený beton. Když se vyškrábe nahoru, odmění se za tu námahu papiroskou. Postává před prahem bytu Taytsh-Shemetsových a dělá společnost mezuze. Stačil vykašlat teprve první plíci, než se pustí do druhé, otevře Ester-Malke Taytshová dveře. V ruce drží proužek z těhotenského testu, na jehož konci se chvěje kapka moči. Když zaznamená, že si toho Landsman všiml, bez mrknutí oka strčí proužek do kapsy županu.

„Máme zvonek, jestli ti to uniklo," praví přes cihlově hnědý závoj pocuchaných vlasů, příliš jemných, aby držely tvar ofiny, kterou si češe. Padají jí do tváře, zvlášť ve chvílích, kdy je ironická. „I když kašlání taky funguje."

Nechá otevřené dveře a Landsman překročí tlustou rohožku z kokosového vlákna s nápisem ZMIZ. Dvěma prsty se dotkne mezuzy, pak ji ledabyle políbí. Tak se to dělá, když je člověk věřící jako Berko, nebo ironický mizera jako Landsman. Pověsí si klobouk a svrchník na věšák z losího paroží a jde za Ester-Malke, která má hubený zadek obtažený bílým flanelovým županem, po chodbě do kuchyně. Je to úzká, úsporně vybavená místnost – na jedné straně je sporák, dřez a lednice, na druhé kredenc. Na konci je snídaňový pult se dvěma barovými stoličkami, za kterým se kuchyně rozšiřuje do obývací jídelny. Vaflovač na pultu vyfukuje páru jako komiksová lokomotiva. Překapávač kávy chrchlá a sípá jako sešlý židovský policajt po výšlapu do pátého patra.

Landsman se bokem prosmýkne ke své oblíbené stoličce a postaví se k ní. Z tvídového saka vytáhne kapesní šachovou sadu a rozloží ji. Koupil ji v nonstop prodejně na Korczak Platz.

„Tlusťoch je ještě v pyžamu?" zeptá se.

„Obléká se."

„A malý tlusťoch?“

„Vybírá kravatu.“

„A ten poslední, jak se jmenuje?“ Samozřejmě si to pamatuje, podle poslední módy odvozovat křestní jména od rodinného příjmení se jmenuje Feingold Taytsh-Shemets. Říkají mu Goldy. Před čtyřmi roky měl Landsman tu čest držet Goldyho vyzáblé nožičky, zatímco mu jeden seschlý Žid nožem ušmikl předkožku. „A Jeho Veličenstvo?“

Ester-Malke místo odpovědi jen kývne k jídelně.

„Pořád stůně?“ zajímá se Landsman.

„Už je to lepší.“

Landsman obejde pult a kolem skleněného jídelního stolu dojde k bílému gauči, podívat se, co dělá televize s jeho kmotřencem.

„Kohopak to tady máme?“

Goldy má na sobě pyžamko s ledními medvědy, což je v současnosti vrchol aljašské židovské retromódy. Lední medvědi, vločky, iglú a další severské motivy, které byly za Landsmanova dětství všudypřítomné, jsou zase v kurzu. Až na to, že dnes působí spíš ironicky. Sněhové vločky, ano, ty tady Židé vídali, i když kvůli skleníkovým plynům zdaleka ne v takovém množství jako za starých časů. Ale žádní lední medvědi. Žádná iglú. Žádní sobi. Spíš houfy namíchnutých indiánů, mlha a déšť, a půlstoletí pocitu, že se někde stala chyba, pocitu, který byl tak palčivý a zalezlý tak hluboko za nehty, že se projevoval všude, dokonce i na dětských pyžamech.

„Tak co, dneska už budeš pracovat, Goldele?“ zeptá se Landsman. Položí ruku na chlapcovo čelo, které je příjemně chladné. Goldyho jarmulka s obrázkem pejska Shnapishe je pokrčená. Landsman ji uhladí a posune sponku, která ji přidržuje. „Bojovat se zločinem?“

„Jasně, strejdo.“

Landsman natáhne ruku a Goldy mu vsune svou suchou packu do dlaně, aniž by otočil hlavu, a potřese jí. V chlapcových lesklých tmavohnědých očích se vznáší obdélník modravého světla. Landsman už tenhle film s kmotřencem jednou viděl na vzdělávacím kanálu. Jako devadesát procent všech pořadů je z Jihu a tady ho dávají nadabovaný do jidiš. Popisuje dobrodružství dvou dětí s židovskými jmény, které jsou zřejmě indiánského původu a patrně i sirotci, protože jejich rodiče se nikde nevyskytují. Děti však mají čarovnou křišťálovou dračí šupinu. Když si to přejí, šupina je přenese do království pestrobarevných draků, kteří se od sebe liší odstínem i specifickou mírou imbecility. Děti tráví s kouzelnou šupinou stále víc času, až jednoho dne odletí do země duhové idiocie, odkud se už nevrátí. Jejich těla najde noční recepční jejich laciného hotelu,

každé s kulkou v týlu. Landsman si říká, jestli se v překladu přece jen něco neztratilo.

„Pořád ještě chceš být noz, až budeš velký?“ vyptává se Landsman. „Jako táta a strejda Meyer?“

„Jo,“ odpoví Goldy bez známky nadšení. „To víš, že jo.“

„To rád slyším.“

Opět si potřesou pravicí. Jejich konverzace je svým duchem stejná jako Landsmanovo líbání mezuzy, něco, co začne jako žert a skončí jako berlička, bez které se člověk neobejde.

„Ty jsi začal hrát šachy?“ zeptá se Ester-Malke, když se Landsman vrátí do kuchyně. „Chraň bůh,“ otřese se Landsman, vyleze na stoličku a nimrá se s mrňavými pěšáky, jezdci a králi z cestovní sady. Rozestavuje je tak, aby přesně odpovídaly partii, kterou po sobě zanechal Emanuel Lasker. Dělá mu potíže jednotlivé figurky rozlišit, a pokaždé, když některou zvedne blíž k očím, vypadne mu z prstů.

„Přestaň se na mě tak dívat, Ester-Malke,“ pokusí se odhadnout, co Berkova manželka zrovna dělá. „Nemám to rád.“

„Zatraceně, Meyere,“ poznamená Ester-Malke s pohledem upřeným na jeho ruce. „Tobě se příšerně třesou ruce.“

„Nespal jsem celou noc.“

„Aha.“

Totiž tahle Ester-Malke Taytshová, než si dodělala školu, stala se sociální pracovnicí a vzala si Berka Shemetse, prožila krátkou, ale divokou kariéru černé ovce Jižní Sitky. Jejím životem prošlo několik kriminálníků malého kalibru. Na břiše má tetování, za které se stydí, a v ústech zubní můstek coby upomínku na posledního chlapa, který ji mlátil. Landsman ji zná déle než Berko, už když byla na gymnáziu, zatkl ji za vandalství. Ester-Malke díky své intuici ví, jak se chovat ke ztraceným existencím, přičemž bez jakýchkoli výčitek využívá zkušenosti z vlastního promarněného mládí. Z ledničky vytáhne láhev Bruner Adler, odzátkuje ji a podá Landsmanovi. Ten si s ní ochladí unavené spánky a pak si dlouze přihne.

„Tak co?“ vydechne. Hned mu je líp. „Nedostala jsi to?“

Ester-Malke nasadí poněkud teatrálně provinilý výraz, sáhne pro proužek z těhotenského testu, ale ruku nechá v kapse. Už jednou nebo dvakrát na to téma zabrousili, a tak Landsman ví, že v něm Ester-Malke nechce vzbuzovat závist, protože s Berkem úspěšně zplodili dva čiperné syny. A Landsman jim skutečně závidí, občas i hořce. Ale když se mu o tom zmíní, většinou to popře.

„Do řiti,“ zašklebí se, když mu na podlahu spadne střelec a zakutálí se

pod snídaňový pult.

„Byl černý nebo bílý?“

„Černý. Střelec. Je v tahu.“

Ester-Malke se zadívá na poličku s kořenkami a uvažuje.

„Hele,“ řekne. Sáhne pro skleničku s čokoládovou rýží, odšroubuje víčko, jeden váleček vyklepne na dlaň a podá ho Landsmanovi. „Na, dej si tam tohle.“

Landsman klečí na zemi pod pultem. Najde zatoulaného střelce a zasune ho do dírky na poli h6. Ester-Malke dá skleničku zpátky na poličku a pravou ruku strčí do kapsy županu, kde přechovává své tajemství. Landsman si hodí zrnko čokoládové rýže do úst.

„Berko to už ví?“

Ester-Malke zavrtí hlavou, obličej ukrytý pod vlasy.

„Nic se neděje.“

„Určitě?“

Pokrčení ramen.

„Ty ses na ten test nepodívala?“

„Já to radši nechci vědět.“

„Co radši nechceš vědět?“ ozve se Berko, který se vynoří ve dveřích do kuchyně s malým Pinchasem Taytsh-Shemetsem v podpaží – jemu se pochopitelně říká Pinky. Před měsícem slavili jeho narozeniny, s dortem s jednou svíčkou. Jak to Landsman počítá, třetí Taytsh-Shemets, pokud nějaký bude, přijde na svět jednadvacet, dvaadvacet měsíců po druhém. A sedm měsíců po Reverzi. Sedm měsíců po změně světa. Další malý vězeň dějin a osudu, další možný Mesiáš – protože podle odborníků se v každé generaci rodí jeden Mesiáš –, který napne plachty pomatené karavely snů proroka Eliáše. Ester-Malke vyndá z kapsy ruku, ve které nic nemá, a zvednutým obočím dává Landsmanovi tajné znamení, známé příslušníkům podsvětí Jižní Sitky.

„Radši nechce vědět, co jsem včera jedl,“ odpoví Landsman. Pak odvede pozornost tím, že z druhé kapsy saka vytáhne Laskerovu knihu *Tři sta šachových partií* a položí ji na pult vedle šachovnice.

„To máš k tomu mrtvému feťákovi?“ prohodí Berko a obhlíží rozestavené figurky.

„Emanuelu Laskerovi,“ doplní Landsman. „Ale pod tím jménem se jenom zapsal. U sebe žádný průkaz neměl. Zatím nevíme, co byl zač.“

„Emanuel Lasker. To jméno mi něco říká.“

Berko se bokem vmáčkne do kuchyně v kalhotách od obleku a košili. Kalhoty jsou z modrošedé merinové vlny se dvěma sámky, košile je čistě

bílá. Tmavě modrá kravata s oranžovými cákanci je uvázaná na úhledný uzel. Kravata je extra dlouhá, kalhoty mají pohodlnou velikost a jsou v té správné výšce přidržovány modrými šlemi, jež mají co dělat, aby se natáhly přes rozměrný pupek. Pod košilí má modlitební šál s třásněmi, na lesklých černých vlasech mu trůní elegantní jarmulka, jen vousů se nikdy nedočká. Vousy neměl žádný z jeho mužských předků z matčiny strany, kam až paměť sahá, určitě až do doby, kdy Havran stvořil svět (kromě slunce, které ukradl). Berko Shemets dodržuje všechny povinnosti, ale po svém a z vlastních důvodů. Je to Mínótauros a židovský svět je jeho labyrint.

Jednoho dne v pozdním jaru 1981 se nastěhoval k Landsmanovým do domu na Adlerově ulici. Byl to belhavý čahoun, známý v domě Mořské obludy z Havraní rodiny kmene Dlouhovlasých jako „Žid" Johnny Medvěd. To odpoledne měřil v kožešinových botách sto sedmdesát pět centimetrů a ve třinácti tak byl jen o dva centimetry menší než Landsman v osmnácti. Do té chvíle o něm Landsman ani jeho mladší sestra nikdy neslyšeli. A teď měl spát v pokoji, který sloužil Meyerovu a Naominu otci jako Kleinova láhev pro nekonečnou smyčku jeho nespavosti.

„Co jsi zač a co tady chceš?" zeptal se Landsman, když se mladíček všoural do obýváku. V ruce mačkal kšiltovku a rozhlížel se tmavýma, vnímavýma očima. Na chodníku před domem na sebe pořvávali Hertz a Freydl. Landsmanův strýc zjevně pozapomněl své sestře sdělit, že u nich bude jeho syn bydlet.

„Jmenuju se Johnny Medvěd," prohlásil Berko. „Jsem jeden exponát Shemetsovy sbírky."

Hertz Shemets je uznávaným odborníkem na tlingitské umění. Díky svému koníčku či spíš zálibě pronikl svého času hlouběji na indiánská území než kterýkoli Žid před ním. Takže studium původních obyvatel a cesty do Indianer-Lands mu v šedesátých letech slouží jako zástěrka pro práci v programu kontrarozvědky COINTELPRO. Ale není to *pouze* zástěrka. Hertze Shemetse indiánský životní styl přitahuje. Naučil se harpunovat tuleně do oka, zabít a vyvrhnout medvěda a vychutnávat si tuk z korušky se stejným požitkem jako vyškvařené sádlo. A taky se stal otcem, když se zapletl s Laurie Jo Medvědicí z osady Hoonah. Tu zabili při takzvaných synagogových nepokojích a její napůl židovský syn, který byl v Havraní rodině terčem ústrků a opovržení, poprosil o pomoc otce, jehož sotva znal. To byl *zwischenzug*, nečekaný tah v do té doby klidně se odvíjející partii. Zastihl tak strýčka Hertze nepřipraveného.

„Co chceš dělat, vyhnat ho?" hulákal na Landsmanovu matku. „Víš, jaké má tam nahoře peklo? Jeho matka je mrtvá. Zavraždili ji Židi."

Za nepokojů, jež propukly po vypálení modlitebny, kterou si jedna židovská skupina postavila na sporném území, zahynulo jedenáct aljašských indiánů. Na ostrůvcích jsou místa, kde je mapa, navržená Haroldem Ickesem, nepřesná a Hranice je vyznačena pouze tečkovanou linií. Většinou je to v horách nebo na neobyvatelných, zamrzlých nebo zaplavených pozemcích. Některé neurčené plochy však Židy, jejichž počet se rozrostl na několik milionů, neodolatelně lákaly. Potřebovali životní prostor. A tak si ho v sedmdesátých letech příslušníci některých ortodoxních sekt začali zabírat.

Stavba modlitebny u St. Cyril, do níž se pustila skupina, která se odštěpila od odpadlíků ze sekty z poloostrova Lisianski, byla pro místní indiány poslední kapkou. Následovaly demonstrace, protesty právníků a nespokojenost v Kongresu kvůli dalšímu narušování mírumilovného soužití a rovnosti roztahovačnými severskými Židy. Dva dny před zasvěcením modlitebny kdosi dovnitř oknem hodil dvě zápalné lahve a dům shořel až na betonovou základovou desku. Nikdo se k činu nepřihlásil, nikdo nebyl obviněn. Členové obce a jejich přívrženci se vřítili do městečka St. Cyril, ničili pasti na kraby, rozbili okna v budově Aljašského indiánského bratrstva a založili efektní požár, když zapálili skladiště s rachejtlemi a zábavnou pyrotechnikou. Řidič nákladňáku, ve kterém jela skupina bojechtivých Židů, ztratil kontrolu nad řízením a vjel do samoobsluhy, kde Laurie Jo pracovala jako pokladní. Byla na místě mrtvá. Synagogové nepokoje zůstávají nejtragičtějším momentem neslavné historie tlingitsko-židovských vztahů.

„A je to snad moje vina? Je to můj problém?“ ječela Landsmanova matka. „Indián v baráku je to poslední, co potřebuju!“

Děti je chvíli poslouchaly. Johnny Medvěd stál ve dveřích a kopal špičkou boty do svého plátěného pytle.

„Buď rád, že nerozumíš jidiš,“ řekl mu Landsman.

„To ani nemusím, ty pako,“ zavrčel Žid Johnny. „Tyhle cancy slyším celej život.“

Nakonec se všechno vyřešilo – ono to bylo vyřešené už předem, ještě než Landsmanova matka začala křičet – a Hertz se přišel rozloučit. Jeho syn byl o dva centimetry vyšší než on. Když vzal chlapce nemotorně do náruče, vypadalo to, jako když židle objímá pohovku. Pak poodstoupil.

„Mrzí mě to, Johne,“ řekl. Chytil syna za uši a pevně ho držel. Prohlížel si jeho tvář jako telegram. „To jen, abys to věděl. Nechci, aby sis myslel, že mi to není líto.“

„Já chci bydlet s tebou,“ hlesl chlapec bezvýrazně.

„To jsi už říkal.“

Hertz volil tvrdá slova a tvářil se necitelně, ale zničehonic se v jeho očích zaleskly slzy, což Landsmana téměř vyděsilo. „Johne, já jsem hrozný parchant a taky to o mně všichni vědí. To už by ti bylo líp na ulici než se mnou.“ Očima přelétl sestřin obývací pokoj, koženkové přehozy na nábytku, obrazy, přívětivé asi jako ostnatý drát, abstraktní menoru. „Bůh ví, co tady z tebe vychovají.“

„Žida,“ odtušil Johnny Medvěd, a nebylo jasné, jestli to říká s hrdostí nebo beznadějí. „Jako jsi ty.“

„O tom bych pochyboval,“ zavrtěl hlavou Hertz. „To bych chtěl vidět. Sbohem, Johne.“

Pohladil malou Naomi po hlavě. Ještě si potřásl rukou s Landsmanem.

„Pomáhej svému bratranci, Meyerle, bude to potřebovat.“

„Vypadá, že se o sebe umí postarat.“

„Že jo?“ pousmál se strýček Hertz. „Aspoň v něčem je po mně.“

Dnes žije Ber Shemets, jak si časem začal říkat, jako Žid, nosí jarmulku i modlitební šál jako Žid. Uvažuje jako Žid, uctívá Boha jako Žid, vychovává děti, miluje manželku a slouží druhým jako Žid. Při spřádání teorií rozkládá rukama, jí košer stravu a penis má módně obřezaný (o to se jeho otec postaral, ještě než ho jako mimino opustil). Na první pohled je to však čistý Tlingit. Šikmé oči, husté černé vlasy a široká tvář, předurčená ke smíchu, jež ale poznala spíš smutek. Medvědi jsou velcí lidé, Berko měří dva metry v ponožkách a váží 110 kilo. Má velkou hlavu, nohy, břicho i ruce. Na Berkovi je velké všechno, kromě dítěte v náručí, které se na Landsmana upejpavě usmívá a koňská hříva vlasů mu trčí jako zmagnetizované piliny. Landsman by bez sebemenšího zaváhání připustil, že je malý Pinky roztomilý jako obrázek, ale i po roce ho píchne za prsní kostí vždycky, když ho uvidí. Pinky se narodil přesně dva roky po Djangově porodním termínu – 22. září.

„Emanuel Lasker byl slavný šachista,“ informuje Landsman Berka, který si od Ester-Malke bere hrnek s kávou a mračí se do páry. „Německý Žid. Od začátku století do dvacátých let.“ Hodinu mezi pátou a šestou strávil u počítače v opuštěné policejní služebně a trochu pátral. „Matematik. Prohrál s Capablankou, jako tenkrát všichni. Tu knížku měl v pokoji. A šachovnici, rozestavenou přesně takhle.“

Berko má těžká, oduševnělá víčka, která působí zhmožděným dojmem, ale když je přivře, jako by se v té štěrbince rozsvítila baterka. Je to tak chladný a skeptický výraz, že i nevinný člověk začne pochybovat o svém alibi.

„A ty si myslíš," řekne s významným pohledem na pivní láhev v Landsmanově ruce, „že rozestavení figurek na šachovnici námnapoví – co?" Štěrbina se zúžila ještě víc, světlo baterky zazářilo jasněji. „Zašifrované jméno vraha?"

„V jazyce Atlanťanů," ušklíbne se Landsman.

„Aha."

„Ten jíd hrál šachy. A zaškrcoval si žíly tfilinem. A někdo ho chtěl zabít, pokud možno bezbolestně a nenápadně. Já nevím. Třeba v tom ty šachy žádnou roli nehrají. Nic mi to neříká. Prošel jsem celou tu knížku, ale nepřišel jsem na to, kterou partii hrál. Jestli vůbec nějakou. Ty diagramy mě akorát štvou a bolí mě z nich hlava. Štve mě i ta šachovnice, stačí se na ni kouknout, mor na ni."

Landsmanův hlas zní stejně dutě a zoufale, jako se cítí on sám, což ovšem nezamýšlel. Berko se přes Pinkyho temeno podívá po své ženě, aby se ujistil, jestli si má o Landsmana dělat starost.

„Něco ti řeknu, Meyere. Když odložíš to pivo," navrhne Berko a marně se snaží, aby to neznělo policajtsky, „nechám tě pochovat malýho. Co ty na to? Koukni na něj. Na ty jeho stehýnka. Člověk má přímo chuť je pomačkat. Tak tu flašku polož, jo? A podrž toho našeho krasavce."

„Krasavec to rozhodně je," souhlasí Landsman. Napije se z lahve a odloží ji. Mlčky vezme děcko, přičichne k němu a jako vždycky ho bodne u srdce. Pinky voní po jogurtu a mýdlu na praní. Maličko i po tatínkově kolínské. Landsman ho přenese ke dveřím kuchyně, raději ani nedýchá, a sleduje, jak Ester-Malke odlupuje vafle z plotýnky. Má starý vaflovač Westinghouse s bakelitovými rukojeťmi ve tvaru listů. Dají se na něm upéct čtyři křehké vafle naráz.

„Podmáslí?" ptá se Berko, študuje přitom šachovnici a prstem si přejíždí po silném horním rtu.

„A co jiného?" opáčí Ester-Malke.

„Opravdové, anebo mléko s octem?"

„Ochutnával jsi to už několikrát poslepu, Berko." Ester-Malke podává Landsmanovi talíř vaflí a bere si od něj svého mladšího syna. A i když Landsman nemá na jídlo pomyšlení, na výměnu ochotně přistupuje. „A rozdíl jsi ani jednou nepoznal."

„Šachy taky neumí," poznamená Landsman. „Ale koukni, jak si hraje na znalce."

„Polib si prdel, Meyere," odsekne Berko. „Hele, a teď vážně, který ten čudlík je bitevní loď?"

Když se přistěhoval k Landsmanovi a jeho matce, šachová posedlost v

rodině dávno nepanovala. V té době byl Isidor Landsnian už šest let po smrti, a Hertz šhemets přenesl své umění předstíraného útoku na daleko větší šachovnici. To znamenalo, že Berka mohl učit jen Landsman, který tuto povinnost svědomitě zanedbával.

„Máslo?“ ptá se Ester-Malke. Do mřížky vaflovače nalévá další těsto. Pinky jí sedí na klíně a pomáhá, třebaže o to jeho matka příliš nestojí.

„Bez másla.“

„Sirup?“

„Bez sirupu.“

„Ty nechceš ani tu vafli, viď, Meyere?“ prohodí Berko. Přestane dělat, že zkoumá šachovnici, a upne pozornost ke knížce od Siegberta Tarrasche, jako by se v ní snad vyznal líp.

„Upřímně, moc ne,“ přitaká Landsman. „Ale vím, že bych si měl vzít.“

Ester-Malke přiklopí těsto víkem vaflovače.

„Jsem těhotná,“ oznámí tiše.

„Cože?“ vyjeví se Berko nad knihou, ve které by ho čekala daleko prozaičtější překvapení. „Kurva!“ To slovo řekne americky, Berko vždycky mluví americky, když nadává nebo si hraje na drsňáka. Začne zpracovávat imaginární žvýkačku, jež se mu objeví v ústech pokaždé, když se chystá vybuchnout. „To je úžasný, Es. Fakt úžasný. Do prdele. Protože tady máme fůru místa, jeden šuplík je ještě volnej. Kurva práce!“

Popadne *Tři sta šachových partií* a chystá se knížku hodit přes pult do jídelny. Tak se projevuje krev šhemetsů. Landsmanova matka byla taky přebornice na házení věcmi, a teatrální výlevy známého kliďase, strýčka Hertze, byly sice výjimečné, zato však legendární.

„Důkaz,“ připomene mu Landsman. Berko zvedá knihu výš a Landsman opakuje: „Hergot, to je důkaz!“, pak Berko hodí. Kniha se otáčí ve vzduchu, stránky se třepotají, a pak do něčeho se zazvoněním narazí, patrně do stříbrné pepřenky na skleněném stole. Chlapeček nakrabatí bradičku, vystrčí spodní ret a nejistě hledí střídavě na maminku a na tatínka. Potom propukne v bezútěšný pláč. Berko se na Pinkyho zamračí, jako by ho zradil. Obejde pult a sebere zahozený důkaz.

„Copak to *tate* udělal?“ chlácholí Ester-Malke malého, líbá ho na líčko a mračí se na velkou, černou díru, kterou po sobě Berko v prostoru zanechal. „Ten ošklivý policajt s nezadržitelnými spermiemi udělal bác s knížkou, vid?“

„Výborné vafle!“ zahlaholí Landsman a odloží netknutý talíř. Pak o trochu hlasitěji dodá: „No nic, Berko, já… no, já počkám dole v autě.“ Letmo políbí Ester-Malke na tvář. „Vyřiď tomu vašemu, jak se jmenuje, že

ho strejda Meyerle pozdravuje.“

Dojde k výtahům, jejichž šachtami se s hvízdáním prohání vítr. Fried, soused od vedle, vychází z bytu v dlouhém černém plášti, ulízané bílé vlasy se mu kroutí na límci. Fried je operní pěvec a Taytsh-Shemetsovi mají pocit, že se nad ně povyšuje. Ale to jenom proto, že jim Fried řekl, že je lepší než oni. Obyvatelé Sitky na své bližní většinou zahlížejí, zvlášť když to jsou indiáni nebo někdo z Jihu. Fried a Landsman nastupují do výtahu společně. Fried se Landsmana ptá, jestli našel v poslední době nějaké mrtvoly, ten se na oplátku zajímá, jestli se kvůli Friedovi obrátili nějací mrtví skladatelé v hrobě, a po této milé konverzaci toho už moc nenamluví. Landsman se vrátí na své parkovací místo a nasedne do vozu. Nastartuje a zapne topení, aby se zahřál. S Pinkyho vůní, která mu ulpěla na kabátě, a vzpomínkou na Goldyho suchou ruku ve své dlani se jako brankář brání náporu lítostivých myšlenek, které se pokoušejí nahlodat jeho umění přečkat den bez jakýchkoli pocitů. Vystoupí a v dešti vykouří jednu papirosku. Obrátí zrak k severu, za přístaviště, kde se zdvihá vysoký, stočený hliníkový trn. Znovu se mu zasteskne po Výstavě, po hrdinském vzepětí židovského stavitelství, zosobněném právě Sichrhajckou (oficiálně Věží Příslibu útočiště, ale nikdo jí tak neříká), a po výstřihu dámy v uniformě, která návštěvníkům trhala lístky před výtahem do restaurace na vrcholku věže. Pak se vrátí do auta. Za pár minut vyjde z domu Berko a svalí se na místo spolujezdce jako velký buben. V ruce má knihu a kapesní šachy, které si položí na levé stehno.

„Omlouvám se,“ řekne. „Jsem vůl, co?“

„To je v pohodě.“

„Budeme si muset najít něco většího.“

„Jasně.“

„A bude to.“

„Je to požehnání.“

„To si piš. Mazltov, Berko.“

Landsmanovo blahopřání zní tak ironicky, že musí jít od srdce, a je tak od srdce, že zní neupřímně. Pak s parťákem jen tak sedí v zaparkovaném autě a poslouchají, jak tuhnou chladem.

„Ester-Malke říkala, že byla šíleně utahaná a vůbec si nepamatuje, že jsme spolu spali,“ povzdychne si Berko.

„Třeba jste spolu nespali.“

„Takže to je podle tebe zázrak? Jako to mluvící kuře u řezníka?“

„Mm-hm.“

„Znamení a div.“

„Taky se to tak dá brát.“

„Když už mluvíme o znameních,“ prohodí Berko. Otevře *Tři sta šachových partií*, ukradených z veřejné knihovny, z papírové kapsičky na zadní předsádce vytáhne výpůjční kartu. Za kartou je fotka, barevná, sedm na dvanáct, lesklá, s bílými okraji. Je to snímek vývěsního štítu s bílou šipkou pod nápisem, ukazující doleva. Štít visí na dvou tenkých řetízcích, připevněných ke špinavě bílé dlaždici stropního obložení.

„KOLÁČ,“ čte Landsman.

„Jak jsem usilovně hledal důkaz, tak to vypadlo,“ poznamená Berko. „Asi to bylo zastrčené v té kapsičce vzadu, jinak by sis toho svým ostřížím zrakem šamese všimnul. Říká ti to něco?“

„Jo,“ kývne Landsman. „To znám.“

Na letišti u nehostinného severního města Yakovy – odtamtud Židé vyrážejí za skromným dobrodružstvím do skromné divočiny Distriktu – na samém konci hlavní budovy je nenápadná pekárnička, kde prodávají koláče, jenom koláče, ty americké. Celý podnik tvoří jedno okénko, které vede do kuchyně s pěti rozpálenými pícckami. Vedle okénka visí cedule, na niž majitelé – nepříjemná manželská dvojice z Klondiku a jejich tajemná dcera – píšou denní nabídku náplní: ostružinová, jablečno-reveňová, broskvová, banánová. Koláče jsou výborné a do určité míry i věhlasné. Zná je každý, kdo někdy letištěm v Yakovy procházel, a proslýchá se, že si sem pro ně lidé létají až z Juneau, z Fairbanksu i z ještě větší dálky. Landsmanova nebožka sestra měla zvlášť v oblibě kokosovou náplň.

„No?“ nadhodí Berko. „Co ty na to?“

„Já to věděl,“ pronese Landsman zlověstně. „Hned, jak jsem vešel do toho pokoje a uviděl tam Laskera ležet, řekl jsem si, Landsmane, v tomhle případě půjde o koláče.“

„Takže si myslíš, že to nic neznamená?“

„Nic neznamená nic,“ pokrčí rameny Landsman a najednou se mu stáhne hrdlo, nemůže se pořádně nadechnout a v očích ho pálí slzy. Možná je to nedostatkem spánku nebo příliš častým bratříčkováním se skleničkou. Nebo to způsobil obraz, který se mu znenadání vynořil před očima. Obraz Naomi, opírající se o zeď té bezejmenné, záhadné pekárny, s papírovým táckem, ze kterého si plastovou vidličkou odkrajuje kousky kokosového koláče, oči má zavřené, našpulené rty potřísněné bílým krémem a s živočišnou bezprostředností si vychutnává křupavou kůrku, náplň i těsto. „Zatraceně, Berko. Ten jejich koláč bych si teď dal.“

„Napadlo mě to samý,“ souhlasí Berko.

7

Dvacet sedm let sídlí policejní ústředí v Sitce v jedenácti buňkách na prázdném pozemku za ruským sirotčincem. Povídá se, že buňky původně sloužily jako škola biblických studií v louisianském Slidellu. Jsou nízké, bez oken, stísněné a působí dojmem, že se každou chvíli rozpadnou. V buňce přidělené oddělení vražd najde návštěvník recepci, dvě kanceláře pro každého z inspektorů, sprchový kout s toaletou a umyvadlem, oddíl pro mužstvo (čtyři kóje, čtyři židle, čtyři telefony, tabuli a přihrádky na dopisy), výslechovou místnost a kuchyňku, která je vybavená kávovarem a ledničkou. Kuchyňka byla také domovem čile bující kolonie hub, která se už před časem rozrostla do tvaru menší pohovky. Když však Landsman a Berko zatočí na štěrkový dvůr u oddělení vražd, spatří dvojici filipínských údržbářů vláčejících obří houbu pryč.

„Oni ji stěhují," diví se Berko.

Policisté sice už léta vyhrožovali, že se té obludy zbaví, přesto je pro Landsmana překvapení, že se ty hrozby vyplnily. Takové překvapení, že si až po jedné nebo dvou vteřinách všimne ženy stojící vedle schůdků. Drží v ruce černý deštník a na sobě má jasně oranžovou parku s kapucí, lemovanou světlezelenou umělou kožešinou. Ukazovákem napřažené pravačky míří na kontejnery, jako archanděl Michael z obrazu znázorňujícího vyhnání Adama a Evy z ráje. Zpod kožešinového lemu se jí uvolnil pramen rusých vlasů připomínající vývrtku; padá jí do tváře. To je taková její věčná bolest. Když klečí a zkoumá podezřelou skvrnu na místě činu nebo si lupou prohlíží fotografii, musí si ten pramínek neustále podrážděně odfukovat.

Teď se mračí na Super Sport, jehož motor Landsman právě vypíná. Žena spustí svou všezapuzující ruku. Takhle na dálku se Landsmanovi zdá, že si dala tak o tři, čtyři hrnky silné kávy víc, než měla, a dnes ráno už ji někdo stačil pěkně vytočit, možná i dvakrát. Landsman s ní byl dvanáct let ženatý a na stejném oddělení vražd spolu dělali pět let. Její rozpoložení

pozná na první pohled.

„Ještě řekni, že jsi o tom věděl," otočí se k Berkovi.

„Já o tom pořád ještě nevím," namítne Berko. „Doufám, že když zavřu oči a zase je otevřu, ukáže se, že to není pravda."

Landsman to zkusí.

„Nic," utrousí rozmrzele a vystoupí z auta. „Dej nám chvilku, jo?"

„Ale klidně, jak dlouho budete potřebovat."

Přejít dvůr trvá Landsmanovi deset vteřin. Tři vteřiny z toho Bina vypadá šťastná, že ho vidí, dvě další nejistě, což jí hrozně sluší. Posledních pět se tváří, jako že se s Landsmanem beze všeho rafne, pokud na tom bude její bývalý manžel trvat.

„Co to má, kurva, znamenat?" vyjede na ni Landsman, protože ji nechce zklamat.

„Dva měsíce po rozvodu by ses takhle ptát mohl," řekne Bina. „Později si už každý může dělat, co chce."

Hned po rozvodu odjela Bina na celý rok na Jih. Přihlásila se do velitelského výcvikového kurzu pro policistky. Po návratu nastoupila na prestižní místo inspektorky na oddělení vražd v Yakovy. Při vyšetřování úmrtí nezaměstnaných rybářů lososů, kteří zemřeli na podchlazení kdesi mezi kanály Benátek severozápadního konce ostrova Chichagof, našla motivaci i naplnění. Landsman ji od sestřina pohřbu neviděl a ze soucitného pohledu, kterým si změřila jeho sešlé tělo, je patrné, že to s ním od té doby šlo pořádně z kopce.

„Nejsi rád, že mě vidíš?" zeptá se. „Nepochválíš mi bundu?"

„Je děsně oranžová," hlesne Landsman.

„Tam nahoře je nutné, aby byl člověk zdaleka vidět. V lese. Jinak tě budou mít za medvěda a zastřelí tě."

„Ta barva ti sluší," vymáčkne ze sebe Landsman. „Jde ti k očím."

Bina ten kompliment přijme jako plechovku limonády, o které se domnívá, že ji Landsman před otevřením hodně protřepal. „Takže jsi překvapený?"

„To jsem."

„Ty jsi to o Felsenfeldovi neslyšel?"

„O Felsenfeldovi? Co bych měl slyšet?" Vybaví si Shpringera, který se ho na totéž zeptal včera, a osvítí ho poznání, hodné pronikavého úsudku člověka, jenž dopadl nemocničního vraha Podolského. „Felsenfeld prásknul do bot."

„Před dvěma dny odevzdal odznak a včera odjel do Austrálie. Sestra jeho ženy bydlí v Melbourne."

„Já teď budu dělat pod tebou?“ Ví, že to není její výmysl a že to přeložení, i kdyby bylo jen na dva měsíce, pro ni znamená povýšení. Ale ani tak se mu nechce věřit, že by něco takového připustila – že by se s tím smířila. „To není možný.“

„Dneska je možné všechno,“ namítne Bina. „Čtu noviny.“

V tu chvíli přísné vrásky v její tváři změknou a on vidí, že je v jeho přítomnosti pořád ještě nesvá a že se jí uleví, když si to k nim namíří Berko Shemets.

„Vidím, že je tady celá rodina,“ poznamená Bina.

Landsman se otočí a zjistí, že jeho parťák stojí za ním. Berko se umí pohybovat téměř neslyšně a pochopitelně to přičítá svým indiánským předkům. Landsman to pro změnu přisuzuje silám povrchového napětí a tomu, jak Berkovy obří tlapy velikosti sněžnice prohýbají zemskou kůru.

„No tak prima,“ prohodí Berko žoviálně. S Binou si kápli do noty, to bylo zjevné od první chvíle, kdy ji Landsman přivedl domů. Měli na Landsmana stejný pohled a bavili se na jeho účet. Byl pro ně směšný mrzout z posledního panelu komiksového stripu, s černou lilií vybuchlého doutníku u pusy. Bina podá Berkovi ruku, pozdraví se.

„Vítám tě, detektive Landsmanová,“ řekne rozpačitě.

„Inspektorko,“ opraví ho Bina, „a Gelbfishová. Zase.“

Berko si zrekapituluje, co se právě dozvěděl. „Omlouvám se,“ pokrčí rameny. „Jak bylo v Yakovy?“

„Ušlo to.“

„Byla tam zábava?“

„Na zábavu jsem neměla čas.“

„Seznámila ses tam s někým?“

Bina zavrtí hlavou a zrudne, a zrudne ještě víc, když si uvědomí, že zrudla. „Věnovala jsem se jenom práci. Vždyť mě znáš.“

Vlhká masa růžové pohovky zmizí za rohem buňky a Landsman pochopí, co se děje.

„Má přijet pohřební služba,“ prohlásí Landsman. Myslí tím zvláštní tým z amerického ministerstva vnitra, jakýsi přípravný výbor pro Reverzi, který má za úkol ohledat mrtvolu a připravit ji k uložení do hrobu dějin. Lidé z výboru už celý rok odříkávají svůj byrokratický kadeš za každou součást samosprávy Federálního distriktu, provádějí inventury a vydávají doporučení. Podle Landsmana vytvářejí podmínky pro to, aby se v případě, že se něco semele nebo něco krachne, mohlo všechno hodit na Židy.

„Jistý pan Spade,“ přikývne Bina. „Má se tu objevit někdy v pondělí, nejpozději v úterý.“

„*Felsenfeld,*“ uleví si Landsman znechuceně. Je naprosto typické, že se šéf vypaří tři dny před ohlášeným příjezdem šomera z pohřební služby. „Černý rok na něj.“

Z buňky se štrachají další dva údržbáři. Odnášejí celou pornografickou knihovnu a fotografii v životní velikosti z tuhého kartonu. Je na ní americký prezident s důlkem na bradě, opálený jako golfista, s důležitým výrazem, který ovšem není příliš okázalý, spíš se tváří jako slavný sportovec. Detektivové mu s oblibou navlékají krajkové spodní prádlo a hází na něj zmačkané kuličky vlhčeného toaletního papíru.

„Je načase vzít našemu policejnímu ústředí míru na rakev,“ poznamená Berko a dívá se za mizejícím prezidentem.

„Ty tomu vůbec nerozumíš,“ řekne Bina a Landsman z nenápadného, zachmuřeného podtónu v jejím hlase okamžitě pochopí, že sotva zvládá maléry, které se na ni valí. „Dovnitř, chlapi,“ dodá Bina stejným tónem jako každý velící důstojník, kterého kdy Landsman musel poslouchat. Ještě před chviličkou mu představa, že by měl sloužit pod svou bývalou ženou, byť pouhé dva měsíce, připadala nemyslitelná. Ale když vidí, jak trhne hlavou k buňce a přikáže jim, aby šli do kanceláře, ucítí naději, že jeho láska k ní – která už samozřejmě dávno vyprchala – by se mohla proměnit v univerzální šeď disciplíny.

Kancelář zůstala ve stejném stavu, v jakém ji Felsenfeld zanechal: fotografie, napůl uschlé květiny, lahve sodovky na kartotéce, vedle velké tuby tablet na překyselený žaludek.

„Sednout,“ pokyne jim Bina, obejde ocelový stůl s pogumovanými hranami a s uvolněnou rozhodností se posadí do křesla. Svleče parku, pod kterou se objeví šedý vlněný kalhotový kostým a bílá režná košile, což už Landsmanově představě o tom, jak se Bina obléká, odpovídá mnohem víc. Snaží se – marně – nevšímat si těžkých ňader, jejichž znamínka a pihy si pořád dokáže promítnout jako souhvězdí na kupoli svého vnitřního planetária a která se tlačí zevnitř na kapsy košile. S Berkem si pověsí kabáty na věšák za dveřmi, klobouky si nechají v rukách. Posadí se na dvě židle. Felsenfeldova manželka ani děti na fotografiích od posledka nijak nezkrásněly. Losos i halibut jsou stále překvapení, jak se ocitli mrtví na vlasci Felsenfeldových prutů.

„Takže poslouchejte, pánové,“ začne Bina. Je to ženská jako řemen, která se nebojí prásknout do stolu. „Všichni víme, že tady nastala trochu trapná situace. Už jenom to, že jsem s váma oběma v jednom oddílu. A to, že jeden z vás byl můj manžel, a druhý, hm, bratranec, no jo, no, co už, kašlu na to.“ Poslední tři slova pronese v bezchybné americtině, stejně jako

následující dvě. „Rozumíme si.“

Odmlčí se, patrně čeká nějakou reakci. Landsman se otočí k Berkovi.

„Ten bratranec, to jsi asi ty, ne?“

Bina se usměje, aby Landsmanovi ukázala, že jí to moc vtipné nepřipadá. Sáhne za sebe a z kartotéky vezme štůsek bleděmodrých desek, každá je aspoň centimetr silná. Všechny jsou označené červenými štítky barvy sirupu proti kašli. Při pohledu na ně Landsman klesne na duchu, stejně jako když se nějakou nešťastnou náhodou zahlédne v zrcadle.

„Vidíte to?“

„Ano, inspektorko Gelbfishová,“ přisvědčí Berko, který působí podivně nejistě. „Vidíme.“

„Víte, co to je?“

„Naše nedořešený případy to asi nebudou, co?“ utrousí Landsman. „Co by dělaly u tebe na stole?“

„Víte, co bylo v Yakovy dobré?“ zeptá se Bina.

Čekají na historky z cest, o něž se s nimi chce šéfová podělit.

„Déšť. Pět metrů za rok. To z lidí vyžene choutky na vtipkování. Dokonce i z jídů.“

„Tak to je fůra deště,“ podotkne Berko.

„Teď mě poslouchejte. A dobře, prosím, protože teď bude řehtat úřední šiml. Za dva měsíce do téhle bohem zapomenuté unimobuňky napochoduje americký policajt v obleku z výprodeje, s vyjadřováním jak z nedělní školy, a bude po mně chtít klíče od toho panoptika, kterému vy říkáte kartotéka a které mám od dnešního rána tu čest mít na starosti.“ Gelbfishové jsou výřeční, jen co je pravda, rození rétoři a diskutéři, kteří i z jalové krávy vymámí tele. Však Binin otec Landsmana od ženění málem odradil. Večer před svatbou. „A myslím to upřímně. Oba víte, že jsem celý život makala jak blbec a doufala, že se mi jednou poštěstí zakotvit na téhle židli, za tímhle stolem, a že budu moct pokračovat v naší dobré tradici občas chytit nějakého vraha a šoupnout ho za katr. A teď tady jsem. Do prvního ledna.“

„My to vidíme zrovna tak, Bino,“ ozve se Berko už jistějším hlasem. „Včetně toho panoptika, a tak.“

Landsman jen dodá, že to klidně podepíše.

„To jsem ráda,“ přikývne Bina. „A vím, že tohle… vám velkou radost nedělá.“

Položí dlouhou, pihovatou ruku na hromádku složek. Při bližším průzkumu by se ukázalo, že těch složek je jedenáct a nejstarší z doby před dvěma lety. Na oddělení vražd pracují ještě dvě dvojice detektivů a žádná se nemůže chlubit takovým pěkným, vysokým komínkem nedořešených

případů.

„Feytela už máme skoro vyřízeného," prohlásí Berko. „Tam čekáme jenom na pokyn státního zástupce. Pinsky totéž. A s tím Zilberblatem – Zilberblatova matka…"

Bina umlčí Berka zvednutou rukou. Landsman neříká nic. Stydí se. Štůsek složek vnímá jako pomník svého současného úpadku. A že není ještě o dvacet centimetrů vyšší, je jen díky houževnatosti, se kterou ho jeho malý velký bratránek Berko drží nad vodou.

„Dost," řekne Bina břitce. „To stačí. Teď dávejte dobrý pozor, protože vám předvedu, jak dobře jsem si osvojila šimlovskou rétoriku."

Otočí se, z přihrádky na dopisy vytáhne list papíru a tenkou složku, kterou Landsman okamžitě pozná, protože ji v půl páté ráno založil. Pak sáhne do kapsy saka a vyloví brýle na čtení, které Landsman vidí poprvé. Bina stárne, on stárne, tak, jak to má být, a přestože pomalu podléhají času, nejsou svoji, a to Landsmanovi připadá nanejvýš divné.

„Moudří Židé, kteří dohlížejí na policejní práci v Distriktu Sitka, vypracovali určitý postup," začne Bina. Nervózně, snad dokonce konsternované přejíždí očima po papíru. „Vychází z chvályhodného názoru, že by bylo pro všechny nejlepší, s ohledem na adekvátní krytí zadní poloviny těla, kdyby po nás nezůstaly žádné případy ve stadiu rozpracovanosti."

„Kurva, Bino, tohle si strč někam," vyjede americky Berko, kterému je od začátku jasné, kam inspektorka Gelbfishová směřuje. Landsmanovi chvíli trvá, než se chytne.

„Ve stadiu rozpracovanosti," opakuje s nechápavým klidem.

„Tento postup," pokračuje Bina, „dostal úderné jméno efektivní vyřešení. V zásadě to znamená, že řešení rozpracovaných případů věnujete přesně tolik času, kolik vám ho zbývá do ukončení působení na oddělení vražd místní policie. Řekněme zhruba devět týdnů. Rozpracovaných případů máte jedenáct. Rozdělte si to, jak chcete. Mně je to jedno."

„Chceš čistý stůl?" zeptá se Berko. „Jako že…"

„Pochopils moc dobře, detektive," odpoví Bina. V hlase se jí neozývá ani stopa emocí, z tváře jí nelze vyčíst vůbec nic. „Hoďte to na prvního vhodného podezřelého. Kdyby to na něj nesedělo, trochu mu upravte míru. A zbytek…" malinko se zajíkne, „zbytek označte černým štítkem a šoupněte do skříně devět."

V devítce se ukládají pomníčky. Uložení příslušného spisu k případu do skříně číslo devět je sice náročnější na prostor, ale jinak je to totéž, jako kdyby se spálil a popel se pustil po větru o síle vichřice.

„Takže je máme pohřbít," shrne Berko, nicméně konec věty zvedne do otazníku.

„V dobré víře na to vynaložte veškeré úsilí, v rámci trefně pojmenovaného postupu, a když to nepůjde, vynaložte úsilí ve špatné víře." Bina hledí na kulaté těžítko na Felsenfeldově stole. Uvnitř těžítka je maličká silueta Sitky z laciného plastu. Shluk věžáků kolem Sichrhajcky, která trčí jako vyčítavý prst k nebesům. „A označte je černým štítkem."

„Říkalas jedenáct," ozve se Landsman.

„To jsi slyšel správně."

„Ve vší úctě, inspektorko, po včerejší noci, jakkoli je to trapné… Prostě, je jich dvanáct. Ne jedenáct. Dvanáct nedořešených případů Shemetse a Landsmana."

Bina vezme tenkou modrou složku, kterou Landsman porodil v noci.

„Tohle?" Otevře ji a pročítá – nebo to aspoň předstírá – Landsmanovu zprávu o vraždě člověka, který si říkal Emanuel Lasker, zastřelením z bezprostřední blízkosti. „Jo. Dobře. A teď se dívejte, jak se to dělá."

Otevře zásuvku Felsenfeldova stolu, u kterého bude příští dva měsíce sedět ona. Prohledává ho a šklebí se při tom, jako by v šuplíku našla použité pěnové špunty do uší, které tam Landsman ještě nedávno na vlastní oči viděl. Vytáhne nalepovací štítek na označování složek. Černý. Odloupne červený, který Landsman na Laskerovy dokumenty ráno přilepil, a na jeho místo přitlačí černý. Zhluboka při tom oddychuje nosem, jako člověk, který si gistí ošklivou ránu nebo drhne něco odporného z koberce. Landsman má pocit, že Bina za těch deset vteřin, co jí ta práce trvá, zestárla o deset let. Pak zvedne právě vytvořený pomníček a ukáže jim ho.

„Efektivní vyřešení," prohlásí.

8

Noz je, jak už naznačuje název, policajtský bar, který patří dvojici bývalých nozů, zakouřený dýmem nozovských drbů a nářků. Nikdy se tady nezavírá a zásoba policajtů, kteří mají po službě a podepírají dlouhý dubový barový pult, taky nikdy nevyschne. Je to přesně ten podnik, kam zajdete, když chcete dát průchod svému rozhořčení nad poslední buzerací, kterou vás počastovali hlavouni z vedení. Proto se Landsman s Berkem Nozu zdaleka vyhnou. Minou i Manilskou perlu, i když jejich čínské koblížky po filipínsku lákají na lesklou cukrovou polevu jako jízdenky do lepšího světa. Nezajdou ani do barů Feter Shnayer, Karlinsky, Průchoďák, ani do grilu Nyu-Yorker. Takhle brzo jsou beztak ještě většinou zavřené a v otevřených nálevnách se obvykle scházejí policajti, hasiči a saniťáci.

Kráčí svižně, nahrbení v ranním chladu, velký a malý muž, při chůzi do sebe vrážejí ramenem. Z jejich těl stoupají oblaka dechu, který se splétá s mlhou, ležící nad Untershtatem. Plazí se, po ulicích v tlustých pramenech, rozpíjí reflektory aut a neony, skrývá přístav a na klopách kabátů a střechách klobouků zanechává vazce stříbřité krůpěje.

„Do Nyu-Yorkeru nikdo nechodí," prohodí Berko. „Tam by to mělo být v pohodě."

„Jednou jsem tam viděl Tabatchnika."

„Řekl bych, že Tabatchnik by ti plány k tvojí tajný zbrani neukradnul, Meyere."

Landsman lituje, že skutečně nemá plány k nějakým paprskům smrti nebo přístroji, který ovlivňuje myšlení, aby trochu zamíchal kartami moci. Aby Američanům dal pocítit skutečný strach. Aby zastavil, aspoň na rok, desetiletí, století, věčné židovské vyhnanství.

Už se chystají, že risknou Titulní stránku i s jejich sraženým mlékem a kávou, která by si mohla přivydělávat jako bariový klystýr ve Všeobecné nemocnici, když Landsman zahlédne zadek Dennise Brennana v khaki kalhotách, jak se uvelebuje na vachrlaté stoličce u baru. Novináři Titulní

stránce dali už před lety vale, když *Blat* zkrachoval a redakce *Togu* se přestěhovala do nové budovy u letiště. Ale Brennan ze Sitky odešel za slávou a bohatstvím dost dávno. Zřejmě zavítal zpátky a patrně mu nikdo neřekl, že je Titulní stránka mimo.

„Pozdě," zašklebil se Berko. „Ten parchant nás zahlíd." Landsman si tím není zase tak jistý. Brennan sedí zády ke dveřím a čte si burzovní stránku prominentního amerického deníku, jehož místní redakci vedl, než se prosadil. Landsman popadne Berka za kabát a tahá parťáka dál. Právě ho napadlo, kde by si mohli popovídat a najíst se a kde je nikdo nebude rušit. „Detektive Shemetsi. Na okamžik."

„Pozdě," uzná Landsman.

Otočí se k Brennanovi. Je to chlapík s obří hlavou, stojí ve dveřích bez klobouku a kabátu, kravatu mu vítr odfoukl přes rameno, vypadá jako vagabund. Lokty tvídového saka, které má praktickou barvu omáčkové skvrny, zdobí záplaty. Tváře přímo volají po holicím strojku, temeno po leštěnce. Ve velkém světě se Dennisi Brennanovi možná až tak skvěle nedařilo.

„Koukni na hlavu toho šejgece, ta má normálně vlastní atmosféru," utrousí Landsman. „Dokonce vidím i polární čepičky."

„Jo, to je fakt, hlavu má teda hodně velkou."

„Pokaždé, když ji vidím, je mi líto všech krků."

„Že bych ho pod tím jeho chytil? Abych mu odlehčil?" Brennan zvedne tenké prsty připomínající hmyzí larvy a zamrká malýma, průsvitně modrýma očima, jež barvou připomínají odstředěné mléko. Vyloudí smutný úsměv, ale Landsman zaznamená, že si od Berka drží dva kroky odstup.

„Opakovati výhrůžky dnů včerejších snad netřeba, detektive Shemetsi," pronese reportér absurdně školometskou jidiš. „I dnes zůstávají věčně živé, prosyceny mízou vášnivosti, s níž byly vyřčeny."

Na přípravce studoval Brennan němčinu a jidiš se naučil od jednoho nabubřelého starého Němce na Institutu, a jak kdosi řekl, jeho vyjadřování připomíná „recept na buřtguláš s poznámkami pod čarou". Je to těžký pijan, který se svou povahou nedokázal snášet dlouhé šero a déšť. Budí falešný dojem mumie s dlouhým vedením, což je u detektivů a novinářů běžná taktika. Ale i tak je to šlemíl. Pozdvižení, které Dennis Brennan v Sitce vyvolal, udivilo nejvíc právě jeho samotného.

„Budiž řečeno předem, že se hrozím vašeho hněvu, detektive. Jen jsem předstíral, že jsem si nevšiml, jak míjíte tuto zpustlou nálevnu, jež mě zlákala k návštěvě pouze proto – odhlédnu-li od skutečnosti, že za dobu mé

dlouhé nepřítomnosti obsluha zapomněla výši mého dluhu – že se zde nevynacházejí žádní reportéři. Nicméně jsem seznal, že takový krátkozraký přístup by se mi při mé smůle mohl vymstít a později by mě to mohlo hryzat.“

„Vás nic hryzat nikdy nebude, Brennane,“ uklidňuje ho Landsman. „Takový hlad nikdo nemá.“

Brennan se zatváří dotčeně. Je to citlivka, tenhle goj s makrocefalickou lebkou, nedůtklivý vůči rýpancům, imunní vůči dobírání a ironii. Cokoli, co řekne, vyzní v jeho květnaté mluvě jako vtip, a o to víc chce, aby ho druzí brali vážně.

„Dennis J. Brennan,“ pronese Berko. „Tak už zase na štaci v Sitce?“

„Za mé hříchy, detektive Shemetsi, za mé hříchy.“

O čemž nikdo nepochybuje. Když nějaký celostátní deník nebo televizní stanice, které se obtěžují držet si v Sitce vlastní redakci, pošle reportéra do tohohle zapomenutého koutu, rovná se to trestu za neschopnost nebo selhání. Brennan musel vyrobit nějaký kolosální průšvih.

„Myslel jsem, že za to vás poslali *odsud*, Brennane,“ řekne Berko a tentokrát zase on mluví naprosto vážně. Pohled mu zkamení, mezi zuby drtí imaginární žvýkačku, hrudku tuleního tuku nebo chrupavčitý kus Brennanova srdce. „Za vaše hříchy.“

„Jde o motivaci, detektive, proč jsem odešel od šálku hrůzné kávy a zrušil schůzku s informátorem, který beztak neoplývá ničím, co by se byť jen vzdáleně podobalo informacím, a proč jsem vyšel ven a vystavil se vaší zlobě.“

„Brennane, buďte tý lásky a mluvte americky,“ zarazí ho Berko. „Co po nás, kurva, chcete?“

„Něco, o čem bych mohl psát,“ odpoví Brennan. „Co jinýho? A je mi jasný, že z vás nic nevytáhnu, dokud trochu nepročistím vzduch. Tak. To jen, aby bylo jasno.“ Opět zakormidluje do své verze rodného jazyka, do mamelošn ze spodních regálů archivu. „Nemám v úmyslu cokoli odčiňovat či snad brát zpět. Pakliže máte touhu mě ztrestat a vybít si svůj hněv na mé vpravdě přerostlé hlavě, budiž, ale já si pevně stojím za vším, co jsem napsal. Bylo to přesné, nezkreslené a podložené. Nicméně se nezdráhám přiznat, že celá ta neblahá záležitost v mých ústech zanechala jistou nahořklou pachuť…“

„Jak chutná vaše řiť?“ přeruší ho Landsman. „Třeba jste se kousnul do vlastní prdele.“

Brennan však jede dál jako dráha. Landsman má pocit, že si novinář tuhle tirádu chystal dlouho dopředu. Že by z Berka rád vytáhl víc než jen

námět na článek.

„Zajisté to mé rádoby kariéře prospělo. Na několik let určitě. Vytáhlo mě to odsud, kde s odpuštěním dávají lišky dobrou noc, do Los Angeles, Salt Lake City, Kansas City.“ Jak vyjmenovává jednotlivé zastávky na své cestě ke dnu, mluví stále tišeji. „Spokane. Vím však, že to pro vás i vaši rodinu bylo bolestné, detektive. A tak bych vám rád, s vaším svolením, nabídl omluvu, za trýzeň, již jsem vám způsobil.“

Krátce po volbách, které na první volební období vynesly k moci současnou městskou garnituru, napsal Dennis J. Brennan pro své noviny sérii článků. Velmi podrobně v nich popsal nečisté praktiky – korupci, porušování zákonů a obcházení pravidel – kterých se za čtyřicet let u FBI dopouštěl Hertz Shemets. Program COINTELPRO byl zrušen, jeho agendu převzala jiná oddělení a strýček Shemets byl s ostudou poslán do penze. I když Landsmana dokázalo máloco vyvést z míry, po prvním uveřejněném článku se mu několik dní těžko vstávalo z postele. Věděl stejně dobře jako ostatní, a možná lépe, že strýček je jako člověk i policista v zásadě křivák. Pokud byste však chtěli zjistit, proč se stal nozem, bylo by skoro zbytečné pátrat jinde než v rodokmenu. Křivák nekřivák, strýček Hertz byl pro Landsmana vždycky hrdina. Byl chytrý, houževnatý, vytrvalý, trpělivý, metodický, sebejistý. Pokud z něj sklon jít vždy cestou nejmenšího odporu, návaly rozladěnosti a tajnůstkaření neudělaly hrdinu, rozhodně mu pomohly stát se nozem.

„Řeknu vám to slušně, Dennisi,“ ucedí Berko. „Protože jste solidní chlap. Tvrdě makáte, obstojně píšete a jste jediný člověk, vedle kterého vypadá můj parťák jako manekýn: běžte se vysrat.“

Brennan přikývne.

„Předpokládal jsem, že mi řeknete tohle,“ odpoví, sklesle, v americtině.

„Z táty je poustevník,“ pokračuje Berko. „Je jako nějaká blbá houba, bydlí pod kládou se škvorama a dalšíma breberkama. Možná dělal sviňárny, ale jenom proto, že chtěl pomáhat Židům, a víte, co je největší sranda? Že měl pravdu, protože se koukněte, jak jsme teď bez něho v prdeli.“

„Ježiši, Shemetsi, to mi neříkejte. Jako že ty články, co jsem napsal, měly – že nějak přispěly – k té tíživé situaci, ve které teď vy Židi jste… a kurva. Zapomeňte na to.“

„No nic,“ uzavře to Landsman, znovu popadne Berka za rukáv. „Pojď.“

„Počkejte… kam jdete? Co se děje?“

„Nic, normální boj se zločinem," odpoví Landsman. „Pořád to samý, jako když jste tudy projížděl posledně."

Teď, když si Brennan vylil srdce, se v něm opět probudil lovecký pes, který to z Berka a Landsmana cítí. Zřejmě to z nich vycítil na dálku, poznal to i přes sklo výlohy, z nezvyklé strnulosti Berkova houpavého kroku, z Landsmanova nahrbení, které bylo výraznější, jako by ho tížilo kilové břemeno. Třeba byla celá jeho omluva jen přípravou na stručnou otázku, kterou teď ve své mateřštině vypálí.

„Kdo umřel?"

„Jeden jíd v tíživý situaci," odpoví Berko. „Za článek to ani nestojí."

9

Nechají Brennana před Titulní stránkou. Stojí tam a kravata ho pleská do čela jako dlaň kajícníka. Dojdou na roh Sewardovy ulice, zatočí dolů po Peretzově, pak ještě jednou, za divadlem Palatz, stojícím v závětří baranofského vrchu, a dorazí k černým dveřím, vsazeným do černé mramorové fasády, s velkým oknem natřeným načerno.

„To nemyslíš vážně," řekne Berko.

„Za patnáct let jsem ve Vorshtu neviděl jediného šamese."

„Meyere, je půl desáté pátek ráno. V tuhle dobu jsou vevnitř jenom krysy."

„Není pravda," zavrtí hlavou Landsman. Odvede Berka k bočnímu vchodu, na který dvakrát zaklepe. „Vždycky mi připadalo, že tohle je to pravé místo na plánování zločinů, kdybych nějaké plánoval."

Těžké železné dveře se skřípavě otevřou a v nich stojí Kalushinerová, oblečená jako do synagogy nebo do zaměstnání v bance, v šedém kostýmku a černých lodičkách, s růžovými molitanovými natáčkami ve vlasech. V ruce drží papírový kelímek s tekutinou, která vypadá jako káva nebo taky švestková šťáva. Kalushinerová žvýká tabák. A ten kelímek je jejím věrným, takřka jediným společníkem.

„Ste vy," prohodí a zaškaredí se, jako by si z prstu olízla hrudku ušního mazu. Pak si s elegancí sobě vlastní odplivne do kelímku. Ze zvyku, který by se dal označit za moudrý, se obezřetně rozhlédne na obě strany uličky, aby viděla, jakou pohromu na její hlavu ti dva přivolali. Nepřístupnýma očima sjede obřího indiána v jarmulce, který chce vstoupit do jejího podniku. Lidi, které sem Landsman v tuhle dobu dřív vodíval, bývali většinou nervózní štinkeři se slídivým krysím pohledem jako Benny „Spilkes" Plotner a Zigmund Landau, informátorský virtuos. Ovšem málokdo vypadá míň jako štinker než Berko Shemets. A se vší úctou k jarmulce a pejzům, s takovým indiánským ksichtem to rozhodně nemůže být překupník ani žádný druhořadý gangster. Kalushinerová ho přes

veškerou snahu nedokáže zařadit do příslušného systému grázlů, a tak si odplivne do kelímku. Pak se zaměří na Landsmana a povzdychne si. Landsmanovi dluží asi tak sedmnáct protislužeb – anebo ránu pěstí na solar. Podle toho, z jakého úhlu se to bere. Ustoupí stranou a nechá je projít.

Lokál je prázdný jako městský autobus na konečné a páchne dvakrát hůř. Někdo tu zřejmě právě prošel s plechovkou acetonu, aby místní neměnný basový podklad potu a moči vyšperkoval několika štiplavými sólovými notami. Nad, popřípadě pod tím vším zaznamená citlivý nos i všudypřítomný odér ohmataných dolarových bankovek.

„Se posaďte támhle," pobídne je Kalushinerová, aniž by jim místo blíž určila. Na kulatých stolech namačkaných kolem pódia se ježí nohy obrácených židlí jako paroží. Landsman dvě sundá a sednou si dál od jeviště, hned u hlavního vchodu zavřeného na těžkou závoru. Kalushinerová se odšourá do zadní místnosti a korálkový závěs za ní zachřestí jako zuby v kbelíku.

„Holka jak lusk," poznamená Berko.

„Je to drahoušek," přisvědčí Landsman. „Chodí sem jenom ráno. Aby se nemusela dívat na zákazníky." Do Vorshtu chodí pít muzikanti ze Sitky, když zavřou divadla a ostatní kluby. Přicházejí dlouho po půlnoci, se sněhem na kloboucích a dešťovou vodou v záložkách rukávů. Na malém jevišti pak pořádají souboje na klarinety a housle. Jako obvykle, když se scházejí andělé, přivádějí s sebou své věrné démony: gangstery, chmatáky a padlé smolařky. „Nemá ráda muzikanty."

„Ale vždyť její manžel – Aha. Chápu."

Nathan Kalushiner byl až do své smrti majitelem Vorshtu a králem sopránklarinetu. Kromě toho i hazardní hráč, narkoman a v mnoha ohledech i mizera chlap, ale uměl hrát, jako by byl posedlý dibekem. Landsman hudbu miloval a toho pomateného malého škoce raději hlídal a pomáhal mu z kdejaké šlamastiky, do které se Kalushiner kvůli svému bídnému odhadu i nepokoji v duši namočil. Pak jednoho dne Kalushiner zmizel i s manželkou známého ruského štarkera a madam Kalushinerové zanechal jen Vorsht a dobrou vůli svých věřitelů. Části Kalushinerova těla (ne však jeho klarinet) po čase našli v docích v Yakovy.

„To je pes toho chlapa?" zajímá se Berko a ukáže na jeviště. Na místě, kde Kalushiner každý večer hrával, sedí bílý chundelatý kříženec teriéra s hnědými fleky a černou skvrnou přes jedno oko. Nehýbe se, má jen nastražené uši, jako by v duchu slyšel nějakou ozvěnu hlasu nebo hudby. Od jeho obojku vede k ocelovému očku ve zdi zamotaný řetěz.

„Jo, Hershel," přisvědčí Landsman. Trpělivost a smířlivá vytrvalost, která ze psa vyzařuje, mu je téměř nepříjemná. Radši se podívá jinam. „Takhle tam sedí už pět let."

„Dojemné."

„To asi jo. Ale po pravdě, mně z toho běhá mráz po zádech."

Opět se objeví Kalushinerová, nese kovovou misku s nakládanými rajčaty a okurkami, ošatku se žemlemi a druhou misku s kysanou smetanou. Všechno balancuje na levém předloktí. V pravé pochopitelně drží své papírové plivátko.

„Báječné okurky," nadhodí Berko, a když vidí, že poznámka nepadla na úrodnou půdu, zkusí ještě: „Hezký pes."

Jestli je něco dojemné, myslí si Landsman, tak to, jak usilovně se Berko vždycky snaží s někým navázat hovor. Čím víc se lidé uzavírají, tím je neodbytnější. Takový je odmala. Už jako kluk projevoval horlivou snahu se družit, hlavně se svým okoralým a prázdným bratrancem Meyerem.

„Pes jako pes," ucedí Kalushinerová. Práskne salát a smetanu na stůl, vedle pohodí ošatku s makovými žemlemi a s dalším zachrastěním korálů zmizí vzadu.

„Chci tě o něco poprosit," řekne Landsman s očima upřenýma na psa, který ulevuje artritickým kloubům a leží s hlavou položenou na předních tlapkách. „A tak trochu doufám, že budeš proti."

„Má ta prosba něco společného s ‚efektivním vyřešením'?"

„Ty to chceš zesměšňovat?"

„To není nutné," odpoví Berko. „Zesměšňuje se to samo." Vyloví z mísy rajče, namočí ho ve smetaně a strčí do úst. Blaženě se zašklebí, když se mu v ústech rozlije kyselá chuť dužiny a nálevu. „Bina vypadá dobře."

„Taky jsem měl ten pocit."

„Kapku jako chlap."

„To jsi říkal vždycky."

„Bina, Bina." Berko ponuře zavrtí hlavou, přičemž se mu zároveň podaří vypadat potěšeně. „V minulém životě byla určitě větrná korouhvička."

„Myslím, že se pleteš," namítne Landsman. „Máš pravdu, ale pleteš se."

„Chceš říct, že Bina není kariéristka."

„Nic takového neříkám."

„Je, Meyere, a vždycky byla. A to se mi na ní líbilo nejvíc. Bina je chytrá holka. Je tvrdá. Ví, jak v tom bruslit. Má pověst loajálního zaměstnance, u těch nahoře, i u podřízených, a to není jen tak. Prostě

dokonalý typ na inspektorku. V jakékoli policejní složce, kdekoli na světě.“

„Taky byla ve třídě nejlepší,“ dodá Landsman. „Myslím na akademii.“

„Ale ty jsi měl u přijímaček lepší hodnocení.“

„Jo, to je fakt,“ řekne Landsman. „Jasně. Já o tom někdy mluvil?“

„I americká policie o Bině ví, nejsou tak hloupí,“ pokračuje Berko. „Jestli si chce pojistit místo u policie i po Reverzi, já jí to vyčítat nebudu.“

„Já ti rozumím, ale tak úplně s tebou nesouhlasím. Kvůli tomu to místo tady nebrala. Nebo to aspoň nebyl jediný důvod.“

„Tak proč teda?“ Landsman pokrčí rameny.

„Těžko říct. Třeba chtěla ještě udělat něco smysluplného a nevěděla co.“

„To doufám ne. Protože v tom případě se ani nenaděješ a nastěhuje se k tobě.“

„Chraň bůh.“

„Ta hrůza.“

Landsman předstírá, že si třikrát odplivne přes rameno. A zrovna když přemítá, jestli tenhle zvyk má něco společného se žvýkáním tabáku, znovu se objeví Kalushinerová, která za sebou vleče těžkou železnou kouli svého života.

„Mám vajíčka natvrdo,“ prohlásí výhružně. „A bagely. A telecí huspeninu.“

„Já si dám jenom něco k pití,“ řekne Landsman. „Berko?“

„Sodovku,“ požádá Berko, „s limetkou.“

„Chcete jíst,“ oznámí mu Kalushinerová. Není to otázka.

„Ale jo, proč ne?“ opáčí Berko. „Tak mi doneste dvě vajíčka.“

Kalushinerová se zadívá na Landsmana, který na sobě cítí Berkův provokativní pohled, vyzývající ho, aby si objednal slivovici. Landsman tuší, že Berko je už z jeho věčných problémů unavený, podrážděný a pomalu s ním ztrácí trpělivost. Jestli není čas, aby se konečně dal dohromady a našel si něco, pro co žít a jít si za tím.

„Coca-colu,“ požádá. „Děkuju.“

Tohle je snad poprvé, co Landsman nebo někdo jiný vdovu po Nathanu Kalushinerovi překvapil. Povytáhne jedno ocelově šedé obočí a odkráčí. Berko se natáhne pro nakládanou okurku a oklepe z ní zrníčka pepře a hřebíčku, která ulpěla na zelené tečkované slupce. Zchřoupne ji a spokojeně svraští obočí.

„Dobrý nálev dělají nejlíp zakyslý ženský,“ poznamená. „Fakt nechceš pivo?“

Landsman by si moc rád dal pivo. Vzadu na patře úplně cítí tu

nahořklou, karamelovou chuť. To, které dostal od Ester-Malke, z něj ještě úplně nevyprchalo, ale Landsman cítí, že už má sbalené kufry a je na odchodu. Návrh nebo žádost, kterou se chystal předložit svému kolegovi, mu najednou připadá jako největší pitomost, co ho kdy napadla. Jenže nic lepšího nemá.

„Neser mě." Zvedne se od stolu. „Jdu se vyčůrat."

Na pánském záchodě narazí na tělo kytaristy. Často tady ve Vorshtu od zadního stolku obdivoval jeho hru. Patřil k prvním, kdo přenesli postupy amerických a britských rockových kytaristů do bulgarů a frejlechů židovské taneční hudby. Je přibližně stejně starý jako Landsman a pochází z podobného prostředí. Vyrůstal v Halibut Point, a když někdy Landsmana přemůže ješitnost, s oblibou přirovnává sám sebe, nebo spíš svou práci detektiva k intuitivní a suverénní hře tohohle chlapíka, který vypadá, že je mrtvý nebo v bezvědomí. Leží v kabince a pravačku má ponořenou v míse. Na sobě má třídílný kožený oblek a tenkou kravatu. Z prstů proslulých hbitostí mu zmizely prsteny a zůstaly po nich pouze bledé kroužky, vytlačené do kůže. Na podlaze se válí peněženka, podle všeho prázdná.

Muzikant zachrápe. Landsman zapojí své intuitivní schopnosti a nahmatá jeho krční tepnu. Pulz má pravidelný. Vzduch kolem hudebníka se takřka chvěje štiplavým odérem alkoholu. Z peněženky mu kdosi vybral všechny peníze i doklady. Landsman ho prošacuje a v levé kapse koženého saka najde placatku kanadské vodky. Peníze mu sebrali, chlast ne. Landsman nemá chuť na alkohol. Při pomyšlení, že by si ten neřád nalil do žaludku, se mu dokonce udělá nevolno, jako by se mu v břiše stáhl nějaký morální sval. Zkusmo nahlédne do chladného, pavučinami zakrytého sklepení své duše. Bezděky si uvědomí, že odpor k jinak populární značce kanadské vodky má nějakou spojitost s jeho bývalou ženou, s tím, že je zase v Sitce, že vypadá zdravě a k nakousnutí, prostě jako Bina. Každodenní kontakt s ní, to budou muka, jako když Bůh denně trýznil Mojžíše tím, že ho z vrcholu hory Fazga nechával v dálce zahlédnout Sión.

Landsman odzátkuje vodku, strnule se zakloní a dlouze si přihne. Tekutina pálí jako ředidlo smíchané s louhem. Když láhev odtrhne, zbývá v ní ještě několik centimetrů, ale jemu se v těle hemží pouze hryzavá kusadla černého svědomí. Všechna někdejší přirovnání k tomu kytarovému virtuosovi, na nichž si zakládal, se obracejí proti němu. Po krátké, ale ostré vnitřní debatě láhev nevyhodí do odpadků, kde by už nikomu neposloužila. Přesune ji do útulné kapsy svého úpadku. Vytáhne muzikanta z kabinky a osuší mu pravou ruku. Nakonec vykoná potřebu, kvůli níž sem původně přišel. Zvonivá píseň moči v porcelánové mušli kytaristu probere. Otevře

oči.

„Jsem v pohodě," sdělí Landsmanovi z podlahy.

„Jasně že jo, cukrouši," přikývne Landsman.

„Hlavně nevolej mý starý."

„Neboj," uklidní ho Landsman, ale chlapík už je zase v limbu. Landsman ho odtáhne do chodby, kde ho nechá ležet s telefonním seznamem pod hlavou. Vrátí se ke stolu a spořádaně se napije sladké bublinkové tekutiny.

„Mmm," zamručí. „Cola."

„Takže," prohodí Berko. „Co ta tvoje prosba?"

„Jo," kývne Landsman. Vzkříšená důvěra v sebe i v to, co měl v plánu, je bezesporu iluze vyvolaná hltem mizerné vodky. To si dobře uvědomuje a pomyslí si, že z pohledu dejme tomu Boha je veškerá lidská sebedůvěra pouhou iluzí a všechny plány jsou směšné. „Je dost velká."

Berko ví, kam Landsman míří, ale ten to bere oklikou.

„Ty a Ester-Malke," nadhodí Landsman. „Požádali jste si o trvalý pobyt?"

„To je ta tvoje zásadní otázka?"

„Ne, jenom příprava."

„Podali jsme žádost o zelenou kartu. O trvalý pobyt požádali všichni v Distriktu, pokud neodjíždějí do Kanady nebo Argentiny nebo kam. Panebože, Meyere, ty sis nepodal žádost?"

„Měl jsem to v úmyslu," odpoví Landsman. „Možná jsem to udělal. Už se nepamatuju."

Berko je tím natolik vyvedený z míry, že neví, co na to říct, ale ani kvůli tomu je sem Landsman nevytáhl.

„No jo, podal," prohlásí Landsman. „Teď jsem si vzpomněl. Jo. Vyplnil jsem formulář 1-999 a všechno ostatní."

Berko přikývne, jako by té Landsmanově lži věřil.

„No a vy tady teda chcete zůstat?" vyzvídá Landsman. „V Sitce."

„Pokud dostaneme papíry."

„A máš důvod myslet si, že nedostanete?"

„Jde o počty. Povídá se, že papíry dostane sotva čtyřicet procent." Berko zavrtí hlavou, což je gesto, které předvede každý, když přijde na přetřes otázka, kam se ostatní Židé ze Sitky podějí a co budou po Reverzi dělat. Ve skutečnosti žádné záruky neexistují – těch čtyřicet procent je jen další šeptanda – a někteří zarputilí radikálové tvrdí, že Židů, kteří budou smět po Reverzi legálně zůstat v nově rozšířeném státě Aljaška, bude pouze deset či snad dokonce pět procent. Jsou to právě ti, kdo se bouří, volají po

ozbrojeném povstání, odtržení, vyhlášení nezávislosti a podobně. Landsman se o tyhle spory a povídačky, o nejdůležitější otázku v jeho malém vesmíru, příliš nestaral.

„Co táta?“ zeptá se. „Má ještě nějaký vliv?“

Hertz Shemets – jak ve svých reportážích odhalil Denny Brennan – celých čtyřicet let využíval své funkce ředitele zdejšího oddělení FBI, zabývajícího se sledováním dění na místní scéně, aby s Američany hrál svou malou, soukromou hru. Úřad ho angažoval v padesátých letech na boj s komunisty a židovskou levicí. Ta byla i přes svou roztříštěnost velmi silná, zatvrzelá, zatrpklá a vůči Američanům nedůvěřivá. Pokud šlo o sionisty, těm se pobyt v Sitce ani trochu nezamlouval. Hertzovým úkolem bylo místní rudé monitorovat a infiltrovat se do jejich řad. On je však dokonale rozprášil. Předhodil socialisty komunistům, stalinisty trockistům, hebrejské sionisty jidiš sionistům, a když boje skončily, obrátil proti sobě ty, kteří zbyli. Od počátku šedesátých let dostal Hertz na starost radikály mezi místními indiány z kmene Tlingitů, které časem taky zpacifikoval.

Jak však Brennan odhalil, tato činnost byla pouhou zástěrkou pro Hertzův skutečný cíl, a to získat pro Distrikt stálý status nebo dokonce, když hodně popustil uzdu fantazii, státní suverenitu. „Dost bylo putování,“ říkával Hertz Landsmanovu otci, který zůstal až do své smrti romantickým sionistou. „Dost bylo stěhování, vyhánění a snění, že už příští rok se vrátíme do země velbloudů. Přišel čas vzít to, co se nám nabízí, a usadit se.“

Jak se ukázalo, Hertz rok co rok používal přibližně polovinu svého provozního rozpočtu na úplatky lidem, kteří mu ho schvalovali. Kupoval si senátory, podstrojoval kongresmanům a hlavně lákal bohaté americké Židy, kteří v jeho plánu hráli klíčovou roli. Návrh zákona o permanentním statutu Federálního distriktu Sitka byl předložen třikrát, a třikrát byl zamítnut, dvakrát už v příslušném výboru, jednou velmi těsně při hlasování v plénu. Rok poté kandidoval na úřad současný prezident, k jehož hlavním tématům patřilo i prosazení dlouho odkládané Reverze a ražení hesla „Aljašku obyvatelům Aljašky, Aljašku čistou a nespoutanou“. Prezident zvítězil a Dennis Brennan vyhnal Hertze Shemetse do lesa pod pařez.

„Můj táta?“ opáčí Berko. „V té své indiánské pidirezervaci? S kozou a plným mrazákem losího masa? Jo jo, hotová šedá eminence mocenského aparátu. Ale jinak to s námi vypadá docela obstojně.“

„Ano?“

„Já i Ester-Malke jsme už dostali pracovní povolení na tři roky.“

„Tak to je dobré znamení.“

„Říká se to.“

„Teď by ses pochopitelně nepouštěl do něčeho, co by to povolení ohrozilo.“

„Ne.“

„Například že bys neuposlechl rozkaz. Nebo někoho naštval. Zanedbával povinnosti.“

„V žádném případě.“

„Potom je to vyřízené.“ Landsman sáhne do kapsy saka a vyndá šachy. „Říkal jsem ti o tom dopise, co otec zanechal, když se zabil?“

„Prý to byla báseň.“

„No, spíš rýmovačka,“ poznamená Landsman. „Šest veršů v jidiš, určených nejmenované ženě.“

„Ohó.“

„Ne, ne. Žádné vášnivé vyznání. Bylo to něco jako vyjádření lítosti za svou neschopnost. Zlosti ze selhání. Vyznání lásky a úcty. Dojímavé vyjádření vděku za útěchu, kterou mu poskytla, a hlavně za zapomnění, které mu její společnost celá ta dlouhá a těžká léta přinášela.“

„Ty ses tu básničku naučil zpaměti?“

„Naučil. Ale všimnul jsem si na ní něčeho, co mi nesedělo. Tak jsem ji schválně zase zapomněl.“

„Čeho sis všimnul?“

Landsman nereaguje, protože Kalushinerová přináší vajíčka. Je jich šest, jsou oloupaná a naskládaná na talířku se šesti kulatými prohlubněmi. Sůl, pepř, sklenička hořčice.

„Kdybyste mu sundala ten řetěz,“ ukáže Berko na Hershela, „přišel by si něco vzít.“

„On má ten řetěz rád,“ odsekne Kalushinerová. „Bez něj už ani neusne.“ Zase odejde.

„To mě pěkně rozčiluje,“ zamračí se Berko a dívá se na Hershela.

„Ani se nedivím.“

Berko posolí jedno vajíčko a zakousne se do něj. Po zubech zůstane v bílku malé cimburí.

„No a co ta báseň?“ nadhodí.

„Každý si přirozeně myslel,“ řekne Landsman, „že ta báseň byla určená mé matce. Včetně mý mámy.“

„Hodilo se to na ni.“

„Nějak se to předpokládalo. Proto jsem taky nikomu neřekl, na co jsem přišel. Při vyšetřování svého prvního oficiálního případu, když jsem byl ještě v zácviku.“

„A to bylo co?“

„Že první písmena každého verše tvoří dohromady jméno. Caissa.“

„Caissa? Co to je za jméno?“

„Myslím, že latinské,“ odpoví Landsman. „Caissa je bohyně šachistů.“

Otevře kapesní šachy, které koupil v samoobsluze na Korczakově náměstí. Figurky zůstaly na šachovnici tak, jak je ráno rozestavil u Taytsh-Shemetsů, ve stejných pozicích, jak je po sobě zanechal ten, co si říkal Emanuel Lasker. Nebo jeho vrah, nebo bledničkovitá Caissa, bohyně šachistů, jež se zaskočila rozloučit se svým nešťastným uctívatelem. Černému zůstali poslední tři pěšci, dva jezdci, střelec a věž. Bílý si udržel všechny těžké i lehké figury a k tomu dva pěšce – navíc jednomu zbývá jeden tah do proměny. Je to podivná, rozháraná situace, jako by hra, která tomuto postavení předcházela, byla rozháraná a chaotická.

„Kdyby to bylo cokoli jiného, Berko,“ řekne Landsman a zvedá ruku v omluvném gestu. „Balíček karet. Křížovka. Kartička na bingo.“

„Já to chápu,“ přikývne Berko.

„Jenže to musí být jak na potvoru nedohraná šachová partie.“

Berko otočí šachovnici, chvilku si ji prohlíží, pak vzhlédne k Landsmanovi. Teď se mě můžeš zeptat, říkají jeho velké, tmavé oči.

„No. Takže jak jsem říkal. Musím tě o něco poprosit.“

„Ne,“ zavrtí hlavou Berko, „nemusíš.“

„Slyšel jsi šéfovou. Viděl jsi, že to dala k ledu. Celý tenhle případ je na levačku od samého začátku. Bina to oficiálně potvrdila.“

„Ale ty máš jiný názor.“

„Prosím tě, Berko, doufám, že si teď nezačneš vážit mých názorů,“ protáhne obličej Landsman. „I když jsem dělal všechno pro to, abych je totálně zdiskreditoval.“

Berko po celou dobu upřeně zírá na psa. Zprudka vstane a jde k jevišti. Vyběhne tři dřevěné schůdky a zastaví se u Hershela. Natáhne ruku, aby si ji pes mohl očichat. Ten se ztěžka posadí a čumákem si ze hřbetu Berkovy ruky přečte všechno o miminech, vaflích a interiéru Super Sportu z roku 1971. Berko si s heknutím dřepne vedle Hershela a z očka na obojku mu odepne řetěz. Vezme psí hlavu do svých velkých tlap a zadívá se mu do zvláštních očí.

„Tak už dost,“ řekne. „On už nepřijde.“

Pes na Berka hledí, jako by ho ta novinka skutečně zaujala. Potom se postaví, dobelhá se ke schůdkům a opatrně shopká ze scény. S cvakáním drápků přejde po betonové podlaze k Landsmanovi a pohlédne na něj, jako by to chtěl ještě potvrdit.

„Je to pravda, Hershele," přisvědčí Landsman. „Poznali ho podle zubařských záznamů."

Vypadá to, že o tom pes přemýšlí, pak se k Landsmanovu překvapení vydá k východu. Berko na Landsmana pohlédne: *Co jsem ti říkal?* Hodí okem ke korálovému závěsu, odsune zástrčku a otevře dveře. Pes vykluše ven, pospíchá za nějakou neodkladnou záležitostí.

Berko se vrátí ke stolu. Tváří se, jako by právě osvobodil duši z karmického kola.

„Slyšel jsi šéfovou. Máme devět týdnů," řekne. „Plus mínus. Můžeme den nebo dva dělat, že něco děláme, a přitom zjistit víc o tom mrtvým feťákovi z hotelu."

„Čekáte dítě," namítne Landsman. „Bude vás pět."

„Jasně, a co?"

„Jenom to, že to můžeme pěti Taytsh-Shemetsům pěkně zavařit, kdyby někdo hledal důvody, proč jim nedat trvalý pobyt, a jedním z těch důvodů by byla nedávná důtka za jednání v přímém rozporu s pokynem nadřízeného důstojníka, nemluvě o vůčihledném ignorování sice na hlavu postavené, ale zavedené policejní praxe."

Berko zamrká, strčí do úst další nakládané rajče a povzdychne si.

„Neměl jsem žádné sourozence. Jenom bratrance a sestřenice. Většinou to byli indiáni a ti se se mnou nechtěli ani bavit. Další bratranec a sestřenice byli Židi. Sestřenice, budiž její jméno pochváleno, už nežije. Takže mi zbýváš jenom ty."

„Moc si toho vážím, Berko," pokývá hlavou Landsman. „Chci, abys to věděl."

„Sere pes," sykne Berko americky. „Jedeme do Einsteinu, co?"

„Jo," souhlasí Landsman. „Tam bychom mohli začít."

Než vstanou, aby Kalushinerové zaplatili, na vchodové dveře cosi zaškrábe a ozve se dlouhé, tiché zavytí. Zní tak teskně a lidsky, až se z toho Landsmanovi zježí vlasy na zátylku. Přejde ke dveřím a pustí psa dovnitř. Ten se vyškrábe na pódium, na místo, kde už z podlahy sedřel všechnu barvu, sedne si a s nastraženýma ušima čeká, až se ozve zvuk ztracené trubky, až mu zase připnou řetěz.

10

Na severním konci Peretzovy ulice člověka obklopí betonové panely, ocelové nosníky a dvojitá okna v hliníkových rámech, chránící proti chladu. Budovy v této části Untershtatu vyrostly, stavěny počátkem padesátých let, jako narychlo smontované ubytovny. Na jejich stavbě se podíleli ti, kdo přežili koncentráky, a vyznačovaly se jakousi noblesní ohyzdností. Dnes byla noblesa pryč, zůstala jen ohyzdnost, umocněná sešlostí a opuštěností. Prázdné obchody, okna zakrytá papírem. Ve výloze čísla 1911, kam Landsmanův otec chodil na schůzky Edelshtatské společnosti, předtím, než tam zřídili výprodej kosmetiky, trůní plyšový klokan. Sardonicky se zubí a v packách drží lepenku s nápisem: AUSTRÁLIE NEBO NIC. Hotel Einstein v čísle 1906 vypadá – jak poznamenal při slavnostním otevření jakýsi vtipálek – jako klec na krysy, zasunutá do akvária. Je to oblíbené místečko sebevrahů ze Sitky a taky zde podle tradice sídlí Einsteinův šachový klub.

Jeden z členů klubu, Melekh Gaystik, vyhrál v roce 1980 v St. Petersburgu mistrovství světa, když porazil Holanďana Jana Timmana. Obyvatelé Sitky, kteří měli Světovou výstavu ještě v živé paměti, vnímali Gaystikův triumf jako další důkaz národních kvalit. Gaystik sice trpěl záchvaty zuřivosti, depresemi a hovořival z cesty, ale tyto nedostatky všichni ve všeobecném nadšení přehlíželi.

Díky jeho vítězství získal šachový klub od vedení hotelu možnost využívat zcela zdarma taneční sál. Svatby v hotelu vyšly z módy a na ředitelství Einsteinu se beztak už léta snažili vystrnadit dýmající a mumlající hráče z kavárny. Gaystik jim konečně poskytl vhodnou záminku. Hlavní vchod do sálu byl zazděn, takže se dovnitř dalo chodit jen zezadu, z boční uličky. Jasanové parkety se vytrhaly a podlahu pokrylo linoleum s hloupým šachovým vzorem barvy sazí, žluči a zelených chirurgických plášťů. Moderní lustr nahradily dlouhé řady zářivek, přišroubované k vysokému betonovému stropu. Dva měsíce poté přišel mladý mistr světa do

kavárny, kde si Landsmanův otec kdysi udělal velké jméno, posadil se k zadnímu stolku, vytáhl revolver Colt, model.38 Detective Speciál a střelil se do úst. V kapse měl dopis: *Víc se mi líbilo, jak to tady bylo předtím.*

„Emanuel Lasker," řekne Rus detektivům. Vzhlédne od šachovnice na stolku vedle recepce, pod starými reklamními hodinami, propagujícími dnes už zaniklý deník *Blat*. Je to vyzáblý chlapík, téměř průsvitná růžová kůže se mu místy loupe. Nosí černý plnovous, zastřižený do špičky. Oči barvy ledového moře má posazené blízko u sebe. „Emanuel Lasker." Rus se přihrbí, skloní hlavu a jeho hrudní koš se zavlní. Vypadá to jako smích, ale z jeho hrdla nic nevychází. „Kdyby sem někdy přišel podívat." Jeho jidiš je jako u většiny ruských přistěhovalců stručná a poskládaná stylem pokus-omyl. Landsmanovi někoho připomíná, ale ne a ne přijít na to, koho. „Nakopnul bych mu do prdele."

„Studujete někdy jeho partie?" zajímá se Rusův protihráč, brýlatý mladík s rosolnatými tvářemi a nazelenalou pletí, takže se trochu podobá portrétům na dolarových bankovkách. Čočky brýlí se zamží chladem v očích a on je obrátí na Landsmana. „Studujete někdy jeho partie, detektive?"

„Jenom aby bylo jasno," upřesní Landsman. „To není ten Lasker, kterého myslíme."

„Tenhle to jméno používal jako přezdívku," dodá Berko. „Jinak bychom hledali člověka, který je šedesát let po smrti."

„Když si dnes prostudujete Laskerovy partie," nedá se mladík, „jsou příšerně komplikované. Všechno dělá zbytečně složitě."

„Jenom tobě je to komplikované, Velvele," namítne Rus, „protože jsi jednoduchý."

Šamesové je vyrušili uprostřed líté střední hry. Rus, který hraje s bílými, má převahu střelce, jezdce a tří pěšců. Dámy jsou již ze hry. Oba muži jsou pohroužení do partie jako dvě hory utopené ve sněhovém závoji. Ve svém zaujetí s detektivy jednají instinktivně jako s kibici – odtažitě a nadřazeně. Landsman si říká, jestli by s Berkem neměli raději počkat, až hra skončí, a pak se zeptat znovu. Jenže jsou tu i další hráči, které je třeba vyzpovídat. Všude v tanečním sále vržou podrážky na linoleu jako nehty na školní tabuli. Figurky cvakají po šachovnicích jako otáčející se bubínek v revolveru Melekha Gaystika. Muži – ženy tu nejsou žádné – se snaží své protivníky rozptylovat neustálou sebekritikou, smíchem, pohvizdováním a odkašláváním.

„Abychom to přece jen upřesnili," řekne Berko. „Tenhle člověk, který si říká Emanuel Lasker, ale není to ten mistr světa, co se narodil v roce

1868 v Prusku, zemřel, a my jeho smrt vyšetřujeme. Jsme detektivové z oddělení vražd, jak jsme, bohužel bez valného účinku, už zmínili.“

„Blonďatý Žid,“ řekne Rus.

„Pihovatý,“ dodá Velvel.

„Vidíte,“ uzavře to Rus. „My vás posloucháme dobře.“ Hrábne po své věži, jako by někomu z límce obíral vlas. Figurka v jeho prstech podnikne krátký let nad šachovnicí, zakončený klapnutím, které zpečeťuje osud posledního černého střelce.

Velvel rusky s jidiš přízvukem vyjádří přání, aby matka jeho soupeře znovu navázala důvěrný vztah s dobře vybaveným hřebcem.

„Já jsem sirotek,“ upozorní Rus.

Pohodlně se opře, jako by čekal, že se jeho protihráč bude ze ztráty střelce chvíli vzpamatovávat. Zkříží paže na prsou a ruce zasune do podpaží. Je to gesto člověka, který by si rád zapálil v místnosti, kde to je zakázané. Landsmana napadne, co by asi dělal jeho otec, kdyby v Einsteinově šachovém klubu za jeho života zakázali kouřit. Během jediné partie dokázal sjet i celý balíček broadwayek.

„Blonďák,“ řekne Rus. Tváří se jako ztělesněná ochota pomoct. „Pihy. Co dál?“

Landsman v duchu probírá chudičký seznam známých faktů a přemýšlí, kterou kartu vynést.

„Nejspíš studoval šachovou hru. Zajímal se o její historii. V pokoji měl knihu Siegfrieda Tarrasche. A pak to jméno, které používal.“

„Jak všímaví,“ utrousí Rus. „Naši štědře placení šamesové.“

Poznámka se Landsmana nijak nedotkne, spíš ho posune o chlup blíž vzpomínce, odkud toho vychrtlého Rusa s loupající se kůží zná.

„Možná, že někdy dřív,“ pokračuje Landsman pomalu a s očima upřenýma na Rusa loví v paměti, „byl ten mrtvý zbožný Žid. Ortodoxní.“

Rus vytahuje ruce z podpaží. Maličko se předkloní. Led v jeho baltských očích okamžitě roztaje.

„Byl závislý na heroinu?“ Nezní to jako otázka, a když to Landsman nevyvrací, dodá: „Frank.“ Vysloví to jméno americky, s ostrým „f“ a zakulaceným „r“. „A jé.“

„Frank,“ přitaká Velvel.

„Já…“ Rus náhle celý ochabne, ruce mu bezvládně visí podél stehen, kolena má roztažená. „Pánové, můžu vám něco říct? Někdy tuhle ubohou karikaturu světa nenávidím.“

„Povězte nám něco o Frankovi,“ řekne Berko. „Měl jste ho přece rád.“

Rus povytáhne ramena a oči se mu opět potáhnou ledem.

„Nemám rád nikoho," zabručí. „Ale když přijde Frank, aspoň hned neuteču. Je zvláštní. Ne hezký. Ale hezký hlas. Vážný. Jako hlasatel, co v rádiu pouští vážnou hudbu. Ve tři ráno vypráví o Sostakovičovi. Když mluví tím vážným hlasem, je zvláštní. Když mluví, vždycky trochu kritizuje. Jak se máš ostříhat, jak máš hnusný kalhoty, jak Velvel vyletí, když se mluví o jeho ženě."

„To je pravda," připustí Velvel. „Vždycky vyletím."

„Vždycky štengruje, ale nevím proč, nikomu to nevadí."

„Víte, že na sebe by byl ještě přísnější," upřesnil Velvel.

„I když pokaždé vyhraje, máte dojem, že s ním hrajete líp než s těmi voly z klubu," vysvětluje Rus. „Frank není vůl."

„Meyere," hlesne Berko. Očima ukáže k vedlejšímu stolu. Někdo je poslouchá.

Landsman se otočí. Dva další soupeři tam rozbíhají novou partii. Jeden má moderní sako a kalhoty, na bradě plnovous, jaký nosí lubavičští Židé. Vousy má husté a sytě černé, jakoby vykreslené tužkou. V rozcuchaných černých vlasech sedí pevně přichycená černá sametová čepička lemovaná černou hedvábnou nití. Na věšáku za ním, připevněném v zrcadlové stěně, visí jeho tmavě modrý kabát a modrý měkký klobouk. Podšívka kabátu i etiketa klobouku se odráží v zrcadle. Pod očima mu sedí těžký stín vysílení; jsou to vroucí oči, velké a smutné. Jeho protivník, Bobover, má na sobě dlouhý kaftan, krátké kalhoty, bílé podkolenky a trepky. Pleť má bílou jako papír. V klíně mu leží klobouk jako černý koláč na černém talíři. Jarmulka leží na nakrátko ostříhaných vlasech jako prázdná kapsa. Oku člověka, jehož policejní práce ještě nezbavila iluzí, by se mohlo zdát, že ti dva jsou ponoření pod hladinu své partie jako všichni ostatní hráči v Einsteinu. Ale Landsman by vsadil sto dolarů na to, že ani jeden neví, kdo z nich je právě na tahu. Poslouchali, co se děje u vedlejšího stolu, a poslouchají i teď.

Berko přistoupí z druhé strany ke stolku vedle Rusa a Velvela. Je volný. Vezme židli z ohýbaného dřeva s vypletenou sedačkou a postaví ji mezi stůl s černokloboučníky a ten, u kterého má Rus převahu nad Velvelem. Uvelebí se na ní svým typickým tlouštíkovským posezem, roztáhne nohy a nadhodí šosy svrchníku, jako by si hráče chystal dát ke svačině. Položí dlaň na střechu svého klobouku a smekne ho. Jeho silné indiánské vlasy se ve světle zalesknou, teprve v poslední době se v nich objevily stříbrné nitky. S šedinami vypadá Berko moudřejší a laskavější, čehož s oblibou – ač ve skutečnosti je poměrně moudrý a vcelku laskavý – zneužívá. Židle z ohýbaného dřeva pod jeho rozměrnou zadnicí zděšeně zaúpí.

„Zdravíčko!“ zahlaholí na černokloboučníky. Zamne si dlaně a položí si je na stehna. Už mu chybí jen ubrousek, který by si zastrčil za límec, nůž a vidlička. „Jak se vede?“

Černokloboučníci s dokonalou nepřesvědčivostí mizerných herců překvapeně vzhlédnou.

„Nestojíme o žádné potíže,“ řekne Lubavičský.

„To je moje nejoblíbenější věta v jidiš,“ prohlásí Berko upřímně. „A co kdybyste se taky zapojili do hovoru? Povězte nám něco o Frankovi.“

„My ho neznáme,“ namítne Lubavič. „O jakém Frankovi?“

Bobover mlčí.

„Příteli Bobovere,“ vyzve ho Landsman tiše. „Vaše jméno?“

„Jmenuji se Saltiel Lapidus,“ odpoví Bobover s pohledem plaché dívčiny. Propletené prsty si položí do klína na klobouk. „A o ničem nic nevím.“

„Vy jste s tím Frankem hrál? Znal jste ho?“

Saltiel Lapidus rychle zavrtí hlavou. „Ne.“

„Ano,“ opraví ho Lubavičský. „Znali jsme ho.“

Lapidus zpraží svého přítele pohledem a Lubavičský se odvrátí. Landsman si domyslí, co se stalo. Zbožní Židé smějí hrát šachy bez omezení, jsou dovolené jako jediná hra i o sabatu. Ale Einsteinův šachový klub je vysloveně světská instituce a Lubavič zavlekl Bobovera to tohoto pohanského chrámu v pátek ráno, kdy mají oba před blížícím se sabatem spoustu jiné práce. Prý: to bude dobré, co se může stát? No a prosím.

Landsmana to zaujme, dokonce ho to dojímá. Pokud ví, přátelství přes sektářské hranice není příliš obvyklé. Už dřív ho napadlo, že spolehlivý způsob, jak bezpečně a nenásilně přemostit propast dělící dva muže, znají kromě homosexuálů pouze šachisti.

„Vídal jsem ho tady,“ připouští Lubavičský s očima upřenýma na svého přítele, jako by mu chtěl ukázat, že se nemají čeho bát. „Toho takzvaného Franka. Možná jsem s ním jednou nebo dvakrát hrál. Podle mého názoru to byl velmi talentovaný hráč.“

„V porovnání s tebou, Fishkine,“ ušklíbne se Rus, „je každá opice Raúl Capablanca.“

„Vy,“ obrátí se Landsman na Rusa. Hovoří klidně, chce si vyjasnit své tušení. „Vy jste věděl, že byl závislý na heroinu. Jak to?“

„Detektive Landsmane,“ řekne Rus napůl vyčítavě. „Vy mě nepoznáváte?“

Takže to nebylo tušení, ale jen zapadlá vzpomínka.

„Vasilij Šinovicer,“ řekne Landsman. Nebylo to tak dlouho – deset,

dvanáct let – kdy zatkl jednoho mladého Rusa kvůli zločinnému spolčení s úmyslem prodávat heroin. Byl to čerstvý přistěhovalec a bývalý trestanec, který unikl chaosu, jenž opanoval Rusko po zhroucení Třetí republiky. Mluvil lámanou jidiš a vybledlé oči měl posazené blízko u sebe. „A vy celou dobu víte, kdo jsem."

„Jste ešák. Na takové se nezapomíná," prohodí Šinovicer.

„A elegán přes oblíkání."

„Šinovicer si odseděl slušnou pálku v Butyrce," sdělí Landsman Berkovi a má na mysli proslulé moskevské vězení. „Fajn borec. Prodával háčko z kuchyně kavárny tady v hotelu."

„Prodával jste heroin Frankovi?" zajímá se Berko.

„Už jsem na odpočinku," zavrtí hlavou Šinovicer. „Čtyřiašedesát měsíců ve washingtonské federální věznici Ellensburg. Horší než Butyrka. Já už se nikdy toho svinstva nedotknu, a jestli, Frankovi bych se zdaleka vyhnul, to mi věřte. Jsem blázen, ale ne šílenec."

Landsman cítí, jak nadskočili, a pneumatiky s kvílením brzdí. Na něco narazili.

„Pročpak?" zeptá se laskavým hlasem. „Kdybyste prodával herák Frankovi, tak byste se choval nejen jako zločinec, ale taky jako šílenec – proč, pane Šinovicere?"

Ozve se tiché, ale důrazné klapnutí, které zní trošku dutě, jako když o sebe cvaknou falešné zuby. Velvel položil svého krále.

„Vzdávám se," oznámí. Stáhne si rukavice, strčí si je do kapsy a vstane. Zapomněl na domluvenou schůzku. Přijde pozdě do práce. Jeho matka mu volá na ultrazvukové frekvenci, kterou státní radiokomunikace vyhradily židovským matkám pro případ oběda.

„Sednout," zarazí ho Berko, aniž se otočí. Mladík se posadí.

Sinovicerovy útroby sevřela křeč, aspoň tak to Landsmanovi připadá. „Nosí smůlu," řekne nakonec.

„Nosí smůlu," zopakuje Landsman, dávaje nepokrytě najevo své pochyby a rozladění.

„Jako kabát. Klobouk, co nosí smůlu. Tak velkou smůlu, že se ho nechcete ani dotknout, ani dýchat stejný kyslík jako on."

„Viděl jsem ho hrát pět partií najednou," vmísí se Velvel. „O pět set dolarů. Všechny vyhrál. Potom v uličce zvracel."

„Páni detektivové, prosím vás," ozve se Saltiel Lapidus žalostným hlasem. „My s tím nemáme nic společného. Nic o tom člověku nevíme. Heroin. Zvracení v uličkách. Už tak je nám to dost nepříjemné."

„Trapné," upřesňuje Lubavičský.

„Je nám líto," uzavře to Lapidus. „Nemáme vám k tomu co říct. Smíme, prosím, odejít?"

„Beze všeho," souhlasí Berko. „Jen nám ještě před odchodem napište svá jména a kde vás najdeme."

Vytáhne svůj takzvaný zápisník, malý, tlustý paklík papíru sepnutý velkou kancelářskou sponou. Má v něm ukryté různé vizitky, časový rozpis přílivů a odlivů, seznam nesplněných úkolů, chronologický soupis anglických králů, teorie naškrábané ve tři ráno, pětidolarovky, popřípadě přeložený papírový ubrousek s nákresem uličky v Jižní Sitce, kde byla zavražděna jedna prostitutka. Listuje, až narazí na čistý lístek, který podá tomu Lubavičskému, Fishkinovi. Nabídne mu i špačka své tužky, ale ne, Fishkin má vlastní pero, děkuji. Napíše jméno, adresu a číslo svého Shoyferu, a kartičku posune Lapidusovi, který udělá totéž.

„Jenom nám nevolejte," požádá Fishkin. „A nechoďte k nám domů. Moc vás prosím. Nemáme vám co říct. O tom Židovi nic nevíme."

Každý noz v Distriktu se naučí respektovat mlčenlivost černokloboučníků. Jejich neochota vypovídat se dokáže rozšířit a zhoustnout a pokrýt všechny ulice ortodoxní čtvrti jako mlha. Ortodoxní mají pod palcem protřelé advokáty, umí ovlivnit politické mínění, protlačit do novin rozhořčené články a obestřít nešťastného inspektora nebo i komisaře oblakem černokloboučnické smůly, které se postižený nezbaví, dokud není svědek nebo podezřelý propuštěn nebo zbaven obvinění. Landsman by musel mít podporu celého policejního ředitelství a souhlas náčelníka, aby si troufl pozvat Lapiduse a Fishkina na výslech do buňky oddělení vražd.

Riskne nenápadný pohled na Berka, ten riskne slabé zavrtění hlavou.

„Tak běžte," pokyne jim Landsman.

Lapidus vyskočí, jako by ho právě zradila střeva. Při navlékání kabátu a galoší se tváří dotčeně, jako by jeho důstojnost utrpěla těžkou ránu. Pomaličku, po centimetrech, jako kdyby na místo spouštěl poklop kanálu, si na hlavu usadí klobouk, který skutečně připomíná železnou poklici. Zarmouceně sleduje Fishkina, který shrne všechny neodehrané gambity dnešního rána do krabice. Oba černokloboučníci se pak bok po boku proplétají mezi stoly a hráči, kteří se po nich otáčejí. Když už jsou téměř u dveří, povolí struna, která držela levou nohu Saltiela Lapiduse. Muž podklesne v kolenou a rukou se zachytí ramene svého druha. Podlaha pod jeho nohama je čistá a hladká. Pokud Landsman dobře vidí, není o co zakopnout.

„V životě jsem neviděl smutného Bobovera," poznamená. „Tenhle se

div nerozbrečel.“

„Chceš ho ještě přitlačit ke zdi?“

„Jenom o kousíček.“

„Víc by se stejně nenechal,“ soudí Berko.

Spěchají k východu. Míjejí hráče – umaštěného houslistu z Odeonu, pedikéra, jehož tvář znají z reklamních plakátů na autobusových sedačkách. Berko vyběhne ze dveří za Lapidusem a Fishkinem. Landsman se chystá vyrazit za ním, když ucítí cosi, co v něm vyvolá nostalgickou vzpomínku. Jako závan vody po holení, jakou už dnes nikdo nepoužívá, jako zvonivý refrén písně, jež byla populární v srpnu před pětadvaceti lety. Landsman se otočí ke stolu hned vedle dveří.

U něj sedí muž, obtočený kolem šachovnice jako sevřená pěst, a zírá na prázdnou židli naproti. Figurky má připravené v zahajovací pozici, vylosoval si nebo vybral bílé. Čeká, až dorazí soupeř. Jeho holou lebku lemují chomáče šedin jako přilepená cupanina. Má skloněnou hlavu, takže mu není vidět do tváře. Landsman pouze zaznamená prohlubně spánků, svatozář lupů, kostnatou hranu nosu a vrásky na čele jako stopy po hrotech vidličky v dortové polevě. A urputně nahrbená ramena, která prozrazují soustředění na šachovnici a plánování vítězného tažení. Kdysi to byla rozložitá ramena, ramena hrdiny nebo stěhováka klavírů.

„Pane Litvaku,“ osloví ho Landsman.

Litvak si volí jezdce na královském křídle, jako si malíř vybírá štětec. Ruce má stále obratné a šlachovité. Vykrouží rozmáchlý tah, mířící na střed šachovnice; vždycky byl příznivcem hypermoderní školy. Při pohledu na Rétiho zahájení a Litvakovy ruce zachvátí Landsmana dávná hrůza z šachů, div ho to neporazí. Je to děs ze suchopárné nudy, podráždění a hanby těch dnů, kdy v kavárně hotelu Einstein mořil otce svou neschopností.

Zopakuje to ještě jednou, hlasitěji. „Altere Litvaku.“

Litvak zvedne zmatené, krátkozraké oči. Býval to hřmotný chlap do pranice, lovec, rybář, voják. Když sáhl po šachové figuře, na jeho zlatém prstenu příslušníka jednotek Rangers se zatřpytil blesk. Teď vypadá scvrkle a vyčerpaně, král, který je prokletím věčného života proměněn ve cvrčka, žijícího v popelu krbu. Orlí nos zůstává posledním odkazem na někdejší velkolepost jeho tváře. Když se Landsman dívá na tu lidskou trosku, napadne ho, že i kdyby si jeho otec nevzal život, s největší pravděpodobností by dnes už stejně nežil.

Litvak mávne rukou v netrpělivém nebo možná prosebném gestu. Z náprsní kapsy vytáhne notes v černých mramorovaných deskách a tlusté plnicí pero. Plnovous má jako vždy úhledně zastřižený. Kárované sako,

mokasíny s třásněmi, kapesník v kapsičce, šál, protažený kolem límce a pod klopami saka. O vzhled šviháka ho věk nepřipravil. Mezi varhánky na jeho krku Landsman zahlédne bělavě narůžovělou pomlčku lesklé jizvy. Litvak píše perem značky Waterman a zlehka, trpělivě vydechuje masitým chřípím. Skřípání hrotu pera je poslední zvuk, který mu zbyl místo hlasu. Podá notes Landsmanovi. Písmo má jisté a jasně čitelné.

Známe se

Přimhouří oči a nakloní hlavu ke straně, měří si Landsmana, jeho pomačkaný oblek, nízký, kulatý klobouk i tvář, jež se trochu podobá Hershelovi, psovi z klubu. Landsmana zná, ale nepoznává. Vezme si zápisník a doplní ještě jedno slovo.

Známe se detektive?

„Meyer Landsman," představí se Landsman a podá starci vizitku. „Znal jste se s mým otcem. Občas jsem s ním chodil sem. Když byl klub ještě v kavárně."

Zarudlé oči se rozšíří a zvědavost se smísí s úlekem. Litvak ještě bedlivěji zkoumá Landsmana a hledá nějaký důkaz, jenž by podpořil to překvapivé tvrzení. Na další stránku sepíše své zjištění.

Nesmysl Nemožné aby se z Meyerle Landsmana stal takový šupák

„Bohužel, je to tak," pokrčí rameny Landsman.

Co tady děláš ty šachový břídile

„Byl jsem malý kluk," brání se Landsman a ve vlastním hlase s hrůzou zaznamenává ozvěnu sebelítosti. Tak ohavné místo, tak odporní lidé, tak krutá a nesmyslná hra. „Pane Litvaku, neznáte náhodou jednoho člověka, myslím, že sem občas chodí hrát, je to Žid a jmenuje se Frank?"

Ano znám ho provedl něco?

„Jak dobře ho znáte?"

Ne tak dobře jak bych chtěl

„Víte, kde bydlí? Viděl jste ho v poslední době?"

Pár měsíců prosím řekněte že nejste z oddělení vražd

„Ještě jednou, bohužel, je to tak."

Stařec zamrká. Pokud ho závěr, k němuž dochází, šokuje nebo jen rozesmutní, z jeho tváře nebo řeči těla to nelze vyčíst. Na druhou stranu člověk, který by neovládal své emoce, by se s Rétiho zahájením daleko nedostal. Možná, že slabý náznak otřesu se projevuje ve slově, které napíše vzápětí.

Předávkování?

„Kulka," řekne Landsman.

Dveře klubu zavržou, otevřou se a dovnitř vstoupí další dva mladí

hráči. Ze zimy venku jsou celí šediví. První je vyzáblý strašák, který sotva vyrostl z dětských bot, s nazlátlými, upravenými vousy, v příliš malém obleku, druhý je pro změnu snědý boubelatý prcek s kučeravým plnovousem, ten se v obleku naopak skoro ztrácí. Krátké účesy mají samý zub, snad se stříhali sami, oba mají na hlavě stejné háčkované jarmulky. Rozpačitě váhají ve dveřích, jako by čekali, že jim Litvak vynadá.

Pak stařec promluví – slova, která vdechuje, připomínají hlas mrtvého dinosaura. Je to nepříjemný zvuk, který vychází z jeho nefunkční průdušnice. Teprve když odezní, Landsmanovi dojde, že řekl: „Mí prasynovci."

Litvak jim pokyne, ať jdou dál, a Landsmanovu vizitku podá cvalíkovi.

„Těší mě, detektive," řekne cvalda se slabým, snad australským přízvukem. Posadí se na prázdnou židli, omrkne šachovnici a promptně táhne vlastním jezdcem z královského křídla. „Promiň, strýčku Altere. Zase jsem musel čekat na tohohle."

Hubeňour stále postává ve vchodu s rukou na klice otevřených dveří.

„Landsmane," zavolá Berko z uličky. Nahnal Fishkina a Lapiduse ke kontejneru na odpadky. Zdá se, že Lapidus vzlyká jako děcko. „Co tam herdek děláš?"

„Hned," křikne Landsman. „Už musím jít, pane Litvaku." Krátce stiskne kosti, rohovinu a kůži starcovy ruky. „Kde vás zastihnu, kdybych se chtěl ještě na něco zeptat?"

Litvak napíše adresu a vytrhne list z notesu.

„Madagaskar?" hlesne Landsman a čte jméno jakési neskutečné ulice v Tananarive. „Tak to je novinka." Při pohledu na tu cizokrajnou adresu a při pomyšlení na ten dům v rue Jean Bart ho téměř přejde chuť zapomenout na mrtvého jída z pokoje 208. Co se změní, když toho vraha dopadne? Za rok budou z Židů Afričané a v tomhle sále budou rejdit gojové na odpoledních tanečních čajích. Všechny případy, které kdy otevřel nebo uzavřel nějaký policista ze Sitky, budou založené ve skříni číslo devět. „Kdy odjíždíte?"

„Příští týden," odpoví cvalík poněkud pochybovačně.

Stařec vyrazí další strašidelné plazí zasyčení, kterému nikdo nerozumí. Chopí se tedy papíru, něco napíše a přišoupne ho prasynovci.

„Člověk plánuje," čte mladík. „A Bůh se směje."

11

Někdy, když policie zadrží mladší černokloboučníky, začnou dělat ramena, rozčilovat se a žádat svá práva jako američtí občané. Někdy se sesypou. Landsman ze zkušenosti ví, že muži se rozpláčou, když žijí dlouho s pocitem spořádanosti a bezpečí, ale pak si náhle uvědomí, že jim pod nohama celou dobu že je propast. A k práci policisty patří vyškubnout jim zpod nohou ten úhledný koberec, který zakrývá hlubokou, zubatou díru v podlaze. Landsman by rád věděl, jestli je to i případ Saltiela Lapiduse. Po tvářích se mu koulejí slzy, u pravé nosní dírky mu visí tenká, lesklá nitka hlenu.

„Pana Lapiduse přepadl náhlý smutek," poznamená Berko. „Ale nechce říct proč."

Landsman prohmatá kapsy kabátu, jestli u sebe nemá papírové kapesníčky, a učiněným zázrakem na jeden čistý narazí. Lapidus zaváhá, ale pak si ho vezme a s citem se vysmrká.

„Přísahám vám, že jsem ho vůbec neznal," dušuje se. „Nevím, kde bydlel, nevím, co byl zač. Nevím nic. Několikrát jsme si zahráli šachy. Pokaždé vyhrál."

„Takže smutníte jen tak obecně, kvůli lidstvu?" zeptá se Landsman a snaží se z hlasu vytěsnit ironii.

„Přesně tak," přitaká Lapidus, sežmoulá kapesník do kuličky a pak ten zmačkaný květ hodí do kanálku u chodníku.

„Chcete nás zadržet?" vyzvídá Fishkin. „Jestli ano, tak chci zavolat svému právníkovi. A jestli ne, tak nás musíte nechat jít."

„Černokloboučnický právník," zaúpí Berko. Je to něco jako zoufalá prosba adresovaná Landsmanovi. „Běda nám."

„Tak běžte," vybídne je Landsman.

Berko kývne. Oba muži odčvachtají špínou uličky.

„*Nu*, jasně, už mě to štve," povídá Berko. „Přiznávám, tenhle případ mě začíná štvát."

Landsman přikývne a poškrábe se na bradě, což má budit dojem hlubokého zamyšlení, ale srdcem i myšlenkami se vrací ke vzpomínkám na prohrané šachové partie s muži, kteří byli už před třiceti lety staří.

„Viděl jsi toho dědu?“ zeptá se. „U dveří. Alter Litvak. V Einsteinu už vysedává celou věčnost. Hrával s mým otcem. S tvým taky.“

„To jméno jsem slyšel.“ Berko se přes rameno podívá na železné protipožární dveře velkolepého hlavního vchodu do Einsteinova klubu. „Válečný hrdina. Z Kuby.“

„Přišel o hlas, všechno musí psát. Ptal jsem se ho, kde bych ho našel, kdybych s ním potřeboval mluvit, a on napsal, že jede na Madagaskar.“

„Tak to je novinka.“

„Přesně to samý jsem řekl.“

„Toho našeho Franka znal?“

„Tvrdil, že ne moc dobře.“

„Franka neznal nikdo,“ podotkl Berko, „ale všichni jsou smutní, že umřel.“ Zapne si na břiše kabát, vyhrne límec a narazí si klobouk víc k uším. „Dokonce i ty.“

„Ale hovno,“ mávne rukou Landsman. „Ten jíd mi je ukradený.“

„Co když byl Rus? To by vysvětlovalo ty šachy. A chování tvého kámoše Vasilije. Třeba je za tou vraždou Lebeď nebo Moskowits.“

„Jestli byl Rus, nevysvětluje to, proč mají ti dva černokloboučníci takový strach,“ upozorní Landsman. „Ti o žádném Moskowitsovi nic nevědí. Ruští štarkeři, vyřizování účtů podsvětí, to obyčejnému Boboverovi nic neříká.“ Ještě několikrát se potahá za vousy na bradě a pak se rozhodne. Vzhlédne k úzkému zářícímu proužku šedé oblohy nad úzkou uličkou vedle hotelu Einstein. „Zajímalo by mě, v kolik dnes zapadá slunce.“

„Proč? Chceš rýpat klackem do Harkavy? To by se Bině asi moc nelíbilo, kdybysme vyprovokovali místní černokloboučníky.“

„Myslíš?“ Landsman se usměje a vytáhne z kapsy parkovací lístek. „Tak to abysme se Harkavy zdaleka vyhnuli.“

„Ajaj. Zase ten tvůj úsměv.“

„Tobě se nelíbí?“

„Nějak jsem si všimnul, že po něm většinou následuje otázka, na kterou si chceš odpovědět sám.“

„Tak co třeba tahle. Ze kterého jída, to mi řekni, ze kterého jída si ruský sociopat, omlácený kriminálem, nadělá do kalhot a nejzbožnější černokloboučník v Sitce se z něj rozbrečí?“

„Já vím, co chceš slyšet. Verbover,“ odvětí Berko. Když Berko absolvoval akademii, přidělili ho na pátý revír; Harkavy, kde se v roce

1948 usadili Verboverové s většinou ostatních černokloboučníků. Tehdy dorazil devátý verboverský rebe, tchán toho současného, s žalostným zbytkem svého dvora. Byla to typická policejní práce v ghettu – snažíte se chránit lidi, kteří vámi pohrdají a opovrhují autoritou, kterou zosobňujete. Skončilo to v okamžiku, kdy jeden mladý, napůl indiánský latke při přestřelce v Goldblattově mléčné jídelně koupil kulku do ramene, deset centimetrů od srdce.

„Vím, že chceš, abych to řekl," dodá Berko.

Takhle kdysi Landsmanovi popsal svatý gang chasidů z Verbova: vznikl před lety na Ukrajině, kde se jedna skupina černokloboučníků uzavřela před vřavou sekulárního světa, jako další ortodoxní Židé, za imaginární zeď ghetta rituálů a víry. Později celou sektu pozřely plameny Zkázy a zůstalo pouze tvrdé, hutné jádro, černější než všechny klobouky. Devátý verboverský rebe se z ohně vynořil s jedenácti učedníky a šesti ze svých osmi dcer. Vzlétl do výšky jako na uhel spálený cár papíru a odletěl sem, na úzký pruh země mezi pohořím Baranof a zbytkem světa. Tady měl příležitost znovu obnovit izolaci ortodoxních Židů podle starých pravidel. Po vzoru zlosynů z šestákových krváků to dotáhl k jedinému logickému konci: vybudoval zločineckou říši, jež profitovala z bezcílného chaosu za hranicemi svého území, na zkažených tvorech bez jakékoli naděje na vykoupení, které Verboerové jen s největším sebezapřením považovali za lidské bytosti.

„Mě to pochopitelně napadlo taky," přizná Berko. „Ale okamžitě jsem to zavrhnul." Připlácne si své tlapy na obličej, chvíli je tam nechá, pak s nimi pomalu klouže dolů. Tváře si přitom stáhne až pod bradu, takže připomíná buldoka. „Bože, Bože, Meyere, ty chceš jet na ostrov Verbov?"

„Hovno," odtuší Landsman americky. „Upřímně to tam nesnáším, Berko. Jestli na nějaký ostrov, tak radši na Madagaskar."

Stojí v uličce za hotelem Einstein a probírají dlouhý seznam argumentů proti tomu, aby si to rozházeli s nejmocnějším podsvětím na sever od 55. rovnoběžky, a těch pár, které by hovořily ve prospěch takového rozhodnutí. Pokouší se vymýšlet další možná vysvětlení vyplašeného chování šachistů z klubu.

„Abysme zašli za Itzikem Zimbalistem," prohlásí nakonec Berko. „Zkoušet to tam u někoho jiného, to by bylo jako bavit se se psem. A jeden pes mi už dneska na depresi stačil."

12

Síť ulic tady na ostrově, to je pořád Sitka, řád a číslování, ale jinak jsi někde úplně jinde, srdíčko, vystřelený ke hvězdám, teleportovaný, protažený červí dírou přímo na planetu Židů. Je pátek odpoledne, ostrov Verbov, a Landsmanův Chevelle Super Sport pluje na vlně černých klobouků po Avenue 225. Klobouky jsou z plsti, vysoké, s promáčknutým dýnkem a kilometr širokou střechou, jaké v otrokářských melodramatech nosí hlídači na plantážích. Ženy mají šátky a paruky, vyrobené z vlasů chudých marockých nebo mezopotamských Židovek. Kabáty i dlouhé šaty pocházejí z pařížských a newyorských salonů, boty od nejlepších italských obuvníků. Kluci kličkují po ulici na in-line bruslích, až jim šátky, pejzy a oranžové podšívky rozepnutých bund vlají. Děvčata v uzounkých sukních, které jim téměř znemožňují chůzi, s vlasy spletenými do copánků, kráčejí zavěšená do sebe. Verboverské dívky, plné vášně a klanové nesnášenlivosti jako znesvářené filozofické školy. Obloha je šedá jako ocel, vítr utichl a vzduch jiskří dětskými hlasy a příslibem sněhu.

„Podívej se na to," zavrtí hlavou Landsman. „Jak to tady žije."

„Ani jeden prázdný obchod."

„A podělaných jídů víc než kdy jindy."

Landsman zastaví na červenou na Severozápadní 28. ulici. Před obchodem na rohu u studovny lelkují staromládenečtí vykladači tóry, diskutéři Písma, nepoužitelní luftmenčové i obyčejní chuligáni. Když si všimnou Landsmanova auta, ze kterého čiší policajtská arogance, s pobuřujícím SS na mřížce chladiče, přestanou po sobě halekat a upřou na Landsmana besarabské nepřátelské oči. Je na jejich území. Chodí si oholený a netřese se strachem z Boha. Není verboverský Žid, tudíž není žádný Žid. A když není Žid, tak není nic.

„Koukni se, jak se ti hajzlové dívají," zavrčí Landsman. „To nesnáším."

„Meyere."

Marná sláva, ortodoxní Židé Landsmana dopalují, a vždycky dopalovali. Teď zjišťuje, že je to vlastně příjemný dopal prosycený závistí, blahosklonností, záští i soucitem. Vyřadí rychlost a prudce otevře dveře.

„Meyere. Ne."

Landsman obejde dveře Super Sportu. Tuší, že ho ženy sledují. Z dechu mužů kolem sebe ucítí náhlý strach, jako pach zkažených zubů. Slyší kvokání slepic, které ještě nepotkal jejich neodvratný osud, i hučení kompresorů, jež kaprům do nádrží vhánějí životadárný vzduch. Je rozpálený jako jehla, kterou rozžhavíte, abyste s ní zabili klíště.

„Nu, hoši," osloví muže na rohu. „Kdo z vás, vy sloni, by se chtěl projet v bezva nozmobilu?"

Ze skupiny se oddělí bledý pořízek, malý a rozložitý, s vřídky na čele a žlutým plnovousem rozděleným na dvě poloviny.

„Radil bych vám, abyste se vrátil do vozu, pane policajt," řekne klidně. „A pokračoval tam, kam máte namířeno."

Landsman se zazubí. „Tak ty bys mi to radil, jo?"

Ostatní zevlouni postoupí o krok dopředu a zaplní prostor kolem rváče s rozeklaným vousem. Je jich aspoň dvacet, víc, než Landsman zprvu odhadoval. Jeho nažhavení mírně pohasne, zabliká jako vadná žárovka.

„Řeknu to jinak," prohlásí blonďatý rváč a jeho prsty jsou jako magnetem přitahovány k vyboulenině na boku. „Vraťte se do auta."

Landsman se poškrábe na bradě. Magořina, pomyslí si. Když se v mrtvém případu pídíte po stopě, která je ryze teoretická, lehce vám bezdůvodně ujedou nervy. Než se nadějete, vyvoláte Potyčku s klanem černokloboučníků, kteří mají vliv, peníze a zásobu mandžuských a ruských zbraní, jež by podle odhadů policejní rozvědky stačily na partyzánské povstání v menší středoamerické republice. Je to skutečně magořina, ale Landsmanova – na tu je spoleh.

„Co kdybys šel sem a donutil mě k tomu," řekne.

V tu chvíli Berko vystoupí a vystaví na odiv své medvědí tělo, zděděné po předcích. Má královský profil, který by se skvěle vyjímal na rubu mince či vytesaný ve skále. A v pravačce drží nejpodivnější palici, jakou Žid či goj kdy viděl. Je to replika zbraně, s níž údajně bojoval náčelník Katlian v ruskotlingitské válce v roce 1804, kterou Rusko prohrálo. Berko si ji vyrobil s cílem zastrašovat jídy, když mu bylo třináct a byl v jejich spletitém světě nový. Zbraň ho doposud nezklamala, také proto ji vozí na zadním sedadle Landsmanova auta. Hlavici tvoří patnáctikilový kus meteoritického železa, který Hertz Shemets vykopal v jedné staré ruské osadě poblíž Yakovy. Topůrko je vyřezané loveckým nožem z baseballové

pálky. Po celé jeho délce se kroutí černí havrani a rudé mořské obludy a cení zubaté škleby. Na jejich vybarvení padlo čtrnáct fixů. Na konci rukojeti se na kožených řemíncích třepotají dvě havraní pírka. Tenhle detail možná není z historického hlediska až tak přesný, ale na židovskou mysl působí naprosto neomylně, oznamuje:

Indianer.

To slovo běží od úst k ústům, od obchodu k obchodu. Židé ze Sitky přijdou s indiány do styku jen výjimečně, jedině snad u federálního soudu nebo v malých židovských osadách podél hranice. Místním Verboverům stačí málo a už si představují Berka, jeho palici a hromadu bledých tváří s roztříštěnými lebkami. Pak si všimnou Berkovy jarmulky a bílého lemu rituální šály, vykukujícího u pasu, a člověk přímo cítí, jak se nad davem rozplývá mrak oslepující xenofobie a zanechává po sobě opar rasismu. Tak je to pokaždé, když Berko Shemets v Distriktu Sitka vytáhne palici a zahraje si na indiána. Padesát let filmového skalpování, svištících šípů a hořících osad zanechá své následky. A neslučitelné kulturní rozdíly dokonají zbytek.

„Berko Shemets," řekne chlapák s rozeklaným vousem a přimhouří oči. Na klobouk a ramena mu začínají zlehka dosedat bílá pírka vloček. „Jak se vede?"

„Dovid Sussman," prohodí Berko a skloní palici. „Myslel jsem si, že to budeš ty."

Pak na svého bratrance upře velké minotauří oči, ve kterých se zračí letité trápení a výčitky. To nebyl jeho nápad, jet na ostrov Verbov. Nebyl to jeho nápad, rýpat se v Laskerově případu, ačkoli jim bylo řečeno, ať ho odloží. Nebyl to jeho nápad, utéct do laciného hotelového zapadáku v Untershtatu, kde se záhadní feťáci nechávají zabíjet bohyní šachu.

„Hezký sabat, Sussmane," popřeje Berko a hodí palici do Landsmanova auta. Když dopadne na podlahu, pružiny v nouzové zadní sedačce zazní jako zvon.

„Hezký sabat, detektive," odpoví Sussman. Ostatní přihlížející se k přání nejistě připojí. Pak se zase vrátí k debatě o košerování hrnců a odstraňování registračních čísel z vozidel.

Když policisté nasednou do auta, Berko práskne dveřmi a řekne: „Tohle naprosto *nesnáším*."

Jedou po Avenue 225 a každá tvář na ulici se otočí za indiánským Židem v modrém chevroletu.

„Z diskrétního vyptávání asi nebude nic," zavrčí Berko nakvašeně. „Jednou, Meyere, přisámbohu, vezmu ten řemdih na tebe."

„Třeba bys měl," souhlasí Landsman. „Kdoví, jestli by to nebyla dobrá terapie."

Plouží se na západ po Avenue 225 k obchodu Itzika Zimbalista. Dvory a slepé uličky, velké neoukrajinské vily a domy s prostornými byty, dřevěné budovy s příkrými střechami, natřené pochmurnými barvami, zabírající stavební parcelu od kraje ke kraji. Domy se strkají a podpírají jako černokloboučníci v synagoze. „Ani jedna cedule ‚Na prodej'," poznamená Landsman. „Na každé šňůře se suší prádlo. Všechny ostatní sekty už dávno balí tóry a krabice na klobouky. Z Harkavy je skoro město duchů. Ale Verboveři nic. Buď na Reverzi naprosto kašlou, nebo vědí něco, co my ne."

„Jsou to Verboveři," podotkne Berko. „Na co by sis u nich vsadil?"

„Že jim to jejich rebe zařídil. Zelená karta pro každého." Landsman tuhle možnost v duchu zvažuje. Je mu jasné, že zločinecká organizace jako Verboverská mafie nemůže fungovat bez spolehlivých služeb výběrčích výpalného a tajných lobbistů, bez pravidelného přimazávání úředního soukolí. Verboveři se v systému vyznají jako v talmudu a s pomocí svých štědrých kapes a navenek neproniknutelných tváří už narušili či přizpůsobili k obrazu svému lecjaké mocenské mechanismy. Ale že by přišli na to, jak ošulit celou cizineckou policii jako automat na coca-colu mincí na provázku?

„Nikdo nemá takovou moc," zavrtí hlavou Landsman. „Ani verboverský rebe."

Berko se zaboří hlouběji do sedadla a pokrčí rameny, jako by už k tomu nechtěl nic dodávat, aby neprobudil nějaké strašlivé živly, Boží rány, morové metly a svatá tornáda.

„To jenom proto, že nevěříš na zázraky," řekne.

13

Zimbalist, hraniční mejvn a učený stařík, je připravený, když k jeho dveřím dolétne zvěst o indiánech v modrém americkém bouráku. Jeho dílna sídlí na širším konci dlážděného náměstí, kterému se tu říká platz, v kamenném domě se zinkovou střechou a velkými posuvnými vraty. Platz je na jedné straně úzký a rozšiřuje se jako karikatura židovského nosu. Vtéká do něj půltucet klikatých uliček, které sledují stezičky, vyšlapané dávno zmizelými ukrajinskými kozami nebo kravami, kolem stavení, jež jsou věrnými kopiemi zaniklých ukrajinských originálů. Je to disneyovský štetl, čistý a zářivý jako čerstvě padělaný rodný list. Rafinovaná směs hnědých a hořčičně žlutých domů, dřevěných i omítnutých, s doškovými střechami. Naproti Zimbalistově dílně, na opačné, úzké straně platzu, stojí dům Heskela Shpilmana, desátého v dynastické linii vycházející od původního verboverského rebeho, a též známého zprostředkovatele zázraků. Budovu tvoří tři úhledné bílé krychle s neposkvrněnou omítkou, mansardovou střechou, pokrytou modrými taškami, a vysokými, úzkými okny, skrytými za okenicemi. Je to přesná kopie verboverského domu tamního osmého rebeho, který byl zároveň dědeček manželky současného rebeho. Kopie jde do takových detailů, jako je oplechovaná vana v umývárně na patře. Už předtím, než se verboverští rabíni pustili do praní špinavých peněz, pašování a úplatkářství, se od konkurence odlišovali elegancí svých vest, francouzským stříbrem na stole o sabatu nebo měkkými italskými botami.

Hraniční mejvn je takový věchýtek se skleslými rameny. Tvrdí, že mu je pětasedmdesát, ale vypadá o deset let starší. Má přerostlé, prořídlé vlasy barvy strusky, tmavé, zapadlé oči a bledou pleť nažloutlého celerového odstínu. Má na sobě svetr na zip s dlouhými cípy límce, na nohách staré tmavomodré gumové sandály, pod nimi bílé ponožky s dírou pro levý palec. Jeho kalhoty jsou potřísněné žloutkem, kyselinou, dehtem, vytvrzovačem epoxidu, pečetním voskem, zelenou barvou a mastodontí krví. Tvář je kostnatá, značnou část zabírají nos a brada, z nichž se

vyvinuly nástroje na odhalování a zkoumání všemožných mezer, nejasností a rozporů. Popelavý plnovous se třepotá ve větru jako ptačí chmýří na ostnatém drátu. I po sto letech zoufalství by tohle byla poslední tvář, na niž by se Landsman obrátil v naději na získání pomoci nebo informací, ale Berko ví o životě černokloboučníků víc, než se Landsman kdy dozví.

Vedle Zimbalista stojí před klenutým kamenným vchodem do dílny holobradý, mladý starý mládenec a nad hlavou drží starochovi deštník, aby na něj nepadal sníh. Černý koláč mládencova klobouku je už pocukrovaný centimetrem bílé nadílky. Zimbalist svého pomocníka přehlíží jako lány.

„Vy jste snad ještě ztloustnul," oznámí místo pozdravu Berkovi, který se k němu blíží rozmáchlým krokem, jako by ho v ruce stále tížila válečná palice. „Jste jak almara."

„Profesore Zimbaliste," řekne Berko a pohupuje neviditelným kyjem. „Vy vypadáte, jako by vás vcucnul vysavač."

„Osm let jste mě neobtěžoval."

„Jo, řekl jsem si, že vám dám pokoj."

„To jste hodný. Škoda, že si z vás nevzali příklad všichni ostatní Židi v tomhle zpropadeném Distriktu, kteří mi nedají pokoj, jak je den dlouhý." Otočí se k mládenci s deštníkem. „Čaj, šálky, džem."

Mládenec učiní poznámku v aramejštině ohledně slepé poslušnosti, citovanou z *Traktátu o hierarchii psů, koček a myší*, otevře profesorovi dveře a všichni vstoupí. Uvnitř se rozkládá jedna prostorná místnost, teoreticky rozdělená na garáž, dílnu a kancelář, obloženou ocelovými skříněmi s přihrádkami na mapy, zarámovanými certifikáty a dlouhými řadami černých svazků obsahujících veškerý nekonečný a bezedný Zákon. Posuvnými vraty přijíždějí a odjíždějí dodávky, tři, soudě podle tria olejových skvrn na betonové podlaze.

Landsman je placený za to, aby si všímal toho, co druhým unikne (on by to dělal i zadarmo), ale teď má pocit, že než vstoupil do dílny hraničního mejvna, věnoval jen velmi malou pozornost provazům. Provazům, motouzům, vlascům, šňůrám, špagátům, vláknům, tkalounům, řemínkům a lanům, kabelům a kabílkům, polypropylenovým, konopným, pryžovým, měděným s izolací, kevlarovým, ocelovým, hedvábným, lněným, sametovým. Hraniční mejvn zná dlouhé pasáže talmudu zpaměti. Topografie, geografie, geodézie, geometrie, trigonometrie, to je pro něj pouhý reflex, jako pro jiné míření od boku. Ale mejvnovo živobytí závisí hlavně na kvalitě jeho provazů. A většinu – měřit ho můžete na míle, versty nebo na pěsti, jako hraniční mejvn – má uloženou tady, je navinutý na cívkách pověšených na zdi, anebo na kovových vřetenech srovnaných

podle tloušťky. Taky se tu jen tak povaluje, v motaninách a šmodrchanicích. Po dílně se převalují chumly, chuchvalce a pichlavé chumáče provazů a drátů.

„Tohle je můj parťák, profesore, detektiv Landsman," prohodí Berko. „Však vy si chcete s někým pokecat, jen se nedělejte."

„S otrapy, jako jste vy?"

„Jen mě neprovokujte."

Landsman si s profesorem potřese rukou.

„Tohohle znám," poznamená Zimbalist a přistoupí blíž, aby si Landsmana lépe prohlédl. Zašilhá na něj, jako by byl jednou z deseti tisíc mejvnových hraničních map. „Ten chytil toho maniaka Podolského. A dostal Hymana Tsharného do vězení."

Landsman ztuhne a raději se dopředu obrní proti očekávaným výtkám. Hyman Tsharny, verboverský penězočistič, který vlastnil síť prodejen filmů, si zjednal dva filipínské šlosery – nájemné zabijáky –, aby mu pomohli doladit jednu ošemetnou obchodní záležitost. Jenomže Landsmanovým nejlepším informátorem je Benito Taganes, král čínských koblih po filipínsku.

Benitovy informace dovedly Landsmana do motelu u letiště, kde ti dva nájemní smolaři čekali na letadlo. Svým svědectvím poslali Tsharného do chládku, přes veškerou snahu nejprotřelejších soudních lišek, jaké bylo možné verboverskými penězi zaplatit. Hyman Tsharny je dodnes jediný Verbover, který byl v Distriktu usvědčen z trestného činu a odsouzen.

„No to jsou věci." Zimbalistovi jako by se tvář úsměvem zdola rozpůlila. Zuby má jako píšťaly varhan vyrobené z kostí. Jeho smích zní jako řinkot rezavých vidliček a cvočků, vysypaných na zem. „On si snad myslí, že mi na těch lidech záleží, ať se jim ledví scvrknou jako jejich duše." Přestane se smát. „Nebo jste si myslel že k nim patřím?"

Landsmanovi to připadá jako ta nejtěžší otázka, jakou mu kdo položil.

„Ne, profesore," odpoví. Předtím sice měl pochybnosti, jestli je Zimbalist skutečně profesor, ale nad hlavou mládence, který zápolí s elektrickou konvicí, teď zahlédne zarámované diplomy a certifikáty z varšavské ješivy (1939), ze Svobodného polského státu (1950) a Bronfmanova technického institutu (1955). A k tomu všechna ta osvědčení, *haskamos* a dobrozdání, každé ve střízlivém černém rámečku snad od všech rabínů v Distriktu, od bezvýznamných po nejslavnější, od Yakovy po Sitku. Landsman si Zimbalista ještě jednou obhlédne, ale už z jarmulky, která zakrývá ekzém na lebce a je osobitě vyšitá stříbrnou nití, je patrné, že hraniční mejvn není žádný Verbover. „Takovou chybu bych neudělal."

„Ne? A co se s jednou od nich oženit, jako já, takovou chybu byste udělal?“

„Pokud jde o manželství, nechávám dělat chyby ty druhé,“ prohlásí Landsman. „Například moji bývalou ženu.“

Zimbalist jim pokyne, aby šli s ním kolem širokého dubového stojanu na mapy ke dvěma rozvrzaným židlím u masivního psacího stolu. Mládenec se nestačí dost rychle klidit z cesty a mejvn ho čapne za ucho.

„Co zas děláš?“ Chytne ho za ruku. „Podívej, jaké máš nehty!

Fé!“ Pustí ruku jako zkaženou rybu. „Radši zmiz, běž k vysílačce. Zjisti, kde jsou ti idioti a proč jim to tak trvá.“

Nalije vodu do konvice a hodí do ní hrst sypaného čaje, který vypadá trochu podezřele, jako rozemletý provaz. „Mají hlídat jenom jeden eruv. Jeden! Dělá pro mě dvanáct chlapů a jeden jako druhý jsou schopní zabloudit, když hledají v ponožce prsty vlastní nohy.“

Landsman věnoval dost úsilí tomu, aby se vyhnul nutnosti chápat pojmy jako právě eruv, ale ví, že je to typické židovské rituální šméčko, bouda na toho hajzlíka Boha, co do všeho strká rypák. Člověk při tom musí předstírat, že telefonní sloupy a dráty představují dveřní zárubně. Pak můžete s pomocí sloupů, drátů a provazů ohraničit určitou oblast a začít jí říkat eruv. O sabatu pak můžete dělat, že vámi vytyčený eruv – v případě Zimbalista a jeho pomocníků se jedná v podstatě o celý Distrikt – je váš dům. Tím obejdete nařízení, že o sabatu se venku mimo domov nesmějí přenášet žádné předměty, můžete jít do *sul* s balíčkem jedlé sody v kapse a nedopustíte se hříchu. Když máte dost provazu a tyčí a tvořivosti, abyste využili zdí, plotů, skalisek a řek, ovážete jakékoli území a nazvete ho eruv.

Někdo však tyto hranice musí naplánovat, provést terénní průzkum, udržovat sloupy a provazy funkční a hlídat celistvost všech imaginárních zdí, chránit je před počasím, vandaly, medvědy a telefonní společností. A to je práce hraničního mejvna. Ovládá trh s provazy a sloupy. Verboverové si ho vybrali, a když uplatnili sílu svých argumentů, uznaly ho nakonec i ostatní ortodoxní sekty, satmarská, bobovská, lubavičská, gerská a další, které se začaly spoléhat na jeho služby a schopnosti. Když vyvstane otázka, jestli nějaký kus chodníku, pobřeží nebo otevřeného území spadá do eruvu, právě Zimbalist rozhodne, před ním se skloní všichni rabíni, třebaže on sám rabín není. Na jeho mapách, personálu a cívkách polypropylenového motouzu závisí duše všech zbožných Židů v Distriktu. Někteří ho považují za nejmocnějšího jída ve městě. I proto může sedět za svým těžkým dubovým stolem s dvaasedmdesáti přihrádkami a přímo uprostřed ostrova Verbov popíjet čaj s policajtem, který zatknul Hymana Tsharného.

„Co to vyvádíte?“ vybafne Zimbalist na Berka a s gumovým zavrzáním se posadí na kulatou nafukovací podušku. Z pouzdra na cigarety na stole vytáhne balíček broadwayek. „Mácháte po městě tím svým vozembouchem a všechny strašíte.“

„Můj parťák byl zklamaný přivítáním, jakého se nám tady dostalo,“ vysvětlí Berko.

„Chyběla mi taková ta šábesová vroucnost,“ dodá Landsman a zapálí si papirosku.

Zimbalist mu přisune trojúhelníkový měděný popelník s nápisem TABÁK A PAPÍRNICTVÍ KRASNY. Tam si Isidor Landsman chodíval každý měsíc kupovat výtisk *Šachové revue*. Krasnv půjčoval i knihy, vlastnil humidor s encyklopedickou přehlídkou doutníků a každoročně vyhlašoval cenu za nejlepší báseň, nicméně už před lety ho zlikvidoval jeden americký obchodní řetězec. Při pohledu na ten obyčejný popelník vyrazí harmonika Landsmanova srdce smutné zasípání.

„Dal jsem těm lidem dva roky svého života,“ posteskne si Berko. „Čekal bych, že si mě aspoň někdo zapamatuje. Nebo tak snadno sejdu z mysli?“

„Něco vám řeknu, detektive.“ Zimbalist s dalším vrznutím gumového polštářku, který připomíná záchranný kruh, vstane a nalije čaj do tří špinavých sklenic. „Vzhledem k tomu, jakým tempem se tady všichni množí, tak lidi, které jste viděl na ulici, nejsou ti, které jste před osmi lety znal, ale jejich vnuci. Dneska se holky rodí už rovnou těhotné.“

Podá oběma kouřící sklenice, které se ani nedají držet, jak jsou horké. Landsman si popálí špičky prstů. Čaj voní travou, šípky a trošičku i provazem.

„Dělají nové a nové Židy,“ poznamená Berko a zamíchá si do čaje lžičku džemu. „Ale kam je všechny chtějí dát, když se nic nového nestaví?“

„To je pravda,“ kývne Zimbalist a jeho hubená zadnice opět dosedne na záchranný kruh. „Je to pro Židy podivná doba.“

„Tady na ostrově ani ne,“ namítne Landsman. „Tady je všechno pěkně při starém. Kradené BMW před každou garáží, mluvící kuře v každém kastrolu.“

„Tihle lidé se ničím netrápí, dokud jim to nepřikáže jejich rebe,“ vysvětlí Zimbalist.

„Třeba nemají důvod se trápit,“ nadhodí Berko. „Třeba za ně rebe už ten problém vyřešil.“

„O tom bych se stejně nedozvěděl.“

„Tomu nevěřím.“

„Nevěřte.“

Jedna garážová vrata se odsunou a dovnitř vjede bílá dodávka s bělostnou sněhovou škraboškou na čelním skle. Vystoupí z ní čtyři muži s červenými nosy a vousy, staženými černými síťkami. Začnou smrkat a podupávat a Zimbalist jde za nimi a chvilku na ně huláká. Ukáže se, že se vyskytl problém nedaleko jezírka v parku Šolema Alejchema, kde nějaký pitomec z městského úřadu nechal postavit hřiště na házenou přímo doprostřed imaginárních dveří mezi dvěma sloupy veřejného osvětlení. Všichni se šourají ke stojanu na mapě. Zatímco Zimbalist vybírá potřebné plány, muži z dodávky jeden po druhém vraští čela na Landsmana a Berka a kývají na pozdrav. Potom si jich přestanou všímat. Párek šamesů je pro ně míň než vosk.

„Mejvn má prý hraniční mapu pro každé město, kde se někdy potkalo víc než deset Židů,“ prozradí Berko Landsmanovi. „Odsud až po Jericho.“

„Tu povídačku jsem rozšířil sám,“ ozve se Zimbalist s očima zabořenýma do mapy. Najde místo, o které běží, a jeden z jeho pomocníků špačkem tužky zakreslí problémové hřiště. Zimbalist pohotově vymyslí dočasné řešení, které vydrží do zítřejšího západu slunce, a do plánu načrtne klín vražený do pomyslné zdi eruvu. Pošle své chlapce zpátky do Harkavy připevnit k telefonním sloupům plastovou hadici, aby Satmarové, kteří bydlí na východní straně parku Šolema Alejchema, mohli jít vyvenčit psy a nevystavili své duše hrozbě zatracení.

„Omlouvám se,“ řekne profesor a kolem stolu se vrátí na svoužidli. Bolestně se zašklebí. „Teď si už sezení moc neužívám. Tak co pro vás můžu udělat? Silně pochybuji, že jste se mě přišli ptát na *reshus harabim*.“

„Vyšetřujeme vraždu, profesore,“ řekne Landsman. „A máme důvod se domnívat, že zavražděný byl Verbover, nebo býval s Verbovery nějak svázaný.“

„Svázaný,“ utrousí Zimbalist a znovu odhalí své varhanovité stalaktity v ústech. „Tak o vázání bych mohl něco vědět.“

„Bydlel v jednom hotelu na ulici Maxe Nordaua pod jménem Emanuel Lasker.“

„Lasker? Jako ten šachista?“ Na pergamenu Zimbalistova zažloutlého čela naskočí vráska a hluboko v očním důlku křísne kamínek o ocílku: překvapení, zmatení, jiskřička vzpomínky. „Dřív jsem šachy sledoval,“ vysvětluje. „Už je to dávno.“

„I já,“ na to Landsman. „A ten náš mrtvý taky, až do úplného konce. Vedle mrtvoly byla rozehraná partie. Četl knihu Siegberta Tarrasche. A znali ho hráči z Einsteinova šachového klubu. Jako Franka.“

„Frank," opakuje hraniční mejvn jméno, jemuž dodá americký přízvuk. „Frank, Frank, Frank. To bylo jeho křestní? Je to poměrně běžné židovské jméno, ale ne křestní. Víte stoprocentně, že ten Frank byl Žid?"

Landsman a Berko se po sobě podívají. Zatím nic nevědí jistě. Modlitební řemínky mohl do nočního stolku někdo dát záměrně, aby zmátl stopu nebo jako memento, mohl je tam nechat i nějaký dřívější uživatel pokoje 208. Nikdo z Einsteinova klubu neříkal, že by mrtvého feťáka Franka viděl v synagoze kolébat se při modlitbě.

„Máme důvod se domnívat," zopakuje Berko nevzrušeně, „že býval Verboverem."

„Jaký důvod?"

„Byly tam dva příhodné telefonní sloupy," odpoví Landsman. „Natáhli jsme mezi nimi provaz."

Sáhne do kapsy a vytáhne obálku. Podá jeden posmrtný polaroidový snímek Zimbalistovi, který ho podrží v natažené paži jen tak krátce, aby si uvědomil, že jde o fotografii mrtvého člověka Zhluboka se nadechne, sešpulí rty a připravuje se zaujmout i předloženému důkazu profesionální stanovisko. Fotka mrtvoly to je, upřímně řečeno, v životě hraničního mejvna přece jen něco nezvyklého. Zahledí se na ni a zlomek vteřiny předtím, než se opět ovládne, ho to zasáhne jako prudká rána do žaludku. V plicích mu náhle chybí vzduch, krev se vytratí z obličeje. Mejvnovský plamínek, který mu neustále plane v očích, uhasne. Landsman se na chvilenku dívá na polaroidový snímek mrtvého hraničního mejvna. Nakonec se do starochovy tváře opět vrátí barva. Berko s Landsmanem čekají. Trpělivě. Landsman pochopí, že se profesor usilovně snaží vzpamatovat, aby mohl vzápětí říct *Pánové, toho člověka jsem v životě neviděl* a aby to znělo hodnověrně, nevyvratitelně, pravdivě.

„Kdo to byl, profesore?" zeptá se Berko konečně.

Zimbalist položí fotografii na stůl a ještě jednou si ji prohlédne. Teď už je mu jedno, co jeho oči nebo rty dělají.

„Oj, ten klučina," vydechne. „Ten milý, hodný klučina."

Z kapsy svetru vyloví kapesník, otře si slzy z tváří a krátce, štěkavě zachrchlá. Je to hrozný zvuk. Landsman sáhne po starcově sklenici s čajem a přelije ji do své. Teď přijde vhod vodka, kterou ráno zabavil na pánské toaletě ve Vorshtu. Do sklenky nalije na dva prsty lihoviny a podá ji starci.

Zimbalist ji beze slova vezme a jedním hltem ji vypije. Pak si strčí kapesník zpátky do kapsy a vrátí fotografii Landsmanovi.

„Učil jsem toho kluka hrát šachy," řekne. „Když byl ještě kluk. Než vyrostl. Omlouvám se, asi nemluvím moc jasně." Sahá po další

broadwayce, ale všechny už vykouřil. Chvíli mu trvá, než si to uvědomí. Šátrá zahnutým ukazovákem v krabičce, jako by z ní lovil burák. Landsman mu nabídne ze svého. „Děkuji, Landsmane. Děkuji.“ Potom však dál mlčí a sleduje odhořívající papirosku. Z hlubokých jeskyní svých očí zírá na Berka, pak pohlédne kradmo jako karbaník na Landsmana. Už se z otřesu pomalu vzpamatovává. Mapuje situaci, zkoumá, kterou hranici už nesmí překročit a do kterých dveří nesmí vstoupit, aby neohrozil svou duši. Chlupatý, skvrnitý krab jeho ruky už už natahoval jedno klepeto k telefonu na stole. Ještě chvilku – a pravda i stíny života se opět vrátí do péče právníků.

Vrata garáže vrznou a zarachotí a Zimbalist se s úlevným zasténáním začne zvedat, ale tentokrát je Berko rychlejší. Jeho těžká ruka dopadne na starcovo rameno.

„Posaďte se, profesore. Nespěchejte, pomaličku, ale hlavně si zase sedněte na ten svůj polštář.“ Jemně stiskne profesorovo rameno a hlavou kývne ke garáži. „Meyere.“

Landsman projde dílnou do garáže a vytáhne svůj odznak. Nakráčí přímo před přijíždějící dodávku, jako by byl odznak štítem, který dokáže zastavit dvoutunový chevrolet. Řidič dupne na brzdu a zapískání pneumatik se odrazí od chladných kamenných stěn. Řidič stáhne okénko. Má všechno, co patří k Zimbalistovým zaměstnancům: vousy v síťce, žlutou kombinézu a hluboce zamračené čelo.

„Co se děje, detektive?“ zeptá se.

„Běžte se projet,“ řekne Landsman. „My si teď povídáme.“ Natáhne se ke kabince s vysílačkou a za límec dlouhého kabátu chytne mládence, který se tam schovával. Ten se mu kývá v ruce jako štěně. Landsman ho dovleče ke dveřím spolujezdce, otevře je a mládence nastrká do dodávky. „A tohohle malého pišera vezměte s sebou.“

„Šéfe?“ houkne řidič na hraničního mejvna. Zimbalist po chvilce přikývne a mávne na řidiče, ať si jde.

„Ale kam mám jet?“ zeptá se řidič Landsmana.

„Co já vím?“ opáčí Landsman a zabouchne dveře vozu. „Jeďte mi koupit něco pěkného.“

Zabuší na kapotu a dodávka vycouvá ven, kde bouře splétá sítě bílých šňůr sněhu, podobné mejvnovým provazům, kolem okopírovaných průčelí domů a přes zlostně šedivou oblohu. Landsman stáhne roletová vrata a zajistí je západkou.

„Tak co kdybyste začal znovu,“ navrhne Zimbalistovi, jen co se zase posadí na židli. Přehodí si nohu přes nohu a oběma zapálí další cigaretu.

„Máme fůru času.“

„No tak, profesore,“ přidá se Berko. „Zavražděného jste znal odmala, ne? Hlavou se vám teď asi honí spousta vzpomínek. Já vím, že je vám mizerně, ale když se z toho vypovídáte, budete se hned cítit líp.“

„V tom to není,“ hlesne Zimbalist. „Je to – v tom to není.“ Vezme si od Landsmana zapálenou papirosku a tentokrát ji vykouří skoro celou, než se rozhovoří. Je vzdělaný a má rád své myšlenky pěkně uspořádané.

„Jmenuje se Menachem,“ začne. „Mendel. Je mu, vlastně bylo mu osmatřicet, je o rok starší než vy, detektive Shemetsi, ale narodil se ve stejný den, patnáctého srpna, je to tak? Co? Myslel jsem si to. Vidíte? *Tohle* je ta správná kartotéka.“ Poklepe si na holé temeno. „Mapy Jericha, detektive, Jericha a Týru.“

Poklepávání na kartotéku maličko přežene a shodí si z hlavy jarmulku, a když se ji pokouší zachytit, posype si popelem svetr.

„Mendelemu naměřili IQ 170,“ pokračuje. „V osmi nebo devíti už četl hebrejsky, aramejsky, uměl ladino, latinu i řečtinu. Zvládal ty nejtěžší texty týkající se zapeklitých logických problémů a polemik. V té době už taky byl mnohem lepší šachista, než jsem si uměl představit. Měl neuvěřitelnou paměť na zaznamenané partie, stačilo mu jednou si přečíst zápis a dokázal hru zopakovat, na šachovnici nebo v hlavě, tah po tahu, bez jediné chyby. Když byl starší a k šachům ho tak často nepouštěli, procházel si slavné zápasy jen tak v duchu. Dvě, tři, čtyři partie najednou.“

„To samé se říkalo o Melekhu Gaystikovi,“ poznamená Landsman. „Že měl taky takovou hlavu na šachy.“

„Melekh Gaystik,“ zamračí se Zimbalist. „Melekh Gaystik byl divný patron. Nehrál jako člověk. Měl mozek nějakého brouka, dokázal vás jedině sežrat. Byl to hulvát. Zlomyslný sprosťák. Mendele byl jiný. Vyráběl pro své sestry hračky, panenky z kolíčku na prádlo a plsti, domeček z krabice od ovesných vloček. Prsty měl od lepidla, v kapse kolíček s namalovaným obličejem. Dával jsem mu provázky, ze kterých dělal vlasy. Pořád na něm viselo osm mladších sestřiček. Dokonce s ním chodila ochočená kachna, jako pes.“ Koutky jeho tenkých nahnědlých rtů se prohnou směrem vzhůru. „Věřte nevěřte, jednou jsem domluvil partii mezi Mendelem a Melekhem Gaystikem. Nebylo to tak těžké, Gaystik byl věčně bez peněz a měl dluhy a klidně by hrál proti opilému medvědovi, kdybyste mu dobře zaplatili. Klukovi bylo tehdy dvanáct, Gaystikovi šestadvacet. Bylo to rok předtím, než vyhrál mistrovství v St. Petersburgu. Vzadu v mém obchodě, který jsem měl na Ringelblumově třídě, jak si, detektive, zřejmě pamatujete, sehráli tři partie. Nabídl jsem Gaystikovi pět tisíc

dolarů, aby si s Mendelem zahrál. Kluk ho porazil v první a třetí hře. Ve druhé měl černé a dotáhl to k remíze. Ano, Gaystik byl moc rád, že jsem to držel v tajnosti."

„Proč?" zajímá se Landsman. „Proč jste ty zápasy musel držet v tajnosti?"

„Kvůli tomu klukovi," objasňuje profesor. „Kvůli tomu, co umřel v hotelu na ulici Maxe Nordaua. Asi to není moc dobrý hotel."

„Není," přisvědčí Landsman.

„Píchal si heroin do žíly?"

Landsman kývne a Zimbalist po jedné nebo dvou těžkých vteřinách přikývne také.

„Ano. Jistě. Nu. Ty zápasy jsem musel uspořádat v tajnosti, protože chlapec měl zakázáno hrát s cizími lidmi. Nevím jak, ale Mendeleho otec se o hře s Gaystikem dozvěděl. Měl jsem to tehdy nahnuté. Bez ohledu na to, že moje žena byla příbuzná chlapcova otce, málem jsem přišel o jeho *haskama*, což bylo tehdy pro moje obchody rozhodující. Celé podnikání stálo na jeho doporučení."

„Otec. Snad nechcete říct – že to byl Heskel Shpilman," zarazí se Berko. „Ten člověk na fotce je syn verboverského rebeho?"

V tu chvíli Landsman zaznamená, jaké panuje na ostrově Verbov ticho, ve sněhu, v kamenné budově, s blížící se tmou, a celý světský týden a svět, který ho zesvětštěl, se chystají vplout do plamene dvou svící.

„Přesně tak," přisvědčí Zimbalist. „Mendel Shpilman. Jediný syn. Měl ještě bratra, dvojče, který se narodil mrtvý. Později to bylo vykládáno jako znamení."

„Čeho?" zeptá se Landsman. „Že bude zázračné dítě? Že bude brát drogy a bydlet v laciném hotelu v Untershtatu?"

„To ne," zavrtí hlavou Zimbalist. „To nikdo netušil."

„Říkalo se… prý se…" nakousne Berko. Svraští tvář, jako by věděl, že to, co řekne, Landsmana rozčílí nebo mu to bude připadat směšné. Nechá to plavat. Už se nepřinutí to zopakovat. „Mendel Shpilman. Dobrý Bože. Co já toho o něm slyšel."

„Bylo toho spousta," souhlasí Zimbalist. „Až do jeho dvaceti let, a že to byly nějaké historky."

„Jaké historky?" vyzvídá Landsman a skutečně je rozčilený. „O čem? Zatraceně, tak už mluvte."

14

Zimbalist jim tedy vypráví jeden příběh o Mendelovi.

Jistá žena umírala na rakovinu ve všeobecné nemocnici v Sitce. Řekněme jeho známá. Bylo to v roce 1973. Ona byla dvojnásobná vdova, její první manžel byl hazardní hráč, kterého před válkou v Německu zastřelili štarkeři, druhý pracoval pro Zimbalista a při natahování provazů se zamotal do drátu pod napětím. Zimbalist se s ní seznámil, když jí jako manželce zemřelého zaměstnance vypomáhal finančně a různými dárky. Není vyloučeno, že se do sebe zamilovali. Věk bláznivých vášní už měli dávno za sebou, a tak mohli být vášniví a přitom nebláznit. Ta snědá, štíhlá žena dokázala ovládat svou žádostivost. Svůj vztah přísné tajili, především před paní Zimbalistovou.

Aby mohl Zimbalist svou přítelkyni navštěvovat v nemocnici, uchýlil se k drobným úskokům, tajnůstkaření a podplácení sanitářů. Spal na ručníku na zemi, mezi její postelí a stěnou. Když ho milenka v pološeru zavolala z morfiových dálav, svlažil jí rozpraskané rty a navlhčeným hadříkem ochladil čelo. Hodiny na zdi si pro sebe nervózně pobrukovaly a minutovou ručičkou ukrajovaly krajíčky noci. Ráno se Zimbalist odplížil do dílny na Ringelblumově třídě – manželce řekl, že přespal tam, protože se jeho chrápání zhoršilo – a počkal na chlapce.

Mendel Shpilman si chodil zahrát šachy téměř každé ráno, po modlitbách a učení. Šachy měl povolené, třebaže verboverský rabinát i širší komunita věřících měli za to, že jimi chlapec maří čas. Čím byl Mendel starší – čím oslnivější byly jeho výsledky v učení a čím byl vnímavější než stejně staré děti – tím hůř to nesli – A nešlo pouze o Mendelovu paměť, bystré uvažování a porozumění tradici, historii a právu. Ne, Mendel Shpilman už jako malý pochopil neklidný tok řeky lidství, který dodává Zákonu jeho sílu, ale zároveň vyžaduje složitý systém odvodňovacích stok a jezových propustí. Strach, pochyby, chtíč, nepoctivost, porušené sliby, vraždu i lásku, nejistotu ohledně Božích i lidských záměrů, to vše malý

Mendel viděl na vlastní oči, nejen v abstraktních araniejských textech, ale i v otcově pracovně, oblečené v tmavých seržových oblecích, podané šťavnatou mamelošn obyčejného života. Jestli se v chlapcově duši někdy objevily pochybnosti ohledně Zákona, který se učil u verboverského soudu, na příkladu hromotluckých zlodějů a rabiátů, nedal to najevo. Ani v dětství, kdy všemu věřil, ani v den, kdy se od všeho odvrátil. Jeho mysl dokázala zvažovat různá protichůdná řešení, a přitom si uchovat vnitřní rovnováhu.

Shpilmanovi byli na Mendela, který jim jako židovský syn i jako student dělal jen samou radost, náležitě pyšní, a tudíž tolerovali jeho lásku k šachům. Mendel neustále vymýšlel všelijaké čertoviny a zapeklité kanadské žerty a sepisoval divadelní hry, v nichž účinkovaly jeho sestry, tety i ta kachna. Podle některých bylo největším Mendelovým zázrakem to, že dokázal přesvědčit svého hrozivě vyhlížejícího otce, aby každý rok hrál v purimšpil královnu Vashti. Jen si představte toho zachmuřeného vládce, tu úctyhodnou horu ztělesněné důstojnosti, jak cupitá po scéně na vysokých podpatcích! V blonďaté paruce! Rtěnka, růž, náramky a flitry! Dost možná to bylo nejhorší ztělesnění ženské postavy mužem, jaké kdy Židovstvo zrodilo. Ale lidé byli nadšení. A Mendela zbožňovali, protože díky němu se to opakovalo rok co rok. Byl to jen další důkaz lásky, kterou Heskel Shpilman k synovi choval. Se stejnou shovívavostí mu dovoloval ztratit každý den hodinu nad šachovnicí, pod podmínkou, že si soupeře bude vybírat pouze z příslušníků verboverské dynastie.

Mendel si zvolil hraničního mejvna, osamělého cizince v jejich kruhu. Byl to drobný příklad vzpurnosti nebo zatvrzelosti, která se měla projevit později. Na Verbovu měl nicméně pouze Zimbalist aspoň minimální šance, že by chlapce mohl porazit.

„Jak jí je?“ zeptal se Mendel Zimbalista jednoho rána. Zimbalistova přítelkyně už dva měsíce umírala v nemocnici a moc času jí nezbývalo.

Zimbalista ta otázka šokovala, zdaleka ne tolik, jako šokovalo setkání s elektřinou vdovina bývalého manžela, ale i tak mu srdce na vteřinku vynechalo. Jak sám říká, pamatuje si každou partii, kterou s Mendelem Shpilmanem odehráli, kromě té jediné – z té si vybavuje pouze jediný tah. Zimbalistova manželka patřila ke Shpilmanově rodině, byla to chlapcova sestřenice. Zimbalistovo živobytí, čest a snad i život závisely na tom, že své cizoložství dokáže udržet v tajnosti. Byl si naprosto jistý, že se mu to do té chvíle dařilo. Profesor svou sítí provazů a drátů zaznamenal sebemenší klep a šeptandu, jako pavouk, který nohama cítí zmítání lapené mouchy. Nebylo možné, aby se Mendelovi doneslo něco, o čem by už Zimbalist nevěděl.

„Jak je komu?“ opáčil.

Hoch na něj upřeně hleděl. Nebyl moc hezký. Měl zarudlou pleť, oči posazené blízko u sebe, druhou bradu, dokonce náznak třetí, přičemž ta první nebyla pro změnu takřka vidět. Ale oči, byť příliš malé a natěsnané ke kořeni nosu, měly sytou barvu, která se navíc měnila, jako skvrny na motýlích křídlech, modrou, zelenou, zlatou. Lítost, posměch, odpuštění. Žádný odsudek. Žádná výčitka.

„Ale nikomu," hlesl Mendel. Pak táhl střelcem z královského křídla zpátky na výchozí postavení.

Ten přesun neměl žádný význam, ať o tom Zimbalist přemýšlel, jak chtěl. V jednu chvíli se v tahu ukrývaly celé šachové školy, příslib nové, fantastické mezihry. Vzápětí se naopak zdálo, že to je s největší pravděpodobností pouhé vrácení hry, aby se Zimbalist příliš nevylekal, jako po předchozí otázce.

Profesor se následující hodinu snažil tah pochopit a taky sbíral sílu, aby se ubránil touze svěřit se desetiletému chlapci, jehož vesmír tvořily studovna, šul a dveře do matčiny kuchyně, podělit se s ním o svůj smutek a temnou vášeň, kterou mu přináší láska k umírající vdově, o to, jak je jakási skrytá žízeň y jeho nitru uhašena pokaždé, když nalije mezi ty okoralé rty pár kapek vody.

Zbytek hodiny hráli mlčky. Když chlapec odcházel, otočil se ve dveřích Zimbalistovy dílny na Ringelblumoýě třídě a chytil starce za rukáv. Pak zaváhal, jako by se zdráhal nebo upadl do rozpaků. Nebo se ho možná zmocnil strach. Ve tváři se mu objevil ztrápený výraz, který Zimbalist znal: to chlapec v duchu slyšel hlas rebeho, který synovi připomínal jeho povinnost sloužit komunitě.

„Až ji dnes večer uvidíte," řekl Mendel, „vyřiďte jí, že jí posílám své požehnání. Že ji pozdravuju."

„Vyřídím," slíbil Zimbalist, nebo si na to aspoň vzpomíná.

„Vzkažte jí ode mě, že všechno bude dobré."

Opičí tvářička, smutná ústa, oči, které naznačují, že i když vás tak dobře zná a má vás rád, klidně si z vás může dělat dobrý den.

„Ano, vzkážu," přikývl Zimbalist a škytavě se rozvzlykal. Chlapec vytáhl z kapsy čistý kapesník a podal ho profesorovi. Trpělivě ho držel za ruku. Měl měkké, trochu lepkavé prsty. Na vnitřní stranu zápěstí mu jeho mladší sestra Reyzl načmárala červeným inkoustem své jméno. Když se Zimbalist vzpamatoval, Mendel ho pustil a strčil si mokrý kapesník zase do kalhot.

„Na shledanou zítra," rozloučil se.

Když se tu noc Zimbalist vplížil do nemocničního pokoje, ještě než si

na zemi rozprostřel ručník, pošeptal své bezvědomé přítelkyni do ucha chlapcovo požehnání. Udělal to, aniž by v cokoli doufal, i když snad přece jen maličko věřil. V pět hodin ráno, ještě za tmy, ho přítelkyně probudila a řekla mu, ať jde domů a nasnídá se s manželkou. Byla to první souvislá věta, kterou ze sebe po několika týdnech vypravila.

„Vyřídil jste jí můj pozdrav?“ ptal se Mendel, když ráno zasedli k šachovnici.

„Ano.“

„Kde vůbec je?“

„Ve všeobecné nemocnici.“

„Jsou na oddělení i další nemocní?“

Zimbalist přikývl.

„A těm jste to moje požehnání předal taky?“

Na to Zimbalist vůbec nepomyslel.

„Těm jsem nic neříkal,“ zavrtěl hlavou. „Ani je neznám.“

„Toho požehnání bylo dost pro víc lidí,“ prozradil mu Mendel. „Vyřiďte jim ho. Předejte jim ho dnes večer.“

Zimbalist však na chlapcovu žádost zapomněl, protože když šel svou přítelkyni navštívit, byla už na jiném oddělení, kde nikomu smrt nehrozila. Za čtrnáct dní ji její lékař s nevěřícným vrtěním hlavy propustil domů. Za další dva týdny nebyla na rentgenových snímcích po rakovině ani památka.

Tehdy už jejich vztah po vzájemné dohodě skončil a Zimbalist spal každou noc v manželském loži. Každodenní schůzky s Mendelem v dílně na Ringelblumově třídě ještě nějaký čas pokračovaly, ale Zimbalista už ani trochu netěšily. Zázračné vyléčení rakoviny změnilo jeho vztah k Mendelu Shpilmanovi navždycky. Nedokázal se zbavit pocitu závrati pokaždé, když na něj Mendel upřel své blízko sebe posazené oči poseté zlatými skvrnkami lítosti. Jeho víra v bezvěrectví byla otřesena – prostou otázkou *Jak jí je?*, deseti slůvky požehnání, jednoduchým tahem střelce, který naznačil, že existují ještě jiné, vyšší šachy než ty, které Zimbalist znal.

Oplátkou za ten zázrak zprostředkoval tajný šachový zápas mezi Mendelem a Melekhem Gaystikem, králem kavárny Einstein a budoucím mistrem světa. Tři partie v zadní místnosti dílny na Ringelblumově třídě, ze kterých chlapec dvě vyhrál. Když se to provalilo – tedy úskok se šachy, nevěra zůstala navždy utajena – Mendelovy návštěvy u Zimbalista skončily. Žádná další hodina nad šachovnicí se již nekonala.

„Tak to chodí, když začnete dávat požehnání,“ povídá Zimbalist, hraniční mejvn. „Ale Mendelu Shpilmanovi trvalo dlouho, než na to přišel.“

15

„Ty toho ganeva znáš," prohodí Landsman k Berkovi, když spěchají mejvnovi v patách sabatovým sněhem k rebeho domu. Před cestou přes platz si Zimbalist v umyvadle v rohu dílny omyl tvář a podpaží, namočil hřeben a všech svých sedmnáct vlasů si urovnal do úhledných vlnek. Pak si oblékl manšestrové sako, oranžovou péřovou vestu, nazul černé galoše a přehodil přes sebe těžký medvědí kožich, který za sebou vlekl pětimetrovou vlečku naftalínového pachu. Z losího paroží u dveří sundal obrovskou kulatou čepici z kožešiny rosomáka a narazil si ji na hlavu. Teď se brodí před detektivy a vypadá jako malý medvěd, kterého dva tyranští medvědáři nutí předvádět ponižující kousky. Do setmění zbývá hodina a z nebe se sypou vločky jako střípky polámaného denního světla. Obloha nad Sitkou připomíná zmatnělý stříbrný tác, který každou minutou ztrácí lesk.

„Jo, setkal jsem se s ním," přitaká Berko. „Zavedli mé k němu hned, jak jsem nastoupil v Pátém okrsku. V jeho kanceláři, nad studovnou na Anského ulici uspořádali takovou slavnost. Připnul mi na klobouk takový zlatý lístek. Potom mi na purim vždycky posílal velký koš s ovocem. Přímo domů, i když jsem mu svoji adresu nedal. Každý rok, hrušky a pomeranče, až do doby, než jsme se odstěhovali na Shvartsn-Yam."

„Slyšel jsem, že vypadá jako velryba."

„Jo, jo, hotový princ z pohádky."

„To, co nám mejvn vykládal, o Mendelovi a zázracích, ty tomu věříš, Berko?"

„Sám víš, že v mým případě o nějakou víru nejde, Meyere. A nikdy nešlo."

„A ty máš pocit – ptám se čistě ze zvědavosti –, že čekáš na Mesiáše?"

Berko pokrčí rameny. Je vidět, že ho ta otázka nezajímá. Nespouští oči ze stop černých galoší ve sněhu.

„Na co jiného bychom měli čekat, když ne na Mesiáše?"

„A až přijde, tak co bude? Mír na zemi?"

„Mír, prosperita. Hojnost jídla. Nikdo nebude nemocný ani opuštěný. Nikdo nebude nic prodávat. Já nevím."

„A Palestina? Až přijde Mesiáš, to se tam všichni Židi vrátí? Do zaslíbené země? I s kožešinovými čepicemi?"

„Slyšel jsem, že Mesiáš uzavřel dohodu s bobry," ušklíbne se Berko. „Už žádné kožešiny."

V záři velké plynové lampy, připevněné železnou přírubou na rebeho domě, zabíjí neuspořádaný hlouček mužů poslední dlouhé chvíle týdne. Obdivovatelé, vtěrky i jeden nebo dva zaostalí chudáci. K tomu několik zevlounů, kteří si hrají na neformální švýcarskou gardu a jenom přidělávají komplikace dvěma biklům, kteří hlídají po obou stranách hlavního vchodu. Všichni se navzájem přemlouvají, ať už jdou domů a v rodinném kruhu požehnají světlu, ať už nechají rebeho v klidu sníst slavnostní večeři. Nikomu se nějak nechce odejít, nikomu se nějak nechce zůstat. Kolují zaručeně pravdivé výmysly o nejnovějších zázracích a zlověstných znameních, probírají se poslední drby týkající se vystěhování do Kanady, a čtyřicet nových verzí historky o indiánovi a jeho palici, jak odříkával Aleinu a přitom tančil indiánský *pač-tanc*.

Když zaslechnou křupání Zimbalistových kroků a cinkání přezek na jeho galoších, postupně, jeden po druhém přestanou pokřikovat, jako parní varhany, kterým dojde dech. Zimbalist už mezi nimi žije padesát let a pořád je, zčásti z vlastní vůle, zčásti z donucení, outsiderem. Je to místní čaroděj, šaman, jenž drží prst na každé šňůrce, která řídí Distrikt, a o sabatu ve svých dlaních třímá kalnou vodu jejich duší. Na vrcholcích tyčí, jež ohraničují jeho revír, posedávají mejvnovi lidé a vidí do všech oken, vyslechnou každý telefonát. Tak se to aspoň k těmto lidem doneslo.

„S dovolením," žádá je Zimbalist a zamíří k hlavnímu schodišti s tepaným zábradlím. „Příteli Belsky, mohl byste ustoupit?"

Muži se rozestoupí, jako by Zimbalist v ruce držel cosi hořícího a běžel ke kbelíku s vodou. Než stačí uličku opět uzavřít, všimnou si Landsmana a Shemetse, kteří jdou za mejvnem. Ticho, které nastane, je tak hluboké, až má Landsman pocit, že mu svírá spánky. Slyší šumění sněhu i syknutí každé vločky, jež dopadne na stříšku plynové lucerny. Muži předvedou celou škálu pohledů, nepřívětivých, nevinných a tak dokonale prázdných, že by snad byly s to vysát Landsmanovi vzduch z plic. Kdosi řekne: „Já žádnou palici nevidím."

Landsman i Shemets všem popřejí příjemné prožití sabatu. Pak obrátí pozornost k oběma biklům u dveří, zrzavým pořízkům s žabíma očima, sraženým nosem a hustými, kučeravými plnovousy zlatavé barvy hovězích

výpečků. Jsou to dva rusí Rudashevští, pocházející z dlouhé linie Rudashevských biklů, šlechtěných na jednoduchost, tupohlavost, sílu a mrštnost.

„Profesore Zimbaliste," řekne Rudashevsky nalevo ode dveří. „Přeju hezký sabat."

„Nápodobně, příteli Rudashevsky. Mrzí mě, že vás o tak příjemném odpoledni musím rušit ve službě." Hraniční mejvn si na hlavě upraví kožešinový míč. Začne květnatě, ale když otevře další zásuvky své výmluvnosti, žádné mince už nevypadnou. Landsman strčí ruku do kapsy. Zimbalist stojí bez hnutí a ruce mu volně visí podél těla; možná si říká, že je to všechno jeho vina, že právě šachy chlapce svedly z Bohem předurčené stezky slávy, a teď musí jít dovnitř a oznámit chlapcovu otci, jak celý ten smutný příběh skončil. Landsman se k němu přitiskne ramenem, prsty objímá chladné, hladké hrdlo lahve vodky ukryté v kapse. Poťukává lahví na starcovu kostnatou ruku tak dlouho, až to Zimbalistovi dojde a do kapsy sáhne.

„Yossele, to jsem já, detektiv Shemets," ohlásí se Berko, který převezme velení operace a rukou si stíní oči před světlem lucerny. Z hloučku za jeho zády se ozve tiché mumlání, všichni očekávají cosi hrozivě velkolepého. Vítr poškubává stovkamiudiček, na kterých má zaseknuté sněhové vločky. „Jak se máš jíde?"

„Detektive," řekne Rudashevsky napravo. Možná je to Yosseleho bratr, možná bratranec. Možná obojí. „Slyšeli jsme, že jste tady."

„Tohle je detektiv Landsman, můj parťák. Mohl bys, prosím, oznámit rabínu Shpilmanovi, že bychom potřebovali, aby nám věnoval chvíli času? Věř mi, že bychom ho v tuhle hodinu neobtěžovali, kdyby to nebylo důležité."

Černokloboučníci, dokonce ani Verboverové obvykle nebrání policistům při výkonu povolání v Harkavy nebo na ostrově Verbov. Nespolupracují, ale taky se do ničeho nepletou. Jenže vstoupit do domu nejmocnějšího exilového rabína těsně před nejposvátnější chvílí týdne, k tomu už musíte mít hodně dobrý důvod. Například když mu chcete oznámit, že jeho jediný syn je mrtvý.

„Věnoval chvíli času?" opáčí Rudashevsky.

„Kdybyste měl milion dolarů, a neberte to ve zlém, detektive," poznamená ten druhý, s širšími rameny a chlupatějšíma rukama než Yossele, a položí si dlaň na srdce, „tak byste tu chvilku ani nezaplatil."

Landsman se otočí k Berkovi. „Nemáš tolik náhodou u sebe?"

Berko Landsmana dloubne loktem do boku. Landsman neměl za svých

pochůzkářských začátků na starosti černokloboučnický rajón a nebloudil po mořském dně prázdných pohledů a mlčení, které by dokázaly rozdrtit ponorku. Landsman neumí prokázat dostatečnou úctu.

„No tak, Yossele. Shmerle, kamaráde," vemlouvá se Berko. „Já se chci taky dostat domů na večeři. Pusťte nás dovnitř."

Yossele se zatahá za svou výpečkovou bradku. Jeho kolega něco říká tichým, monotónním hlasem. Za zakrouceným pejzem má ukrytý mikrofon a sluchátko.

„Mám se zdvořile zeptat," řekne bikl po chvilce, a při naslouchání příkazu mu zjihnou strohé rysy tváře a zpřísní hlas, „jaká záležitost přivádí velevážené strážce zákona v tak pozdní páteční hodinu k rebeho domu?"

„Idioti!" zahřímá Zimbalist, čerstvě posilněný vodkou, a kolébavě se vydá po schodech nahoru jako splašený medvěd na jednokolce. Popadne za klopy kabátu Yosseleho Rudashevského a začne drobnými tanečními krůčky poskakovat doprava a doleva, od vzteku a ke smutku. „Přišli kvůli Mendelovi!"

Muži shromáždění před domem po celou dobu všechno polohlasem komentují a kritizují, teď však zmlknou. Do plic sípavě nasávají život, který jim bublá v nose. Rozpálená lucerna proměňuje sníh v páru. Vzduch se s tichým řinčením sype k zemi, jako by ho tvořily droboučké okenní tabulky. A Landsman ucítí něco, co ho nutí sáhnout si na zátylek. Landsman je vyznavač entropie a nevěřící z povolání i ze záliby. Nebe je pro něj kýč, Bůh pouhé slovo a duše přinejlepším šťáva v baterii těla. Ale v tom třísekundovém tichu, jež se rozhostilo poté, co Zimbalist vykřikl jméno rebeho ztraceného syna, má Landsman pocit, jako by se mezi nimi cosi třepotalo, poletovalo nad hlavami mužů a otíralo se o ně svými křídly. Možná že mezi muži pouze přeskakuje tušení toho, proč sem v tuto hodinu přišli dva detektivové z oddělení vražd. Nebo to je síla jména, do něhož kdysi vkládali své nejbláhovější naděje. Anebo se Landsman jen potřebuje pořádně vyspat v hotelu bez mrtvých Židů.

Yossele se otočí ke Shmerlovi, čelo má zkrabacené jako nerozválené těsto a drží Zimbalista s bezmyšlenkovitou něžností surovce. Shmerl hlesne další čtyři slabiky, které letí do nitra domu verboverského rebeho, a podívá se k východu. Pohledem se domluví s mandolinistou na střeše – vždycky tady hlídá jeden člověk s poloautomatickou mandolínou. Pak otevře dveře. Yossele postaví profesora na zem a popleská ho po tváři. Přezky Zimbalistových galoší zacinkají.

„Prosím, detektivové," řekne bikl.

Vejdou do dřevem obložené haly zakončené dveřmi, vlevo stoupá

dřevěné schodiště do druhého patra. Schody, podstupnice, táflování i parkety jsou z nějaké máslově světlé, sukovité borovice. U protější stěny stojí nízká lavice, rovněž borová, vyložená nachovým sametovým čalouněním, které je místy ošoupané a je v něm znatelných šest oválných otisků několika generací verboverských zadnic.

„Vážení detektivové počkají tady," oznámí Shmerl.

S Yosselem se vrátí na své místo a nechá Landsmana a Berka pod poněkud lhostejným dohledem třetího hromotluckého Rudashevského, který se opírá o sloupek zábradlí u paty schodiště.

„Posaďte se, profesore," vybídne Zimbalista nový Rudashevsky.

„Děkuji, postojím."

„Cítíte se dobře, profesore?" zeptá se Berko a položí mu ruku na rameno.

„Hřiště na házenou," poznamená Zimbalist, jako by odpovídal na položenou otázku. „Kdo dneska ještě hraje házenou?"

Berko si všimne čehosi v profesorově kapse. Landsman se najednou velmi zajímá o dřevěnou poličku pověšenou na zdi u dveří, kde jsou výtisky dvou barevných brožurek na křídovém papíru. Z jedné, s názvem *Kdo je verboverský rebe*, se dozvídá, že se nachází ve slavnostním vchodu do domu a že rodina přebývá v zadní části, právě tak jako americký prezident v Bílém domě. Druhá brožura nese název *Pět velkých pravd a pět ohromných lží o verboverských chasidech*.

„Ten film jsem viděl," poznamená Berko, nahlížeje Landsmanovi přes rameno.

Schodiště zavrže. Rudashevsky zamumlá, jako by oznamoval změnu večerního menu: „Rabín Baronshteyn."

Landsman zná Baronshteyna pouze z doslechu. Další zázračné dítě, absolvoval práva nádavkem k rabínské *smicha*, a vzal si jednu z osmi rebeho dcer. Nikdy se nenechává fotit a nikdy neopouští Verbov, pokud ovšem nevěříte zkazkám, že uprostřed noci zajíždí do nějaké zapadlé motelové špeluňky v Jižní Sitce, aby si to osobně vyřídil s výběrčím sázek nelegální loterie, kterému za nehty zůstávaly drobné, nebo s nějakým šloserem, který zpackal objednanou vraždu.

„Detektive Shemetsi, detektive Landsmane. Jsem Aryeh Baronshteyn, rebeho gabaj."

Landsmana překvapí jeho mládí, vypadá na třicet. Má vysoké, úzké čelo a oči tvrdé jako oblázky položené na náhrobku. Dívčí ústa ukryl pod mužnou záplavou dlouhého plnovousu protkaného stříbrnými nitkami, jež mu mají dodávat zdání dospělosti. Po stranách zplihle visí sčesané pejzy.

Budí dojem člověka, který příliš nedbá o svůj vzhled, ale jeho šaty prozrazují pověstnou verboverskou lásku k okázalosti. Jeho lýtka v hedvábných podvazcích a bílých přiléhavých kalhotách jsou silná a zaoblená. Dlouhá chodidla si hoví v trepkách z černé látky, tvářící se jako samet. Redingot jako by právě doručili ze zakázkového krejčovství Moses a synové na Ash Street. Skromně působí pouze jednoduchá pletená jarmulka. Nakrátko ostříhané vlasy pod ní se lesknou jako konečky ocelového kartáče. Netváří se ostražitě, ale Landsman dobře vidí, kde stopy ostražitosti pečlivě vymazal.

„Rabíne Baronshteyne," pozdraví Berko a smekne klobouk. Landsman ho napodobí.

Baronshteyn má ruce v kapsách redingotu ušitého z kvalitního atlasu, s velurovými klopami. Snaží se vyhlížet nenuceně, ale někteří lidé prostě neumějí stát s rukama v kapsách a vypadat přirozeně.

„Co tady chcete?" zeptá se. Naznačí pohled na hodinky, povytáhne manžetu košile ze surové bavlny na tak krátkou chviličku, že by sotva stačil přečíst značku Patek Phillipe na ciferníku. „Je dost pozdě."

„Přišli jsme si promluvit s rebem Shpilmanem, rabíne," odpoví Landsman. „Jestli je váš čas tak vzácný, nebudeme ho mařit povídáním s vámi."

„Já se nebojím, že byste mařili *můj* čas, detektive. A řeknu vam rovnou, že jestli se v tomto domě budete chovat neuctivě nebo urážlivě, jak máte podle vaší pověsti ve zvyku, pak vás tu nebudeme trpět, Je to jasné?"

„To si mě asi pletete s tím druhým detektivem Meyerem Landsmanem," řekne Landsman. „Já jsem ten, který dělá jeho práci."

„Přišli jste tedy v souvislosti s vyšetřováním nějaké vraždy? Smím se zeptat, jak se to týká rebeho?"

„My opravdu potřebujeme mluvit s rebem," ozve se Berko „Jestli bude chtít, abyste byl u toho, klidně zůstaňte. Ale při vší úctě jsme sem nepřišli odpovídat na vaše otázky, rabíne. Ani mařit něčí čas."

„Krom toho, že dělám rebemu poradce, jsem také jeho právním zástupcem, detektive. To asi víte."

„Je nám to známo."

„Má kancelář je na druhé straně platzu." Baronshteyn dojde ke dveřím, otevře je a podrží jako dobrotivý vrátný. Venku se sype sníh a ve světle plynové lucerny se třpytí jako nekonečný jaekpot mincí. „Jistě vám tam zodpovím veškeré vaše otázky."

„Baronshteyne, ty štěně! Nech je na pokoji!"

Zimbalist popuzeně vyskočil a teď stojí uprostřed haly s kloboukem

nakřivo, v obrovském odrbaném kožichu jako hromádka naftalínu a neštěstí.

„Profesore Zimbaliste.“ V Baronshteynově hlase zazní varovný podtón, ale při pohledu na to, jaká je z hraničního mejvna zoufalá troska, jeho oči zajiskří. Možná ještě Zimbalista nikdy neviděl vyjadřovat emoce. Ta podívaná ho zjevně zajímá. „Buďte zdráv.“

„Chtěl jsi zaujmout jeho místo. No, tak teď ho máš. Jaké to je?“ Zimbalist učiní jeden vrávoravý krok ke gabajovi. Mezi nimi je teď poďle všeho úplné bludiště špagátků a natažených drátů. Hraniční mejvn, zdá se, tentokrát mapu svých provázků kamsi založil. „I teď je daleko živější než ty, ty paňáco, ty figuríno.“

Propotácí se kolem Berka i Landsmana a natahuje se po zábradlí nebo možná gabajově hrdle. Baronshteyn nehne ani brvou. Berko chytne pásek medvědího kožichu a odtáhne Zimbalistu zpátky na druhou stranu haly.

„Kdo?“ zeptá se Baronshteyn. „O kom to mluvíte?“ Pohlédne na Landsmana. „Detektive, Mendelu Shpilmanovi se něco stalo?“

Landsman si celé vystoupení později s Berkem ještě jednou projde, ale teď mu připadá, že Baronshteyna ta úvaha překvapila.

„Profesore,“ řekne Berko. „Děkujeme vám za pomoc. Jste moc hodný.“ Zatáhne zip Zimbalistova svetru a zapne mu sako.

Zabalí profesora do kožichu a zaváže mu ho páskem. „Teď už prosím běžte domů. Yossele, Shmerle, doprovoďte někdo profesora domů, než se jeho žena začne bát a zavolá policii.“

Yossele vezme Zimbalista pod paží a pomalu scházejí po schodech. Berko zavře dveře a zimu nechá na zápraží. „Odveďte nás k rebemu, pane poradce,“ řekne. „Okamžitě.“

16

Rabín Heskel Shpilman je zhroucená hora, obří rozšlápnutv dort, papírový dům se zavřenými okny a puštěným kohoutkem. Splácalo ho dohromady nějaké dítě, nebo celá tlupa dětí, slepých sirotků, kteří člověka nikdy neviděli. Vmáčkli těstovité ruce a nohy do těstovitého těla a nahoru pleskli hlavu. Jemným černým hedvábným sametem z rebeho redingotu a kalhot by milionář zakryl svého rolls-royce. Bylo by zapotřebí mozků osmnácti největších myslitelů historie, aby rozhodli, zda klasifikovat rebeho olbřímí pozadí jako netvora z hlubin, lidský výtvor nebo neodvratitelný zásah Boží moci. Jestli stojí nebo sedí, nijak neovlivní to, co před sebou vidíte.

„Navrhuji nezdržovat se zdvořilostmi," řekne rebe.

Má vysoký, komický hlas normálního učeného muže, kterým kdysi býval. Landsman zaslechl, že trpí nějakou poruchou činnosti žláz. Prý také verboverský rebe žije navzdory své velikosti jen o polévce, kořínčích a chlebu jako mučedník. Landsman si však představuje, že rebeho takhle znetvořily výpary zločinu a korupce. Břicho má plné kostí, bot a srdcí lidí, napůl rozpuštěných kyselinou jeho Zákona. „Posaďte se a řekněte mi, s čím za mnou přicházíte."

„To bude nejlepší, rebe," kývne Berko.

Oba se posadí na židle u rebeho stolu. Pracovna je zařízená čistě ve stylu rakousko-uherského empíru. Stěny jsou obložené mamutími kusy nábytku z mahagonu, ebenu a javoru, vyumělkovanými jako katedrály. V koutě u dveří stojí slavné verboverské hodiny z původního ukrajinského sídla, které se podařilo zachránit. Byly ukradeny, když padlo Rusko, dopraveny do Německa, kde přežily svržení atomové bomby na Berlín v roce 1946 i chaos, který následoval. Ručičky se pohybují pozpátku a místo číslic je ciferník označený pozpátku jdoucími písmeny hebrejské abecedy. Jejich záchrana byla zásadním okamžikem v kariéře verboverské dynastie i počátkem vzestupu hvězdy Heskela Shpilmana. Baronshteyn zaujme pozici

vpravo za rebem, u pultíku, odkud může jedním okem sledovat dění na ulici, dalším okem kontrolovat případné precedenty a právní zdůvodnění v obsáhlých příručkách, a třetí, vnitřní oko, které nikdy nezavírá, spočine na člověku, jenž je středem jeho vesmíru.

Landsman si odkašle. On oficiálně řídí vyšetřování a je to tedy na něm. Rychle mrkne na verboverské hodiny. Do konce tohoto příšerného týdne zbývá sedm minut.

„Než začnete, detektive," ozve se Aryeh Baronshteyn, „dovolte, abych uvedl, že jsem zde přítomen coby právní zástupce rabína Shpilmana. Rebe, kdybyste měl jakékoli pochybnosti, zda máte odpovídat na nějakou otázku, položenou tady policisty, neodpovídejte a dovolte mi, abych ji nechal upřesnit nebo přeformulovat."

„Nejde o oficiální výslech, rabíne Baronshteyne," namítne Berko.

„Tvá přítomnost je samozřejmě vítaná, Aryehu," řekne rebe. „Co víc, chci, abys tady byl. Ale jako můj gabaj a můj zeť. Ne jako můj právník. Na tohle právníka nepotřebuji."

„Když dovolíte, ctihodný rebe. Ti muži jsou policisté z oddělení vražd. Vy jste verboverský rebe. Pokud nepotřebujete právníka vy, nepotřebuje ho už nikdo. A právníka potřebuje každý, to mi věřte." Z poličky uvnitř pultíku, kde si dozajista schovává ampule s kurare a náhrdelník z lidských uší, vytáhne blok se žlutými papíry. Odšroubuje plnicí pero. „Budu si alespoň dělat poznámky," praví a se smrtelně vážným výrazem dodá, „právní poznámky."

Verboverský rebe Landsmana zkoumavě sleduje z pevnosti svého těla. Má světlé oči, na pomezí zelené a zlaté. Jsou úplně jiné než oblázky zanechané truchlícími na náhrobním kameni Baronshteynovy tváře. Otcovské oči, které se souží, odpouštějí hledají pobavení. Vědí, co všechno Landsman ztratil, co prohýřil a co si nechal protéct mezi prsty kvůli pochybnostem, nedostatku víry a kvůli hře na drsňáka. Chápou těžko překonatelnou váhavost, která hází klacky pod nohy Landsmanovým dobrým úmyslům. Rozumějí milostnému vztahu, který Landsman udržuje s násilím, i jeho bezmyšlenkovité ochotě nastavovat vlastní kůži na ulici, bít a nechat se bít. Až do této doby Landsman netušil, proti komu on a každý další městský noz, a ruští štarkeři, příležitostní mafiáni, federální agenti, finanční agenti i protiterorističtí agenti stáli. Vždycky přemítal, proč ostatní sekty tolerují tyhle pobožné gangstery z řad černokloboučníků či jim dokonce uctivě ustupují. S takovýma očima můžete řídit, koho chcete, můžete ho poslat do kterékoli propasti se vám zachce.

„Řekněte mi, proč jste přišli, detektive Landsmane," vyzve ho rebe.

Přes dveře k nim z vedlejší kanceláře dolehne tlumené zvonění telefonu. Na rebeho stole ani jinde v místnosti žádný aparát není. Rebe vyšle půlkou obočí a jedním drobným svalem u oka jakýsi semaforový signál a Baronshteyn odloží pero. Vyzvánění se vzdouvá jako příboj a Baronshteyn protáhne svou černou oficiózní postavu dveřmi do vedlejší místnosti. Landsman zaslechne, jak telefon zvedne. Slovům není rozumět, tón je však strohý, ne-li přímo nevlídný.

Rebe Landsmana při naslouchání přistihne a opět zapracuje obočím.

„Jo," kývne Landsman. „Má se to tak. Shodou okolností bydlím v Zamenhofu. To je hotel, žádná velká sláva, na ulici Maxe Nordaua. Včera u mě zaklepal provozní a poprosil mě, jestli bych se s ním nešel podívat na jednoho hosta. Ten provozní o něj měl starost. Měl strach, že se předávkoval. Tak jsme šli k němu do pokoje. A ukázalo se, že ten člověk je doopravdy po smrti. Byl zapsaný pod falešným jménem, u sebe neměl žádný průkaz. Ale v pokoji bylo pár vodítek. Dneska jsme s parťákem jedno sledovali a došli až sem. Domníváme se, vlastně skoro určitě víme, že ten mrtvý je váš syn."

Baronshteyn se vrací do místnosti právě v okamžiku, kdy Landsman tu novinu oznamuje. Na objektivu jeho tváře nezbyly žádné otisky ani šmouhy emocí, jako by je někdo setřel jemným hadříkem.

„Víte skoro určitě," pronese rebe bezvýrazně a ve tváři se mu nepohne ani sval, pouze oči. „Chápu. Skoro určitě. Vodítka."

„Máme jeho fotku," podotkne Landsman. Jako nějaký černokněžník vyčaruje Shpringerův snímek mrtvého Žida z čísla 208. Podá ho rebemu, ale náhlé ohledy či záchvěv soucitu jeho ruku zadrží.

„Možná by bylo lepší," nabídne se Baronshteyn, „kdybych já…"

„Ne," zavrtí rebe hlavou.

Shpilman si fotografii vezme a oběma rukama si ji zvedne k obličeji, přibližně do míst, kde se vyskytuje jeho pravé oko. Je sice pouze krátkozraký, ale v tom pohybu je cosi upírského, jako by chtěl ze snímku mihulími ústy svého oka vysát tresť života. Přeměří ho odshora dolů, od kraje ke kraji. Jeho výraz se nezmění. Pak fotku položí mezi poházené věci na stole a mlaskne jazykem. Baronshteyn přikročí, aby se také podíval, ale rebe ho zvednutou rukou zarazí a řekne: „Je to on."

Landsman má přístroje zesílené na nejvyšší citlivost, vyladěné, aby zachytily i nejjemnější záblesk lítosti či zadostiučinění, který by mohl uniknout z Baronshteynových kamenných očí. Ke svému překvapení však zaznamená jen nepatrný výraz zklamání. V tu chvíli Aryeh Baronshteyn připomíná hráče, který si líznul pikové eso a teď dumá nad plnou rukou

zbytečných kár. Vyrazí krátký povzdech a vrátí se k pultíku.

„Zastřelený," zkonstatuje rebe.

„Jednou ranou," doplní Landsman.

„Kdo to udělal?"

„To zatím nevíme."

„Nějací svědci?"

„Zatím o žádných nevíme."

„Motiv?"

Landsman řekne, že ne, a otočí se k Berkovi, jako by si to chtěl nechat potvrdit. Berko zachmuřeně zavrtí hlavou.

„Zastřelený." Rebe zavrtí hlavou, snad si říká: *No věřili byste tomu?* Potom se bez znatelné změny v hlase zeptá: „Jak se vede, detektive Shemetsi?"

„Nemůžu si stěžovat, rabíne Shpilmane."

„Co žena a děti? Zdraví a silní?"

„Mohlo by to být i horší."

„Dva synové, pokud se nemýlím, jeden je ještě malý."

„Máte pravdu, jako vždycky."

Rosolnatá tvář se souhlasně nebo možná spokojeně zachvěje. Rebe zamumlá tradiční požehnání pro Berkovy syny. Jeho pohled se pak stočí k Landsmanovi, jehož se zmocní panika. Rebe ví všechno. Ví o mosaicismu i o chlapci, kterého Landsman obětoval, aby si uchoval hořkou iluzi o tom, že všechno, co v životě může jít do háje, tam také odejde. Teď bude rebe určitě žehnat i Djangovi. Ale rebe mlčí a kolečka ve verboverských hodinách se s tichým chroustáním otáčejí. Berko mrkne na hodinky; je čas jít domů, ke svíčkám a vínu. K požehnaným synům, s nimiž by to mohlo být i horší. K Ester-Malke, která nosí v břiše miniaturní vánočku dalšího dítěte. S Landsmanem nemají povolení zdržovat se tady po setmění a vyšetřovat případ, který oficiálně neexistuje. Ničí život není v ohrožení. Nedá se udělat nic, co by je zachránilo, ani ty, kteří právě sedí v místnosti, ani toho chudáka jída, kvůli kterému přišli.

„Rabíne Shpilmane?"

„Prosím, detektive Landsmane?"

„Cítíte se dobře?"

„Připadá vám, že se cítím dobře?"

„Teprve dnes jsem měl tu čest setkat se s vámi," řekne Landsman obezřetně, spíš z úcty k Berkovi než k rabínovi a jeho úřadu. „Ale po pravdě mi připadá, že se cítíte docela dobře."

„Natolik, že to budí podezření? Že bych mohl být obviněn?"

„Rebe, prosím, raději žádné žerty," napomene ho Baronshteyn.

„Pokud jde o to," podotkne Landsman, který rebeho zetě velkoryse ignoruje, „k tomu bych si nedovolil se vyjadřovat."

„Můj syn byl pro mě mrtvý už mnoho let, detektive. Mnoho let. Už dávno jsem roztrhal šaty, odříkal kadešia zapálil za něj svíčku." Ze slov vyvěrá zlost a zahořklost, v hlase však nezazní sebemenší náznak emocí. „To, co jste našli v Zamenhofu – byl to Zamenhof? – to, co jste tam našli, pokud to byl on, je pouhá slupka. Obsah byl už dávno prožluklý."

„Slupka," zopakuje Landsman. „Chápu."

Umí si představit, jak je těžké být otcem syna závislého na heroinu. Podobný chlad zná z dřívějška. Na druhou stranu, když si nějaký jíd trhá klopy a sedí šive za děti, které ještě žijí, tak z toho se Landsmanovi otevírá kudla v kapse. Přijde mu to jako výsměch živým i mrtvým.

„Z toho, co jsem slyšel," pokračuje, „aniž bych chtěl tvrdit, že tomu rozumím, objevovaly se u vašeho syna – když byl malý – určité náznaky… že by mohl být… teď nevím, jestli v tom nemám zmatek… Cadik Ha-Dor, je to tak? A kdyby nastaly příznivé okolnosti, kdyby toho byli Židé jeho generace hodni, mohl by se váš syn projevit. Jako, hm, jako Mesiáš."

„To je přeci směšné, detektive," prohlásí rebe. „Při takové představě se musíte smát."

„Vůbec ne," zavrtí hlavou Landsman. „Jenže jestli je váš syn Mesiáš, tak jsme nahraní, protože on teď leží v chlaďáku ve sklepě všeobecné nemocnice."

„Meyere," napomene ho Berko.

„Ve vší úctě," dodá Landsman.

Rebe mlčí, a když konečně promluví, vyslovuje velmi pečlivě. „Bal-Šem-Tov, blahé paměti, nás učil, že v každé generaci se rodí jeden člověk se schopností stát se Mesiášem. To je Cadik Ha-Dor. Teď Mendele. Mendele Mendele."

Zavře oči. Možná vzpomíná. Možná se brání slzám. Pak je zase otevře. Jsou suché, jen vzpomíná.

„Mendele byl jako chlapec výjimečný. Nemluvím o zázracích. Zázraky jsou pro cadika břemenem, ne důkazem jeho schopností. Zázraky nedokazují nic, vyzdvihují je pouze ti, jejichž víra se dá lacino koupit. To *uvnitř* Mendeleho něco bylo. Plál v něm oheň. Tohle je chladný a tmavý kout světa, pánové. Deštivý a šedivý. Z Mendeleho vyzařovalo teplo a světlo. Toužili jste být mu nablízku. Abyste si zahřáli ruce, aby se vám rozpustil led na vousech. Abyste na minutu zaplašili temnotu. A když jste od Mendeleho odešli, to teplo ve vás *zůstalo* a připadalo vám, že na světě je

i víc světla, možná o jednu zapálenou svíčku. Teprve pak vám došlo, že ten plamínek ve vás hořel už dávno, hořel celou dobu. A to je skutečný zázrak. Právě to.“ Pohladí si vousy, zatahá si za ně, jako by přemýšlel, jestli něco nevynechal. „Nic jiného.“

„Kdy jste ho viděl naposledy?“ zeptá se Berko.

„Před třiadvaceti lety,“ odpoví rebe bez zaváhání. „Dvacátého elulu. Od toho dne ho nikdo z tohoto domu neviděl a nemluvil s ním.“

„Ani jeho matka?“

Všechny ta otázka ohromí, dokonce i Landsmana, který ji položil.

„Detektive, předpokládáte, že by se má manželka pokoušela v této nebo jiné věci podrývat mou autoritu?“

„Já musím předpokládat všechno, rabíne,“ odvětí Landsman. „A nic špatného jsem tím nemyslel.“

„Přišli jste sem s nějakou teorií o tom, kdo mohl Mendela zabít?“ zajímá se Baronshteyn.

„Čirou náhodou…“ začne Landsman.

„Čirou náhodou,“ skočí mu do řeči verboverský rebe. Z chaosu na stole vytáhne list papíru, který se povaloval mezi traktáty, vyhláškami, ustanoveními, tajnými dokumenty, páskami z pokladních kalkulaček a hlášeními ze sledování vytipovaných osob určených k likvidaci. Dvě nebo tři vteřiny ho zkoumá ve svém omezeném zorném poli. Maso pravé paže mu člochtá v rukávu jako měch na víno. „Tito detektivové by tento případ vůbec neměli vyšetřovat. Nebo se mýlím?“

Odloží papír a Landsman si říká, jak v rebeho očích mohl kdy zahlédnout něco jiného než deset tisíc mil zamrzlého moře. Landsman je otřesený, sražený ze člunu do té ledové vody. Aby se udržel na hladině, drží se zuby nehty plovajících trosek svého cynismu. Přišel snad příkaz uzavřít Laskerův případ z Verbova? Věděl Shpilman od začátku, že je jeho syn mrtvý, zavražděný v pokoji 208 hotelu Zamenhof? Nařídil vraždu on sám? Dostává snad pravidelně všechny složky a příkazy z oddělení vražd policejního ústředí v Sitce? Byly by to zajímavé otázky, kdyby měl Landsman odvahu je položit.

„Co provedl?“ vyrazí nakonec. „Proč už byl pro vás mrtvý? Co věděl? A když už jsme u toho, co víte vy, rebe? Rabíne Baronshteyne? Já vím, že máte dlouhé prsty. Netuším, v jakých kšeftech jedete, ale když se po tom vašem pěkném ostrůvku rozhlídnu, vidím, že jste, odpusťte ten výraz, pořádně těžké váhy.“

„Meyere,“ ozve se Berko varovně.

„Už se sem nevracejte, Landsmane,“ řekne rebe. „Už nikdy

neobtěžujte nikoho v tomto domě, ani nikoho z lidí na ostrově. Nepřibližujte se k Zimbalistovi. A nepřibližujte se ke mně. Jestli se dozvím, že jste po někom z mých lidí chtěl třeba jen zapálit cigaretu, postarám se, abyste přišel o odznak. Je to jasné?“

„Při vší úctě…“ začne Landsman.

„Ve vašem podání je to jen prázdný obrat, detektive.“

„Nicméně,“ pokračuje Landsman, který už zase našel půdu pod nohama, „kdybych měl dolar za každého štarkera s poruchou metabolismu, který se mě snaží zastrašit, rabíne Shpilmane, při vší úctě, tak bych tady nemusel sedět a poslouchat výhrůžky člověka, který ani neproleje slzu za syna, kterému nejspíš pomohl do hrobu. Ať umřel před třiadvaceti lety nebo včera.“

„Nepleťte si mě, prosím, s nějakým trapným malým mafiánem z Hirshbeynovy třídy,“ poznamená rebe. „Já vám nevyhrožuji.“

„Ne? A co děláte, žehnáte mi?“

„Dívám se na vás, detektive. A chápu, že vám, podobně jako mému ubohému synovi nedopřál ten, jehož jméno je svaté, právě ideálního otce.“

„Rov Heskele!“ zhrozí se Baronshteyn.

Leč rabín si svého gabaje nevšímá a pokračuje ještě, než se Landsman stačí zeptat, co hergot vůbec o starém Isidorovi ví.

„Umím si představit, že jste, stejně jako Mendel, mohl být mnohem víc, než jste dnes. Mohl jste být dobrý šames. Ale pochybuji, že jste kdy měl na to stát se velkým filozofem.“

„Právě naopak,“ připustí Landsman.

„Tak vidíte. Věřte mi, prosím, když vám říkám, že čas, který je vám ještě vyměřen, byste měl využít nějak jinak.“

Uvnitř verboverských hodin začne prastará soustava kladívek a zvonků vyhrávat ještě starší melodii, která do každého židovského domu a modlitebny přivádí konec týdne.

„Čas vypršel,“ oznámí Baronshteyn. „Pánové.“

Landsman s Berkem vstanou a všichni si navzájem popřejí hezký sabat. Detektivové si nasadí klobouk a zamíří ke dveřím.

„Budeme potřebovat, aby někdo identifikoval tělo,“ prohlásí Berko.

„Pokud tedy nechcete, abychom ho šoupli ven a opřeli o obrubník,“ dodá Landsman.

„Zítra tam někoho pošleme,“ odpoví rebe. V křesle se k nim otočí zády a natáhne se pro dvě hole pověšené na zdi. Hole s tepanými stříbrnými hlavicemi, zdobenými zlatem, zabodne do koberce a se zachrčením věkovitého mechanismu si stoupne. „Po sabatu.“

Baronshteyn je vede dolů po schodech k Rudashevskému. Nad hlavami jim zoufale zasténají prkna v podlaze rebeho pracovny. Je slyšet ostré klapání a čvachtavé kroky připomínající šplouchání vody v sudu. Rodina se již shromáždila v zadním traktu a čeká, až se rebe objeví a všem jim požehná.

Baronshteyn otevře domovní dveře. Shmerl a Yossele vstoupí dovnitř. Na kloboucích a ramenech mají sníh, který jim čiší i z ledově šedých očí. Bratři nebo bratranci teď tvoří se svým klonem, určeným do interiéru, vrcholy trojúhelníku, tříprsté Rudashevské pěsti, která se svírá kolem Landsmana a Berka.

Baronshteyn nakloní svou protáhlou tvář k Landsmanovu obličeji – Ten uzavře chřípí, aby nemusel čichat pach rajčatových jadérek, tabáku a kysané smetany.

„Tohle je malý ostrov," prohlásí Baronshteyn. „Ale znám tady tisíc míst, kde by se noz, nebo dokonce vyznamenaný šames mohl ztratit a už by ho nikdy nikdo neviděl. Takže buďte opatrní, páni detektivové, ano? A užijte si oba příjemný sabat."

17

Tak se na Landsmana podívejte. Z kalhot mu trčí podolek, na hlavě sněhem poprášený klobouk ke straně, kabát má přehozený přes rameno, za poutko pověšený na palci. Svírá bleděmodrý konzumační lístek, jako by to byl popruh, díky němuž se drží na nohou. Jeho tváře volají po holicím strojku. Záda ho pekelně bolí, Z nějakého důvodu, jemuž nerozumí – nebo možná úplně bezdůvodně – si od rána od půl desáté nedal ani kapku alkoholu. V chromové a dlaždičkové pustině bufetu Polar-Shtern, v pátek, v devět hodin večer, za sněhové bouře, je to ten nejosamělejší Žid v Sitce. Cítí, jak se v něm dává do pohybu cosi temného a neodvratitelného, sto tun černého bahna na úbočí, jež se chystá sklouznout dolů. Při pomyšlení na jídlo, dokonce i na zlatou cihličku *kuglu*, nudlového nákypu, který je korunovačním klenotem bufetu Polar-Shtern, se mu dělá nevolno. Jenomže celý den nejedl.

Landsman samozřejmě ví, že není zdaleka nejosamělejší Žid v Distriktu Sitka. Sám nad sebou zavrtí hlavou, že ho to vůbec napadlo. Taková sebelítost mu jen dokazuje, že je zachycený ve víru kolem výlevky, že krouží a klesá níž a níž. Proti tomuto Coriolisovu pohybu Landsman obvykle používá tři druhy obrany: první je práce, ale z té teď zbyl pouhý odvar. Další je alkohol, který sice pád zrychluje, prohlubuje a prodlužuje, ale aspoň zažene chmury. A třetí je jídlo. Proto si nese modrý konzumační lístek a tác k prosklené přepážce, za kterou stojí tělnatá litevská Židovka s vlasy staženými do síťky a gumovými rukavicemi. Podá jí lístek.

„Sýrové blince, prosím," objedná si, ačkoli žádné blince nechce, vlastně se ani neobtěžoval podívat, jestli jsou dnes na jídelníčku. „Jak se vede, paní Nemintzinerová?"

Paní Nemintzinerová s láskou naloží tři tenké palačinky na bílý talíř s modrým okrajem. Aby všem osamělým duším večeři trochu zpříjemnila, rozložila plátky zavařených jablek na salátových listech. I Landsmanovu porci přizdobí svou ovocnou kytičkou. Pak mu procvakne lístek a pošoupne

mu talíř.

„Jak by se mi mělo vést?“ opáčí.

Na to už Landsman není schopný reagovat. Odnese si tác se sýrovými blinci k várnici s kávou, kde si natočí plný hrnek. Proštípnutý lístek dá i s penězi pokladní a prochází pouští jídelny. Mine dva konkurenty v soutěži o nejosamělejšího Žida a zamíří ke svému oblíbenému místu u okna, odkud může pozorovat ulici. Na vedlejším stole někdo nechal nedojedený talíř s nakládaným hovězím žebírkem a vařeným bramborem a poloprázdnou sklenici čehosi, co vypadá jako třešňová limonáda. Opuštěné jídlo a potřísněný, zmačkaný ubrousek u Landsmana vyvolá nepříjemnou předtuchu. Ale tohle je jeho místo a každý správný noz má zkrátka rád přehled o tom, co se děje venku. Landsman se posadí, zastrčí si ubrousek za límec, rozkrájí blinec a jeden kousek vloží do úst. Rozžvýká ho. Spolkne ho. Hodný kluk.

Jedním z jeho konkurentů v Polar-Shternu je příštipkářský bookmaker Tučňák Simkowitz, který před pár lety někomu zašantročil dost velké peníze a dostal od štarkerů takovou nakládačku, že od té doby špatně mluví i myslí. Druhého rivala, který zápolí se sleděm na smetaně, Landsman nezná. Jeho levé oko je ukryté za tmavě hnědou leukoplastí. V brýlích mu chybí levé sklíčko. Vlasový porost se scvrkl na tři ostrůvky šedého chmýří nad čelem. Při holení si pořezal tvář. Když muž začne do sledě tiše ronit slzy, Landsman se raději podívá jinam.

Pak spatří Buchbindera, známého archeologa sebeklamu. Je to zubař a díky svému umu s kleštěmi a odlitky do ztraceného vosku se posléze začal ve volném čase zabývat miniaturami, jak to dělají mnozí dentisté, kteří si ze záliby vyrábějí šperky nebo parkety do domečku pro panenky. Jenomže, jak se také často stává, pak se tím nechal poněkud pohltit. Zmocnila se ho nejhlouběji zakořeněná, nejstarší židovská posedlost. Začal dělat repliky nástrojů a oblečení, které používali dávní kojanim, Jahveho velekněži, napřed ve zmenšeném měřítku, později ve skutečné velikosti. Vědra na krev, vidlice na maso, lopaty na popel, všechny ty věci, jež byly podle Třetí knihy Mojžíšovy zapotřebí k dávným svatým barbecue v Jeruzalémě. Měl i vlastní muzeum, možná ho pořád má, na sešlém konci Ibn-Ezrovy ulice, dole v domě, kde trhal zuby nuzákům. Ve výloze se skvěl celý Šalamounův chrám z lepenky, pohřbený písečnými bouřemi prachu, ozdobený cherubíny a mrtvými mouchami. Každou chvilku mu to tam zničili feťáci, o které ve čtvrti nebyla nouze. Při pochůzce po Untershtatu vám ve tři ráno zavolali, abyste se tam dostavili. Na místě jste pak našli Buchbindera, který plakal mezi rozbitými vitrínami nad výkalem strčeným do pozlacené

měděné kadidelnice velekněze.

Když Buchbinder Landsmana zahlédne, přimhouří oči. Může to být podezřívavost nebo krátkozrakost. Vrací se z toalety ke svému hovězímu žebírku a třešňové limonádě a zapíná si knoflíky poklopce s nepřítomným výrazem člověka, jenž si o světě už dávno udělal překvapivý, ale zároveň naprosto nepoužitelný obrázek. Buchbinder je zavalitý muž, Němec, naditý ve svetru s raglánovými rukávy a pletenou šerpou. Ta nese stopy dřívějších zápasů s mohutným obvodem břicha. Zdá se však, že nakonec bylo dosaženo uspokojivé dohody. Tvídové kalhoty, na nohách sportovní turistické boty. Buchbinder má světlé vlasy i vousy, protkané ostrůvky šedi a stříbra. Stříbrné sponky drží na temeni vyšívanou jarmulku. Hodí na Landsmana úsměv jako minci do klobouku invalidy, z kapsy vyloví tlustou knihu a dá se znovu do jídla. Při čtení se kolébá dopředu a dozadu a žvýká.

„Pořád máte to svoje muzeum, doktore?“ zeptá se Landsman.

Buchbinder nejistě vzhlédne a snaží se identifikovat toho cizího otravu s blinci.

„Já jsem Landsman. Policejní ústředí. Možná si vzpomenete, chodil jsem…“

„Á, jistě,“ přikývne s mírným úsměvem. „Jak se máte? My jsme institut, ne muzeum, ale to nevadí.“

„Omlouvám se.“

„Nic se nestalo,“ odtuší hladkou jidiš, vyztuženou nepružným krunýřem německého přízvuku, jehož se on i jeho němečtí krajané zuby nehty drží i po šedesáti letech. „To je vcelku běžný omyl.“

Zase *tak* běžný nebude, pomyslí si Landsman, ale nahlas řekne: „A pořád tam na Ibn-Ezrově ulici?“

„Ne,“ zavrtí hlavou Buchbinder. Ze rtů si ubrouskem setře kapku hnědé hořčice. „Ne. Tam jsem to už zavřel. Oficiálně a nadobro.“

Řekne to nabubřele, téměř obřadně, což Landsmanovi přijde divné, vzhledem k tomu, co Buchbinder právě oznámil.

„Drsná čtvrť,“ odhaduje Landsman.

„Jo, bydlela tam učiněná sběř,“ přisvědčí vesele zubař. „Ani sám nevím, kolika zklamání jsem se tam dočkal.“ Do úst si strčí poslední sousto nakládaného žebírka a důkladně ho zpracovává stoličkami. „Ale pochybuji, že mě v novém bydlišti budou ještě někdy obtěžovat.“

„A to je kde?“

Buchbinder se usměje, osuší si vousy ubrouskem a odsune se od stolu. Povytáhne obočí a to velké tajemství si ještě několik vteřin nechá pro sebe.

„No kde asi?“ opáčí. „V Jeruzalémě!“

„Páni,“ řekne Landsman a snaží se zachovat co nejvážnější tvář. Pravidla ohledně přijímání Židů do Jeruzaléma sice nezná, ale je si poměrně jistý, že jednou z hlavních podmínek je nebýt posedlý, pobožný pomatenec. „V Jeruzalémě, jo? To je pěkný kus cesty.“

„To je.“

„Berete si tam všechno sakumprásk?“

„Ano, celý podnik.“

„A znáte tam někoho?“

V Jeruzalémě i dnes žijí Židé, jako ostatně vždycky. Pár. Bydleli tam dávno předtím, než se tam začali objevovat sionisté s kufry plnými hebrejských slovníků, zemědělských příruček a hlavně s hromadou problémů pro všechny.

„Ani ne,“ pokrčí rameny Buchbinder. „Tedy kromě…“ Odmlčí se a ztiší hlas. „Mesiáše.“

„Tak to je do začátku dobré,“ podotkne Landsman. „Slyšel jsem, že ten tam zná ty nejlepší lidi.“

Buchbinder přikývne, naprosto nedotknutelný v cukrové kostce svého snu. „Všechno sakumprásk,“ dodá. Strčí knihu zpátky do kapsy a nasouká se i se svetrem do staré modré bundy s kapuci. „Dobrou noc, Landsmane.“

„Dobrou, doktore Buchbindere. Zkuste za mě u Mesiáše ztratit slovo.“

„A,“ vydechne, „to není potřeba.“

„Není to potřeba, nebo to nemá smysl?“

Veselé oči zničehonic ztvrdnou v ocel zubařského zrcátka. Zkoumají Landsmana s pětadvacetiletými zkušenostmi při hledání slabých míst a kazů. Landsman na chviličku zapochybuje, jestli je doktor skutečně šílený.

„O tom rozhodnete vy sám,“ řekne Buchbinder. „No ne?“

18

Když Buchbinder vychází z Polar-Shtern, podrží dveře postavě v křiklavě oranžové parce, která dovnitř vpadne se závanem sněhu. Bina má přes rameno přehozenou velkou koženou kabelu. Trčí z ní štůsek papírů popsaných žlutým popisovačem, secvaknutých sešívačkou nebo spojených kancelářskými sponkami, označených proužky barevných štítků. Bina si sundá kapuci. Vlasy si jen tak narychlo smotala a přichytila sponou, ať si dělají co chtějí. Mají barvu, která v Landsmanovi probouzí nostalgické vzpomínky, protože stejný odstín se vyskytuje už jen na jednom jediném místě, v hlubokých záhybech obří, červenooranžové dýně, první, kterou v životě viděl. Bina si bere konzumační lístek. Až projde turniketem, bude mít Landsmana přímo před očima.

Ten ihned dojde k moudrému rozhodnutí předstírat, že ji neviděl. Velkým oknem hledí ven na ulici Khalyastre. Odhaduje, že napadlo aspoň deset centimetrů sněhu. Vinou se v něm troje stopy, které se kříží a zase rozcházejí. Jejich okraje pomalu mizí, jak do nich padá další sníh. Letáky, přilepené naproti na zabedněných oknech tabáku a papírnictví Krasny, zvou do Vorshtu na včerejší koncert kytaristy, který dostal na záchodě nakládačku kvůli prstenům a penězům. Z telefonního sloupu na rohu se na všechny strany rozbíhá změť drátů, jež označují stěny a dveře tohoto ohromného imaginárního židovského ghetta. Landsmanův policajtský mozek bezděčně zaznamenává všechny podrobnosti. Vědomé úvahy se však točí kolem okamžiku, kdy ho tam spatří, jak žvýká palačinku, a zavolá na něj.

Ta chvíle na sebe nechává pěkně dlouho čekat. Landsman to riskne a znovu se ohlédne. Bina už má večeři naloženou a zády k němu čeká, až jí pokladní vrátí. Určitě ho zahlédla, není možné že by si ho nevšimla. V tom okamžiku se v podloží rozšklebí velká puklina, svah povolí a rozjede se z něj stěna černé hlíny. Landsman s Binou byli svoji dvanáct let, a to spolu žili už pět let předtím. Byli si navzájem prvním milencem i milenkou,

prvním zrádcem, prvním útočištěm, prvním spolubydlícím, prvním obecenstvem, první osobou, na kterou se obraceli, když s něčím – včetně jejich manželství – začaly být problémy. Polovinu života měli všechno společné – zážitky, těla, fobie, teorie, recepty, knihy i sbírku desek. Jejich hádky stály za to, hulákali na sebe z deseti centimetrů, gesta i sliny létaly vzduchem, házeli po sobě všechno, co jim přišlo pod ruku, kopali do věcí, rozbíjeli je, váleli se po zemi a škubali si vlasy. On míval další den na tvářích a na hrudníku rudé půlměsíčky po Bininých nehtech, její paže zdobily fialové otisky jeho prstů. Nějakých sedm let společného soužití se milovali téměř každý den. Naštvaní, láskyplní, nemocní, zdraví, zmrzlí, rozpálení, v polospánku. Dělali to na všech možných postelích, pohovkách i podložkách. Na futonech, osuškách, na starých sprchových závěsech, na zadním sedadle auta, za kontejnerem na odpadky, na vrcholku vodárenské věže, za kabáty při večeři organizace Ezauovy ruce. Dokonce se – jednou – milovali na obří houbě v kuchyňce.

Když Bina přešla z protidrogového na vraždy, čtyři roky měli společné směny. Landsman měl nejdřív za parťáka Zellyho Boybrickera a pak Berka, Bina chudáka starého Morrise Handlera. Ale jednoho dne právě ten prohnaný anděl, který je dal dohromady, zařídil, že kvůli dovoleným a Morrisovu zranění museli dělat spolu. Bylo to pouze jednou, šlo o případ Grinshteynové. Tehdy poznali, co je to selhání a neúspěch, přes den v práci, v noci v posteli, při vyšetřování na ulicích Sitky. Zavražděná dívka, Ariela, a zlomení Grinshteynovi, matka a otec, kteří z žalu nenáviděli jeden druhého a kterým už zbyla jen prázdnota – to vše si s Binou užili z první ruky. A pak přišel Django, který se zřejmě inspiroval neúspěchem v Grinshteynově případu, tou prázdnotou, kterou po sobě zanechala jejich holčička. Bina Landsman byli *fardrejen*, navzájem propletení, splynutý pár chromozomů se záhadným defektem. A teď? Teď oba dělají, že se nevidí.

Landsman se podívá jinam.

Stopy ve sněhu už jsou mělké jako šlépěje anděla. Na protějším chodníku se ve větru předklání shrbený mužík a kolem Krasneho zaslepené výlohy vláčí těžký kufr. Široká bílá střecha jeho klobouku se třepotá jako křídla. Landsman sleduje lopotnou chůzi proroka Eliáše ve sněhové bouři a plánuje vlastní smrt. To je čtvrtá strategie, kterou si vypracoval pro zvednutí nálady, když cítí, že to s ním jde z kopce. Musí však pochopitelně dávat pozor, aby to kapku nepřehnal.

U Landsmana v rodině jsou hned dva případy sebevraždy, otec a dědeček z otcovy strany. Jako policista viděl snad všechny myslitelné způsoby dobrovolného odchodu na onen svět, od neobratných po vysoce

efektivní. Ví, jak se to má a jak se to nemá provést. Skoky z mostu a hotelových oken: na pohled poutavé, ale nejisté. Skoky ze schodů: nespolehlivé, z náhlého popudu, příliš připomínají nešťastnou náhodu. Podřezaná zápěstí, lze provést nasucho i ve vaně, což je oblíbená, byť trochu zbytečná varianta: těžší, než to vypadá, pubertálně teatrální. Rituální rozpárání břicha samurajským mečem: dřina, je k tomu potřeba sekundant a působí to strojeně. Landsman nic podobného nikdy neviděl, i když znal jednoho noze, který tvrdil, že to zažil. Landsmanův dědeček se v Lodži vrhl pod kola tramvaje, k čemuž bylo zapotřebí značného odhodlání, jež Landsman vždycky obdivoval. Otec si vzal 100 mg nembutalu a zapil ho sklenicí kmínky. To je rozhodně doporučeníhodná metoda. Když k tomu přidáte neděravý igelitový pytlík přes hlavu, bude to čisté, tiché a spolehlivé.

Landsman sám ve svých představách vždycky sahá po revolveru, jako mistr světa Melekh Gaystik. Jeho model 39 se zkrácenou hlavní je na takovou prácičku šolem jako dělaný. Když víte, kam přitisknout ústí (pod bradu, do míst, kde začíná měkká tkáň) a kam ho namířit (20° od vertikály směrem k přednímu mozku), je to rychlé a spolehlivé. Nadělá to pěknou paseku, ale Landsman kdovíproč nemá výčitky z toho, že ho bude muset někdo uklízet. „Odkdy máš rád blince?“

Při zvuku jejího hlasu sebou trhne. Kolenem drcne do nohy stolu a na skleněnou desku vyšplíchne kávu, která vytvoří cákanec ve tvaru rány po výstupu kulky z těla.

„Nazdar, kapitánko,“ řekne americky. Šmátrá po ubrousku, ale u pokladny si vzal jenom jeden. Káva se roztéká všude. Z kapsy saka vytáhne nějaké papíry a snaží se hnědou skvrnu vysušit. „Máš tady volno?“ Bina drží v jedné ruce tác, druhou zápasí s naditou taškou. Ve tváři má výraz, který moc dobře zná. Povytažené obočí, slaboučká předzvěst úsměvu. Tenhle výraz nasazuje, než vejde do tanečního sálu hotelu, na večírek s policisty, nebo když jde do krámku s potravinami v Harkavy v sukni nad kolena. Je to obličej, který říká *Já jsem nepřišla provokovat, chci si jenom koupit žvýkačky*. Položí tašku a posadí se dřív, než má Landsman čas odpovědět.

„Prosím,“ odpoví a odsune svůj tác, aby jí udělal místo. Bina mu podá svoje ubrousky a on to nadělení uklidí. Chuchvalec promočeného papíru pleskne na vedlejší stůl. „Ani nevím, proč jsem si je objednal. Máš pravdu, sýrové blince, ble.“

Bina z ubrousku odbalí příbor, z tácu vezme dva talíře a položí je vedle sebe: porce tuňákového salátu na salátovém listu paní Nemintzinerové a

leskle zlatý obdélník nudlového kuglu. Z přetékající tašky pak vytáhne plastovou krabičku s víčkem, v níž je kulatá lahvička se šroubovacím víčkem. Vyklepne z ní vitaminovou tabletu, kapsli s rybím tukem a další s enzymem, který jí pomáhá strávit mléko. V krabičce nosí taky sáčky soli, pepře, křenu, vlhčené kapesníčky na ruce, tabasco v lahvičce jako pro panenky, chlorové tablety pro úpravu pitné vody, jedlou sodu a bůhví co ještě. Když jdete na koncert, Bina má s sebou divadelní kukátko. Když si chcete sednout na trávu, Bina rozloží ručník. Landsman byl svědkem toho, že při různých příležitostech vyčarovala ze své bezedné kabely lapač mravenců, vývrtku, svíčky, zápalky, náhubek pro psa, zavírací nůž, malý sprej s freonem nebo lupu.

Vezměte si Židy, jako je Bina Gelbfishová, pomyslí si Landsman, a pochopíte, proč je jejich rasa tak všudypřítomná a nezdolná. Židé si nosí domov ve staré kožené kabele, na hřbetě velblouda, ve vzduchové bublině uvnitř mozku. Židé, kteří vždy dopadnou na nohy, všude a za všech okolností se okamžitě rozkoukají, překonají nepřízeň osudu a beze zbytku zužitkují to, co právě mají, od Egypta po Babylon, od minské gubernie po Distrikt Sitka. Metodičtí, organizovaní, vytrvalí, vynalézaví, připravení. Berko má pravdu: Bina by excelovala na kterémkoli policejním okrsku na světě. Nějaký posun hranic nebo změny ve vládě, to přece nemůže rozházet Židovku s notnou zásobičkou vlhčených kapesníčků.

„Tuňákovy salát," poznamená Landsman při vzpomínce, jak Bina tuňáka přestala jíst, když zjistila, že čeká Djanga.

„Jo, snažím se do sebe dostat co nejvíc rtuti," odvětí Bina, která mu tu vzpomínku vyčte ze tváře. Spolkne enzymovou kapsli. „Na rtuti teď dost ujíždím."

Landsman trhne palcem k paní Nemintzinerové, která stojí nachystaná se lžící v ruce.

„To sis měla objednat pečený teploměr."

„To jsem chtěla," odpoví Bina, „ale měli jen rektální."

„Všimla sis Tučňáka?"

„Tučňáka Simkowitze? Kde je?" ohlédne se, čehož Landsman využije a nakoukne jí do výstřihu. Zahlédne pihovatý kousek jejího levého ňadra, krajkový okraj podprsenky i náznak tmavšího kroužku bradavky, natlačené na košíček. Zmocní se ho touha zajet jí rukou pod košili, sevřít ňadro prsty, přitisknout se do té měkoučké prohlubně, schoulit se tam a usnout. Když se Bina obrátí, přistihne ho při snění o údolí mezi prsy. Landsman cítí, jak rudne. „Hm."

„Jaký jsi měla den?" zeptá se Landsman, jako by se na nic jiného

zeptat nemohl.

„Něco ti navrhnu," řekne Bina o poznání chladnějším tónem.

Zapne si horní knoflík halenky. „Co se takhle navečeřet a o mým mizerným dnu ani neceknout? Co ty na to, Meyere?"

„Jo, to je rozumný návrh."

„Fajn."

Bina si nabere lžíci tuňákového salátu. V ústech se jí zatřpytí zlatá korunka na premoláru a on si vybaví den, kdy přišla od zubaře, ještě omámená rajským plynem a řekla mu, aby jí strčil jazyk do pusy a zub si osahal. Po prvním soustu se Bina pustí pořádně do jídla. Nahází do sebe deset nebo jedenáct lžic a sousta soustředěně rozžvýká. Horlivě vydechuje nosem. Oči upírá na vášnivý tanec vidličky a nože. Holka se zdravou chutí k jídlu, to bylo před dvaceti lety první, co matka pronesla na adresu Biny Gelbfishové. Jako většina matčiných pochval ji bylo možné v případě potřeby použít i jako urážku. Ale Landsman věří jenom takové ženské, která jí jako chlap. Když zbyla pouze šmouha od majonézy na salátovém listu, Bina si utře ústa ubrouskem a zhluboka, spokojeně si odfoukne.

„Nu, tak o čem si budeme povídat? O tvém dni taky ne."

„Ani náhodou."

„Takže co nám zbývá?"

„V mém případě už skoro nic," řekne Landsman.

„Některé věci se nikdy nezmění."

Bina odstrčí prázdný talíř a předvolá si kugl, aby zpečetila jeho osud. Landsmanovi jen stačí sledovat, jak se na kugl dívá, a hned je šťastný, jako už celá léta ne.

„Taky se rád bavím o svým autě," nadhodí Landsman.

„Víš, že na milostnou poezii nejsem."

„Rozhodně nebudeme mluvit o Reverzi."

„Souhlas. A taky ne o mluvících kuřatech nebo kreplechu, který měl tvar hlavy Mošeho ben Maimúna, a podobných zázračných nesmyslech."

Landsmanovi bleskne hlavou, co by asi Bina říkala na Zimbalistovo vyprávění o muži v nemocničním chlaďáku.

„Tak se domluvíme, že se prostě nebudeme bavit o Židech."

„Domluveno, Meyere, Židi mi už pěkně lezou krkem."

„Ani o Aljašce."

„Panebože, jasně, že ne."

„Žádná politika. Žádné Rusko, Mandžusko, Německo nebo Arabové."

„Arabi mi taky lezou krkem."

„Tak co o tom kuglu?" zkusí Landsman.

„Dobře," souhlasí Bina. „Ale Meyere, prosím tě, jíš ty vůbec? Když se na tebe dívám, úplně mi to trhá srdce, jak jsi hubený. Na, vezmi si kousek, je to moc dobré. Nevím, co do toho dávají, někdo mi říkal, že snad zázvor. Nahoře v Yakovy si o dobrém kuglu můžeš leda nechat zdát, to ti řeknu."

Ukrojí kousek kuglu a vidličkou mu ho strká k ústům. Při pohledu na kugl mu chladná ruka sevře útroby. Odvrátí tvář. Vidlička se zarazí na půli cesty. Bina odloží hrudku vaječného krému a nudlí, posypaný sultánkami, vedle neposkvrněných blinců.

„Každopádně bys to mohl ochutnat," řekne. Sama spolkne pár soust a odloží vidličku. „A to je tak všechno, co se dá o kuglu říct."

Landsman usrkává kávu, Bina zapije zbylé tabletky vodou.

„Nu," prohodí.

„No jo, no," doplní Landsman.

Jestli ji teď nechá odejít, už nikdy si nepoloží hlavu na její ňadra a neusne tam. Už se nikdy pořádně nevyspí bez pomoci hrsti nembutalu nebo spolehlivé M-39 se zkrácenou hlavní.

Bina se odsune od stolu a obleče si parku. Plastovou krabičku uloží zpátky do kabely, kterou si s heknutím pověsí na rameno.

„Dobrou noc, Meyere."

„Kde bydlíš?"

„U rodičů," odpoví tónem, jakým se vyslovuje rozsudek smrti nad celou planetou.

„Aj vaj."

„Ani mi nemluv. Je to jenom, než si něco najdu. Ale horší než v Zamenhofu to být nemůže."

Zapne si parku a několik dlouhých vteřin si ho prohlíží policajtským pohledem. Nemá tak ostříží oči jako on – občas jí nějakádrobnost unikne –, ale to, čeho si všimne, dokáže okamžitě propojit s tím, co ví o ženách a mužích, o obětech a vrazích. Dokáže vše sebejistě zformulovat do obrazu, který drží pohromadě a má logiku. Ona neřeší případy, spíš o nich vypráví příběhy.

„Landsmane, seber se, jsi jako barák, který se každou chvíli zřítí."

„Já vím," kývne Landsman a cítí, jak se mu svírá hrudník.

„Slyšela jsem, že jsi na tom blbě, ale myslela jsem, že mi to říkají, jenom aby mi zvedli náladu."

Landsman se zasměje a otře si tvář rukávem.

„Co to je?" zeptá se Bina. Nehty palce a ukazováčku vytáhne z chuchvalce ubrousků, který Landsman hodil na vedlejší stůl, pomačkaný papír, zahnědlý od kávy. Landsman po něm hmátne, ale Bina je rychlejší,

jako vždycky. Papír rozloží a uhladí.

„Pět velkých pravd a pět ohromných lží o verboverských chasidech," přečte. Kraje jejího obočí se po sobě nad kořenem nosu natáhnou. „Ty mi chceš utýct k černokloboučníkům?"

Neodpoví dost rychle a ona z jeho tváře, mlčení a z toho, co o něm ví, vyčte, co potřebuje, v podstatě všechno.

„Co to na mě šiješ, Meyere?" zeptá se a najednou vypadá unaveně a udřeně, přesně tak, jak se cítí on. „Ne. Nic. Jsem hrozně utahaná." Verboverskou brožurku zase zmačká a hodí ji Landsmanovi na hlavu.

„Řekli jsme si, že se o tom nebudeme bavit," namítne Landsman.

„No jo, my dva jsme už toho nažvanili."

Pootočí se a chytí popruh kabely, ve které žije svůj život. „Zítra se hlas u mě v kanceláři."

„Hmm. Jasně. Až na to," prohodí Landsman, „že mi skončila dvanáctidenní směna."

Sice je to pravda, ale na ni to pražádný dojem neudělá. Možná ho neslyšela, možná zrovna nemluvil žádným indoevropským jazykem.

„Dobře, zítra přijdu," podvolí se. „Pokud si dneska v noci nevystřelím mozek z hlavy."

„Řekla jsem žádnou milostnou poezii," připomene Bina. Vezme pramen tmavě dýňových vlasů a přichytí si ho do sponky za pravým uchem. „Buď tam v devět. S mozkem nebo bez mozku."

Landsman sleduje, jak kráčí přes jídelnu bufetu Polar-Shtern. Vsadí se sám se sebou o dolar, že se po něm neohlédne, než si nasadí kapuci a vyjde ven do sněhu. Ale je shovívavý a ta sázka byla pitomá, a tak po sobě ani nevymáhá výhru.

19

Když Landsmana druhý den v šest ráno vzbudí telefon, sedí v ušáku v bílých spodkách a v ruce něžně svírá svou M-39.

Tenenboymovi zrovna konci služba. „Požádal jste o to," řekne a zavěsí.

Landsman si nepamatuje, že by si objednal buzení telefonem. Ani to, že by ze světa sprovodil láhev slivovice, která stojí prázdná na poškrábané umakartové desce stolu vedle ušáku. Nepamatuje si, že by jedl kugl, jehož zbytek se krčí v koutě umělohmotné krabičky na jídlo, vedle lahve od slivovice. Z rozložení střepů malovaného skla na podlaze vydedukuje, že hodil skleničku ze Světové výstavy 1977 na radiátor. Možná byl naštvaný, že se mu nedaří vyřešit partii s kapesními šachy, které se válí pod postelí a droboučké figurky jsou rozházené po celém pokoji. Na to, že by je tam hodil, si nevzpomíná, ani na to, že by rozbil skleničku. Možná na něco nebo někoho připíjel a radiátor mu posloužil místo krbu. Nic si nevybavuje. Nedá se však říct, že by ho chlívek v pokoji 505 překvapil, a nabitý šolem v ruce už vůbec ne.

Zkontroluje pojistku a zbraň vloží do pouzdra přehozeného přes křeslo. Přejde ke stěně a stáhne vyklápěcí postel. Odhrne deku a vleze si pod ni. Povlečení je čisté, voní parou mandlu a usazeným prachem. Landsman si začíná matně vybavovat romantický plán, jenž si stanovil včera někdy o půlnoci: co nejdřív pojede do práce, podívá se, na co ve Shpilmanově případu přišli technici a balistici, možná by mohl zajet i na ostrovy, do ruských čtvrtí, a pokusit se něco vyrazit z bývalého trestance a šachisty Vasilije Sitnovicera. Udělat, co půjde, zjistit, co se dá, než Bina vezme zubařské kleště a pustí se do jeho devítky. Buzení telefonem v šest ráno.

Přetáhne si deku přes hlavu a zavře oči. Do mysli se mu jako nezvaný host okamžitě vloudí postavení pěšců a figur na šachovnici, černý král v obklíčení uprostřed, zatím ho však nikdo nešachuje, bílý pěšec na sloupci b, krůček před povýšením na dámu nebo střelce. Kapesní šachy už

nepotřebuje, postavení už zná, ke svému zděšení, zpaměti. Pokouší se ho vypudit z hlavy, vymazat ho, smést figurky a bílá pole přetřít načerno a získat tak černou hrací desku, kterou nehyzdí žádné figurky ani hráči, gambity ani zakončení, tempo ani taktika nebo materiální převaha. Černou jako pohoří Baranof.

Když někdo zaklepe na dveře, pořád ještě leží s bílými poli v hlavě začerněnými, ve spodkách a ponožkách. Posadí se čelem ke stěně, srdce mu divoce buší ve spáncích, deku má omotanou kolem těla jako děcko, které si hraje na strašidlo. Ležel na břiše, zřejmě už delší dobu. Teď si vzpomíná, že z hloubi hrobky černého bahna, z temné jeskyně kdesi pod zemí, zaslechl vzdálené vibrace svého Shoyferu a chvíli nato i tiché cvrlikání telefonu na stole. Jenže byl pohřbený pod tak silnou vrstvou bláta, že i kdyby ty telefony byly pouze ve snu, neměl by sílu ani chuť je zvednout. Polštář je promočený páchnoucím koktejlem opileckého potu, paniky a slin. Podívá se na hodinky, za deset minut půl jedenácté.

„Meyere?“

Landsman padne zpátky na postel, leží hlavou v nohách postele, zamotaný do prostěradla.

„Končím, Bino, dávám výpověď.“

Bina hned nereaguje. Landsman doufá, že jeho rezignaci, která je beztak jen gesto, přijala a vrátila se do unimobuněk za člověkem z pohřební služby, aby si pojistila budoucí přerod z židovské policajtky v ochránkyni práv velké Aljašky. Jakmile si bude jistý, že odešla, zavolá pokojskou, která mu jednou týdně mění povlečení a ručníky, aby ho přišla zastřelit. S jeho pohřbem si nebude muset dělat starosti, stačí, když zvedne postel do výklenku ve zdi. Nebude ho už trápit klaustrofobie a strach ze tmy. Vzápětí se ozve cvaknutí klíče v zámku a dveře pokoje 505 se otevřou. Bina opatrně vchází stylem, jakým se chodí do pokoje pacienta na oddělení pro kardiaky, v očekávání šoku, připomínky vlastní smrtelnosti a smutných pravd o lidském těle.

„A kurva do prdele,“ prohlásí se svým bezchybným americkým přízvukem. Tenhle výraz Landsmanovi vždycky připadal trochu podivný, představoval si pod tím všelicos a každopádně by za takovou podívanou neváhal zaplatit.

Bina překročí Landsmanův šedý oblek a ručník, pohozené na zemi, a zastaví se u paty postele. Očima přelétne růžové tapety se sametovým vzorkem věnečků, zelený plyšový koberec s nepravidelným motivem propálených děr a skvrn záhadného původu, rozbitou sklenici, prázdnou láhev i odlupující se a poškrábanou dýhu nábytku z dřevotřísky. Landsman

leží na posteli a pobaveně pozoruje děs v její tváři, ale to stejně dělá jen proto, aby se nemusel stydět.

„Jak se řekne ‚svinčík' v esperantu?" zeptá se Bina.

Popojde ke stolku a prohlédne si slizké zbytky kuglu v umaštěné krabičce.

„Aspoň že jsi něco snědl."

Natočí křeslo k posteli a odloží si kabelu na zem. Zkoumá sedadlo ušáku. Z jejího výrazu se dá vyčíst, že dumá, jestli na křeslo nemá použít nějakou žíravinu nebo dezinfekci ze své kouzelné brašny. Potom se pomalu a opatrně posadí. Na sobě má šedý kalhotový kostým z nějakého lesklého materiálu, který vytváří měňavé efekty. Pod sakem má šedozelenou hedvábnou halenku. Není nalíčená, jen ústa si přelízla dvěma rychlými tahy cihlově červenou rtěnkou. Takhle dopoledne ještě každodenní bitvu s vlasy pomocí sponek vyhrává. Pokud se včera vyspala dobře – na úzkém lůžku ve svém pokoji v horním patře dvougeneračního domku na ostrově Japonski, kde po přízemí dupe starý pan Oysher s umělou nohou –, pak to na její přepadlé tváři není moc vidět. Její obočí si zase špitá důvěrnosti z ouška do ouška. Rty se proměnily v cihlově červený šev, široký dva milimetry.

„Tak jak to jde, inspektorko?"

„Nerada čekám, Meyere," prohlásí. „A obzvlášť nerada čekám na tebe."

„Možná jsi mě neslyšela," poznamená Landsman. „Končím."

„Zvláštní, ale to, že tu hovadinu ještě opakuješ, mi náladu fakticky nezvedá."

„Já pod tebou dělat nemůžu, Bino. Uznej. To je šílený. Je fakt, že policejní šéfové dělají letos děsný věci, ale i tak. Jestli už je to takhle špatný, tak se na to vykašleme. Mě nebaví hrát nějakou údržbu. Tak s tím prostě praštím. K čemu mě potřebuješ? Abych na všechny případy plácnul černý štítek? Otevřít, zavřít. Komu na tom *záleží*? Je to jenom pár mrtvých Židů, ne?"

„Znova jsem ty případy prošla," řekne Bina. I po těch letech si uchovala schopnost naprosto pomíjet jeho výlevy beznaděje. „Nenašla jsem v tom nic, co by mělo jakoukoli souvislost s Verbovery." Z kabely vytáhne krabičku broadwayek, jednu vyklepne a strčí si ji do úst. Následující slova vysloví tak ledabyle, že mu je to okamžitě podezřelé. „Až na toho mrtvého feťáka, co jsi ho našel tady dole."

„Toho jsi označila černou záložkou," odvětí Landsman s dokonalou policejní neupřímností. „Bino, ty už taky navíc kouříš?"

„Tabák, rtuť.“ Odhrne si pramen vlasů, zapálí si papirosku a vyfoukne kouř. „Hraju údržbu.“

„Dáš mi jednu?“

Podá mu krabičku a on se posadí a zabalí se do tógy z prostěradla. Když si připaluje, Bina si ho prohlíží v celé jeho kráse. Všimne si šedivých chlupů kolem bradavek, ochablého břicha i kostnatých kolen.

„Spíš v ponožkách a ve slipech,“ poznamená. „To je u tebe vždycky špatné znamení.“

„Nejspíš mám trochu depku,“ hlesne. „Asi na mě přišla minulý večer.“

„Minulý večer?“

„Minulý rok?“

Bina se rozhlédne po něčem, co by mohla použít jako popelník.

„Byli jste včera s Berkem na Verbově, kvůli té Laskerově záležitosti?“

Nemá cenu jí lhát. Jenže Landsman už kašle na rozkazy dlouho a pravda se mu prostě říkat nechce.

„Oni ti nevolali?“

„Kdo mi měl volat? Někdo z ostrova? V sobotu ráno? Kdo by mi mohl z Verbova volat v sobotu ráno?“ Přimhouří oči a zatváří se mazaně. „A co mi řeknou, až zavolají?“

„Promiň,“ řekne Landsman. „Omluv mě. Už to nevydržím.“

Postaví se tak, jak je, ve spodkách a s prostěradlem kolem těla. Projde kolem vyklápěcí postele do miniaturní koupelny s umyvadlem, ocelovým zrcadlem a sprchou. Není tam žádný závěs, jen odpadní kanálek v podlaze. Zavře dveře a dlouze, slastně si uleví. Na kraj toaletní mísy odloží hořící papirosku a mýdlem a ručníkem narychlo zapracuje na obličeji. Z háku na koupelnových dveřích sundá vlněný župan s červenými, zelenými, žlutými a černými pruhy, poskládanými do indiánského vzoru, a obleče si ho. Papirosku si vrazí do úst a podívá se na sebe do poškrábaného obdélníku leštěné oceli, přišroubovaného nad umyvadlem. To, co spatří, ho už nemůže překvapit, nehrozí ani, že by přišel na nějaké nepoznané hlubiny. Spláchne a vrátí se do pokoje.

„Bino, já toho chlapa neznal. Prostě se mi přimotal do cesty. Nejspíš to byla nabídka možnosti se s ním seznámit, ale já ji odmítnul. Kdybychom se blíž poznali, možná by z nás byli kámoši. Možná taky ne. On jel na heroinu a to mu podle mě stačilo. Většinou to tak bývá. A jestli jsem ho znal nebo ne, jestli jsme mohli společně zestárnout a vysedávat ruku v ruce na kanapi dole v hale, to je úplně egál. Někdo přišel sem do hotelu, do mýho hotelu, a střelil toho chlapa zezadu do hlavy, zrovna když byl v říši snů. To mě štve. A to nepočítám obecné výhrady, které jsem si k samotné ideji vraždy za ta

léta vypěstoval. Zapomeň teď na to, co je správný a co ne, na zákon a pořádek, policejní postupy, přístup vedení, na Reverzi, Židy a indiány. Tohle smetiště je můj domov. Příští dva měsíce, nebo jak to dlouho bude trvat, tady budu bydlet. Mezi všechny ty zoufalce, co tady platí nájem za vyklápěcí postel, prostěradlo a kus ocelovýho plechu v koupelně, teď patřím i já, ať chci nebo ne. Nemůžu říct, že by se mi bůhvíjak zamlouvali – Někteří snad. Většinou jsou hrozný. Ale v žádným případě nedovolím, aby si sem někdo jen tak přišel a střílel je do hlavy."

Bina uvaří dva šálky instantní kávy, jeden podá Landsmanovi. „Černou a oslazenou, je to tak?"

„Bino."

„V tomhle lítáš sám, Meyere. Ta černá záložka pořád platí. Jestli tě někdo vyhmátne, spadneš do průšvihu, hoši Rudashevských ti zpřerážejí kolena – já o tom nic nevím." Z kabely vytáhne krabici plnou složek a položí ji na stůl. „Technická zpráva zatím není úplná. Shpringer ji neuzavřel. Krev a vlasy. Částečné otisky prstů. Nic extra. Balistika ještě nedorazila."

„Mockrát děkuju, Bino. Hele, poslouchej, ten mrtvý se nejmenoval Lasker. Byl to…"

Bina mu zakryje dlaní ústa. Tři roky se ho už nedotkla. Nedá se říct, že když ucítí její prsty na svých rtech, opona temnoty se zvedne jako mávnutím kouzelného proutku, to by bylo přehnané. Ale zavlní se a škvírami dovnitř pronikne několik bledých paprsků.

„Já o tom nic nevím," zopakuje Bina. Odtáhne ruku. Lokne si instantní kávy a zašklebí se. „Fuj."

Položí šálek, vezme tašku a zamíří ke dveřím. Tam se zastaví a ohlédne se na Landsmana v županu, který mu koupila k pětatřicetinám.

„Vy teda máte drzost," poznamená. „Ty a Berko, že jste tam vůbec jeli."

„Museli jsme mu říct, že je jeho syn mrtvý."

„Jeho syn?"

„Mendel Shpilman. Jediný rebeho syn."

Bina otevře ústa a zase je zavře. Netváří se užasle, pouze zpozorněla, zakousla do té informace své teriéří zuby a ohlodává ji až na krvavou chrupavku. Landsman vidí, že ji blaží, jak kost pod jejím stiskem povoluje. Do jejích očí se však vzápětí vkrade únava, kterou Landsman dobře zná. Binu nikdy nepřejde hlad detektiva po lidských příbězích, po jejich rozplétání a putování pozpátku časem, od závěrečného výbuchu násilí k prvnímu přehmatu. Někdy ovšem takový věčný hlad šamese trochu zmůže.

„Co na to rebe?“ zeptá se a s upřímně lítostivým výrazem spustí ruku z kliky dveří.

„Působil kapku zahořkle.“

„Vypadal překvapeně?“

„Ani moc ne, ale nevím, jestli se z toho dá něco usuzovat. Co vím, ten kluk šel ke dnu hodně dlouho. A jestli si myslím, že by Shpilman vpálil do vlastního syna kulku? Teoreticky to možný je. A pro Baronshteyna to platí tuplem.“

Její kabela dopadne ztěžka na podlahu jako mrtvé tělo. Bina pomalu, s bolestivou grimasou zakrouží rameny. Mohl by jí nabídnout, že ji namasíruje, ale radši si to rozmyslí.

„Předpokládám, že mi od nich někdo zavolá,“ řekne Bina. „Nejspíš Baronshteyn. Jakmile se na obloze objeví tři hvězdy.“

„Já osobně bych mu moc nevěřil, až ti bude vykládat, jak ho smrt Mendela Shpilmana zdrtila. Návrat marnotratného syna potěší všechny, kromě toho, kdo si mezitím navlíknul jeho pyžamo.“ Landsman si usrkne příšerně hořkosladké kávy.

„Marnotratného?“

„Byl zázračné dítě. Vynikal v šáchách, v Tóře, v jazycích. Dneska jsem slyšel, jak vyléčil jednu ženskou z rakoviny, ne že bych tomu doopravdy věřil, ale… Mám dojem, že teď se toho o něm mezi černokloboučníky povídá hodně. Mohl být Cadik Ha-Dor – jestli víš, co to je?“

„Zhruba. Jo. Každopádně vím, co to slovo znamená,“ přisvědčí Bina. Její otec, Guryeh Gelbfish, je učenec v tradičním slova smyslu a část svých vědomostí předal i jí, své dceři, svému jedinému dítěti. „Spravedlivý své generace.“

„Tihle cadikové se objevují vždycky jednou za generaci už pár tisíc let. A vyčkávají. Čekají na ten správný čas nebo správný svět, nebo, jak se povídá, na dobu, kdy bude úplně nejhůř. O některých se to ví. Ale většinou se moc neukazujou. Jde o to, že tenhle cadik může být kdokoli.“

„Je pohrdaný a odmítaný všemi lidmi,“ odříká Bina. „Je to člověk plný smutku, dobře obeznámený s bolem.“

„No vždyť to říkám,“ kývne Landsman. „Kdokoli. Tulák. Filozof. Feťák. Klidně i šames.“

„Možné to je.“ Bina si srovnává v hlavě cestu od verboverského zázračného dítěte po zavražděného narkomana v blechárně na ulici Maxe Nordaua. Ten příběh ji očividně dojímá. „Rozhodně jsem ráda, že to nejsem já.“

„Copak ty už nechceš spasit svět, Bino?“

„Já jsem někdy chtěla spasit svět?“

„Jo, myslím, že jo.“

Bina o tom přemýšlí a prstem si ze strany hladí nos, aby pomohla paměti.

„Asi jsem z toho vyrostla,“ shrne, ale Landsman jí nevěří. Binu nikdy neopustila touha spasit svět. Jen ten svět, který chtěla zachránit, se jí pod rukama zmenšoval, tak dlouho, že by se nakonec vešel do klobouku policejního zoufalce. „Teď to jsou pro mě všechno mluvící kuřata.“

Po téhle replice měla zřejmě odejít, ale postojí tam dalších patnáct sekund nespaseného času, opírá se o dveře a dívá se na Landsmana, který žmoulá roztřepené konce pásku županu.

„Co řekneš Baronshteynovi, až zavolá?“ zeptá se Landsman.

„Že jsi porušil rozkaz a poženu tě před kárnou komisi. Možná ti budu muset odebrat odznak, Meyere. Budu za tebe bojovat, ale s tím šomerem Spadem z pohřebního spolku, mor na něj, moc manévrovacího prostoru nemám. A ty taky ne.“

„Dobře, varovalas mě,“ pokrčí rameny Landsman. „Byl jsem varovaný.“

„Co chceš teď dělat?“

„Teď? Teď bych se rád dostal k jeho matce. Shpilman tvrdí, že se Mendel s nikým nestýkal a nikdo s ním neudržoval kontakt. Ale nějak mu to nevěřím.“

„Batsheva Shpilmanová. Dostat se k ní, to bude oříšek,“ podotkne Bina. „Zvlášť pro chlapa.“

„No právě,“ prohodí Landsman významně.

„Ne,“ zavrtí hlavou Bina. „Ne, Meyere. Na to zapomeň. V tomhle jedeš sám.“

„Bude na pohřbu, Bino. Musela bys jenom…“

„Jediný, co musím,“ přeruší ho, „je neplést se do cesty šoinerům, krýt si záda a příští dva měsíce přežít bez průšvihu.“

„Já tě budu milerád krýt,“ poznamená Landsman, jen tak, aby připomněl staré časy.

„Ty se hlavně oblíkni,“ řekne Bina. „A jestli chceš pro sebe něco udělat, tak si tady ukliď. Podívej se na ten chlív. Jak můžeš takhle žít? Panebože, Meyere, copak se ani trochu nestydíš?“

Bina Gelbfishová kdysi v Meyera Landsmana věřila. Lépe řečeno, od okamžiku, kdy se poznali, věřila, že jejich setkání nebyla náhoda, že jejich manželství mělo splnit nějaký účel. Byli *fardrejen*, jistě, ale zatímco

Landsman bral jejich propojení jen jako náhodné spletení volných provazů, Bina v tom viděla zásah ruky Velkého Splétače. A její víru Landsman splatil svou vlastní vírou. V Nicotu.

„Jenom vždycky, když tě vidím," řekne Landsman.

20

Landsman od víkendového recepčního Kranheita vyloudí šest papirosek a při třech pak stráví hodinu nad laboratorními zprávami o mrtvém z pokoje 208, které vydají pouze žalostný výčet proteinů, skvrn biologického původu a množství prachu. Jak řekla Bina, nic nového tam není. Vrah byl podle všeho profesionál, zběhlý šloser, který po sobě nezanechal žádné stopy. Otisky mrtvého odpovídají záznamům Menachema-Mendela Shpilmana, jenž byl za posledních deset let sedmkrát zatčen kvůli drogám pod různými cizími jmény, například Wilhelm Steinitz, Aron Nimzovitch nebo Richard Réti. To je tedy jasné, ale to je taky všechno.

Landsman uvažuje, že by si nechal poslat láhev něčeho ostřejšího, ale pak se raději osprchuje. Alkohol mu nepomohl, při pomyšlení na jídlo se mu zvedá žaludek – a přiznejme si, kdyby se doopravdy chtěl zabít, už by to dávno udělal. Dobře, jeho práce je teď skutečně zbytečná, ale pořád je to práce. A proto mu taky Bina tu krabici dala, je to poselství, které mu přinesla i přes jejich pracovní a osobní odloučení, navzdory tomu, že jejich kariéry míří každá přesně opačným směrem: *Nevzdávej to a pracuj*.

Landsman vysvobodí z igelitu poslední čistý oblek, oholí se a pečlivě si okartáčuje klobouk. Dnes není ve službě, ale služba neznamená nic, dnešek neznamená nic, zbývá mu jen čistý oblek, tři broadwayky, chvění kocoviny těsně pod víčky, šustění kartáče po whiskově hnědé plsti klobouku. No dobře, možná i stopy nininy vůně v pokoji, jejího límce, který byl cítit trochu nakysle, jejího verbenového mýdla i majoránkového pachu jejího podpaží. Sjíždí výtahem dolů a má pocit, jako by právě uhnul padajícímu pianu, v uších mu zvoní nějaká jazzová linka. Uzel tuhé zlatozelené kravaty ho tlačí na ohryzek jako výčitky na černé svědomí a připomíná mu, že je ještě naživu. Klobouk se leskne jako lachtan.

Ulici Maxe Nordaua nikdo neprotáhl, silničářské čety, okleštěné na minimální počet, se soustředí jen na hlavní třídy a dálnici. Landsman nechá

Super Sport v garáži, jen si z kufru vytáhne galoše. Pak se opatrně brodí čtvrtmetrovými závějemi do cukrárny Mabuhay na Monastirské ulici.

Čínská kobliha po filipínsku neboli štekele je to největší, co Distrikt Sitka dal labužnickému světu. V této podobě byste na ni nikde na Filipínách nenarazili. Žádný čínský jedlík by v ní nepoznal smaženou kulinářskou specialitu své vlasti. Židé štekele nevymysleli, stejně jako si nevymysleli sumerského boha bouří Jahveho, ale bez Židů a jejich touhy by svět dnes neměl ani Boha, ani štekele. Je to dlouhý doutník maličko sladkého a maličko slaného těsta, obalený v cukru, křupavý navenek a uvnitř jemně nadýchaný, který namočíte do papírového kelímku s kávou, zavřete oči a na deset slastných vteřin máte pocit, že život může být přece jen krásný.

Tajným mistrem čínských koblih po filipínsku je Benito Taganes, majitel a pán a vládce bublajících kádí v Mabuhay. Malá, stísněná cukrárna, kterou byste z ulice marně hledali, má otevřeno celou noc. Když zavřou bary a kavárny, stahují se k jejímu lacinému umakartovému barovému pultu hříšníci a provinilci a lokálem poletují klepy kriminálníků, policajtů, štarkerů, šlemílů, šlapek a nočních ptáků. Za aplausu oleje ve fritézách, hučení větráků a sladkobolných cajdáků *kundiman* z Taganesova manilského dětství, dunících z obřího přehrávače, si zákazníci bez zábran svěřují svá tajemství. Zlatý opar košer oleje se vznáší ve vzduchu a otupuje smysly. Copak by někdo slyšel, co si kdo povídá, ohlušený prskáním pánví a tklivou kantilénou Diomeda Maturana? Jenže Benito Taganes slyší, slyší všechno a má dobrou paměť. Benito by vám načrtl rodokmen Alexeje Lebedě, náčelníka ruské mafie, jen místo prarodičů a neteří by tam byli výběrčí, zabijáci a čísla zahraničních kont. Zazpíval by vám *kundiman* o ženách, které jsou věrné svým uvězněným manželům, a o manželech, kteří sedí, protože je manželky udaly. Ví, kdo má v garáži hlavu Chlupáče Markova i který inspektor z protidrogového je na výplatní pásce Anatolije Moskowitse, zvaného Divoká svině. O tom, co všechno ví, však nikdo neví, až na Meyera Landsmana.

„Koblihu, prosím," řekne Landsman, jen co vejde z boční uličky a odupává si sníh z galoší. Sobotní odpoledne v Sitce je mrtvé jako neúspěšný mesiáš omotaný fáčem vloček. Na chodnících ani noha, po ulicích projede pár aut. Ale tady v Mabuhay se o pult opírají tři nebo čtyři pobudové, samotáři a násoskové, kterým skončil flám, a oni čekají na další. Vysávají čaj ze štekelu a plánují své další těžké přehmaty.

„Jen jednu?" zeptá se Benito. Je to přihrbený, tělnatý mužík s kůží barvy čaje s mlékem, který tu servíruje, a jeho neštovičné tváře připomínají

dvojici temných měsíců. Má černé vlasy, přestože mu je už přes sedmdesát. Zamlada byl boxerským přeborníkem Luzonu v muší váze a díky silným prstům a svalnatým potetovaným předloktím je pokládán za drsňáka, což mu spíš hraje do karet. Prozrazují ho pouze velké karamelové oči, které proto příliš neukazuje a klopí je k zemi. Ale Landsman do nich už nahlédl. Aby člověk mohl využívat služeb štinkera, musí najít srdce i v tom nejtvrdším kameni. „Vypadáte, že byste snědl dvě i tři, detektive."

Benito odstrčí svého synovce nebo možná bratrance, který obsluhuje fritézu, a jako zaklínač hadů vloží provazec syrového těsta do oleje. Za pár minut drží Landsman v ruce kus nebe, zabalený v papíru.

„Mám pro tebe tu informaci o dceři Oliviiny sestry, co jsi chtěl," řekne s teplým, pocukrovaným soustem v ústech.

Benito mu nalije šálek čaje a kývne k uličce. Natáhne si anorak a vyjdou ven. Benito odepne z kroužku na opasku jeden klíček a odemkne železné dveře, dva vchody od Mabuhay. Tady ubytovává svou milenku Olivii, ve třech malých, uklizených pokojích s Warholovým portrétem Marlene Dietrichové na zdi a nahořklým pachem vitaminů a tlejících gardénií ve vzduchu. Olivia tady není. Benitova dáma je v poslední době stále v nemocnici a umírá na pokračování, přičemž každá epizoda končí v tom nejnapínavějším. Benito ukáže Landsmanovi na červené kožené křeslo, obšité bílou lemovkou. Samozřejmě že Landsman pro Benita nemá žádné informace o dceři Oliviiny sestry. A Olivia taky není žádná dáma, ovšem Landsman je jediný, kdo tohle o koblihovém králi Benitovi Taganesovi ví. Před mnoha lety se jistý mnohonásobný sexuální násilník Khon vnutil ke slečně Olivii Lagdameové a přišel na její tajemství. Dočkal se ještě jednoho velkého překvapení, když se čirou náhodou objevil strážník Landsman. Ten mu upravil fasádu tak důkladně, že momzer Khon až do konce života šišlal. Výsledná směs vděku a studu řídí tok informací od Benita k muži, jenž zachránil Olivii.

„Slyšel jsi někdy něco o synovi Heskela Shpilmana?" zeptá se Landsman a odloží koblihu i čaj. „Jmenuje se Mendel."

Benito stojí s rukama za zády jako žáček, který má přednést básničku. „Tu a tam," odpoví. „Něco. Feťák, ne?"

Landsman jen o půl centimetru povytáhne jedno husté obočí. Stinkerovi se na otázky neodpovídá, zvlášť na ty řečnické.

„Mendel Shpilman," pronese Benito. „Párkrát tady byl. Zajímavý chlapík. Umí trochu tagalog. I jednu filipínskou písničku. Co je s ním, snad není mrtvý?"

Landsman opět neodpoví, ale protože má Bennyho Taganese rád,

připadá si trochu jako nezdvořák. Aby zamaskoval mlčení, sáhne po štekelu a kousne si. Už skoro vychladl, ale trochu tepla si ještě uchoval, v chuti se vznáší lehký opar vanilky a kůrka křupe jako karamelová krusta na pudinku. Benito ho sleduje s profesionálním chladem dirigenta, který zkouší flétnistku.

„Je to dobrý, Benny."

„Neurážejte mě, detektive, prosím vás."

„Promiň, Benny."

„Já vím, že to je dobré."

„Nejlepší."

„Všechno, co jste v životě zažil, tomu nesahá ani po paty." Ta věta je natolik pravdivá, že Landsmanovi vžene do očí slzy lítosti. Aby to zamaskoval, sáhne po další koblize.

„Někdo ho hledal," prohlásí Benito. „Dva, tři měsíce zpátky.

Pár lidí."

„Viděl jsi je?"

Benito pokrčí rameny. Svou taktiku před Landsmanem tají, neříká mu nic o svých synovcích a bratrancích a síti podštinkerů, které zaměstnává.

„Někdo je viděl," naznačí. „Mohl jsem to být i já."

„Byli to černokloboučníci?"

Benito nad otázku chvíli přemítá a Landsman vidí, že ji analyzuje přímo vědecky, téměř s potěšením. Pak pomalu, rozhodně zavrtí hlavou.

„Černé klobouky neměli. Ale vousy."

„Vousy? Jako že patřili k nějaké náboženské skupině?"

„Malé jarmulky. Zastřižené vousy. Mladíci."

„Rusové? Měli nějaký přízvuk?"

„Pokud jsem o těch mladících slyšel, ten, co mi o nich říkal, se o přízvuku nezmínil. Pokud jsem je viděl já, pak si na to, bohužel, nepamatuju. Co se děje, proč si to nezapisujete, detektive?"

Na počátku jejich spolupráce dával Landsman vždycky najevo, že Benitovy informace bere velmi vážně. Vytáhne tedy notýsek a tužku a naškrábe dva řádky, aby koblihového krále trochu uspokojil. Stejně neví, co z toho vykoumá, dva nebo tři upravení, mladí Židé, nábožensky založení, ale ne černokloboučníci.

„A na co se vyptávali?" zajímá se.

„Kde by ho našli. Informace o něm."

„Dozvěděli se to?"

„V Mabuhay ne. Od žádného z Taganesových."

Benitovi zazvoní Shoyfer. Rozevře ho a přiloží k uchu. Přísně sevřená

ústa roztají jako jarní sníh. Tvář mu najednou září laskavýma, citlivýma očima. Něžně šveholí v tagalogu. Landsman zachytí své jméno.

„Jak se má Olivia?“ zeptá se Landsman, když Benito ukončí hovor a formu tváře opět vyplní chladnou sádrou.

„Nemůže jíst,“ odpoví Benito. „Už žádné štekele.“

„To je smůla.“

Skončili. Landsman se zvedne, zápisník strčí do kapsy a do úst si dá poslední sousto. Cítí se spokojený jako už celé týdny, snad ani měsíce ne. Na smrti Mendela Shpilmana něco je, skrývá se za ní nějaký příběh, kterého je možné se chytit, a to ho burcuje ze spánku. Anebo je to tou koblihou. Jdou ke dveřím, ale Benito ho ještě uchopí za paži.

„Nechcete se mě zeptat ještě na něco, detektive?“

„Na co bych se tě měl zeptat, Benny?“ Landsman se zamračí a nejistě zkusí obecnou otázku. „K tobě se dneska něco doneslo? Něco z ostrova Verbov?“ Že by se zvěst o verboverské nelibosti nad Landsmanovou návštěvou u rebeho tak brzy donesla k Benitovým uším, to je sice těžko představitelné, ale ne zase nemožné.

„Z Verbova? Ne, něco jiného. Pořád hledáte Zilberblata?“

Smrt Viktora Zilberblata patří k jedenácti otevřeným případům, které mají Landsman s Berkem ještě opravdu vyřešit. Zilberblat byl loni v březnu ubodán před hostincem Hofbrau ve staré německé čtvrti Nachtasyl, pár bloků odsud. Nůž byl malý a tupý, vražda působila amatérským dojmem.

„Někdo zahlédl jeho bratra,“ prozradí mu Benito. „Rafiho. Jak tady slídí.“

Viktorovy smrti nikdo nelitoval a nejméně ze všech jeho bratr Rafael. Viktor Rafaelovi škodil, kde mohl, podváděl ho, ponižoval, bezostyšně si bral jeho peníze i ženu. Po Viktorově smrti zmizel Rafael z města a nikdo o něm nevěděl. Důkazy, které by Rafaela spojovaly s vražednou zbraní, byly i s přimhouřením obou očí neprůkazné. Dva víceméně spolehliví svědci ho údajně viděli padesát kilometrů od Nachtasylu dvě hodiny před i dvě hodiny po pravděpodobné době vraždy. Jenže Rafi Zilberblat má dlouhý a jednotvárný policejní rejstřík a dalo by se to na něj krásně hodit, říká si Landsman, zvlášť když se nově uplatňované policejní postupy spokojí i s důkazy nižší kvality.

„Kde přesně slídil?“ zeptá se. Ta informace ho vzpruží jako hlt horké černé kávy. Pěkně si políčí na svobodu Rafaela Zilberblata.

„Co je ten zavřený obchod Big Macher, u Granite Creeku. Někdo ho zahlídnul, jak se tam kolem motá. Jak nosí nějaké věci. Lahve propan-butanu. Třeba v tom prázdném obchodě bydlí.“

„Díky, Benny. Omrknu to.“

Landsman se chystá odejít. Benito Taganes ho ještě chytí za rukáv. Otcovsky mu upraví límec kabátu a o práší krystalky skořicového cukru.

„Vaše žena,“ řekne. „Je zase tady?“

„V celé své slávě.“

„Příjemná dáma. Benny pozdravuje.“

„Řeknu jí, ať se tu zastaví.“

„Ne, vy jí už neřeknete nic,“ zazubí se Benito. „Ona je teď vaše šéfová.“

„Ona byla vždycky moje šéfová, Benny. Akorát teď je to oficiální.“

Úsměv se z Benitovy tváře vytratí a Landsman odvrátí zrak, aby se nemusel dívat na smutek v jeho očích. Jeho manželka je tichá, nenápadná žena, zatímco slečna Olivia, když je ve formě, se chová jako vládkyně půlky světa.

„Je to pro vás lepší,“ řekne. „Potřebujete to.“

21

Landsman si na opasek připne náhradní zásobník a rozjede se na sever, kolem Halibut Pointu, kde město pomalu hyne na úbytě a voda se natahuje přes souš jako ruka policisty. Opuštěná troska nákupního centra hned vedle Ickesovy dálnice vyznačuje hranici, kde skončil sen o židovské Sitce. Snaha zaplnit každé místečko odsud až po Yakovy Židy z celého světa skončila tady na parkovišti. Bez permanentního statutu se žádný příliv Židů z trpkých koutů a temných uliček diaspory nekonal. Plánovaná bytová výstavba zůstala jen na papíře a ten teď jenom překáží někde v kovové zásuvce.

Výprodej Big Macher v Granite Creeku dodýchal asi před dvěma lety. Dveře jsou na řetěz a na stěně, kde se z písmen jidiš a latinky skládalo jméno obchodu, zbyly pouze tajemné shluky otvorů, dominové tečky a Braillovo písmo neúspěchu.

Landsman nechá auto stát na dělícím pásu silnice a kráčí přes obrovskou bílou prázdnotu parkoviště k hlavnímu vchodu. Tady není tolik sněhu jako v centru. Po vysokém světlém nebi se táhnou tmavošedé tygří pruhy. Landsman odfukuje nosem a rázuje k proskleným dveřím, jejichž madla jsou svázaná jako ruce zajatce řetězem potaženým gumovou bužírkou. Landsman si to představuje tak, že zabuší na dveře s odznakem v ruce a přísným pohledem, ten kluzký prevít Rafi Zilberblat se vystrašeně vyšourá ven a bude mhouřit oči před třpytem slunce na sněhu.

První kulka prosviští kolem Landsmanova pravého ucha jako černá masařka. Vlastně neví, že to byla kulka, dokud neuslyší – aspoň má ten pocit – tlumené prásknutí a řinčení skla. V tu chvíli už padá na břicho do sněhu, do kterého se přitiskne a kde si další střela najde jeho zátylek a spálí ho jako cestička benzinu, k níž se přiloží zápalka. Landsman vytáhne svůj šolem, jenže ho dusí pavučina, cítí ji v hlavě nebo spíš na tváři, ochromují ho výčitky. Jeho původní plán vlastně žádný plán nebyl, a teď je v pěkné kaši. Není, kdo by ho kryl. Nikdo neví, kde je, jedině Benito Taganes se

svým sirupovým pohledem a věčným mlčením. Landsman zemře na opuštěném parkovišti na konci světa. Zavře oči. Znovu je otevře a pavučina je ještě hustší a na jejích nitkách se třpytí rosa. Kroky ve sněhu, ne jedny, je jich víc. Landsman zvedne pistoli, namíří skrz lesklá vlákna své mozkové poruchy a vystřelí.

Ozve se bolestný výkřik, je to ženský hlas, zachrčení, a pak jakási dáma svolává rakovinu na jeho varlata. Landsman má uši plné sněhu, který taje a stéká mu za límec dolů po krku. Kdosi popadne jeho zbraň a snaží se ho zvednout. Dech s pachem popcornu. Landsman se prudce vztyčí, gázový obvaz před jeho očima se rozplývá. Vidí špičatý nos Rafiho Zilberblata, podtržený knírkem, a u dveří Big Macheru kyprou peroxidovou blondýnu – leží na zádech a z břicha jí uniká život do zrudlého, kouřícího sněhu. Landsman vidí i několik pistolí, jednu drží Zilberblat a míří mu na hlavu. Jakmile zahlédne její matný lesk, pavučina lítosti a sebeobviňování zmizí. Ve vzduchu se vznáší vůně popcornu, která se line z opuštěného obchodu a útočí na Landsmanův čich, potlačuje pach krve a zanechává jen sladký odér. Landsman se přikrčí a pustí svůj Smith & Wesson.

Zilberblat za hlaveň cloumal takovou silou, že se teď pozpátku zřítí do sněhu. Landsman se na něj vrhne. V tuhle chvíli jedná naprosto instinktivně, v hlavě má jako vymeteno. Vyškubne svůj šolem, otočí ho a pak svět stiskne spoušť všech zbraní na planetě. Zilberblatovi vypučí z temene roh krve. Pavučiny teď narostly v Landsmanových uších. Slyší pouze vlastní dech v hrdle a tep vlastní krve.

Na okamžik se v něm rozhostí hluboký mír, který se rozevře jako deštník. Sedí obkročmo na muži, jehož právě zabil, a kolena ho pálí od sněhu. Vzápětí se však vzpamatuje a uvědomí si, že ten klid nemusí nutně být dobré znamení. Začíná mu docházet, jakou spoušť napáchal, a v mysli se začínají srocovat pochybnosti jako dav kolem někoho, kdo chce skočit ze střechy. Ztěžka se zvedne. Kabát má potřísněný zbytky mozku a úlomky zubů.

Dva mrtví ve sněhu. Vůně popcornu a máslový zápach zpocených nohou ho přemůže.

Zatímco zvrací, z obchodu Big Macher vyjde další muž. Mladík s krysím nosem a houpavou chůzí. Landsmanovi to ještě myslí natolik, aby si odvodil, že je to další Zilberblat. Tenhle má prázdné, zvednuté ruce a tváří se vyděšeně. Když ale vidí zakrváceného Landsmana, jak na všech čtyřech zvrací, okamžitě si to se vzdáváním rozmyslí. Sebere pistoli, která leží vedle mrtvoly jeho bratra. Landsman se nejistě narovná a ohnivá rýha v jeho zátylku vzplane. Cítí, jak mu zem ujíždí pod nohama – a pak už

následuje jen burácející temnota.

Poté, co zemře, se probere s tváří ve sněhu. Vůbec ho na obličeji necítí. Splašené vyzvánění v uších utichlo. Opatrně se posadí. Po jeho krvi zůstaly v bílé peřině květy rododendronů. Muž a žena, které zastřelil, jsou tam, kde byli, ale po mladém Zilberblatovi, který ho možná zastřelil, a možná taky ne, není ani vidu. Landsmanovi to najednou myslí naprosto jasně a s narůstajícím podezřením, že zapomněl umřít, si prohledá kapsy. Hodinky, peněženka, klíčky od auta, mobil, pistole i policejní odznak jsou pryč. Podívá se na silnici, kde nechal vůz. Super Sport je pryč, a tak pozná, že je naživu, protože takový truchlivý výjev dokáže nabídnout jenom život.

„Další posranej Zilberblat," vydechne. „A takoví jsou všichni."

Je mu zima. Zvažuje, že by šel dovnitř do Big Macher, ale odpuzuje ho pach popcornu. Odvrátí se od otevřených dveří a zvedne oči k vysokému kopci a k horám, porostlým černým lesem, které se za ním zvedají. Po chvíli si lehne. Je mu příjemně, nic ho nebolí, v nose se mu rozlévá vůně prachu. Zavře oči a usne, schoulený v útulném, temném výklenku ve stěně hotelu Zamenhof a poprvé v životě ho ani trošičku netrápí klaustrofobie.

22

Landsman drží malinkého chlapečka. Mimino pláče, ale nic se mu vlastně neděje. Jeho kvílení Landsmana bodá u srdce, ale tak nějak příjemně. Je blažený, že má pěkného baculatého synáčka, který voní po vaflích a mýdle. Jemně mu hněte boubelaté nožičky a odhaduje váhu toho maličkatého stařík a v náručí, která je zanedbatelná a zároveň obrovská. Otáčí se k Bině, chce jí říct tu radostnou zprávu – to všechno byl omyl. Tady je jejich syn. Žádná Bina tu však není, pouze vzpomínka na déšť v jejích vlasech, která mu ulpěla v nose. Pak se probudí a uvědomuje si, že to plačící dítě je Pinky Shemets, který se vzteká, že mu vyměňují plínku, nebo proti něčemu protestuje. Landsman zamrká a do očí mu vnikne svět v podobě batikového závěsu na stěně. Cítí se prázdný, zničený ztrátou syna, jako tehdy, poprvé.

Leží na posteli Berka a Ester-Malke, obličejem ke zdi, zakryté závěsem s výjevem ptáků v balijské zahradě. Někdo ho svlékl a nechal mu jen spodky. Posadí se. Ozve se kůže na zátylku, která se bolestně napne jako provaz. Landsman si osahá zraněné místo. Narazí na gázový obdélník obvazu a leukoplast. Dokola pak zvláštní holé místo bez vlasů. Obrazy se mu míhají před očima a padají s pleskavým zvukem jeden na druhý jako fotografie místa činu ze Shpringerova fotoaparátu smrti. Rozverný zřízenec z pohotovosti, rentgen, injekce morfinu, velký tampon namočený v dezinfekci. Ještě předtím světla pouličních lamp klouzající po stropu sanitky. A předtím, před cestou v sanitce – purpurová sněhová břečka. Pára stoupající z vyvrženého obsahu lidského břicha. Sršeň v uchu. Rudý proud, tryskající z čela Rafiho Zilberblata. Díry v omítce, které připomínají strojový kód. Landsman couvne od vzpomínky na to, co se stalo na parkovišti u Big Macher, tak prudce, že znovu narazí na bolest ze ztráty Djanga, která ho přepadla ve snu.

„Aj vaj," hlesne Landsman a otře si oči. Za papirosku by klidně dal vlastní orgán, nějaký méně důležitý.

Dveře ložnice se otevřou a dovnitř vejde Berko s téměř novou krabičkou broadwayek.

„Už jsem ti někdy řekl, že tě miluju?“ zeptá se Landsman a moc dobře ví, že to neudělal.

„Zaplaťpámbu ještě ne,“ odvětí Berko. „Tyhle mám od sousedky, od Friedové. Řekl jsem jí, že jí to zabavuju z moci úřední.“

„Jsem ti šíleně vděčný.“

„Ano, všímám si toho příslovce.“

Berko si všimne, že Landsman má uslzené oči. Jedno jeho obočí vyskočí, chvilku se vznáší na čele a pak pomalu sklouzne dolů jako ubrus, který se snáší na stůl.

„Co je malýmu?“ zeptá se Landsman.

„Zuby.“ Berko sáhne po ramínku, které visí na háčku na dveřích. Na něm jsou Landsmanovy šaty, vyčištěné a vykartáčované. Berko ohmatá kapsy a ze saka vytáhne krabičku zápalek. Dojde k posteli a podá svému parťákovi cigarety i sirky.

„Abych řekl pravdu,“ poznamená Landsman, „tak vůbec nevím, co tady dělám.“

„To napadlo Ester-Malke. Ví, jak se cítíš v nemocnici. Doktoři stejně říkali, že tam nemusíš zůstávat.“

„Sedni si.“

V ložnici není žádná židle. Landsman se posune a Berko se posadí na kraj postele, což vyvolá paniku v pružinách matrace.

„Fakt si tady můžu zapálit?“

„No, moc ne, radši s tím běž k oknu.“

Landsman vstane, a když vytáhne bambusovou roletu, ke svému překvapení zjistí, že venku lije jako z konve. Okno je pootevřené na pěticentimetrovou škvíru, kterou dovnitř vane vůně deště, což vysvětluje Bininy vlasy ve snu. Landsman se zadívá na parkoviště. Déšť všechen sníh rozpustil a spláchl. I světlo je jiné, než by mělo být.

„Kolik je hodin?“

„Čtyři třicet… dva,“ odpoví Berko, aniž se podívá na hodinky.

„A jaký den?“

„Neděle.“

Landsman otevře okno a posadí se na parapet. Kapky mu skrápějí bolavou hlavu. Zapálí si, potáhne a dumá, jestli ho ta informace vykolejila nebo ne.

„To už jsem neudělal pěkně dlouho. Prospat celý den.“

„Asi jsi to potřeboval,“ usoudí Berko dobromyslně. Hodí po

Landsmanovi okem. „Mimochodem, ty kalhoty ti svlékala Ester-Malke. Jen abys věděl."

Landsman si odklepne z okna. „Postřelili mě."

„Bylo to jenom škrábnutí. Spíš taková spálenina. Ani to nemuseli šít."

„Byli tam tři. Rafael Zilberblat. Pak nějaký pišer, co vypadal jako jeho brácha. A nějaká holka. Ten brácha mi sebral auto i peněženku. Odznak i šolem. A nechal mě tam."

„Tak jsme si to zrekonstruovali."

„Chtěl jsem zavolat pomoc, jenže ta krysa mi ukradla i Shoyfer."

Zmínka o telefonu vyvolá na Berkově tváři úsměv.

„Co je?" zeptá se Landsman.

„Takže ten tvůj pišer jede autem. Na sever, do Yakovy, do Fairbanksu, do Irkutska."

„Jo."

„Tvůj telefon zazvoní a pišer ho zvedne."

„A to mi voláš ty."

„Bina."

„To je dobrý."

„Stačí jí dvě minuty a vytáhne z něj, kde zrovna je, jak vypadá a jak se jmenoval jeho pes, kterého měl v jedenácti. Za pět minut ho už mají dopraváci, chytnou ho kousek od Krestova. Tvý auto nemá ani škrábanec, v peněžence jsou všechny peníze."

Landsman předstírá, že ho zajímá, jak oheň proměňuje suchý tabák na vločky popela. „A můj odznak a zbraň?"

„Hm."

„Hm."

„Odznak a zbraň má tvůj velící důstojník."

„A má v úmyslu mi je vrátit?"

Berko rukou uhlazuje důlek, který Landsman vytlačil v jeho matraci.

„Všechno se to stalo v rámci služby," brání se Landsman, ale i jemu připadá, že mluví jako břídil. „Na Rafiho Zilberblata jsem dostal tip." Pokrčí rameny a přejede si prsty po obvazu na hlavě. „Chtěl jsem si s ním jenom popovídat."

„Napřed jsi mi měl zavolat."

„Nechtěl jsem tě v sobotu otravovat."

Je to jen výmluva, která zní ještě hloupěji, než Landsman doufal.

„No dobře, tak jsem idiot," připustí. „A mizerný policajt."

„Pravidlo číslo jedna."

„Já vím. Prostě jsem v ten moment chtěl něco podniknout. Nemohl

jsem vědět, že se to tak vyvrbí.“

„Každopádně,“ začne Berko, „ten pišer je vážně jeho mladší brácha. Říká si Willy Zilberblat. Přiznal se za svého bratříčka, co už je na pravdě boží. Rafi prý Viktora skutečně zabil. Půlkou nůžek.“

„No ty blaho.“

„Kdyby takhle vypadalo všechno, Bina by s tebou musela být spokojená. Tohle jsi vyřešil fakt efektivně.“

„*Půlkou* nůžek!“

„Vynalézavý chlapík.“

„Přímo šetrný.“

„A ta křepelka, se kterou jsi tak zacvičil – byl jsi to ty, ne?“

„Jo, já.“

„Taky dobrá práce, Meyere.“ V jeho hlase není ani náznak ironie. „Napumpoval jsi to do Yacheved Fledermanové.“

„Dneska jsi měl dobrý den.“

„To je ta zdravotní sestra?“

„Naše kolegy z druhé skupiny jsi velmi potěšil.“

„Jak zabila toho stařík, jak se jmenoval, Herman Pozner?“

„Byl to jejich poslední nedořešený případ z loňska. Mysleli, že utekla do Mexika.“

„To mě poser,“ řekne Landsman americky.

„Pokud vím, Tabatchnik a Karpas se za tebe u Biny přimlouvali.“

Landsman típne papirosku o omítku vedle okna a odcvrnkne nedopalek do deště. Tabatchnik s Karpasem dávají Landsmanovi s Shemetsem v řešení případů pěkně na frak, mají značný náskok.

„I když mám někdy kliku,“ povzdechne si, „tak je to vlastně smůla. Nejsou nějaké zprávy z Verbova?“

„Ani tuk.“

„V novinách nic?“

„Nic, v *Lichtu* ani v *Rut*.“ To jsou hlavní černokloboučnické deníky. „Neslyšel jsem ani žádné řeči. Nikdo o tom nemluví. Nic. Ticho po pěšině.“

Landsman sklouzne z parapetu a přejde k telefonu na nočním stolku. Vytočí číslo, které zná léta zpaměti, položí jednu otázku, vyčká si na odpověď a zavěsí.

„Verboverové si tělo Mendela Shpilmana vyzvedli včera pozdě večer.“

Telefon v jeho ruce se splaší a začne cvrlikat jako umělý ptáček. Podá ho Berkovi.

„Vypadá, že už je v pohodě,“ řekne Berko po chvilce. „Jo, asi si

potřebuje odpočinout. Jasně.“ Spustí ruku se sluchátkem, podívá se na něj a přikryje mluvítko bříškem palce. „Tvoje bývalá žena.“

„Tak prý je ti už líp,“ oznámí Bina Landsmanovi.

„Taky jsem to slyšel,“ ušklíbne se Landsman.

„Vezmi si volno,“ navrhne mu. „Trochu si odpočiň, Meyere.“

Skutečný význam jejích slov mu hned nedojde. Bina mluví, jako když másla ukrajuje.

„To bys neudělala. Prosím tě, že to není pravda.“

„Dva zastřelení, Meyere. Z tvojí pistole. Žádní svědci, jenom jeden kluk, který nic neviděl. V takových případech je to automatické. Postavení mimo službu, s plným platem a výhledem na předvolání ke komisi.“

„Bino, oni na mě stříleli. Měl jsem spolehlivý tip, šel jsem tam se zbraní v pouzdře, jako normální člověk. A oni po mně začali střílet.“

„Budeš mít příležitost nám tohle všechno říct. Ale do té doby si nechám tvůj odznak i pistoli v růžové tašce na zip s obrázkem kočičky, ve které ho měl Willy Zilberblat, jasné? A ty si zatím koukej pořádně orazit.“

„Bino, takováhle věc se může šetřit měsíc i dýl,“ namítne Landsman. „Než se dostanu zpátky do služby, tak už může být okrsek Sitka zrušený. Hele, žádný důvod pro moje postavení mimo službu nemáš a moc dobře to víš. Za těchhle podmínek mě klidně můžeš nechat ve službě i při současném vyšetřování a pořád to bude v souladu s předpisy.“

„Jsou předpisy,“ odtuší Bina, „a jsou předpisy.“

„Nemluv v hádankách,“ požádá ji Landsman a americky dodá: „Co se, kurva, děje?“

Bina několik dlouhých vteřin mlčí.

„Volal mi šéfinspektor Vayngartner. Včera večer.“ Ještě to upřesní. „Krátce po setmění.“

„Aha.“

„Řekl mi, že zrovna někdo telefonoval *jemu*. Na jeho číslo *domů*. A mám dojem, že ten ctihodný občan na druhém konci vyjádřil nespokojenost stran vystupování detektiva Meyera Landsmana v pátek odpoledne v místě bydliště dotyčného gentlemana. Narušoval prý veřejný pořádek. K místním lidem se choval neuctivě. Prováděl pátrání bez řádného zmocnění a povolení.“

„Jak na to reagoval Vayngartner?“

„Řekl, že jsi dobrý detektiv, ale že míváš občasné úlety.“

Citát na tvůj náhrobní kámen, Landsmane.

„Co jsi Vayngartnerovi řekla ty?“ zajímá se Landsman. „Když ti zavolal a zkazil ti sobotní večer?“

„Můj sobotní večer. Můj sobotní večer je jako burrito z mikrovlnky. Těžko zkazíš něco, co je mizerný už z podstaty. Šéfinspektorovi Vayngartnerovi jsem prozradila, že tě postřelili.“

„Co na to on?“

„Že vzhledem k těmto novým skutečnostem bude možná muset přehodnotit svůj ateistický náhled na svět. A že bych ti měla dopřát veškeré pohodlí a dohlédnout na to, aby sis dobře odpočinul. Což tímto činím. Jsi až do odvolání suspendován, s plným platem.“

„Bino. Prosím tě. Víš přece, jak na tom jsem.“

„Vím.“

„Jestli nebudu pracovat – to nemůžeš…“

„Já musím, Meyere.“ Její hlas zchladne tak rychle, že v telefonu zacinkají krystalky ledu. „Víš sám, kolik toho můžu v takovéhle situaci dělat.“

„Jako když mafiáni zatáhnou za provázky, aby zastavili vyšetřování vraždy? Takovou situaci máš na mysli?“

„Já jsem šéfinspektorovi podřízená,“ vysvětluje Bina, jako by mluvila s oslem. Moc dobře ví, že Landsman ze srdce nenávidí, když s ním někdo jedná jako s pitomcem. „A ty jsi podřízený mně.“

„Škoda, že jsi mi předtím volala, Bino,“ řekne Landsman po chvilce. „Měla jsi mě radši nechat umřít.“

„Nebuď melodramatický, Meyere,“ usadí ho Bina. „Jo, a nemáš zač.“

„Co mám podle tebe teď dělat, kromě toho, že budu vděčný za to, jak jsi mě vymiškovala?“

„To nechám na tobě. Třeba bys mohl pro změnu přemýšlet o budoucnosti.“

„O budoucnosti,“ opakuje Landsman. „Myslíš jako o létajících autech? O hotelech na Měsíci?“

„Myslím o *svojí* budoucnosti, Meyere.“

„Chtěla bys se mnou na Měsíc, Bino? Tam prý Židy ještě berou.“

„Sbohem, Meyere.“

Zavěsí. Landsman odloží sluchátko a stojí bez hnutí. Berko ho zatím pozoruje z postele. Landsman cítí poslední vzedmutí vzteku a zápalu, které jím projede jako chuchvalec prachu vyfouknutý z roury. Pak je prázdný.

Posadí se na postel. Lehne si na bok čelem k balijskému výjevu, přikryje se a zavře oči.

„Ehm, Meyere?“ zeptá se Berko. Landsman nereaguje. „Hodláš zůstat v mý posteli ještě dlouho?“

Landsman neuzná za nutné odpovídat. Berko se po minutce zvedne,

matrace se zhoupne. Landsman tuší, že jeho parťák zkoumá situaci a odhaduje hloubku temné vody, která je oba rozděluje, a pokouší se přijít na ta správná slova.

„Kdyby tě to zajímalo," řekne konečně, „Bina se na tebe byla podívat na JIPce."

Landsman si její návštěvu vůbec nevybavuje. Všechny vzpomínky na ni zmizely jako teplo dětské nožičky v jeho dlani.

„Byl jsi pod práškama," pokračuje Berko. „Mluvil jsi pěkně z cesty."

„Ztrapnil jsem se před ní aspoň?" vyrazí ze sebe Landsman tichým hlasem.

„Jo, obávám se, že jo."

Nato svou ložnici opustí a nechá Landsmana, aby si sám rozebral – pokud k tomu najde síly –, jak hluboko může ještě klesnout.

Landsman je slyší, jak se o něm tlumeně baví tónem, jaký bývá vyhrazen pro pomatence, otrapy a nechtěné hosty. Tak to jde celý zbytek odpoledne, i během jejich večeře, koupání, pudrování zadečku a pohádky před spaním, při které musí Berko hýkat jako osel. Landsman leží na boku, v týle ho pálí šrám, střídavě se noří do nevědomí a zase z něj vyplouvá do vůně deště přicházející od okna a halasení rodiny vedle v místnosti. Ubíhají hodiny a s každou z nich se do Landsmana maličkou dírkou v jeho duši vsype další půlmetrák písku. Napřed nemůže zvednout hlavu z polštáře. Pak už nedokáže otevřít oči. Ale ani se zavřenýma očima nepřichází skutečný spánek a příšerné myšlenky, jež ho pronásledují, nejsou skutečné sny.

Někdy v noci se do ložnice vřítí Goldy. Ztěžka se kolébá a dupe, připomíná mládě nějaké obludy. Skočí do postele a okamžitě rozkope přikrývky jako hnětač těsto. Vypadá to, že před něčím utíká, ale když se ho Landsman zeptá, co se děje, chlapec neodpoví. Oči má zavřené, srdce mu bije, klidně a mírně. Těžko říct, před čím utíkal, ale v rodičovské posteli nalezl bezpečí. Spí jako dudek. Voní jako plátek jablka, který pomalu začíná kvasit. Důkladně a nemilosrdně zaryje nehty na nohou Landsmanovi do beder a skřípe přitom zuby. Zní to, jako když se plech stříhá tupými nůžkami.

Asi po hodině této láskyplné péče, zhruba v půl páté, se rozkřičí mimino na druhé straně bytu. Landsman slyší, jak ho Ester-Malke konejší. Normálně by si ho vzala k sobě do postele, ale to dnes nepřipadá v úvahu, a tak chvíli trvá, než toho maličkého dědouška uklidní. Když s malým v náručí vstoupí do ložnice, dítě už jen povzlykává a pomalu usíná. Ester-Malke položí Pinkyho mezi staršího brášku a Landsmana a odejde.

Jakmile se oba Shemetsovi chlapci sejdou v posteli rodičů, dají se do hlasitého hvízdání, mručení a hučení, které by zahanbilo i velké varhany v chrámu Emanuel. Hoši ve spánku provedou celou sérii jakýchsi kungfu chvatů, kterými Landsmana vytlačí na samý kraj postele. Sekají po něm rukama, bodají ho prsty u nohou, chrčí a mumlají. Dlaněmi zpracovávají přadeno svých snů. Nad ránem dojde v plínce malého k nějakému neštěstí. Je to ta nejhorší noc, jakou Landsman v posteli zažil, a to už je co říct.

Kolem sedmé začne v kuchyni chrchlat kávovar. Několik tisíc molekul kávových výparů zabloudí do ložnice a podráždí chloupky v Landsmanově nosu. Zaslechne šustění podrážek pantoflí na koberci v chodbě. Dlouze bojuje s nutkáním pozdravit Ester-Malke, která stojí ve dveřích do ložnice a lituje všech laskavostí, které mu kdy prokázala. Landsmanovi by to mělo být jedno. Proč by se o to měl starat? Nakonec si ale uvědomí, že usilovná snaha nestarat se o nic paradoxně znamená, že se přece jenom o něco stará. No tak dobře. Otevře jedno oko. Ester-Malke se opírá o zárubeň dveří, má založené paže a prohlíží si dílo zkázy v místě, kde bývala její postel. City, které v matce probouzejí spící synové soupeří v její tváři s děsem, který vyvolává pohled na Landsmana ve slipech.

„Potřebuju, abys mi uvolnil postel," zašeptá Ester-Malke. „Co nejdřív a pokud možno natrvalo."

„Jasně," kývne Landsman. Provede inventuru svých zranění bolavých míst, zhodnotí převládající rozpoložení a posadí se. Na to, jakou noční mučírnu přežil, se cítí překvapivě klidně. Jako by mu nohy, ruce, kůže, smysly patřily o něco víc. Jako by byl o kousek skutečnější. Přes dva roky nespal s někým na jednom lůžku. Přemítá, jestli tomuhle raději neměl předejít. Vezme si šaty pověšené na dveřích a oblékne se. S opaskem a ponožkami v ruce jde za Ester-Malke po chodbě.

„I když gauč má taky něco do sebe," pokračuje Ester-Malke. „Například se na něm nevyskytují žádní kojenci ani čtyřletí divoši."

„Tvoje potomstvo má vážné problémy s nehty na nohou," upozorní ji Landsman. „A v plínce malého něco pošlo a teď se to tam rozkládá, odhaduju to na mořskou vydru."

Ester-Malke v kuchyni nalije dva šálky kávy. Dojde ke dveřím a z rohožky s nápisem ZMIZ zvedne čerstvé vydání *Togu*. Landsman sedí na stoličce u snídaňového pultu a zírá do potemnělého obýváku, kde se z podlahy jako ostrov z moře zvedá rozměrné tělo jeho parťáka. Na gauči se válí změť přikrývek.

Landsman se právě chystá říct *Takové přátele jako vy si ani nezasloužím*, když Ester-Malke, která se šourá po chodbě zabraná do novin,

poznamená: „Ani se nedivím, že ses potřeboval vyspat.“ Narazí do rámu dveří. Na titulní straně se zjevně píše o čemsi úžasném nebo příšerném nebo neuvěřitelném.

Landsman sáhne do saka pro brýle na čtení. Jsou rozlomené na dva kusy, čočky se osamostatnily a vypadají jako dva monokly na tenké stopce. Ester-Malke ze zásuvky pod telefonem vykouzlí izolační pásku žluté barvy, brýle slepí a podá je Landsmanovi. Chuchvalec pásky je velký jako lískový ořech a Landsman na něj musí pořád koukat, takže z toho šilhá.

„Určitě mi to moc sluší,“ prohodí a sáhne po novinách.

Dnešní *Tog* má hned dva otvíráky. Jeden popisuje přestřelku na opuštěném parkovišti u obchodu Big Macher, při které zahynuli dva lidé. Hlavními protagonisty jsou osamělý detektiv z oddělení vražd Meyer Landsman (42) a dvě hledané osoby, podezřelé ze dvou vzájemně nesouvisejících vražd. Druhý článek je nadepsán

„MALÝ CADIK“ NALEZEN MRTVÝ V HOTELU

Autor v něm narychlo sesmolil předivo zázraků, polopravd i otevřených lží o životě Menachema-Mendela Shpilmana a o jeho smrti, jež ho potkala v noci ze čtvrtka na pátek v hotelu Zamenhof na ulici Maxe Nordaua. Ústav soudního lékařství – samotný vyšetřující lékař se odstěhoval do Kanady – oznámil, že smrt podle předběžných závěrů způsobilo cosi, co se v pohádkách nazývá „nešťastná náhoda související s užíváním omamných látek“. – „Ačkoli byl pan Shpilman v okolním světě takřka neznámý,“ pokračuje reportér *Togu*,

> „v uzavřené náboženské komunitě ho v mládí dlouhou dobu považovali za zázračné dítě a svatého učitele, dokonce snad za dlouho očekávaného Spasitele. Dřívější příbytek Shpilmanovy rodiny na ulici S. Anského v Harkavy býval za jeho dětství často obležený návštěvníky a prosebníky a zbožní i zvědavci za ním putovali až z Buenos Aires nebo Bejrútu. Všichni toužili po setkání s nadaným chlapcem, jenž se narodil osudového devátého dne měsíce Av. Rada lidí doufala, že bude přítomna chvíli, kdy chlapec ‚vyhlásí své království‘, a dělala všechno pro to, aby mu byla nablízku, kdykoli se rozšířily zvěsti, že se k něčemu takovému údajně chystá. Pan Shpilman však nikdy nic podobného neudělal. Před třiadvaceti lety, v den, kdy se měl oženit s

dcerou štrakenzerského rebeho, zmizel, a kvůli zavrženíhodnému životnímu stylu, který vedl až do smrti, upadly všechny někdejší přísliby v zapomenutí.“

Mlžení z ústavu soudního lékařství je jediná zmínka v textu, která se blíží objasnění příčiny smrti. Lidé z vedení hotelu a policejního ředitelství se odmítli vyjádřit. Na konci článku se Landsman dozví, že v synagoze žádný obřad nebude, na starém hřbitově Montefiore se bude konat pouze pohřeb, pod patronací otce zesnulého.

„Berko říkal, že ho vydědil,“ povídá Ester-Malke, která mu čte přes rameno. „Údajně nechtěl mít se synem nic společného. Asi změnil názor.“

Při čtení článku bodne Landsmana osten závisti vůči Mendelu Shpilmanovi, trochu otupený lítostí. Landsman dlouhá léta vrávoral pod nákladem otcových očekávání, ale nemá tušení, jaké to asi je, když je člověk naplní nebo překoná. Ví, že Isidor Landsman by byl rád, kdyby měl syna tak nadaného jako Mendel. Landsman se nemůže zbavit dojmu, že kdyby uměl hrát šachy jako Mendel Shpilman, třeba by jeho otec měl pro co žít, měl by svého malého mesiáše, který by ho vykoupil. Vybaví se mu dopis, který otci poslal v naději, že se osvobodí od břemene očekávání. Počítá, kolik let věřil, že otcův smrtící žal způsobil on. Jak velkou vinu asi pociťoval Mendel Shpilman? Věřil vůbec tomu, co se o něm povídalo, že má dar, že je vyvolený? Domníval se, že jestli chce ze sebe to břímě setřást, musí dát vale nejen otci, ale i všem Židům na světě?

„Nezdá se mi, že by rabín Shpilman měnil názory,“ podotkne Landsman. „Spíš ho za něj změnil někdo jiný.“

„Kdo by to mohl být?“

„Kdybych měl hádat, řekl bych, že Mendelova matka.“

„To je dobře. Věř matkám, že nenechají své syny jen tak někde pohodit jako prázdnou láhev.“

„Věř matkám,“ přikývne Landsman. Dívá se na fotografii Mendela Shpilmana v patnácti letech, s řídkými vousy a rozevlátými pejzy, jak rozvážně předsedá konferenci mladých zachmuřených talmudistů shromážděných kolem něj. „CADIK HA-DOR“ VE ŠŤASTNĚJŠÍCH LETECH, hlásá popisek.

„O čem přemýšlíš, Meyere?“ zeptá se Ester-Malke maličko pochybovačným tónem.

„O budoucnosti,“ odpoví Landsman.

23

Dav Židů v černých kloboucích se sune jako vlak bolesti od brány hřbitova – domu života, jak tomu říkají – do kopce k jámě vykopané v hlíně. Prostá truhla z borového dřeva, lesknoucí se deštěm, se kolébá a kymácí v příboji vzlykajících mužů. Satmarští drží deštníky Verboverům. Gererové, Štrakenzerové a Viznitzerové se objímají kolem ramen s vyzývavostí rozjařených školaček. Rivalita, nevraživost, sektářské rozepře, vzájemné exkomunikace jdou pro dnešek stranou, aby mohl každý řádně oplakat Žida, na kterého až do minulého pátku všichni zapomněli. Ani to nebyl pořádný Žid – jen skořápka, tenká, průsvitná, obemykající nelítostnou prázdnotu dvacetiletého drogového návyku. Každá generace ztrácí mesiáše, jehož si nezasloužila. Dnes všichni bohabojní ze Sitky našli toho, kdo jim připomněl jejich nehodnost, a v lijáku se sešli, aby ho uložili do země.

Kolem hrobu se vlní černé jedle jako truchlící chasidé. Za zdmi hřbitova se pod černými klobouky a deštníky choulí před deštěm tisíce nejbezcennějších z bezcenných. Spletité vztahy, určující postavení a vzájemné závazky rozhodly o tom, kdo smí projít branou domu života a kdo musí zůstat venku a kibicovat v promočených punčochách. Snaha proniknout do těchto vztahů přilákala taky detektivy z oddělení podvodů a hospodářské kriminality. Landsman zahlédne Skolského, Burwitze, Felda a Globuse s věčně vykasanou košilí, postávajícího na střeše Fordu Victoria. Nestává se každý den, že se celý verboverský klan objeví venku a seřadí se podle hierarchie jako na diagramu obžaloby. Na střeše čtyři sta metrů vzdáleného Wal-Martu čekají tři Američané v modrých větrovkách s namířenými teleobjektivy a pestíky směrových mikrofonů. Silná modrá nit pochůzkářů a policistů na motocyklech se propletla davem a sešila ho jako stehovka, aby se nerozpadl. Nechybí ani novináři, kameramani a reportéři ze stanice Channel 1, z místních listů, štáb z redakce NBC v Juneau i kabelového zpravodajství. Dennis Brennan si svou obří hlavu před deštěm

nijak nechrání, buď ho to nenapadlo, nebo možná na světě nebylo tolik plsti na klobouk potřebné velikosti. Dále tu jsou napůl věřící a ti, kdo církevní pravidla spíš nedodržují než dodržují, a moderní ortodoxní a důvěřivci a početná delegace Einsteinova šachového klubu.

Landsman vše pozoruje z výhodného postavení své bezmoci a vyhnanství. Sedí ve znovunalezeném Super Sportu na holém návrší nad Mizmor Boulevardem, naproti domu života. Parkuje ve slepé uličce, kterou nějaký developer vytyčil, vyasfaltoval a obdařil názvem Tikva, což v hebrejštině znamená naděje, ovšem Landsman v něm toho bezútěšného odpoledne na konci věků nachází sedmnáct odstínů ironie. Domy, na které se tolik lidí těšilo, nebyly postaveny. Dřevěné kolíky pospojované oranžovými praporky a nylonovým lanem vyznačují v blátě kolem slepé uličky miniaturní Sión, přízračný eruv neúspěchu. Landsman podniká sólo jízdu, je střízlivý jako kapr ve vaně a ve zpocených dlaních třímá dalekohled. Touha se napít je jako vypadlý zub. Nemůže na ni zapomenout, ale zkoumání mezery jazykem je zároveň docela příjemné. Anebo mu chybí něco úplně jiného, možná ho bolí prázdné místo po odznaku, který mu zabavila Bina.

Landsman přečká celý pohřeb v autě, sleduje ho Zeissovými čočkami dalekohledu a na stanici CBC poslouchá dokument o bluesovém zpěváku Robertu Johnsonovi, jehož hlas zní plechově a mečivě jako kadeš odříkávaný v dešti. Koupil si karton broadwayek a teď pálí jednu od druhé, aby ze vnitřku Super Sportu vypudil vtíravý odér Willyho Zilberblata. Je to hnusný pach, připomínající hrnec s vodou, v níž se před dvěma dny vařily nudle, Berko se ho snažil přesvědčit, že si ten pozůstatek krátkého střetu s mladým Zilberblatem jen představuje. Jenže Landsman je rád, že má záminku vykuřovat, čímž sice nezazené nutkání dát si panáka, ale aspoň trochu otupí jeho kousavou naléhavost.

Berko se ho pokusil přimět, aby v záležitosti „náhodného úmrtí“ Mendela Shpilmana den nebo dva počkal. Cestou dolů ve výtahu ho vyzval, aby se mu podíval do očí a aby mu slíbil, že tohle uplakané pondělí rozhodně neplánuje odchytit truchlící mafiánskou královnu při odchodu z domu života, od ostatků jediného syna, a bez odznaku a zbraně jí klást neomalené otázky.

„Nedostaneš se k ní,“ upozorňoval Berko, když vyšli z výtahu do vstupní haly, ke vchodu do Dněpru. Byl ještě ve svém obřím pyžamu. Náruč měl plnou šatstva, boty pověšené na prstech a řemen kolem krku. Z kapsičky hořčičného pyžama s tenkým proužkem mu čouhaly jako kapesníček růžky dvou toustů. „A i kdybys mohl, tak stejně nemůžeš.“

Použil jasné policajtské rozlišení mezi tím, čeho by se dalo s trochou odvahy dosáhnout, a tím, co by ti, kdo odvážlivce trestají, nikdy nepřipustili.

„Sejmou tě," varoval ho Berko. „Pohrajou si s tebou jako kočka s myší. A ještě tě budou žalovat."

To Landsman nemohl vyvrátit. Batsheva Shpilmanová jen málokdy opouštěla hranice svého malého, skrytého světa. A když, tak pouze v hustém chumlu ozbrojenců a právníků. „Bez odznaku, bez jištění, bez povolení, mimo službu, vypadáš jako magor ve špinavým obleku – jestli se k ní takhle jenom přiblížíš, tak tě zastřelí a ani z toho nebudou mít oplítačky."

Berko si za chůze navlékal ponožky a obouval boty a poskakoval za Landsmanem ven z budovy, k autobusové zastávce na rohu.

„Říkáš, ať to nedělám," prohodí Landsman, „nebo ať to nedělám *bez tebe*? Přece tě nenechám podělat si i tu malou šanci, kterou s Ester-Malke máte, na to, že se nějak protlučete i po Reverzi? To ses zbláznil. Za ty roky jsem ti nadělal spoustu problémů, ale takový vůl zase nejsem. A jestli říkáš, že bych to neměl dělat *vůbec*, no…"

Landsman se zastavil. Plnou vahou ho zasáhlo zjištění, že je ten názor vlastně rozumný.

„Já už ani sám nevím, co chci vlastně říct, Meyere. Říkám jenom, kurva…" Berko uměl nasadit zvláštní výraz – i když teď ho nepoužíval tolik jako v mládí –, kdy se mu bělmo očí přímo lesklo ryzí upřímností. Landsman musel odvrátit zrak. Nastavil tvář větru, vanoucímu od zálivu. „Říkám, aspoň nejezdi autobusem, jo? Já tě pro to tvoje auto zavezu."

V dálce se ozvalo hučení a zaskřípaly brzdy. Na ulici se vynořil autobus linky 61B do Harkavy, který za sebou táhl závoj dešťové tříště.

„Tak aspoň tohle," povzdychl si Berko. Zvedl sako za límec a podával ho Landsmanovi, jako by chtěl, aby si ho vzal na sebe. „V kapse, Meyere. Vezmi si ji."

Landsman teď ten šolem, malou, roztomilou Berettu.22 s pažbou z plastu, potěžkává v ruce, otravuje si tělo nikotinem a pokouší se porozumět bědování černého jída pana Johnsona z delty Mississippi. Po nějaké době, kterou se ani nesnaží sledovat, protože mu na čase nezáleží, dejme tomu po hodině, se dlouhý černý vlak, který vyložil svůj náklad, vydá zpátky z kopce k bráně. V čele jako mohutná lokomotiva pomalu odfukuje verboverský rebe se vztyčenou hlavou chráněnou širokým kloboukem, ze kterého stékají pramínky deště. Za ním zástup jeho dcer, těch je asi sedm nebo dvanáct, s manželi a dětmi. Landsman se napřímí a v Zeissových

čočkách si vyladí obraz Batshevy Shpilmanové. Očekával nějakou čarodějnici, cosi mezi Lady Macbeth a americkou první dámou: Marilyn Monroe Kennedyovou v růžovém kloboučku s hypnotizérovými spirálami místo očí. Ale když se mu konečně objeví v hledáčku, aby se vzápětí skryla za davem pozůstalých namačkaných v bráně, uvidí Landsman drobnou, křehkou ženu, která se pohybuje nejistým krokem stařeny. Tvář má ukrytou za černým závojíčkem. Její šaty nejsou ničím výjimečné, plní pouze účel černé smuteční róby.

Jak se Shpilmanovi blíží k bráně, řada uniformovaných nozů se semkne v neprodyšný kordon a odtlačuje dav stranou. Landsman zastrčí pistoli do kapsy saka, vypne rádio a vystoupí z vozu. Liják přešel v drobné, vytrvalé mrholení. Landsman se klusem rozeběhne ze svahu na Mizmor Boulevard. Za poslední hodinu se dav ještě rozrostl a natlačil se kolem hřbitovní brány. Pohupuje se, přelévá se z místa na místo a nečekaně mění směr, řízený Brownovým pohybem společného bolu. Uniformovaní strážníci dělají, co mohou, aby rodině vyklidili cestu k obřím terénním limuzínám pohřebního průvodu.

Landsman klouže, zápasí s rovnováhou a vytrhává drny trávy a plevele botami, na které se mu lepí hroudy bláta. Při běhu z mazlavého kopce se začínají ozývat jeho zranění. Napadlo ho, jestli v nemocnici náhodou nepřehlédli zlomené žebro. V jednu chvíli mu ujedou nohy, podpatky vyryje dvě třímetrové brázdy a skončí na zadku. Protože je pověrčivý, připadá mu to jako špatné znamení, jenže když je člověk pesimista, jsou všechna znamení špatná.

Po pravdě řečeno, nemá žádný plán, dokonce ani tak neomalený a primitivní, o jakém mluvil Berko. Landsman pracuje jako noz osmnáct let, jako detektiv třináct – a posledních sedm let strávil na oddělení vražd coby vyšetřovatelská špička, kníže všech policajtů. Ještě nikdy nebyl nýmand, pomatený Žid s jednou otázkou na jazyku a pistolí v kapse. Netuší, co v takové situaci dělat, jen u srdce si jako památku na ztracenou lásku chová myšlenku, že nakonec už na ničem nezáleží.

Mizmor Boulevard se proměnil v parkoviště, po němž v oparu spálené nafty bloumají truchlící i zvědavci. Landsman se proplete mezi nárazníky a blatníky a ponoří se do proudu lidí namačkaných na zelený dělící pruh. Chlapci a mladíci se kvůli lepšímu výhledu vyšplhali do větví nešťastných evropských modřínů, které na pásu zeleně živoří. Zevlouni Landsmanovi uhýbají z cesty, a když ne, pomůže jim ramenem.

Z dlouhých podvlékaček jídů, ze zakouřených kabátů a bláta je cítit nářek. Modlí se do bezvědomí, omdlévají, jako by to bylo součástí rituálu.

Štkající ženy se objímají a bědují zplna hrdla. Neoplakávají Mendela Shpilmana, to určitě ne. Cítí, že ze světa odešlo něco jiného, stín stínu, naděje na naději. Tento poloostrov, který se naučili mít rádi jako svůj domov, jim chtějí vzít. Jsou jako zlaté rybky v sáčku, jež mají být vylity do velkého, temného jezera diaspory. Ale to jsou teď příliš složité úvahy. Proto raději bědují nad ztrátou příležitosti, kterou nikdy nedostali a která jim vlastně nic nenabízela, krále, který by beztak nepřišel, i kdyby neskončil s olověnou kulkou v lebce. Landsman se mezi nimi prodírá a mumlá: „S dovolením."

Míří k šestimetrové prodloužené limuzíně. Cesta z vršku kopce po úbočí a přes bulvár, mezi deštníky, povlávajícími vousy a židovským bědováním k mohutnému autu se před jeho očima odvíjí jako roztřesený obraz z ruční kamery. Amatérský záznam pokusu o atentát. Jenže Landsman nepřišel nikoho zastřelit. Chce si s matkou jen promluvit, upozornit na sebe, ukázat se jí. Chce jí položit jedinou otázku. Jakou? Nu, tak to ještě neví.

Nakonec tam ale není první, předstihne ho hlouček lidí. Novináři se taky prodrali mořem černých klobouků, proklestili si cestu lokty a rameny. Jakmile drobná žena v černém závoji proklopýtá branou, zavěšená do svého zetě, vychrlí na ni své připravené otázky. Zasypou ji jako při kamenování, všichni najednou, zmasakrují ji otazníky. Ona si jich nevšímá, neotočí hlavu, závojíček se nezachvěje ani nenadzdvihne. Baronshteyn vede matku zesnulého k vozu. Z prostoru pro pasažéry, kde jsou dvě sedadla proti dalším dvěma, vyleze šofér, drobný Filipínec s postavou žokeje a jizvou na bradě, která vypadá jako druhý úsměv. Uhání své zaměstnavatelce otevřít. Landsmanovi k nim zbývá nějakých padesát metrů. Nestihne jí položit otázku, nestihne vůbec nic.

Ozve se zavrčení, napůl lidské, napůl zvířecí, výstražné a varovné – jeden černokloboučník u auta si špatně vyložil novinářský dotaz. Možná si je vyložil špatně všechny a nelíbilo se mu ani, jak byly položené. Landsman v rozzlobeném, rozložitém černokloboučníkovi se světlými vlasy a vykasanou košilí bez vázanky poznává Dovida Sussmana, kterého na Verbovu provokoval Berko. Ranaře s hranatou bradou a boulí v podpaží. Sussman chytne kolem krku chudáka Dennise Brennana a sevře ho do kravaty. Zuby mu přitiskne k uchu a skrz ně cedí kázání a vleče ho stranou, z cesty přicházející rodině.

Tehdy se do věci vloží jeden latke, ostatně proto je tady, protože má však strach – rozhodně vypadá vyděšeně –, zřejmě to s obuškem trochu přežene, když máchne po Sussmanově hlavě. Zaduní rána, ze které naskočí

husí kůže, a Sussman se promění v hromadu huspeniny a složí se latkemu k nohám.

Na jednu vteřinu se dav, pošmourné odpoledne, celý širý židovský svět nadechne a zapomene vydechnout. Pak se rozpoutá vřava, židovské pozdvižení, divoké i halasné, při němž vzduchem létají výčitky i nesmiřitelné kletby. Přivolávají se kožní choroby, věčné zatracení, šlaky. Rozléhá se křik, černé klobouky se vlní, pěsti a hole hrozí, hulákání a ječení ohlušuje, vousy vlají jako korouhve křižáků, nad davem se vznášejí nadávky, pach rozdupaného bláta, krve a nažehlených kalhot. Dvojice mužů nese na dvou tyčích transparent, kterým se loučí se ztraceným Menachemem. Kdosi popadne jednu tyč, někdo jiný druhou. Transparent se přetrhne a převodová kola davu ho vtáhnou dovnitř. Tyče si najdou nové uplatnění na bradách a hlavách policistů. Slovo SBOHEM, pracně napsané na látce transparentu, zástup rozerve a vyplivne. Vznese se vzhůru a poletuje nad hlavami truchlících i policistů, mafiánských i zbožných věřících, živých i mrtvých.

Landsman ztratí rebeho z očí, ale vidí houf Rudashevských, kteří strkají Batshevu do zadních dveří terénní limuzíny. Řidič se chytne dveří a vyhoupne se za volant jako gymnasta. Rudashevští buší do boku vozu a křičí *jeď jeď jeď*. A Landsman, který po kapsách stále ještě šmátrá po jedné dobré otázce, všechno sleduje a všimne si několika drobností. Filipínský řidič je vyděšený. Nezapne si bezpečnostní pás, ani nezahouká, aby lidé uhnuli. A čudlík zámku na vnitřní straně dveří nezaskočí. Šofér pouze zařadí rychlost a vyrazí, trochu rychle na to, jak je tu málo místa.

Landsman ustoupí, když proti němu vůz vyjede. Od černého chumlu se oddělí pramínek pozůstalých a vydá se za matčinou limuzínou. Na chvíli zablokují Rudashevským výhled na vůz i na každého šílence, který by se do něj pokusil dostat. Landsman pokyvuje hlavou do rytmu šílenství, které cloumá davem i jím samotným. Čeká na svůj okamžik, nervózně svírá prsty. Když ho auto míjí, prudce otevře zadní dveře.

Síla motoru se okamžitě přemění v pocit paniky, jenž se mu vrazí do nohou. Je to jako fyzikální důkaz jeho pomýlenosti, setrvačnost jeho smůly, před kterou nelze uniknout. Během chvíle, co ho limuzína vleče pět metrů za sebou, ho napadne, jestli to takhle bylo i s jeho sestrou, když zahynula: rychlá a nemilosrdná ukázka gravitace a hmoty. Šlachy na jeho zápěstí se napnou. Pak se mu podaří zapřít se ve dveřích kolenem a skulit se dovnitř.

24

Leží v temné jeskyni, osvětlené modrými diodami. Je chladná, suchá a voní citrónovým deodorantem. Landsman cítí stopy té vůně, která v člověku probouzí dojem nekonečné naděje a síly, i v sobě. Tohle byla možná největší pitomost, jakou kdy provedl, ale bylo to potřeba – a radost z toho, že to udělal, je v ten zlomek vteřiny odpovědí na jedinou otázku, kterou umí položit.

„Máme tady zázvorovou limonádu," řekne královna ostrova Verbov. Sedí skrčená v koutě zšeřelého interiéru jako koberec. Její šaty jsou nevýrazné, ale z kvalitní látky, a na podšívce pršipláště se skví logo módní značky. „Napijte se, já nemám chuť."

Landsman se však dívá na sedadlo, otočené proti směru jízdy, na mnohem pravděpodobnější zdroj potíží. Sedí tam sto osmdesát centimetrů a devadesát kilo ženské v černém, lesklém kalhotovém kostýmu a bílé blůze bez límce. Toto impozantní stvoření si ho měří kamennýma šedýma očima. Landsmanovi připomínají tupé lžíce. Kolem ucha se jí plazí kabel sluchátka, vlasy barvy tomatové omáčky má ostříhané nakrátko jako muž.

„To jsem nevěděl, že Rudashevští se vyrábějí i v dámském provedení," poznamená Landsman, který sedí na bobku v široké uličce mezi sedadly.

„To je Shprintzl," ozve se jeho hostitelka zezadu. Pak si zvedne závoj. Tělo má slabé, snad dokonce vyhublé, ale věkem to být nemůže, protože její jemná, i když trochu propadlá tvář, je hladká a pohledná. Má široce posazené oči modré barvy, jež kolísá kdesi mezi bolestnou krásou a osudovostí. Ústa nemá namalovaná, přesto jsou rudá a plná. Dírky dlouhého, rovného nosu se klenou jako křídla. Obličej má výrazný a krásný a tělo tak zničené, že to člověka až dráždí. Její hlava sedí na žilnatém krku jako cizí parazit, který tělo vysává. „Všiml jste si, doufám, že vás ještě nezabila?"

„Děkuju, Shprintzl," prohodí Landsman.

„V pohodě," odpoví Shprintzl Rudashevská americky, hlasem

připomínajícím zvuk cibule, koulející se v kyblíku.

Batsheva Shpilmanová ukáže na druhý konec zadního sedadla. Na ruce má černou sametovou rukavičku zapnutou na poutko s třemi drobnými černými perličkami. Landsman pozvání neodmítne a vstane z podlahy. Sedadlo je velmi pohodlné. V prstech cítí chladné, orosené sklo imaginárního koktejlu.

„Taky nezavolala svým bratrům ani bratrancům v ostatních vozech, ačkoli je s nimi, jak vidíte, ve spojení."

„Tihle Rudashevští nedají jeden bez druhýho ani ránu," řekne Landsman, ale chápe, co mu tím chce naznačit. „Chtěla jste se mnou mluvit."

„Já?" opáčí. Chvilku to vypadá, že se jeden koutek jejích rtů maličko zvedne, ale ústa jsou nakonec proti. „To vy jste mi vpadl do auta."

„Moment, tohle je auto? Já myslel, že je to jednašedesátka autobus."

V obličeji Shprintzl Rudashevské se rozhostí filozoficky, ba téměř mysticky prázdný výraz. Vypadá, jako by si čůrala do kalhot a užívala si teplíčka.

„Ptají se na vás, má milá," oznámí starší ženě něžným tónem ošetřovatelky. „Chtějí vědět, jestli jste v pořádku."

„Řekni jim, že v tom nejlepším, Shprintzele. A že jedeme domů." Otočí přívětivé oči k Landsmanovi. „Vyložíme vás u vašeho hotelu. Chtěla bych se na něj podívat." Takovou barvu očí nikdy neviděl, podobná modrá se dá najít v ptačím peří nebo na okenních vitrážích. „Vyhovuje vám to tak, detektive Landsmane?"

Landsman přitaká, že naprosto. Zatímco Shprintzl Rudashevská mluví do skrytého mikrofonu, její zaměstnavatelka stáhne přepážku a řekne řidiči, aby je zavezl na roh ulic Maxe Nordaua a Berleviovy.

„Vypadáte, že máte žízeň, detektive," řekne, když je přepážka zase zvednutá. „Vážně si nedáte tu zázvorovou limonádu? Shprintzele, nalij pánovi sklenici limonády."

„Děkuji, ale nemám žízeň."

Batsheva Shpilmanová povytáhne obočí, pak přimhouří oči. Dlouze si ho prohlíží a porovnává to s tím, co o něm ví nebo co slyšela. Její obhlídka je rychlá a důkladná. Zřejmě by z ní byl dobrý detektiv.

„Na zázvorovou limonádu," upřesní jeho slova.

Vůz zabočí na Lincolnovu třídu a jede po nábřeží, kolem ostrova Oysshtellung a nesplněného příslibu Sichrhajcky směrem k Untershtatu. Za devět minut dorazí k hotelu Zamenhof. Její oči ho topí ve džbánu s éterem. Připichují ho jako špendlíky ke korkové tabuli.

„Ale no tak dobře, proč ne," kývne Landsman.

Shprintzl Rudashevská mu podá láhev zázvorové limonády. Landsman si s ní ochladí spánky, lokne si a s představou, že jde o sice odporný, ale účinný lék, polkne.

„Čtyřicet pět let jsem takhle blízko cizího muže neseděla, detektive," poznamená Batsheva Shpilmanová. „To je velmi špatné. Měla bych se stydět."

„Zvlášť když vezmeme v úvahu, jaké partnery si vybíráte," dodá Landsman.

„Dovolíte?" Spustí černý závojík a její obličej se už dál konverzace neúčastní.

„Takhle je mi to příjemnější."

„Jak je libo."

„Nu," vydechne. Závoj se jejím dechem rozvlní. „Ano. Chtěla jsem s vámi mluvit."

„Já s vámi taky."

„Proč? Myslíte, že jsem zabila svého syna?"

„Ne, madam, to si nemyslím. Ale říkal jsem si, že byste mohla vědět, kdo to byl."

„Aha!" pronese významně, jako by Landsmana nachytala. „Takže ho zavraždili."

„No, ano. On vám to – co vám o tom manžel řekl?"

„To, co mi manžel říká," odpoví s nádechem formálnosti, jako by šlo o titul nějakého krátkého pojednání. „Jste ženatý, detektive?"

„Byl jsem."

„Manželství nevyšlo?"

„Ano, tak se to dá říct asi nejlíp." Landsman chvíli přemýšlí. „Vlastně se to jinak říct nedá."

„Moje manželství je naprosto úspěšné," řekne beze stopy vychloubání nebo pýchy Batsheva Shpilmanová. „Víte, co to znamená?"

„Ne, madam," pokrčí rameny Landsman. „Moc ne."

„V každém manželství se najdou určité věci…" začne. Zavrtí hlavou, závoj se rozvlní. „Před pohřbem byl u nás jeden z mých vnuků. Je mu devět. Pustila jsem mu v pracovně televizor, neměla bych to dělat, ale co s tím, ten malý škoc se nudil. Deset minut jsem se s ním dívala. Byla to kreslená groteska o tom, jak vlk honí modrého kohouta."

Landsman řekne, že to zná.

„Pak taky víte," pokračuje Shpilmanová, „že ten vlk umí běhat ve vzduchu. Umí létat, ale jen dokud si myslí, že je na zemi. Když se podívá

dolů a zjistí, kde doopravdy je a co se děje, spadne a rozplácne se o zem.“

„Jo, to jsem zrovna viděl,“ kývne Landsman.

„Takhle to chodí v úspěšném manželství,“ prohlásí rabínova žena. „Posledních padesát let takhle běžím ve vzduchu. Nedívám se dolů. S manželem se bavím, jen když to Bůh vyžaduje. A naopak.“

„Mí rodiče to měli zařízené zrovna tak,“ poznamená Landsman. Napadne ho, jestli by spolu s Binou vydrželi déle, kdyby vyzkoušeli tenhle tradiční model. „Až na to, že se moc netrápili tím, co vyžaduje Bůh.“

„O Mendelově smrti jsem se dozvěděla od svého zetě Aryeha. A ten člověk mi v jednom kuse lže.“

Landsman zaslechne, jak někdo skáče po koženém kufru. Ukáže se, že ten zvuk vydává Shprintzl, když se směje.

„Pokračujte,“ vyzve ho Shpilmanová. „Prosím. Řekněte mi to.“

„Dobře. Takže. Váš syn byl zastřelen. A to tak, že, no, že ho v podstatě popravili.“ Když to Landsman vysloví, je rád, že má Shpilmanová závoj. „Kdo, to nevíme. Zjistili jsme, že se po Mendelovi poptávali nějací muži, dva nebo tři. Možná to nebyli svatoušci. To bylo před několika měsíci. Taky víme, že když zemřel, měl v sobě heroin. Takže nic necítil. Chci říct žádnou bolest.“

„Chcete říct nic,“ opraví ho. Po závoji se rozpíjejí dvě kaňky tmavší než černé hedvábí. „Tak dál.“

„Je mi to líto, madam, co vašeho syna potkalo. To jsem měl říct hned na začátku.“

„Byla jsem ráda, že jste to neudělal.“

„Máme za to, že ten vrah nebyl žádný amatér. Ale musím přiznat, že od pátečního rána jsme s vyšetřováním smrti vašeho syna moc nehnuli.“

„Pořád mluvíte v množném čísle,“ podotkne Shpilmanová. „Tím pochopitelně myslíte policejní velitelství.“

Teď by jí rád viděl do očí, protože má neodbytný dojem, že si s ním pohrává, a ve skutečnosti ví, že k pátrání nemá žádné oprávnění.

„Ne tak docela,“ připustí.

„Takže oddělení vražd.“

„Ne.“

„Vás a vašeho partnera?“

„Taky ne.“

„Teď jsem trochu zmatená, detektive. Kdo tedy s vyšetřováním smrti mého syna moc nehnul?“

„V tuhle chvíli je to spíš takové teoretické vyšetřování.“

„A tak.“

„Které vede nezávislý subjekt.“

„Můj zeť tvrdí,“ řekne rabínova žena, „že jste byl suspendován, protože jste jel na náš ostrov. Do mého domu. A urazil mého manžela. Vyčetl jste mu, že byl Mendelovi špatným otcem. Aryeh mi sdělil, že vám odebrali odznak.“

Landsman si přejede chladným sklem lahve se zázvorovou limonádou po čele. „Totiž… ten nezávislý subjekt, o kterém mluvím, nepotřebuje odznak.“

„Stačí mu teorie.“

„Přesně tak.“

„Jaké například?“

„Jaké například? Jedna je, že jste byla s Mendelem občas, nebo dokonce pravidelně ve spojení. Ozýval se vám. Věděla jste, kde je. Každou chvíli vám zavolal. Posílal vám pohlednice. Dokonce jste se s ním i tajně vídala. Tenhle neohlášený odvoz, který mi s přítelkyní Rudashevskou poskytujete, mi na něco takového ukazuje.“

„Neviděla jsem svého syna, svého Mendela, přes dvacet let,“ ohradí se. „A teď už je to napořád.“

„Ale proč, paní Shpilmanová? Co se stalo? Proč od Verboverů odešel? Co provedl? Došlo k nějaké neshodě? Pohádali jste se?“

Dlouho neodpovídá, jako by bojovala se zažitým zvykem s nikým se o Mendelovi nebavit, a s policistou už vůbec ne. Nebo možná zápolí s narůstajícím potěšením, že na svého syna může zavzpomínat nahlas.

„A to jsem mu vybrala takovou nevěstu,“ řekne.

25

Tisíc hostů, někteří až z Miami Beach a Buenos Aires. Sedm cateringových přívěsů a jeden náklaďák Volvo, plný jídla a vína. Kopce darů a peněz, jež soupeří i se samotným pohořím Baranof. Tři dny postu a modliteb. Celá muzikantská rodina *klezmorim*, jež by vydala na půlku symfonického orchestru. Všichni Rudashevští, včetně pradědečka, který v lehkém alkoholovém opojení střílí do vzduchu ze starožitného revolveru Nagant. Už týden před tím slavným dnem se začali shromažďovat lidé, v hale, přede dveřmi, na ulici, za rohem, o dvě ulice dál po Ringelblumově třídě, v naději, že dostanou od ženicha požehnání. Ve dne v noci panovala kolem domu vřava, jako by vzbouřený dav čekal na revoluci.

Stáli tam i hodinu před svatbou, čekali na něj venku, ukrytí pod klobouky a deštníky. Bylo jen málo pravděpodobné, že za nimi takhle pozdě ještě zajde a vyslechne si jejich prosby a tklivé příběhy. Ale jeden nikdy neví. Mendel měl sklony k nepředvídatelným krokům.

Stála u okna a přes záclonu pozorovala prosebníky, když tu přišla služebná a oznámila, že Mendel odešel a že ji přišly navštívit dvě dámy. Ložnice paní Shpilmanové měla výhled na boční dvorek, ale mezi sousedními domy bylo vidět až na roh ulice: klobouky a deštníky lesknoucí se deštěm. Židé se mačkali tělo na tělo, opojení touhou Mendela aspoň zahlédnout.

Svatební den, pohřební den.

„Odešel," hlesla. Ani se neodvrátila od okna. Naplnil ji pocit marnosti, smíšený s naplněním, jaký člověk zažívá ve snu.

Nemělo cenu se ptát, ale to jediné ze sebe dokázala vypravit. „Kam odešel?"

„To nikdo neví, paní. Od včerejšího večera ho nikdo neviděl."

„Od včerejšího večera?"

„Nebo dnešního rána."

Včera večer vedla *foršpil* pro dceru štrakenzerského rebeho. Vynikající

partie. Nadaná nevěsta se všemi pěti P, kráska, která v sobě měla žár, jenž Mendelovým sestrám chyběl, a který, jak jeho matka věděla, u své budoucí ženy obdivoval. Štrakenzerská nevěsta byla sice dokonalá, ale nebyla samozřejmě vhodná, to bylo paní Shpilmanové jasné. Dávno předtím, než přišla služebná se zprávou, že Mendel není k nalezení a že někdy v noci zmizel, Shpilmanová věděla, že jejímu synovi nebude vyhovovat ani ta nejspolečenštější, nejkrásnější a nejvášnivější dívka. Jenže ono něco vždycky překáží. Něco mezi svazkem, který Nejsvětější – budiž pochválen – předurčil, a realitou pod chupe, svatebním baldachýnem. Mezi přikázáním a jeho dodržováním, nebem a zemí, manželem a manželkou, Sión a Židem. Té překážce se říká „svět“. Teprve až přijde Mesiáš, bude tato mezera zacelena a přestanou existovat všechny rozkoly, rozpory a rozdíly. Do té doby mohou, díky Jeho jménu, přes tuto průrvu přeskakovat aspoň jiskry, jako mezi elektrickými póly. A my musíme být vděční za jejich světlo.

Aspoň tak to chtěla říct Mendelovi, kdyby od ní někdy chtěl radu ohledně sňatku s dcerou štrakenzerského rebeho.

„Váš manžel moc zlobí,“ oznámila služebná Betty, Filipínka jako všechny služebné.

„Co říkal?“

„Vůbec nic, paní. Proto vím, že on zlobí. Poslal hodně lidí, ať všude hledají. Volal i starostu.“

Shpilmanová se odvrátila od okna a věta *museli odvolat svatbu* jí začala metastázovat v žaludku. Betty zrovna sbírala z tureckého koberce papírové kapesníčky.

„Jaké dámy?“ zeptala se Shpilmanová. „Co jsou zač? Verboverky?“

„Jedna možná. Druhá ne. Jenom že by s vámi moc rády mluvily.“

„Kde jsou?“

„Dole ve vaší pracovně. Jedna je celá v černém, přes obličej závoj. Jako když jí zrovna umřel manžel.“

Shpilmanová si už ani nepamatuje, kdy za Mendelem začaly chodit první beznadějné případy. Možné je, že na začátku lidé přicházeli potají, k zadnímu vchodu, kvůli řečem některé ze služebných. Jedna z nich byla neplodná po nezdařené operaci dělohy, kterou v dětství podstoupila v Cebu. Mendel vzal panenku, kterou udělal sestrám z plsti a kolíčku na prádlo, a mezi dřevěné nohy jí připíchl požehnání, napsané pastelkou na kousku papírku. Pak ji strčil služebné do kapsy. Za deset měsíců se Remedios narodil syn. Nebo jejich řidič Dov-Ber Gursky, který měl u jednoho ruského lamače kostí dluh deset tisíc dolarů. Mendel podal Gurskému

pětidolarovku a řekl, že snad trochu pomůže. Dva dny nato dostal Gursky dopis od právníka ze St. Louis, že zdědil půl milionu dolarů po strýci, kterého ani neznal. Když se blížilo Mendelovo barmicve, byli už všichni ti nemocní, umírající, ožebračení nebo nešťastní rodiče posedlých dětí skutečně otravní. Chodili k nim ve dne v noci. Kvíleli a prosili. Učinila kroky, aby Mendela chránila, stanovila podmínky a pevné časy. Ale chlapec měl dar a ten nesměl zůstat ležet ladem.

„Teď je přijmout nemůžu." Paní Shpilmanová se posadila na úzkou postel, zakrytou přehozem s třásněmi a polštáři, které vyšívala ještě před Mendelovým narozením. „Ty tvoje dámy." Když se některé ženské nemohly dostat k Mendelovi, zkoušeli to aspoň u ní, u rebecn, a ona jim požehnala, jak nejlépe uměla. „Musím se doobléknout. Svatba začíná za hodinu. Za hodinu! Oni ho najdou."

Už dlouho čekala, že ji zradí, celá léta, od chvíle, kdy si poprvé uvědomila, že je to, co je. Pro matku je to hrozné slovo, které vzbuzuje dojem křehoučkých kostí a bezbrannosti před dravci, a není nic, co by ptáčka chránilo, jen peří. A útěk. Jistě, útěk. Tohle o něm věděla dřív, než to pochopil on sám. Vdechovala to z jeho měkkého týla, když byl maličký. Četla to jako tajné písmo na velkých, ochmýřených kolenou v krátkých kalhotách. V plachém, maličko dívčím klopení očí, když ho někdo chválil. A když byl starší, nemohla přehlédnout, jak zrozpačitěl, když do místnosti vešel nějaký Rudashevský nebo některý z jeho bratranců. Snažil se to sice skrývat, ale pokaždé mu došla řeč a zdálo se, že se musí hodně ovládat.

Po celé námluvy, zásnuby i přípravy svatby Mendeleho pozorovala a pátrala po stopách obav nebo neochoty. On však svou povinnost i její plány ctil. Jistě, někdy byl ironický, dokonce mluvil neuctivě a dobíral si ji kvůli její víře, že nositel Svatého jména – budiž pochválen – tráví svůj čas tím, že jako nějaká panímáma dopředu páruje ještě nenarozené duše. Jednou sebral kousek bílého tylu, který jeho sestry nechaly v salonu, hodil si ho na hlavu a hlasem, který se takřka podobal hlasu jeho snoubenky, přednesl výčet fyzických nedostatků Mendela Shpilmana. Všichni se tomu smáli, ale ona hluboko v srdci pocítila záchvěv strachu. Ale kromě tohoto výlevu se choval jako vždycky, oddaný šesti stům a třinácti přikázáním, studiu tóry a talmudu, rodičům i všem věřícím, pro které byl hvězdou. Mendel se jistě najde, někde se objeví.

Natáhla si punčochy, oblékla šaty a upravila kombiné. Nasadila si paruku, kterou si nechala udělat na svatbu a která ji stála tři tisíce dolarů. Byl to překrásný kousek, popelavě blonďatá se stopami rusé a zlaté barvy, vlasy spletené do copánků, jako je nosívala zamlada. Teprve když si na

nakrátko ostříhanou hlavu nasadila ten zářivý poklad, zmocnila se jí panika.

Na stolku z jedlového dřeva stál telefon bez číselníku. Kdyby ho zvedla, jeho dvojče v manželově pracovně by zazvonilo. Za deset let, co bydlela v tomhle domě, ho použila jen třikrát: jednou v nouzi a dvakrát ve vzteku. Nad telefonem visela zarámovaná fotografie jejího dědečka, osmého rebeho, její babičky a maminky, které bylo pět nebo šest let. Všichni pózovali pod papundeklovou vrbou, na břehu namalovaného potůčku. Černé šaty, obláček dědečkových vousů a třpytivý prach času, který se usazuje na mrtvých ze starých fotek. Ve skupince chyběl matčin bratr, jehož jméno se stalo kletbou tak mocnou, že se nesmělo vyslovovat. Přestože se o jeho odpadlictví všeobecně vědělo, podrobnosti jí zůstaly skryté. Věděla jen, že všechno začalo knihou *Tajuplný ostrov*, kterou mu našli v šuplíku, a vyvrcholilo zprávou, že strýčka kdosi zahlédl, jak se prochází po varšavské ulici bez vousů a ve slamáku skandálnějším než kdejaký francouzský román.

Položila ruku na sluchátko. Útroby jí svíral strach, zuby ji brněly.

„Já bych to stejně nezvedl," pronesl její manžel, který stál přímo za ní. „Když už musíš porušit sabat, tak ať ten hřích aspoň stojí za to."

Ačkoli tehdy ještě nevypadal jako měsíc v úplňku, jeho zjevení u ní v ložnici se podobalo zázraku, východu druhé luny na nebi. Rozhlédl se po křeslech s vyšívaným čalouněním, zelených závěsech, bílé saténové prázdnotě postele, po jejích lahvičkách a dózách. Viděla, jak se na rtech snaží udržet uštěpačný úsměv. Tím pádem se zatvářil zároveň dychtivě i odmítavě. Připomnělo jí to úsměv, s nímž její muž kdysi přijímal vyslance z jakéhosi vzdáleného rabinátu z Etiopie nebo Jemenu, které přivezl šikmooký rabín v křiklavém kaftanu. Byl to černoch, což už samo o sobě bylo neuvěřitelné, k tomu si s sebou přivezl svou bizarní tóru a celý harém žen, který byl jakýmsi svatým vrtochem, překroucením Božích myšlenek, a pouhé pomyšlení na to, snaha to pochopit zaváněla rouháním.

Z tváře se mu pomalu vytrácelo pobavení, čím déle tam stál, tím působil bezradnějším dojmem. Nakonec jí ho začalo být líto. Nepatřil sem. Už to, že se vydal až sem, do cizí země nařasených polštářů a růžové vody, ukazovalo, jak moc se dnešní den nevydařil a jak se skvrna zmaru rozlézá dál a dál.

„Posaď se," vybídla ho. „Prosím."

Přijal to s vděkem a svou vahou ohrozil nejbližší židli.

„On se najde," prohlásil tiše a výhružně.

Nelíbilo se jí, jak vypadá. Věděla, že ačkoli působí hrubiánsky, ve skutečnosti je velmi pořádný. Jenže teď měl pokrčené punčochy a špatně

zapnutou košili. Ve tváři byl zarudlý únavou a kotlety se mu ježily, jako by se za ně tahal.

„Omluv mě, drahý," řekla. Otevřela dveře do šatny a vešla dovnitř. Opovrhovala tmavými barvami, jaké měly v oblibě verboverské ženy její generace. V pokoji, do něhož se uchýlila, visely indigové, temně nachové a zelené závěsy. Posadila se na širokou židli s třásňovým přehozem. Natáhla nohu a špičkou přivřela dveře na třícentimetrovou škvírku. „Doufám, že ti to nevadí. Takhle je to lepší."

„On se najde," zopakoval už věcně. Snažil se uklidnit ji, ne sebe.

„To doufám," řekla. „Abych ho mohla zabít."

„Uklidni se."

„Já jsem velmi klidná. Je opilý? Pilo se tady?"

„Držel půst. Nic mu nebylo. Včera večer nám tak krásně předčítal parašat Chajej Sara. Bylo to neuvěřitelné. I zastavené srdce by se znovu rozbušilo. A když skončil, měl na tváři slzy. Řekl, že potřebuje trochu na vzduch. Pak ho už nikdo neviděl."

„Já ho zabiju," vydechla.

Neodpovídal, pouze chrčivě dýchal. Hned své výhrůžky litovala. Ona ji myslela rétoricky, ale v jeho mozku, v té pohřební schráně vědomostí, by mohla nabrat nebezpečně skutečné obrysy.

„Nevíš náhodou, kde by teď mohl být?" zeptal se její muž po chvilce a v jeho bezstarostném tónu se skrývala výhrůžka.

„Jak bych to mohla vědět?"

„Bavíte se spolu. Chodívá sem za tebou."

„To není pravda."

„Vím to."

„Odkud bys to mohl vědět? Jedině kdybys z mých služebných udělal svoje špehy."

Jeho mlčení potvrdilo rozsah marasmu, který panoval v její domácnosti. Přepadla ji nezkrotná touha už nikdy šatnu neopustit.

„Nepřišel jsem se sem hádat ani tě hubovat. Naopak, doufal jsem, že bych tu mohl načerpat trochu tvé rozvahy. Ale teď, když jsem tady, cítím, a to ne jako muž nebo rabín, ale jako otec, že tě musím pokárat."

„Za co?"

„Za tu jeho úchylku. Za ten výstřední rys jeho povahy. Za zmatek v jeho duši. To je tvoje vina. Takový syn je ovoce z matčina stromu."

„Běž k oknu a podívej se přes záclonu. Na všechny ty chudáky prosebníky a blázny a zlomené lidi, co si přišli pro požehnání, které jim ty se vší svou mocí a učeností nikdy nemůžeš udělit. Což ti nikdy nebránilo

požehnání nabízet.“

„Já umím žehnat jinak než on.“

„Podívej se na ně!“

„Podívej se na ně sama. Vylez ven, pojď sem a podívej se.“

„Já je viděla,“ procedila skrz zuby. „*Všichni* mají zmatek v duši.“

„Ale skrývají ho. Ze skromnosti a pokory a strachu z Boha ho tají. Bůh nám přikazuje zakrývat si v Jeho přítomnosti hlavu. Nechodit bez pokrývky.“

Slyšela, jak židle zaskřípala a zavrzala a pantofle zašustily po podlaze. Slyšela i zapraštění jeho pochroumaného levého kyčle. Rebe sykl bolestí.

„Nic víc po Mendelovi nechci,“ pokračoval. „Co si člověk myslí, co cítí, to pro mě nebo pro Boha není důležité. Větru je jedno, jestli je vlajka červená nebo modrá.“

„Nebo růžová.“

Znovu se rozhostilo ticho. Tentokrát nebylo tak tíživé, skoro se zdálo, že se jejím vtipem nechá pobavit, jako by vzpomínal, jaké to kdysi bylo, když se jejím žertům smál.

„Já ho najdu,“ prohlásil. „Sedneme si a já mu řeknu všechno, co vím. Vysvětlím mu, že pokud bude poslouchat Boha a Jeho přikázání a bude ke všem spravedlivý, je tady pro něj pořád místo. Že já se k němu zády jako první neobrátím. Jestli nás bude chtít opustit, musí se rozhodnout sám.“

„Může být někdo Cadik Ha-Dor, ale žít přitom ukrytý před sebou samým i před všemi?“

„Cadik Ha-Dor je vždycky ukrytý. To vyplývá z jeho přirozenosti. To bych mu měl možná taky vysvětlit. Říct mu, že ty… pocity, které zažívá a se kterými se potýká, jsou do určité míry důkazem, že je schopný vládnout.“

„Třeba neutíká před svatbou s tou dívkou,“ namítla. „Co když ho děsí něco jiného? Něco, s čím nemůže žít.“ Větu, kterou svému muži nikdy neřekla, měla jako již tolikrát na špičce jazyka. Posledních čtyřicet let si ji v duchu skládala a cizelovala a vypouštěla různé její části, jako sloky básně, kterou skládá vězeň bez tužky a papíru. „Třeba jde ještě o jiný sebeklam, se kterým se nedokáže smířit.“

„Nemá na vybranou,“ zavrtěl hlavou rebe. „I kdyby snad přestal věřit. I kdyby měl tím, že zůstane, žít v přetvářce a prázdném pokrytectví. Člověk s jeho nadáním a darem se nesmí pohybovat a dávat v sázku svůj osud tam v tom nečistém světě. Byl by nebezpečný pro všechny. A hlavně pro sebe.“

„Já nemyslela tenhle sebeklam. Myslela jsem to – čím se zabývají Verboverové.“

Opět nastalo ticho, ale tohle nebylo ani tíživé, ani lehkovážné, ale zlověstné, obrovské ticho vzducholodi těsně před přeskočením jiskry.

„Nejsem si vědom ničeho dalšího, s čím by se musel vyrovnávat."

Svou větu nevyslovila – tehdy už běžela vzduchem příliš dlouho, než aby se chtěla dívat dolů.

„V tom případě ho tady musíte držet," podotkla. „Ať s tím bude souhlasit nebo ne."

„V tomhle mi musíš věřit, drahá. A radši mě nepodceňuj. Jiné řešení by bylo mnohem horší."

Zavrávorala, potom vyběhla z šatny, aby se přesvědčila, co se skrývá v jeho očích ve chvíli, kdy, jak si to tehdy vyložila, vyhrožuje vlastnímu synovi smrtí za to, že je takový, jakým ho podle své vůle stvořil Bůh. Ale její muž už byl pryč, odplul neslyšně jako vzducholoď. V pokoji byla jen Betty, která zopakovala prosbu dvou návštěvnic. Byla to dobrá služebná, ovšem jako správná Filipínka nacházela vrcholné potěšení ve skandálech. Jen s obtížemi skrývala radost ze zprávy, kterou nese.

„Jedna ta dáma říká, že nese vzkaz od Mendela, paní," oznámila. „Domů nevrátí. Dneska žádná svatba."

„On se vrátí," odsekla Shpilmanová a měla chuť vrazit Betty facku. „Mendel by nikdy…" Zarazila se dřív, než mohla dořící: *Mendel by nikdy neodešel bez rozloučení.*

Žena, která přinesla zprávu od jejího syna, nebyla Verboverka. Byla to moderní Židovka, oblečená z úcty k hostitelům velmi prostě, do dlouhé sukně se vzorkem a stylového pláště s kapuci. Byla o deset, patnáct let starší než rabínova manželka, měla tmavé vlasy i oči a kdysi musela být velmi krásná. Když Shpilmanová vešla, vstala z křesla u okna a představila se jako Brukhová. Její přítelkyně byla plnoštíhlá, od pohledu pobožná, snad Satmarka, v dlouhých černých šatech, černých punčochách a klobouku s širokou střechou, naraženém hluboko na laciný šajtl. Punčochy měla shrnuté a přezka stuhy na klobouku se té chudince odepínala. Závoj byl na levé straně nešikovně zřasený, což přišlo Shpilmanové zvlášť dojemné. Při pohledu na to nešťastné stvoření na okamžik zapomněla, jak hroznou zprávu jí ty dvě přinášejí. Zachvátila ji touha dát té ženě požehnání, tak silná, že ji téměř přemohla.

Chtěla tu zničenou ženu obejmout a políbit ji tak, aby zaplašila její žal. Napadlo ji, že něco takového možná ustavičně prožívá Mendel.

„Co je to za nesmysl?" zeptala se. „Posaďte se."

„Velmi se omlouvám, paní Shpilmanová," řekla Brukhová a usadila se na samém krajíčku, jako by chtěla naznačit, že se nehodlá zdržet.

„Viděla jste Mendela?“

„Ano.“

„Kde je?“

„Bydlí u jednoho přítele. Ale nezůstane tam dlouho.“

„Pochopitelně se vrátí domů.“

„Ne. Ne, je mi líto, paní Shpilmanová. Ale přes toho člověka se s Mendelem budete moct spojit. Kdykoli budete potřebovat. Ať bude váš syn kdekoli.“

„Co je to za člověka? Kdo je ten jeho přítel?“

„Když vám to řeknu, budete mi muset slíbit, že si tu informaci necháte pro sebe. Jinak Mendel vzkazuje, že…“ Pohlédla na ženu vedle sebe, jako by pro následující čtyři slova potřebovala morální podporu, „…že ho už nikdy neuvidíte.“

„Ale milá zlatá, já ho už *nechci* vidět. Takže nemá smysl říkat mi, kde je, že?“

„Jistě.“

„Až na to, že když mi to neřeknete, a pěkně po pravdě, budu vás muset poslat do autoopravny Rudashevských, kteří to z vás už vytáhnou, a po svém.“

„Ale jděte, já se vás nebojím,“ prohodila Brukhová neuvěřitelně bezstarostně s ozvěnou úsměvu v hlase.

„Ne? A proč ne?“

„Protože mi Mendel řekl, že nemusím mít strach.“

V jejím projevu cítila jistotu, kterou jí Mendel dodal. Náznak škádlení a hravosti, které bylo pro Mendela tak typické, když jednal s matkou, ale i s obávaným otcem. Shpilmanová si vždycky myslela, že se tak projevuje ďáblík v jeho duši, ale teď pochopila, že to mohl být pouhý prostředek sebeobrany. Peří maličkého ptáčka.

„Ten má tak druhým co radit, ať se nebojí. Když takhle uteče od svých povinností i od rodiny. Proč někdy nevyzkouší ta svoje kouzla sám na sobě, to mi povězte? Ať se i s tou svou zbabělou duškičkou vrátí a ušetří svou rodinu hanby, o té ubohé, nevinné dívce ani nemluvím.“

„Kdyby to šlo, tak to udělá,“ řekla Brukhová a vdova vedle ní, která celou dobu mlčela, si ztěžka povzdechla. „O tom jsem přesvědčená, paní Shpilmanová.“

„A proč to nejde? To mi prozradíte?“

„Vždyť to víte sama.“

„Já nic nevím.“

Ale věděla. A zjevně to věděly i obě ženy, jež se přišly popást na jejím

pláči. Shpilmanová sklesla do křesílka ve stylu Ludvíka XIV., s vyšívaným čalouněním, a bylo jí jedno, že si zmačká hedvábné šaty. Zakryla si tvář rukama a rozplakala se. Hanbou a pokořením. Kvůli měsícům a rokům plánování a nadějí a debat, nekonečným jednáním a diplomatickým poselstvům, jež pendlovala mezi verbovským a štrakenzským domem. Ale jak přiznává, hlavně plakala kvůli sobě. Protože se pevně rozhodla, že svého jediného, milovaného, ohavného syna už nikdy neuvidí. Jak byla sobecká! Teprve mnohem později ji napadlo, že by měla politovat i svět, který Mendel už nespasí.

Po jedné nebo dvou minutách usedavého štkaní se zvedla ta podstrojená vdova a přistoupila k ní.

„Prosím," řekla hlubokým hlasem a položila jí na paži těžkou ruku s jemnými zlatavými chlupy. Bylo až k nevíře, že před pouhými dvaceti lety se jí celá ta ruka vešla do úst.

„Zahráváš si se mnou," řekla, když zase dokázala jasně uvažovat. Po prvotním šoku, při kterém se jí málem zastavilo srdce, pocítila zvláštní úlevu. Jestliže měl Mendel devět vrstev duše, pak osm tvořilo čisté dobro. Dobro mnohem čistší, než by ona a její manžel, tvrdí lidé, kteří přežívali a prosperovali v tvrdém světě, dokázali zplodit bez božího přičinění. Ale ta nejniternější, devátá vrstva Mendela Shpilmana byla čertovská, od *škoce*, který matce rád způsoboval infarkty. „Zahráváš si se mnou!"

„Ne."

Zvedl závoj a ona uviděla bolest a nejistotu vepsané v jeho tváři. Strach, že právě dělá tu největší chybu. Zároveň z jeho očí vyčetla odhodlání udělat ji za každou cenu, a v té umíněnosti poznala sama sebe.

„Ne, mami," hlesl Mendel. „Přišel jsem se rozloučit." Pak si všiml, jak se na něj dívá, a s rozechvělým úsměvem dodal: „Ne, nejsem transvestita."

„Opravdu ne?"

„Ne!"

„Mně jako transvestita připadáš."

„Řekl znalec."

„Chci, abys opustil tento dům." Ve skutečnosti však chtěla, aby zůstal, aby se ukryl v její polovině domu, i v těch ošuntělých hadrech, její chlapeček, princátko, její rošťák.

„Už jdu."

„Nikdy tě už nechci vidět. Nechci ti volat a nechci, abys ty volal mně. Nezajímá mě, kde budeš."

Stačilo, aby zavolala manžela, a syn by zůstal. Uměla si představit, že by se s tím smířila, stejně jako se skutečnostmi, díky nimž žije v takovém

přepychu. Oni by ho už přinutili zůstat.

„Dobře, mami.“

„Neříkej mi tak.“

„Dobře, paní Shpilmanová,“ opravil se a z jeho úst to znělo láskyplně, povědomě. Znovu se dala do pláče. „Ale abys věděla, budu bydlet u přítele.“

Má snad milence? Je vůbec možné, že by vedl nějaký tajný život?

„U ‚přítele‘?“

„U starého kamaráda. Jenom mi pomáhá. Paní Brukhová mi taky pomáhá.“

„Mendel mi zachránil život,“ ozvala se Brukhová. „Kdysi dávno.“

„To je toho,“ ušklíbla se Shpilmanová. „Tak vám ho zachránil. To mu hrozně pomohlo.“

„Paní Shpilmanová,“ řekl Mendel. Vzal její ruce a pevně je stiskl mezi své teplé dlaně. Jeho kůže měla vždycky o dva stupně vyšší teplotu než ostatní. Když jste ho měřili, teploměr ukázal třicet osm jedna.

„Nesahej na mě,“ vyrazila ze sebe. „Hned mě pusť.“

Políbil ji na temeno hlavy a dokonce i přes vrstvu cizích vlasů dlouho cítila otisk jeho rtů. Pak povolil sevření, stáhl si závoj a se shrnutými punčochami a s Brukhovou v závěsu vyšel z pokoje.

Shpilmanová seděla dlouho v křesle ve stylu Ludvíka XIV., hodiny, roky. Naplnil ji chlad, mrazivé znechucení ze Stvoření, z Boha a jeho nepromyšleného díla. Zprvu se jí zdálo, že hrůza, která se jí zmocnila, se týká jejího syna a jeho hříchu protivenství, toho, že se odmítl poddat, ale pak si uvědomila, že se děsí sama sebe. Uvědomila se, že všechny zločiny a křivdy, které byly spáchány kvůli jejímu prospěchu, že všechno to zlo je pouhou kapkou v černém moři. Bylo to ohavné moře, průliv oddělující Záměr od Skutku, jemuž lidé říkají „svět“. Mendelův útěk neznamenal odmítnutí kapitulovat, ale kapitulaci. Cadik Ha-Dor předložil svou rezignaci. Nemohl být tím, kým ho svět a všichni ti Židé postávající s bolavými srdci pod deštníky chtěli mít, kým ho chtěli mít otec s matkou. Doufala – a modlila se – že jednou snad přijde aspoň na to, jak být tím, kým je.

Jen co modlitba vzlétla z jejího srdce vzhůru, už se jí po synovi zastesklo. Zatoužila po něm. Hořce si vyčítala, že ho vyhnala a nezeptala se, kde bude bydlet, kam půjde, jak by ho čas od času mohla vidět nebo alespoň slyšet jeho hlas. Pak rozevřela ruce, které Mendel naposledy stiskl, a v pravé dlani našla stočenou krátkou šňůrku.

26

„Ano," řekne. „Ozýval se mi. Čas od času. Nechci, aby to vyznělo cynicky, detektive, ale většinou když měl potíže nebo potřeboval peníze. Což v jeho případě, budiž jeho jméno požehnáno, šlo velmi často ruku v ruce."

„Kdy to bylo naposledy?"

„Někdy zkraje roku. Na jaře. Ano, vzpomínám si, bylo to den před pesachem."

„Takže v dubnu. Někdy kolem…"

Slečna Rudashevská vytáhne drahý Shoyfer Mazik, stiskne pár tlačítek a najde datum dne před prvním večerem přesnic. Landsmanovi zatrne, když si uvědomí, že to byl zároveň poslední celý den života jeho sestry.

„Odkud volal?"

„Snad z nemocnice. Nevím. Slyšela jsem v pozadí nějaké hlášení. Mendel řekl, že se ztratí. Že musí na nějakou dobu zmizet a nebude moct volat. Požádal mě, abych mu poslala peníze do poštovního boxu v Povorotném, který občas využíval."

„Měla jste pocit, že má strach?"

Závoj se zachvěje jako opona, na jejíž druhé straně se cosi potajmu pohybuje. Pomalu přikývne.

„Zmínil se, proč musí zmizet? Říkal, že ho někdo pronásleduje?"

„Myslím, že ne. Ne. Jenom že potřebuje peníze a že se na čas ztratí."

„A to je všechno?"

„Pokud vím tak – počkejte. Ano. Ptala jsem se ho, jestli jí. On někdy – oni zapomínají jíst."

„Já vím."

„Odpověděl, že nemusím mít strach, že zrovna snědl celou porci třešňového koláče."

„Tak koláč," zabručí Landsman. „Třešňový koláč."

„Vám to něco říká?"

„Člověk nikdy neví," poznamená, ale cítí, jak mu žebra zvoní pod údery kladiva srdce. „Paní Shpilmanová, říkala jste, že jste slyšela nějaké hlášení z rozhlasu. Myslíte, že mohl volat z letiště?"

„Teď, když o tom mluvíte, tak ano."

Vůz zpomalí a zastaví. Landsman se předkloní a vyhlédne ven. Stojí před hotelem Zamenhof. Shpilmanová tlačítkem spustí okno a do auta zavane šedivé odpoledne. Odhrne závoj a prohlíží si průčelí hotelu. Hledí na něj dlouho. Z haly se vypotácejí dva zpustlí alkoholici. Landsman byl před časem svědkem toho, jak se jeden málem vymočil tomu druhému do záložky na nohavici, ale on tomu včasným zákrokem zabránil. Teď se opírají jeden o druhého a připomínají kůlnu smáčenou deštěm. Ještě předvedou humornou skeč s novinami ve větru, a pak se jako dvě potrhané můry odtřepetají do noci. Verbovská královna spustí závoj a zavře okno. Landsman přímo cítí, jak se přes černou látku propalují káravé otázky. Jak může bydlet v takové špinavé díře? Proč jejího syna lépe neochránil?

„Kdo vám řekl, že tady bydlím?" napadlo ho. „Váš zeť?"

„Ne, ten ne. Slyšela jsem to od té policistky, co se jmenuje stejně jako vy. Býval jste s ní ženatý."

„Ona vám o mně řekla?"

„Dnes mi volala. Před mnoha lety jsme měli potíže s jedním mužem, který přepadal ženy. Byl to zlý, odporný člověk. To bylo v Harkavy, na ulici S. Anského. Žena, které ten muž ublížil, nechtěla vypovídat na policii. Vaše bývalá manželka mi tenkrát hodně pomohla, dodnes jsem jí za to zavázaná. Je to dobrá žena. Dobrá policistka."

„To bezesporu."

„Naznačila mi, že kdybyste se náhodou objevil, neudělám chybu, když vám budu důvěřovat."

„To od ní bylo hezké," kývl Landsman a myslel to naprosto upřímně.

„Mluvila o vás lépe, než bych čekala."

„Jak jste řekla sama, madam, je to dobrá ženská."

„Ale vy jste od ní i tak odešel."

„Ale ne proto, že to je dobrá ženská."

„Protože jste byl špatný muž?"

„Myslím, že jo," přisvědčí Landsman. „Byla moc zdvořilá, než aby mi to řekla."

„Ono to už je hodně let," zamyslí se Shpilmanová, „ale co si vzpomínám, zdvořilost nebyla zrovna její nejsilnější stránka." Zmáčkne tlačítko, které odemkne dveře vozu. Landsman otevře a vystoupí. „V každém případě jsem ráda, že jsem tenhle příšerný hotel doteď neviděla,

protože bych vás k sobě nikdy nepustila.“

„No, není nic moc,“ odtuší Landsman. „Ale je to domov.“

„To v žádném případě,“ zavrtí hlavou Batsheva Shpilmanová, „ale je mi jasné, že vám tahle představa dost pomáhá.“

27

„Židovský policejní klub," řekne pekař.

Měří si Landsmana přes nerezový pult svého obchůdku a ruce má založené na prsou, aby jasně ukázal, že židovské fígle moc dobře zná. Mhouří oči, jako by se snažil objevit typografickou chybu na ciferníku falešných rolexek. Landsmanova američtina je právě tak dobrá, aby okamžitě vzbuzovala podezření.

„Správně," kývne Landsman. Teď ho mrzí, že mu na členském průkazu místní pobočky klubu Ezauovy ruce, což je mezinárodní organizace židovských policistů, chybí jeden růžek. Na průkazu je malá, šesticípá hvězda a text je vytištěný v jidiš. Legitimace nepropůjčuje svému držiteli absolutně žádnou pravomoc, dokonce ani Landsmanovi ne, a to je řádným a váženým členem klubu dvacet let. „Jsme po celém světě."

„To mě vůbec nepřekvapuje," prohodí pekař se strojenou nevraživostí. „Jenomže já tady prodávám koláče, šéfe."

„Dáte si koláč nebo ne?" zeptá se pekařova žena. Je stejně jako její manžel tělnatá a bledá. Její vlasy mají nevýraznou barvu staniolu pod matnou žárovkou. Jejich dcera je někde vzadu mezi ovocem a propečenými kůrkami. Piloti malých letadel, lovci, záchranáři a další štamgasti letiště v Yakovy mluví o štěstí, když se jim pekařskou dceru podaří zahlédnout. Landsman ji neviděl už léta. „Jestli nechcete koláč, pak není žádnej důvod, abyste tady u okýnka marnil mládí. Lidi ve frontě za váma spěchají na letadlo."

Vezme manželovi z ruky kartičku a vrátí ji Landsmanovi. Ten jí nevlídnost nezazlívá. Letiště v Yakovy je výchozím místem k cestám na sever pro podfukáře, šarlatány, vyžírky a spekulanty s pozemky z celého světa. Pytláci, pašeráci, nevyzpytatelní Rusové. Drogoví kurýři, indiánští gauneři, yankeeští ranaři. Jurisdikce v Yakovy doposud není dořešená. Nároky na město si dělají Židé, indiáni i lidé z Klondiku. Místní koláče mají vyšší morální kredit než polovina zákazníků pekařství. Pekařka nemá

jediný důvod Landsmanovi věřit nebo mu podstrojovat, s jeho lacinou kartičkou a vyholeným náměstíčkem na hlavě. Její neochota v něm nicméně vyvolá stesk po zabaveném odznaku. Kdyby ho měl, řekl by *Lidi ve frontě za mnou si můžou vysrat voko, vážená, a vy si běžte dát ostružinové klystýr*. Místo toho si okázale prohlédne individua, jež za ním vytvořila už docela slušnou frontu. Rybáři, vodáci, podnikatelé, pár šéfovských typů z velkých firem. Každý z nich mu nějakým zvukem nebo prostocviky s obočím dává najevo, že už mají chuť na koláč a Landsmana a jeho průkazu s oslíma ušima už mají plné zuby.

„Dejte mi jeden řez jablečnýho s drobenkou," požádá pekařku. „Na ten často s láskou vzpomínám."

„Ten mám nejradši," poznamená pekařka a maličko roztaje. Kývnutím hlavy pošle manžela k zadnímu pultu. Tam na lesklém tácu leží čerstvý, ještě nenakrojený jablečný koláč s drobenkou. „Kávu?"

„Ano, díky."

„Ten koláč chcete se zmrzlinou?"

„Ne, děkuju." Landsman k ní po pultu přistrčí fotografii Mendela Shpilmana. „A co vy? Viděla jste ho někdy?"

Žena si prohlíží snímek s rukama zastrčenýma do podpaží. Landsman odhaduje, že Shpilmana poznala na první pohled. Pekařka se otočí a přebere od muže papírový talířek s jablečným koláčem. Položí ho na tácek spolu s kávou v polystyrénovém šálku a umělohmotnou vidličkou zabalenou do ubrousku.

„Dvě padesát," řekne. „Běžte se posadit k medvědovi."

Medvěda zastřelili někdy v šedesátých letech. Podle vzhledu to mohli být lékaři, v brýlích, pletených lyžařských čepicích a pončech. Vyzařuje z nich zvláštní srdnatost, tolik typická pro zlatý věk Distriktu Sitka. Pod fotografií těch pěti osudových hrdinů, pověšené na zdi, oznamuje malá cedulka v američtině a v jidiš, že medvěd hnědý, ulovený nedaleko Lisianski, měřil 3,7 metru a vážil čtyři sta kilo. Ve skleněné vitríně z něj zůstala už jen kostra. Landsman se s koláčem a kávou uvelebí u stolu hned vedle ní. Už tady seděl mnohokrát a nad koláčem rozjímal nad tím strašidelným slonovinovým xylofonem. Naposled se sestrou, asi rok před její smrtí. Pracoval tehdy na Gorsetmacherově případu. Ona zrovna přivezla partu rybářů, kteří se vrátili z divočiny.

Landsman přemýšlí o Naomi. Je to luxus, jako kousek dobrého koláče. Je to nebezpečné a lákavé jako sklenička pití. Vymýšlí pro Naomi dialog, slova, kterými by ho mohla stírat a zesměšňovat, kdyby tady byla. Za krvavou koulovačku s těmi idioty Zilberblatovými. Za popíjení zázvorové

limonády se zbožnou starou dámou v její přerostlé káře. Za představu, že by mohl překonat svůj alkoholový návyk a zůstat nabuzený tak dlouho, aby vypátral vraha Mendela Shpilmana. Za ztrátu odznaku. Za to, že ho Reverze nepobuřuje, že k ní vlastně nezaujímá žádný postoj. Naomi tvrdila, že Židy nenávidí kvůli tomu, jak pokorně přijímají osud, kvůli důvěře v Boha a v gójе. Naomi totiž zaujímala postoj ke všemu. Své postoje si hlídala a opečovávala, oprašovala a třídila. Nejspíš by ho taky zkritizovala, že si nedal koláč s kopečkem zmrzliny, jak se to dělává.

„Židovský policejní klub," řekne pekařova dcera a posadí se na lavici vedle Landsmana. Sundala si zástěru a umyla si ruce. Nad lokty jsou její pihovaté paže potřísněné moukou. Tu má i ve světlém obočí. Vlasy si stáhla gumičkou do ohonu. Je to podivuhodně nevýrazná žena s vodově modrýma očima, asi v Landsmanově věku. Je cítit máslem, tabákem a nakyslou vůní těsta, která Landsmanovi v tu chvíli připadá zvláštně erotická. Zapálí si mentolovou cigaretu a vyfoukne kouř Landsmanovi do tváře. „Tenhle vtip ještě neznám."

Strčí si cigaretu mezi rty a natáhne ruku pro členský průkaz. Předstírá, že jí čtení textu nedělá žádné potíže.

„Já umím jidiš, abyste věděl," zdůrazní nakonec. „To není nějaká idiotská aztéčtina nebo něco takovýho."

„Já jsem doopravdy policajt," ujišťuje ji Landsman. „Dneska jenom provádím takový malý soukromý šetření. Proto se taky neohánim odznakem."

„Ukažte mi tu fotku," požádá ho. Landsman jí podá policejní snímek Mendela Shpilmana. Pekařova dcera kývne a krunýř nedůvěry se na kratičko pootevře.

„Vy jste ho znala, slečno?"

Vrátí mu fotografii. Zavrtí hlavou a odmítavě se zamračí. „Co se mu stalo?" zeptá se.

„Byl zavražděn. Střelou do hlavy."

„To je drsný," poznamená. „Těbůh."

Landsman vytáhne z kapsy svrchníku nový balíček kapesníků a podá jí ho. Ona se vysmrká a zmačká kapesník v pěsti.

„Odkud jste ho znala?" ptá se Landsman.

„Svezla jsem ho," odpoví. „Jednou. To je všechno."

„Kam?"

„Do motelu na silnici 3. Líbil se mi. Byl zvláštní. Milej. Takovej normální. A vypadal pěkně vyřízeně. Říkal mi, že má problém. S drogama. Ale že se z toho snaží dostat. Vypadal tak… prostě na něm něco bylo."

„Uměl člověka povzbudit?“

„Mm. Ne. Spíš tak jako… budil dojem, že je doopravdy s *váma.* Asi tak hodinu jsem si myslela, že ho miluju.“

„Ale nemilovala.“

„Spíš jsem neměla možnost to zjistit.“

„Vyspala jste se s ním?“

„Jste policajt se vším všudy,“ ušklíbne se. „‚Noz‘, tak se to říká tam u vás, ne?“

„Správně.“

„Ne, nespala jsem s ním. Chtěla jsem. Nasomrovala jsem se mu do pokoje. Tak nějak jsem se… jak to říct? Vrhla jsem se na něj. Tím ho nechci pomlouvat. Jak jsem řekla, byl hrozně milej, ale úplně vyřízenej. Ty jeho zuby. Ale nějak mě prokouknul.“

„Jak vás prokouknul?“

„Že… mám taky problém. Když jsem ve společnosti nějakýho chlapa. Proto se jim tak v zásadě radši vyhejbám. Ale abyste si to špatně nevykládal, vy se mi vůbec nelíbíte.“

„Nebojte se.“

„Absolvovala jsem i terapii, tu dvanáctistupňovou. Znova jsem se narodila. Ale jediný, co mi pomáhalo, bylo pečení koláčů.“

„Tak proto jsou tak dobrý.“

„Cha.“

„Ale on vaší nabídky nevyužil.“

„Neměl zájem. Byl hrozně hodnej. Zapnul mi košili. Připadala jsem si jako malá holka. Pak mi něco dal. Něco, co si prej můžu nechat.“

„Co to bylo?“

Sklopí oči a krev se jí nahrne do tváře tak rychle, že Landsman téměř cítí její hučení. Pekařka svou odpověď téměř zašeptá chraplavým hlasem.

„Požehnání,“ hlesne. Pak to zopakuje hlasitěji. „Řekl, že mi dá požehnání.“

„Vím takřka jistě, že byl gay,“ podotkne Landsman. „To jen tak mimochodem.“

„Já vím,“ přikývne. „On mi to řekl. I když to slovo nepoužil. Vlastně nepoužil žádný takový slovo, nebo si to aspoň nepamatuju. Mám dojem, že řekl, že už se tím *nechce otravovat.* Že heroin je jednodušší a spolehlivější. Heroin a dáma.“

„Šachy. Hrál šachy.“

„Nebo šachy, to je jedno. Ale to jeho požehnání pořád mám, ne?“

Podle všeho potřebuje, aby odpověděl, že ano.

„Ano,“ přisvědčí Landsman.

„Takovej zvláštní židáček. A víte, co je na tom nejdivnější? Že to asi zabralo.“

„Co zabralo?“

„To jeho požehnání. Našla jsem si přítele. Jako opravdickýho. Normálně randíme, je to neuvěřitelný.“

„To mě těší, za vás za oba.“ Landsman se přistihl, že závidí jí i všem lidem, kteří měli to štěstí a dostali od Mendela Shpilmana požehnání. Přemýšlí, kolikrát nejspíš Mendela minul, kolik příležitostí propásl. „Takže říkáte, že když jste ho svezla do toho motelu, že to byla náhoda? Vzala jste ho tam jenom proto, že jste ho chtěla…? No, vy víte.“

„Obskočit? Ne.“ Zašlápne cigaretu špičkou boty z jemné kůže. „To byla taková služebička. Jedný kamarádce. Jako že jsem ho tam odvezla. Ona ho znala. Říkala mu Frank. Přivezla ho sem odněkud letadlem. Byla pilotka. Poprosila mě, abych ho odvezla a našla mu něco, kde by mohl bydlet. Někde ne moc na očích. Tak jsem řekla, proč ne.“

„Naomi,“ řekne Landsman. „To byla ta vaše kamarádka?“

„Mm-hm. Vy jste ji znal?“

„Vím, jak měla ráda koláče,“ odpoví Landsman. „A ten Frank byl její zákazník?“

„Asi jo. Nevím. Neptala jsem se. Ale přiletěli spolu. Nejspíš si ji najal. Ale to si můžete s tou vaší kartičkou zjistit sám, ne?“

Landsman cítí, jak se mu do rukou a nohou vkrádá bezvládnost, příjemná bezvládnost podobná pocitu neodvratné zkázy, který je tak snadno zaměnitelný s mírem v duši, jako uštknutí jedovatého hada, který své oběti polyká rád živé, klidné. Pekařova dcera se předkloní a podívá se na netknutý kousek jablečného koláče s drobenkou na papírovém talířku, a přitom se posune na lavici až k němu.

„Abyste věděl, tak tímhle jste se mě dost dotknul.“

28

Na každé fotografii pořízené za dlouhou dobu jejich dětství drží Landsman sestru kolem ramen. Na těch prvních mu její temeno sahá někam těsně nad břicho. Na posledním společném snímku má Landsman nad horním rtem přízrak kníru a nad sestrou maximálně nějakých pět centimetrů navrch. Když jste si toho opakujícího se objetí všimli poprvé, vypadalo to kouzelně: starší bratr ochraňuje sestřičku. Po dalších sedmi nebo osmi momentkách začalo ochranné gesto budit spíš dojem hrozby. Po dvanácti jste si o Landsmanovic sourozence začali dělat starost. Schoulené u sebe, pod bratrovou paží, se statečným úsměvem pro fotografa, vypadaly jako děti z novinové rubriky, kde se píše o chovancích dětského domova vhodných k adopci.

„Osiřelí v důsledku tragédie," okomentovala to jednou Naomi, když listovala starým albem. Stránky alba byly z voskovaného kartonu potaženého pomačkanou fólií, která držela snímky na místě. Fólie dodávala rodině zachycené na fotkách zakonzervovaný vzhled, vypadali jako důkazy v igelitovém sáčku. „Dvě děťátka k zulíbání hledají nový domov."

„Tenkrát Freydl ještě žila," poznamenal Landsman. Věděl, že jí nahrává na smeč. Jejich matka zemřela po krátkém, trpkém boji s rakovinou, ještě se však dožila zklamání, když Naomi odešla z vysoké školy.

„To je teda novinka," utrousila Naomi.

Když si Landsman prohlíží ty fotografie teď, vidí sám sebe, jak se snaží sestru držet na zemi, aby nemohla létat a narazit do hory.

Naomi byla houževnaté dítě, mnohem houževnatější než Landsman, který to neměl tak zapotřebí. Byla o dva roky mladší, akorát tak na to, aby všechno, co Landsman udělal nebo řekl, považovala za metu, kterou je třeba překonat nebo zpochybnit. Byla víc kluk než holka, víc muž než žena. Když se jí jeden namazaný trouba zeptal, jestli je lesba, odpověděla: „Ve všem kromě sexuálních preferencí."

Slinu na létání vlastně pochytila od svého prvního kluka. Landsman se jí nikdy neptal, co se jí na tom tak líbí, proč tak usilovně a dlouho dře, aby získala licenci komerčního pilota a nabourala tak nadutý a drsňácký svět mužských pilotů operujících v divočině. Jeho temperamentní sestřička nedělala s ničím žádné cavyky. Pokud to Landsman správně chápe, pak křídla letadla podstupují neustálou bitvu se vzduchem, který je obtéká, prorážejí ho, krájejí, víří, ohýbají a ženou ho před sebou. Bojují s ním, jako losos bojuje s proudem řeky, ve které zemře. Jako losos – ten vodní sionista, věčně snící o domově, kde nalezne smrt – i Naomi vyplýtvala veškerou svou sílu a energii v boji.

Na jejím bezprostředním chování, nenuceném držení těla a úsměvu se to však neprojevovalo. Osvojila si styl á la Errol Flynn: s kamennou tváří žertovala a usmívala se jako výherce v loterii teprve, když začalo jít do tuhého. Kdybyste jí nalepili tenký knírek, z fleku by se mohla začít houpat v lanoví trojstěžníku s mečem v ruce. Landsmanova sestřička nebyla příliš komplikovaná, čímž se výrazně odlišovala od žen, se kterými se znal.

„Byla normální pošuk," prohlásí manažer letového provozu na letišti v Yakovy. Jmenuje se Larry Spiro a je to hubený Žid s pokleslými ramínky. Pochází ze Short Hills v New Jersey. Mexikán, jak říkají Židé ze Sitky svým příbuzným z jihu. Mexikáni jim pro změnu přezdívají ledaři nebo „Vyvolení sněhuláci". Tlustá skla brýlí napravují Spirův astigmatismus, oči za čočkami mají skeptický výraz. Nepoddajné šedé vlasy mu z hlavy trčí do všech stran jako paprsky u kreslené postavičky, které mají vyjadřovat rozhořčení. Na sobě má bílou košili s vyšitým monogramem a červenou vázanku se zlatými proužky. Těší se na skleničku whisky, co stojí před ním, a pomalu si povytahuje rukávy. Jeho zuby mají stejnou barvu jako límec košile.

„Prokrista." Jako většina mexikánů pracujících v Distriktu se Spiro zuby nehty drží američtiny. Pro Žida z Východního pobřeží je Sitka vyhnanstvím na druhou, je to Hoceploc, vystrkov uprostřed ničeho. Když Žid jako Spiro mluví americky, udržuje si pro sebe příslušnost k reálnému světu a slibuje si, že se tam brzy vrátí. Usměje se. „Nezažil jsem ženskou, která by si nadělala tolik problémů."

Sedí v lokále podniku Ernieho bar a gril Skagway v přízemním hliníkovém kvádru, kde sídlil letištní terminál v dobách, kdy tu bývalo jen travnaté letišťátko na kraji lesa. Sedí u stolku v zadní části a čekají na jídlo. Ernieho Skagway je považován za jedinou restauraci mezi Anchorage a Vancouverem, kde si člověk může pochutnat na pořádném stejku. Ernie je vozí letadlem z Kanady každý den, ještě krvavé, uložené v ledu. Výzdoba

je minimalistická jako v nějakém bufetu, jen umakart a ocel. Talíře jsou plastové, ubrousky zmačkané jako krycí papír na vyšetřovacím lůžku. Jídlo si objednáte u pultu a posadíte se s číslem na malém stojánku. Místní číšnice jsou proslulé svým pokročilým věkem, věčně špatným rozpoložením a fyzickou podobností s kabinou tiráku. Atmosféru podniku tvoří hlavně licence na prodej tvrdého alkoholu a klientela, sestávající z pilotů, lovců, rybářů a obvyklého mixu štarkerů a spekulantů a podvodníků. O pátečních večerech v sezóně tady můžete prodat a koupit, na co si vzpomenete, od losího masa po ketamin, a zaslechnout ty nejnehoráznější lži, jaké kdy vyšly z lidských úst.

V pondělí v šest večer u baru posedává jen letištní personál a pár čekajících pilotů. Nemluvní Židé, dříči, muži s pletenými kravatami a jeden americký pilot, který umí trochu jidiš a který všem vykládá, že jednou uletěl čtyři sta kilometrů, než si uvědomil, že letí vzhůru nohama. Samotný bar je dubový mastodont v pseudoviktoriánském stylu, jenž se sem naprosto nehodí, zachráněný ze zkrachovalého amerického kovbojského grilu dole v Sitce.

„Problémy," souhlasí Landsman. „Do samýho konce."

Spiro se zamračí. Ten den, kdy Naomi vletěla do úbočí hory Dunkelblum, měl zrovna službu na dispečinku. Havárii nemohl zabránit, ale je to pro něj pořád bolestivé téma. Rozepne zip nylonové aktovky a vytáhne velký modrý fascikl. V něm je nějaký tlustý dokument sepnutý velkou kancelářskou sponkou a několik volných listů.

„Znovu jsem si prošel tu zprávu," řekne zasmušile. „Počasí bylo slušný. U letadla byl o kousek přetažený termín servisní kontroly. Její poslední hlášení bylo rutinní."

„Hm," zabručí Landsman.

„Hledáte nějaký nový skutečnosti?" Tón jeho hlasu není přímo lítostivý, ale je připravený se tím směrem stočit, kdyby bylo potřeba.

„Já nevím, Spiro. Prostě se rozhlížím."

Landsman vezme složku a rychle si projde tlustý dokument, což je zpráva z vyšetřování úřadu pro letectví, odloží ho a sáhne po jednom volném listu odloženém pod fasciklem.

„To je ten letový plán, jak jste se ptal. Z rána před tou havárií."

Landsman si pročítá formulář, který potvrzuje Naomin záměr letět se svým Piperem Super Cub z aljašského Peril Strait do Yakovy v Distriktu Sitka s jedním pasažérem. Formulář je vytištěný na počítačové tiskárně písmem Times Roman velikosti 12.

„Tenhle plán nahlásila telefonem, je to tak?" Landsman zkontroluje

datum a čas. „To ráno v pět třicet.“

„Ano, použila automatický telefonní systém. Tak to dělá většina lidí.“

„Peril Strait,“ přemýšlí Landsman. „To je kde? Někde u Tenakee, ne?“

„Trochu jižněji.“

„Takže jak dlouho může trvat let tamodtud sem? Dvě hodiny?“

„Asi tak.“

„V tom případě byla docela optimistická,“ prohlásí Landsman. „Čas příletu zadala na čtvrt na sedm. Čtyřicet pět minut po tom, co ten plán ohlásila.“

Spiro je vycvičený okamžitě začít zkoumat jakoukoli anomálii, třebaže ho zároveň odpuzuje. Vezme si od Landsmana složku a otevře ji. Vytáhne stoh dokumentů, které okopíroval, když kývl na Landsmanovo pozvání na stejk.

„Ona ve čtvrt na sedm *skutečně* přiletěla,“ řekne. „Automatický zapisovač to zaznamenal do systému. Šest sedmnáct.“

„Takže – abych si to vyjasnil. Buď absolvovala dvouhodinový let z Peril Strait do Yakovy za míň než čtyřicet pět minut,“ povídá Landsman, „nebo… nebo změnila letový plán a uvedla, že přistane v Yakovy, když už mířila někam jinam.“

Jejich stejky jsou hotové. Servírka vymění číslo na stojánku za dva tlusté plátky kanadského hovězího. Nádherně voní a zrovna tak i vypadají. Spiro si jich nevšímá. Zapomněl dokonce na svůj drink. Probírá se stohem papírů.

„Tady je předchozí den. To letěla ze Sitky do Peril Strait se třemi cestujícími. Startovala ve čtyři a letový plán uzavřela v šest třicet. To znamená, že přistávala už potmě. Nejspíš tam chtěla zůstat přes noc. Druhý den ráno… aha.“

„Co?“

„Tady je – tohle je zřejmě její *původní* letový plán. Vypadá to, že ráno chtěla letět do *Sitky*. Původně. A ne sem do Yakovy.“

„S kolika cestujícími?“

„S žádným.“

„A když už je nějakou dobu ve vzduchu a pravděpodobně míří do Sitky a je sama, jenže ve skutečnosti má na palubě tajemného pasažéra, změní cíl letu na Yakovy.“

„Tak to vypadá.“

„Peril Strait,“ přemítá Landsman. „Co je v Peril Strait?“

„To, co všude. Losi, medvědi. Jeleni. Ryby. Co tak Židi rádi střílejí.“

„No, já nevím,“ zavrtí hlavou Landsman. „Podle mě to nebyla lovecká

výprava.“

Spiro se zamračí, pak se zvedne a přejde k baru. Posadí se k tomu americkému pilotovi a chvíli se spolu baví. Pilot se tváří nedůvěřivě, ale třeba je takový od přírody. Nakonec přikývne a jde se Spirem k jejich stolu.

„Rocky Kitka,“ představí ho Spiro. „Detektiv Landsman.“ posadí se a pustí se do jídla.

Kitka má na sobě černé kožené kalhoty a barevně sladěnou vestu, kterou nosí na holé kůži, přikryté od zápěstí ke krku a pak až k pásku indiánským tetováním. Zubaté velryby a bobři, na levém bicepsu pak had, nebo snad úhoř s vychytralým kukučem.

„Vy jste pilot?“ zeptá se ho Landsman.

„Ne, policajt.“ Pobaveně se zasměje tomu, jaký je vtipný.

„Peril Strait,“ nadhodí Landsman. „Byl jste tam někdy?“

Kitka zavrtí hlavou, ale Landsman mu nevěří ani vteřinu.

„Víte o tom místě něco?“

„Jenom to, jak vypadá ze vzduchu.“

„Kitka,“ zamyslí se Landsman. „To je domorodý jméno.“

„Otec byl Tlingit. Máma měla skotskoirský předky z jedny strany a německo-švédský z druhý. Tak nějak všechno kromě Židů.“

„Žije v Peril Strait hodně indiánů?“

„Jenom indiáni,“ odvětí rozhodně, jenže pak si vzpomene na své tvrzení, že o Peril Strait nic neví, uhne očima a upře je na stejk. Vypadá hodně hladově.

„Žádní běloši?“

„Možná jeden, dva, zalezlí někde v zátokách.“

„A Židi?“

Kitka se zatváří zatvrzele. „Jak jsem říkal, znám to tam jenom ze vzduchu.“

„Provádím takový malý šetření,“ řekne Landsman. „Zřejmě by tam mohlo být něco, co by Žida ze Sitky zajímalo.“

„Tam už je *Aljaška*,“ upozorní Kitka. „Bez urážky, detektive, ale židovskej polda se tam může vyptávat, jak je den dlouhej, a stejně mu nikdo neodpoví.“

Landsman se v boxu kousek posune. „Posaďte se, milánku,“ řekne v jidiš. „Ať na to tak hladově nekoukáte. Je to vaše. Já se toho ani nedotknul.“

„Vy to nebudete?“

„Nějak nemám chuť.“

„To je stejk New York, že jo? Ten já miluju.“

Kitka si sedne a Landsman mu přistrčí talíř. Upíjí svou kávu a pozoruje, jak do obou jeho společníků padá večeře. Když Kitka dojí, tváří se mnohem spokojeněji, už není tak opatrný a nebojí se, že ho někdo do něčeho naveze.

„Hergot, to je dobrý maso," řekne. Zhluboka se napije ledové vody z červeného plastového pohárku. Podívá se na Spira, odvrátí zrak, pak se zadívá na Landsmana a nakonec se zahledí do vody v kelímku.

„Cena za jídlo," poznamená trpce. Pak se rozpovídá. „Je tam nějaký nápravný zařízení, co jsem slyšel. Pro nábožný Židy, co spadli do drogový závislosti a tak. Oni někdy i ty vaši fousáči berou drogy, pijou a prováděj různý vylomeniny."

„Logiku to má, zřídit něco takového někde mimo," uzná Spiro. „Za tyhle věci se lidi asi hodně stydí."

„No, já nevím," řekne Landsman pochybovačně. „Není jednoduchý získat povolení na zřízení nějaký židovský instituce za hranicí Distriktu. Dokonce ani tak bohulibý, jako je tahle."

„Jak povídám," vmísí se do toho Kitka. „Tohleto jsem slyšel. Možná to je blbost."

„Zvláštní," ozve se Spiro. Už je zase ponořený do světa leteckých dokumentů a listuje v nich sem a tam.

„Co je zvláštní?" zajímá se Landsman.

„Probírám se tím a víte, co mi tady chybí? Letový plán na ten… na ten její poslední let. Z Yakovy do Sitky." Sáhne po Shoyferu, vyťuká dvě čísla a čeká.

„Vím, že ho nahlásila, sám jsem ho viděl. Bello? Spiro. Máš chvilku? Aha. Jasně. Hele… můžeš se mi na něco kouknout? Potřebuju ze systému vytáhnout jeden letový plán."

Uvede Naomino jméno, datum a čas jejího tragického letu. „Můžeš mi to projet? Díky."

„Znal jste moji sestru, pane Kitko?" zeptá se Landsman.

„Dalo by se to tak říct," přikývne Kitka. „Jednou mi nakopala prdel."

„Vítejte v klubu," ušklíbne se Landsman.

„To není možný," řekne Spiro hlasitěji. „Můžeš se kouknout ještě jednou?"

Nikdo nic neříká. Dívají se na Spira, který poslouchá v telefonu Bellu.

„Něco není v pořádku," prohlásí Spiro nakonec. „Hned tam budu."

Zavěsí a vypadá, že se mu stejk nepohodl s žaludkem.

„Co je?" zajímá se Landsman. „Stalo se něco?"

„Bella v systému nemůže najít ten letový plán." Vstane a srovná

rozházené listy z Naominy složky. „Jenže to není možný, protože v hlášení o havárii je odkaz na číslo toho plánu.“ Zarazí se. „Anebo není.“

Znovu zalistuje hustě popsanými stránkami, které obsahují závěry šetření úřadu pro letectví zabývajícího se Naominým tragickým střetem se severozápadním úbočím Mt. Dunkelblum.

„V tom spisu se někdo hrabal,“ procedí přes stisknuté zuby. Zdá se, že tomu zprvu ani nechce věřit, ale jak dochází k nevyhnutelnému závěru, jeho rozhořčení polevuje a ochabuje. „Někdo vlivný.“

„Vlivný,“ zopakuje Landsman. „Natolik vlivný, že by byl například schopný získat povolení k výstavbě židovského odvykacího centra na indiánských pozemcích?“

„To už je pro mě moc těžká váha,“ zamračí se Spiro. Prudce zavře desky složky a strčí si ji pod paži. „Už tady s vámi nemůžu být, Landsmane. Omluvte mě. A děkuju za tu večeři.“

Jakmile odejde, Landsman vytáhne mobil a vytočí číslo s aljašskou předvolbou. Když to zvedne nějaká žena, Landsman jen řekne: „Wilfred Dick.“

„Panebože,“ houkne Kitka. „To jsou věci.“

Jenže Landsman dostane k telefonu jenom službukonajícího seržanta.

„Inspektor tady není,“ oznámí. „O co se jedná, detektive Landsmane?“

„Nevím, možná jste se doslechl o jistém rehabilitačním středisku u Peril Strait,“ zkusí to Landsman. „Doktoři s fousama.“

„Beth Tikkun?“ opáčí seržant a vysloví to poněkud po svém. „Znám.“

Z tónu jeho hlasu vyplývá, že mu tato znalost žádnou velkou radost nepřináší a v dohledné době ani nepřinese.

„Rád bych se tam zajel podívat,“ oznámí Landsman. „Řekněme zítra. Nevadilo by to?“

Jak to vypadá, seržant nedokáže na tu jednoduchou otázku patřičně odpovědět.

„Zítra?“ zeptá se nakonec.

„Jo, napadlo mě, že bych si tam zaletěl. Trochu se tam porozhlídnul.“

„Aha.“

„Co se děje, seržante? Ten Beth Tikkun… je tam všechno, jak má být?“

„To by znamenalo říct vlastní názor, detektive,“ odvětí seržant. „A to nám inspektor Dick nepovolil. Každopádně mu řeknu, že jste volal.“

„Máte letadlo, Rocky?“ zeptá se Landsman, jen co prostředníčkem ukončí hovor.

„Přišel jsem o něj,“ odvětí Kitka. „V pokeru. Proto teď dělám pro

židovskýho majitele.“

„Tak se nezlobte.“

„V pohodě. Já se nezlobím.“

„Řekněme, že bych chtěl ten chrám zdraví v Peril Strait navštívit.“

„Zejtra pro někoho letím,“ řekne Kitka. „Do Freshwater Bay. Cestou tam bych to mohl vzít trochu vpravo. Ale s taxametrem tam na vás čekat nebudu.“ V úsměvu vycení bobří zuby. „A bude vás to stát o moc víc než jeden stejk k večeři.“

29

Odznak z trávy, zelená brož připíchnutá na klopě obrovského pláště jedlového lesa, který horu pokrývá. Uprostřed mýtiny stojí půltucet domů pokrytých hnědým šindelem, v kruhu kolem kulaté fontány, jsou propojeny pěšinkami a odděleny záplatami trávy a štěrku. Na konci mýtiny je hřiště, nalajnované na fotbal, obkroužené atletickou dráhou. Celý komplex připomíná internátní školu, akademii pro vzpurné potomstvo zazobanců, ukrytou v lesích. Po dráze kluše několik mužů v trenýrkách a teplákových bundách. Další posedávají nebo polehávají uprostřed trávníku a rozcvičují se před tréninkem. Jejich ruce a nohy, ohnuté v různých úhlech, tvoří lidská písmena poházená po zelené stráni. Když letoun zakrouží nad hřištěm, kapuce teplákových bund se po něm otočí jako ústí protiletadlových baterií. Seshora se to dá těžko posoudit, ale Landsmanovi připadá, že muži, kteří dole běhají, postávají a protahují si dlouhé, tenké nohy, jsou mladí a v dokonalé kondici. Z lesa se vynoří další muž v tmavé kombinéze. Sleduje kroužící cessnu a pravou ruku ohnutou v lokti má přitisknutou k tváři a hlásí: *Máme společnost.* V dálce za lesem Landsman zahlédne záblesk zeleně, střechu a hrst bílých chomáčů, možná kupek sněhu.

Kitka zatáhne za řízení a se skřípáním, klepáním a sténáním otočí letadlo. Prudce klesnou, pak se klesání zpomalí a nakonec se závěrečným plesknutím dosednou na vodní hladinu. Kdo ví, jestli to sténání nevycházelo z Landsmanova hrdla.

„Teda nikdy bych si nemyslel, že tohle někdy řeknu," prohodí Kitka, když motor Lycoming ztichne ve volnoběhu a oni se zase slyší, „ale najednou mám dojem, že těch šest set dolarů je za to nějak málo."

Půl hodiny po odletu z Yakovy se Landsman rozhodl zpestřit cestu uvážlivým umístěním obsahu svého žaludku do kabiny. Ta byla prosycená dvacetiletým pachem hnijícího losího masa a Landsman okamžitě začal litovat, že porušil slib, který si dal po Naomině smrti, vyhýbat se cestování v malých letadlech. Ale i to zvracení bylo pozoruhodným výkonem,

vzhledem k tomu, jak málo toho Landsman za posledních pár dnů snědl.

„Omlouvám se, Rocky.“ Landsman se snaží vylovit svůj hlas odkudsi z ponožky. „Asi jsem ještě neměl tak brzo lítat.“

Svůj poslední let absolvoval v sestřině Super Cubu, bez vážnějších následků. Jenže to bylo dobré letadlo, Naomi byla zkušená pilotka, počasí bylo výborné a Landsman byl opilý. Tentokrát se pustil do oblak v mnohem horším stavu – za střízliva. Tři hrnky mizerné kávy v motelu mu jenom našponovaly nervy. Vydal se na milost ostrému nárazovému větru od Yukonu a špatnému pilotovi, který z přehnané opatrnosti riskuje a kvůli chybějící sebedůvěře je přespříliš troufalý. Landsman se celou cestu kolébal na sedačce staré unavené Cessny 206, kterou vedení Turkelových regionálních aerolinek svěřilo Rockymu Kitkovi. Letadlo burácelo, vibrovalo a otřásalo se. Všechny čepy a šrouby v Landsmanově těle povolily, hlava se mu otočila dozadu, paže upadly a oční bulva se zakutálela někam pod topení. Kdesi nad pohořím Moore se mu porušení slibu vymstilo.

Kitka rozrazí dveře a s kotevním lanem vyskočí na molo pro hydroplány. Landsman se vypotácí z kabiny a honem se vyškrábe na zvětralá cedrová prkna. Kolébá se, mžourá a zhluboka nasává očistný odér jehličí a mořských chaluh. Narovná si kravatu a nasadí klobouk.

Peril Strait tvoří směsice omlácených lodí, jedna benzinová pumpa a řada domků barvy prorezavělé lokomotivy. Domky se hrbí na kůlech jako postarší dámy s hubenýma nohama. Mezi nimi se proplétá dřevěný chodník, který se posléze ukládá k odpočinku u kotviště lodí. Všechno to od pohledu drží pohromadě propletenec lodních lan, šmodrchanec rybářských vlasců a cáry sítě ověšené zašlými plováky. Jako by byla celá vesnice postavená z naplaveného dříví a špagátu, z trosek nějakého potopeného města.

Molo pro hydroplány není s chodníkem ani vesnicí propojené. Je zjevně nové, pevné, vybudované z bílých betonových pilířů a dřevěných nosníků natřených na šedo. Okázale dává najevo technickou vyspělost a logistické potřeby bohatých. Vede k železné bráně. Za ní se do svahu zařezává klikaté kovové schodiště vedoucí k mýtině na vrcholu. Vedle schodiště vedou vzhůru koleje s plošinou, opatřenou zábradlím, která nahoru vozí to, co nejde vzít po schodech. Na plotku u mola je přišroubovaná cedule s nápisem ÚTULEK BETH TIKKUN, v jidiš i americtině, a pod tím, už jen americky, SOUKROMÝ POZEMEK. Landsman se zahledí na písmo jidiš. V tomto divokém koutě ostrova Baranof vypadá nepatřičně, obyčejně, jako shromáždění malých

židovských policistů v černém obleku a měkkém klobouku.

Kitka natočí do svého stetsonu vodu z kohoutku na molu a splachuje vnitřek letadla, lije dovnitř jeden klobouk za druhým. Landsman se propadá hanbou, že mu přidělal takovou práci, ale vypadá to, že Kitka a zvratky jsou staří známí, takže pilot ani na vteřinu neztrácí úsměv. Laminovanými deskami turistického klíče k určování aljašských velryb a ryb setře ze dveří směs zvratků a mořské vody, pak knihu opláchne a otřepe. Postaví se do dveří, jednou rukou se přidržuje rámu a pozoruje Landsmana na molu. Mořská voda pleská o plováky cessny a o pilíře. Vítr od Stichinovy řeky hučí Landsmanovi v uších a ohýbá mu střechu klobouku. Z vesnice sem zalehne chraplavý hlas nějaké ženy volající na manžela nebo syna. Vzápětí se ozve posměšné psí zaštěkání, snad jako odpověď.

„Podle mě už vědí, že tam jdete," prohodí Kitka. „Tamti nahoře." Jeho úsměv zrozpačití, skoro až našpulí rty. „O to jsme se postarali."

„Tenhle týden jsem už jednou zašel na neohlášenou návštěvu, ale moc to nevyšlo," odtuší Landsman. Vytáhne berettu, vysune zásobník a zkontroluje náboje. „Podle mě se stejně překvapit nedají."

„Vy víte, co jsou zač?" zajímá se Kitka s očima upřenýma na šolem.

„Ne," zavrtí hlavou Landsman a zacvakne zásobník. „Nevím. Vy jo?"

„Neblázněte. Kdybych to věděl, řekl bych vám to. I když jste mi poblil letadlo."

„Sice nevím, co jsou zač," uzavře to Landsman, „ale myslím, že mi zabili ségru."

Kitka to sdělení přebírá ze všech stran, jako kdyby v něm hledal slabiny a mezery. „Já musím být v deset ve Freshwateru," řekne s hranou lítostí.

„Jasně, chápu," kývne Landsman. „Jinač bych vám samozřejmě píchnul."

„Ale prosím vás. To přece není váš problém."

„Jo, jenže Naomi, to bylo fakt číslo."

„Povídejte mi o tom."

„Mě teda v lásce nikdy moc neměla."

„Ona lítala ode zdi ke zdi," řekne Landsman a vrátí pistoli do kapsy saka. „Někdy."

„No tak nic," pokrčí rameny Kitka a špičkou kovbojské boty vyžene z letadla chlístanec vody. „Ale heleďte – dávejte na sebe pozor, jo?"

„Jo, tak to mi právě nikdy moc nešlo," přizná Landsman.

„V tomhle jste byli stejný," zavrtí hlavou Kitka. „Vy a vaše sestra."

Landsman přejde na konec mola a jen tak, zkusmo, vezme za kouli na

železné bráně. Pak přes ni přehodí svůj vak a vyšplhá se po mříži nahoru. Když přelézá na druhou stranu, bota se mu zachytí mezi pruty a on s masitým plesknutím žuchne na zem. Kousne se přitom do jazyka, ze kterého mu vytryskne slaná krev. Opráší se a otočí se zpátky k molu, aby se přesvědčil, že Kitkovi z toho divadla nic neušlo. Mávne na něj, že se mu nic nestalo. Kitka po chvilce zvedne ruku na pozdrav a zabouchne dveře letadla. Motor naskočí a vrtule se promění v lesklé, průsvitné kotouče.

Landsman se pustí do dlouhého výšlapu po schodech. Rozhodně je teď v horší formě, než když se v pátek ráno pokoušel pokořit schodiště v Shemetsovic věžáku. Včerejší noc probděl na tvrdé, rozvrzané matraci v motelu. Před dvěma dny byl postřelen a dostal nakládačku. Bolí ho celé tělo. Sotva popadá dech. V jednom žebru ho záhadně píchá, další škubání cítí v levém kolenu. V polovině schodů se musí zastavit a zapálit si, protože bez cigarety už nemůže udělat ani krok. Otočí se a dívá se za cessnou, která s bručením a kymácivě stoupá do nízkých mraků a zanechává ho jeho osudu.

Vysíleně se opírá o zábradlí, vysoko nad prázdnou pláží a vesnicí. Dole vyšlo na zkroucený dřevěný chodník několik lidí a sledují ho, jak se šine vzhůru. Landsman jim zamává a oni poslušně odpoví. Pak zašlápne nedopalek papirosky a ztěžka se vydá dál do kopce. Společnost mu dělá zurčení potoka spěchajícího do úžiny a krákání vran v dálce. Pak i tyto zvuky utichnou. Slyší jen vlastní dech, zvonivé dunění podrážek na železných schodech, povrzávání řemenu vaku.

Nahoře vlají na vybělené stožáru dvě vlajky. Jedna patří Spojeným státům. Druhá je mnohem skromnější, bílá, s bleděmodrou Davidovou hvězdou. Stožár vyrůstá z kruhu, vyloženého velkými oblázky, zakončeného betonovým prstencem. U jeho paty je zasazená kovová plaketa, která oznamuje, že NA VLAJKOVÝ STOŽÁR LASKAVĚ PŘISPĚLI BARRY A RHONDA GREENBAUMOVI Z BEVERLY HILLS V KALIFORNII. Od betonového kruhu vede chodník k největší z budov, které viděl Landsman z letadla. Ostatní jsou pouhé malé kvádry pokryté cedrovým šindelem, ale ta velká má náznak určitého stylu. Má sedlovou střechu se žebrovanými ocelovými profily natřenými na tmavozelenou. Okna jsou dělená svislými i příčnými sloupky. Ze tří stran budovu obklopuje široká veranda podpíraná sloupky z jedlových kmenů, na kterých ještě zůstala kůra. Na terasu vedou z betonového chodníku schody.

Na nejvyšším stojí dva muži a dívají se, jak se k nim Landsman blíží. Oba mají dlouhé vousy, pejzy však ne. Žádné punčochy, žádné černé klobouky. Ten vlevo je mladý, nanejvýš třicátník. Je vysoký, skoro až

hrozivě, s čelem jako betonový bunkr a vysunutou bradou. Neposlušné vousy se mu kroutí do prstýnků a na tvářích mu zanechávají dvě holá místečka. Velké ruce se mu houpou u boků a svírají se a otvírají jako párek hlavonožců. Na sobě má černý oblek velkorysého střihu a černou kravatu. Landsman rozezná nedočkavost v jeho prstech a pokouší se odhadnout, jestli se pod jeho vestou neukrývá zbraň. Jak se blíží k domu, jsou oči hromotluka chladnější a temnější.

Druhý muž je přibližně v Landsmanově věku, je stejně vysoký i stavěný. V pase je přece jen objemnější než Landsman a opírá se o zahnutou hůlku z nějakého tmavého lesklého dřeva. Jeho vousy, černé jako uhel, jsou protkané popelavými proužky, zastřižené, takřka švihácké. Má na sobě tvídový oblek i s vestou a zamyšleně bafá z dýmky. Zdá se, že ho pohled na přicházejícího Landsmana uspokojuje, ba snad těší, vyvolává to v něm zvědavost, jako u lékaře, který při seznamování se s případem očekává menší anomálii nebo nesoulad. Je obutý do kožených mokasínů s třásněmi.

Landsman se zastaví pod schody a nahodí si vak. Datel v lese protřepává kalíšek s kostkami. V tu chvíli je to spolu s šuměním borového jehličí jediný zvuk široko daleko. Mohli by být poslední tři lidé na jihovýchodní Aljašce. Jenže Landsman cítí mnoho dalších očí, jež ho pozorují škvírami v záclonách, přes pušková hledí, skrz periskopy a tajné otvory. Cítí běh života přerušený jeho příchodem, ranní rozcvičku, umývání šálků od kávy. Ve vzduchu se vznáší vůně vajíček na másle a opečeného chleba.

„Nevím, jak vám to nejlíp říct," pronese hromotluk s prořídlým vousem. Jeho hlas zní, jako by se před tím, než dorazil do hlasivek, příliš unavil poskakováním po hrudním koši. Slova se líně táhnou, stékají z líné naběračky. „Ale vaše letadlo vám právě uletělo."

„A já někam odjíždím?" podiví se Landsman.

„Rozhodně tady nezůstáváte, příteli." Jakmile vysloví *příteli*, veškerá přátelskost z jeho projevu vymizí.

„Ale já mám rezervaci," namítne Landsman a nespouští zrak z velkých hromotlukových rukou. „Jsem mladší, než vypadám."

Zvuk z lesa připomíná rachocení kostí ve kbelíku.

„No dobře, tak nejsem zrovna mladý, ale mám problém se závislostí," opraví se Landsman. „To už snad něco znamená."

„Pane…" začne ten v tvídovém obleku a sestoupí o jeden schod. Landsman ucítí nahořklý dýmkový tabák.

„Podívejte," začne Landsman, „slyšel jsem, jak dobré výsledky tady

máte. Já už vyzkoušel všechno. Je to hrozný, ale jsem vážně v koncích, nevím, kam jinam jít.“

Muž ve tvídu se ohlédne na dlouhána na verandě. Zjevně netuší, kdo Landsman je a co si o něm mají myslet. Všechny rozverné zážitky z posledních dnů a zvlášť příšerná cesta z Yakovy patrně smazaly část jeho policajtské aury. Doufá a zároveň se bojí, že vypadá jako obyčejný ztroskotanec, který si vleče svou smůlu ve vaku přes rameno.

„Potřebuju pomoc,“ řekne a samotného ho překvapí, když ho v očích zaštípají slzy. „Jsem na tom špatně.“ Hlas se mu zlomí. „Klidně to přiznám.“

„Jak se jmenujete?“ zeptá se rozvážně hromotluk. Oči má vřelé, ale bez známky přátelství. Čiší z nich lítost, ale i nezájem o Landsmana jako o člověka.

„Felnboyger.“ Landsman zkusí jméno z nějakého dávného zatykače. „Lev Felnboyger.“

„Ví někdo, že jste tady, pane Felnboygere?“

„Jenom manželka. A samozřejmě ten pilot.“

Oba muži se k sobě otočí – a jak Landsman vidí, znají se tak dlouho, že se můžou zuřivě hádat, aniž by řekli jediné slovo, stačí jim k tomu jen oči.

„Jsem doktor Roboy,“ řekne hromotluk nakonec. Zhoupne k Landsmanovi pravačku jako břemeno visící na jeřábovém laně. Landsman by jí raději šel z cesty, ale přece jen tuchladnou, suchou hroudu stiskne. „Prosím, pane Felnboygere, pojďte dál.“

Jde za nimi po verandě z ohlazených jedlových fošen. Mezi trámy zahlédne velké vosí hnízdo a vteřinu se dívá, jestli se v něm něco nepohne, ale je opuštěné a prázdné jako všechny budovy na vrcholu kopce. Vejdou do prázdné haly s jakýmisi béžovými pěnovými útvary, připomínajícími obří polštářky do bot. Nevýrazný koberec s krátkým vlasem barvy kartónové krabičky na vejce. Na stěnách tuctové výjevy ze života Sitky, lodě na lov lososů, zbožní staří mládenci, kavárenská společnost na Monastirské ulici, swingující klezmer, který trochu vypadá jako stylizovaný Nathan Kalushiner. Landsman má opět nepříjemný pocit, že to všechno sem postavili a pověsili dnes ráno. V popelnících není ani vločka popela. Police s informačními materiály je zásobena tituly „Kdo by chtěl být závislý na drogách?!“ a „Kdo má řídit tvůj život, ty sám, nebo někdo jiný?“ Termostat na stěně vzdychá nudou. Místnost je cítit novým kobercem a uhašenou dýmkou. Nade dveřmi do chodby visí cedulka s nápisem NA VYBAVENÍ HALY LASKAVĚ PŘISPĚLI BONNIE A

RONALD LEDEREROVIZ BOČA RATONU NA FLORIDĚ.

„Posadte se, prosím," vybídne Landsmana doktor Roboy temným, sirupovitým hlasem. „Fliglere?"

Muž v tvídovém obleku se vrátí k francouzskému oknu, otevře levou půlku, překontroluje zástrčky nahoře i dole. Pak okno zavře, zamkne a klíč strčí do kapsy. Když projde kolem Landsmana, otře se o něj vycpaným tvídovým ramenem.

„Fliglere." Landsman ho zlehka zadrží. „Vy jste taky doktor?"

Fligler jeho ruku setřese. Z kapsy vyloví sirky. „To si pište," odvětí neupřímně a nepřesvědčivě. Prsty pravé ruky vytáhne jednu zápalku, rozškrtne ji a přiloží plamínek k dýmce, to všechno jedním plynulým pohybem. A zatímco pravačka zaměstnává tímto drobným trikem Landsmanovu pozornost, levačka mu znenadání vnikne do kapsy saka a vytáhne z ní Berkovu pistoli.

„Tohleto je ten váš problém, podívejte," zahlaholí a drží zbraň tak, aby ji mohl každý vidět. „Teď sledujte doktora."

Landsman se poslušně dívá, jak Fliger zvedá pistoli a prohlíží ji znaleckým okem lékaře. Vzápětí se kdesi v Landsmanově hlavě prudce zabouchnou dveře a – asi tak na půl vteřiny – ho ohluší bzukot tisícovky vos, které vletěly dovnitř přes verandu jeho levého ucha.

30

Landsman se probere na zádech, hledí vzhůru na řadu železných kotlíků. Ty visí v přesných rozestupech na silných hácích připevněných k polici metr nad jeho hlavou. V nose ho dráždí nostalgická vůně táborové kuchyně, benzin do vařiče, mýdlo na nádobí, spálená cibule, tvrdá voda, nakyslý pach špižírny. Do zátylku ho studí kov jako neblahá předtucha. Leží na dlouhém nerezovém stole, spoutané ruce ho tlačí do kříže. Z koutku mu stéká slina, je bosý, připravený, aby ho oškubali a do břicha nacpali citron, možná i snítku šalvěje.

„Slyšel jsem o vás všelijaký věci," poznamená. „Ale o kanibalismu nikdo nic neříkal."

„Vás bych nesnědl, Landsmane," ujistí ho Baronshteyn. „Ani kdybych byl nejhladovější člověk na Aljašce a vás servírovali na stříbrném podnosu. Jídlo konzervované v lihu nemám rád." Sedí na vysoké stoličce nalevo od Landsmana, ruce zkřížené na prsou má částečně schované pod neprostupným vodopádem černého plnovousu.

Nemá na sobě obvyklou uniformu, je oblečený do pracovních modráků a flanelové košile zastrčené do kalhot a zapnuté skoro až ke krku. Silný kožený řemen s velkou přezkou, černá bagančata. Košile mu je trochu velká, kalhoty jsou tuhé jako plech. Nebýt jarmulky, vypadal by jako děcko v kostýmu dřevorubce při školní besídce, i s falešnými fousy. Podpatky zahákl za nánožník, takže se mu kalhoty kousek povytáhly a pod záložkami odhalily několik centimetrů bílých, hubených holení.

„Co je to za chlapa?" zeptá se ten hubený obr Roboy. Landsman zvedne hlavu a spatří doktora – pokud to je doktor – na jiné kovové stoličce u svých nohou. Váčky pod jeho očima se podobají grafitovým šmouhám. Vedle něj stojí ošetřovatel Fligler s holí zavěšenou na předloktí. Dívá se, jak mu v pravé ruce dohasíná papiroska, levačku má výhružně zastrčenou v kapse. „Odkud ho znáte?"

Na magnetické liště na zdi defiluje kompletní sestava nožů a sekáčků,

pěkně na dosah šikovného šéfkuchaře nebo šlosera.

„Tenhle jíd je šames a jmenuje se Landsman."

„Tohle je policajt?" opáčí Roboy. Zatváří se, jako by právě kousl do bonbonu s feferonkovou náplní. „Nemá odznak. Fliglere, měl u sebe odznak?"

„Nenašel jsem u něj odznak ani žádnou jinou policejní průkazku," zavrtí hlavou Fligler.

„Protože jsem mu odznak nechal sebrat," řekne Baronshteyn. „Je to tak, detektive?"

„Tady kladu otázky já," prohlásí Landsman a snaží se najít pohodlnější pozici na spoutaných rukou. „Jestli dovolíte."

„Je úplně jedno, jestli má odznak nebo ne," pokrčí rameny Fligler. „Tady by mu židovský odznak byl na hovno."

„Mně se takové výrazy příčí, příteli Fliglere," ohradí se Baronshteyn. „Myslím, že jsem vám to už několikrát říkal."

„Říkal, ale já si to rád nechám zopakovat," ušklíbne se Fligler.

Baronshteyn se dívá na Fliglera a v jedových žlázách si začíná sbírat jed. „Tady přítel Fligler navrhoval, abychom vás zastřelili a odtáhli vaše tělo do lesa," řekne laskavě a nespouští oči z muže s pistolí v kapse.

„Hluboko do lesa," doplní Fligler. „Chtěl jsem vidět, co vaši mrtvolu začne žrát jako první."

„To jsou vaše léčebné metody, doktore?" Landsman zvedá hlavu a pokouší se pohlédnout Roboyovi do očí. „Není divu, že se Mendel Shpilman loni na jaře tak rychle odhlásil."

Všichni Landsmanovu poznámku chvilku převalují v ústech, posuzují její chuť a obsah vitaminů. Baronshteyn přidá do jedovatého pohledu ještě špetku výčitky. *Měli jste ho*, říká očima, kterýma střelí po Roboyovi. *A nechali jste ho utéct.*

Baronshteyn se předkloní a tiše, se svou obvyklou výhružnou uhlazeností promluví. Má zvětralý, nakyslý dech. Sýrová kůrka, patky chleba, sedlina na dně hrnku. „Copak hledáte, příteli Landsmane, v těchhle končinách, kde nemáte co dělat?"

Baronshteyn vypadá skutečně rozpačitě. Rád by o všem věděl. Je to zřejmě jediná touha, myslí si Landsman, kterou sám sobě povoluje.

„Mohl bych se vás zeptat na totéž, Baronshteyne." Napadne ho, že Baronshteyn nemá s „léčebnou" nic společného, že je tu jen na návštěvě, stejně jako Landsman. Třeba mu jde o totéž, jde po Mendelově stopě a snaží se přijít na to, kde se rebeho syn potkal se stínem, který ho připravil o život. „Co je to tady, internátní škola pro zbloudilé Verbovery? Kdo jsou

tihle panáci? A mimochodem, máte špatně navlečený pásek, vynechal jste jedno poutko.“

Baronshteyn sklouzne prsty k pasu, pak se narovná a na tváři vykouzlí cosi, co se podobá úsměvu. „Kdo ví, že jste tady?“ zeptá se. „Kromě toho pilota?“

Landsmana bodne osten strachu o Rockyho Kitku, který letí životem dlouhé míle vzhůru nohama a ani o tom neví. Landsman netuší, co jsou tihle hoši z Peril Strait zač, ale je mu celkem jasné, že by se s nějakým pilotem moc nemazlili.

„Jakého pilota?“ zeptá se.

„Musíme počítat s nejhorším,“ usoudí doktor Roboy. „Byli jsme kompromitováni.“

„Trávíte s těmihle lidmi moc času,“ obrátí oči v sloup Baronshteyn. „Už mluvíte jako oni.“ Rozepne si pásek, provlékne ho poutkem, které předtím vynechal, ale nespustí z Landsmana oči. „Ale možná máte pravdu, Roboyi.“ Se sebemrskačským výrazem opasek utáhne. „I když já bych se vsadil, že to Landsman neřekl nikomu. Ani svému kolegovi, tomu tlustému indiánovi. Hraje sólo. Nemá se o co opřít. Je mimo oblast působnosti, nemá žádné oprávnění, dokonce ani odznak. Nikomu by neřekl, že se chystá na indiánské území, protože by se bál, že mu to někdo vymluví. Nebo že mu to rovnou zakážou. Řekli by mu, že jeho úsudek je zkreslený touhou pomstít svou sestru.“

Roboy zacvičí obočím jako párem neposedných rukou. „Sestru? Kdo je jeho sestra?“

„Mám pravdu, Landsmane?“

„Moc rád bych vám to potvrdil, Baronshteyne. Ale už jsem napsal kompletní zprávu, co všechno o téhle operaci vím.“

„Nepovídejte.“

„O téhle vaší falešné léčebně pro mládež.“

„A tak,“ kývne Baronshteyn s posměšnou vážností. „Falešná léčebna pro mládež. To je skutečně otřesné.“

„O tom, že to ve skutečnosti jenom maskuje váš komplot s Roboyem, Fliglerem a s jejich vlivnými přáteli.“ Landsmanovi při té improvizaci srdce divoce buší. Zkouší hádat, na co by nějací Židé potřebovali tak rozsáhlé zařízení, proč zrovna tady a jak se jim podařilo přesvědčit indiány, aby jim to tu dovolili postavit. Bylo by možné, že si ty pozemky koupili, aby tady vybudovali nový McShtetl? Nebo to má být nějaké přestupní místo pro pašování lidí, nějaký verboverský vzdušný most ven z Aljašky pro lidi bez víz a pasů? „O tom, že jste zabili Mendela Shpilmana a moji

sestru, aby nemohli mluvit o tom, co se tady děje. Pak jste využili Roboyovy a Fliglerovy styky a nahráli to jako leteckou havárii.“

„A tohle všechno jste sepsal?“

„Jo, a poslal jsem to svému právníkovi, aby to otevřel v případě, že bych čirou náhodou zmizel.“

„Vašemu právníkovi.“

„Přesně tak.“

„Kterémupak právníkovi?“

„Senderu Slonimovi.“

„Senderu Slonimovi, aha.“ Baronshteyn přikyvuje, jako by do puntíku věřil všemu, co Landsman říká. „Dobrý Žid, ale špatný právník.“ Sklouzne ze stoličky a klapnutí jeho bot o podlahu znamená tečku za výslechem vězně. „Já jsem spokojený. Příteli Fliglere.“

Ozve se syknutí a kovové cvaknutí, podrážka vrzne na linoleu a do Landsmanova oka najednou cosi míří. Vzdálenost mezi jeho rohovkou a ocelovou špičkou by se dala měřit mrknutím řasy.

Landsman ucukne hlavou, ale Fligler, který nůž drží v ruce, popadne Landsmana za ucho a trhne jím. Landsman se schoulí do klubíčka a pokusí se skulit ze stolu, ale Fligler ho hlavicí své hole praští do zafačované rány na hlavě. Landsmanovi se před očima roztančí tisíce zubatých hvězdiček. Fligler využije chvilky, kdy se Landsman pro bolest nemůže bránit, otočí ho na břicho, zakloní mu hlavu a k hrdlu mu přitiskne čepel.

„Možná nemám odznak,“ vyrazí ze sebe s námahou Landsman a jeho slova jsou určena Roboyovi, kterého pokládá za nejváhavějšího střelce v místnosti. „Ale pořád jsem noz. Jestli mi něco uděláte, čekají vás tady těžký problémy.“

„Pochybuju,“ utrousí Fligler.

„To je velmi nepravděpodobné,“ souhlasí s ním Baronshteyn. „Za dva měsíce už policista beztak nebudete.“

Tenká šňůrka atomů uhlíku a železa, ze kterých se skládá čepel nože, pálí na Landsmanově hrtanu čím dál víc.

„Fliglere…“ řekne Roboy a obří rukou si otře ústa.

„Tak prosím, Fliglere,“ zachrčí Landsman. „Podřízni mě. Ještě ti poděkuju. Tak dělej, ty srabe.“

Za kuchyňskými dveřmi se ozve hlahol vzrušených mužských hlasů. Na podlaze venku zaklapají čísi kroky, zaváhají, jako by ten člověk nevěděl, zda může zaklepat. Nic se nestane.

„Co se děje?“ zavolá Roboy nakvašeně.

„Můžu s vámi mluvit, doktore?“ pronese mladý hlas americky.

„Nic nedělejte," přikáže Roboy. „Počkejte."

Těsně předtím, než se za Roboyem zavřou dveře, Landsman zaslechne hlas chrlící hranaté slabiky, které mu nic nepřipomínají, jsou jen jakýmsi hrdelním chrčením.

Fligler se uvelebí na Landsmanových zádech. Následuje chvíle rozpačitého ticha, jako když ve výtahu spolu jedou cizí lidi. Baronshteyn se podívá na své luxusní švýcarské hodinky.

„Kolik jsem toho trefil správně?" zeptá se Landsman. „Jenom abych věděl."

„Cha," vyrazí Fligler. „K smíchu."

„Roboy je školený rehabilitační terapeut," oznámí Baronshteyn s trpělivou shovívavostí, téměř stejným tónem jako Bina, když hovoří k někomu z pěti miliard lidí, mezi něž patří i Landsman a které pokládá za částečné idioty. „Rebeho synovi se doopravdy snažili pomoct. Mendel sem přišel naprosto dobrovolně. Když se rozhodl odejít, nemohli ho tady držet."

„Ta zpráva vás určitě zdrtila," utrousí Landsman.

„Nechápu, co tím myslíte."

„Že by vyléčený Mendel Shpilman nepředstavoval žádné nebezpečí? Pro vás jako korunního prince?"

„Oj," zavrtí hlavou Baronshteyn. „Co vy všechno nevíte."

Dveře se otevřou a Roboy vklouzne zpátky. Má povytažené obočí. Než se dveře zase zaklapnou, Landsman zahlédne dva vousaté mladíky oblečené do špatně padnoucích obleků. Jsou to urostlí chasníci, jednomu se v uchu plazí černý šnek sluchátka. Malá plaketa na vnější straně dveří ohlašuje, že NA VYBAVENÍ KUCHYNĚ LASKAVĚ PŘISPĚLI MANŽELÉ PEARLSTEINOVI Z PIKESVILLU V MARYLANDU.

„Osm minut," prohlásí Roboy. „Nanejvýš deset."

„Někdo sem jde?" zeptá se Landsman. „Kdo je to? Heskel Shpilman? Ví vůbec, že jste tady, Baronshteyne? Přijel jste tady s těmihle uzavřít obchod? Chtějí se zapojit do verboverských kšeftů? K čemu chtěli Mendela? Chtěli jste ho využít jako pojistku proti rebemu?"

„Měl byste si znovu přečíst ten váš dopis," podotkne Baronshteyn. „Anebo zavolat Senderu Slonimovi, aby vám to připomněl."

Za dveřmi se pohybují nějací lidé, židle skřípou po dřevěné podlaze. Z dálky je slyšet vrnění elektromotoru, zřejmě z golfového vozíku, který odjíždí.

„Tohle teď musíme odložit," řekne Roboy. Přistoupí ke stolu a tyčí se nad Landsmanem jako hora. Husté vousy mu zakrývají tvář od lícních kostí dolů, rostou mu z nosních dírek, plazí se i z ušních boltců. „Nějaký binec je

to poslední, co by chtěl. No nic, detektive.“ Jeho líný hlas se promění ve sladký sirup. Naplní ho strojená vlídnost a Landsman strne, protože čeká, že to maskuje nějakou hrůzu, ale nakonec se z toho vyklube jen rychlý a zručně provedený vpich do paže.

V těch několika snových vteřinách před ztrátou vědomí zní Landsmanovi v uších pořád Roboyův hrdelní jazyk, a on mu náhle porozumí, ač je to nemožné. Jako když ve snu člověk vymyslí úžasnou teorii nebo napíše skvělou báseň, ze které se ráno vyklube jakási hatmatilka. Ti Židé za dveřmi mluví o růžích a kadidle. Stojí v pouštním vánku pod datlovými palmami a Landsman je tam s nimi, v rozevlátém rouchu, jež ho chrání před biblickým sluncem, mluví hebrejsky a všichni jsou přátelé a bratři a hory poskakují jako beránci a malé kopce jako jehňata.

31

Landsman se probere ze snu, ve kterém mu pravé ucho osekávala roztočená vrtule Cessny 206. Převalí se pod studenou, vlhkou dekou, která je sice elektrická, ale není zapnutá do zásuvky, v místnosti sotva větší než lůžko, na němž leží. Opatrně si osahá hlavu. V místě, kam ho Fligler praštil, má mokvavou bouli. Levé rameno ho taky pěkně bolí.

Kovová žebra žaluzií v úzkém okně naproti lůžku cedí dovnitř bezútěšně šedivé odpoledne jihovýchodní Aljašky. Snad to není ani světlo, spíš jeho pozůstatek, je to den, jenž teskně vzpomíná na slunce.

Landsman se pokusí posadit a hned zjistí, proč ho levé rameno bolí: kdosi si dal tu práci a zápěstí levačky mu připoutal ke kovové noze postele. Když se Landsman ve spánku otáčel a mlel s rukou nad hlavou, provedl si v rameni nějaký brutální chiropraktický zákrok. Tentýž dobrák, který ho připoutal, mu ve své neskonalé laskavosti nezapomněl svléknout kalhoty, košili i sako a nechat ho jenom ve spodkách.

Opatrně se na lůžku přesune, posadí se a pomalu sklouzne z matrace. Zůstane skrčený na bobku, levačku natáhne do přirozenějšího úhlu a opře ji o zem, aby se uvolnila. Podlaha je pokrytá žlutým linem barvy vnitřku filtru vykouřené cigarety a je studená jako lékařský fonendoskop. Na linu se nachází rozsáhlá sbírka chuchvalců prachu a jedna rozmáznutá moucha, ze které zbyla netknutá jen křídla. Zdi z tvárnic jsou natřené tlustou vrstvou lesklé modré barvy odstínu ústní vody. Na stěně hned vedle Landsmanovy hlavy, ve spáře mezi tvárnicemi, mu známá ruka zanechala zprávu: NA TUTO VĚZEŇSKOU CELU LASKAVĚ PŘISPĚLI NEAL A RISA NUDELMANOVI ZE SHORT HILLS V NEW JERSEY. Zasmál by se, ale sestřin typický rukopis na takovém místě u něj vyvolává spíš mrazení v zádech.

Kromě postele je tady už jen kovový odpadkový koš v koutě u dveří. Je určený do dětského pokoje, modrožlutý, s obrázkem psa z kreslených grotesek, který dovádí na kopretinové louce. Landsman na koš dlouho hledí

a nemyslí na nic, snad jen na dětské odpadkové koše a psy v kreslených groteskách. Na nejasnou tíseň, kterou v něm vždycky vyvolával Pluto, pes, jehož pánem byl myšák a který se každý den musel vyrovnávat s přítomností strašidelného mutanta Goofyho. Jeho myšlenky halí neviditelný mrak, výfukové plyny z autobusu zaparkovaného s běžícím motorem uprostřed jeho mozku.

Ještě chvíli se krčí u postele jako žebrák, který čeká, až bude mít dost síly posbírat desetníky rozkutálené po chodníku. Pak dostrká lůžko ke dveřím a sedne si na matraci. Začne metodicky a zároveň zuřivě kopat bosými patami do dveří. Jsou kovové, a když do nich kopnete, vydají nádherně dunivou ránu, která vás na chvilku uspokojí, ale blaho rychle pomine. Pak to zkusí s křikem, huláká co nejhlasitěji: „Pomoc, pořezal jsem se a krvácím!“ Řve, dokud neochraptí, a kope, dokud ho nezačnou brnět nohy. Nakonec ho to omrzí. Potřebuje čůrat. A hodně. Podívá se na odpadkový koš a na dveře. Možná to způsobil uspávací prostředek v krvi, možná je to nenávist, kterou v něm probouzí místnost, kde jeho sestra strávila poslední noc svého života, nenávist k lidem, kteří ho svlékli a spoutali. Možná v něm ten zběsilý křik vyvolal skutečnou zuřivost. Ale představa, že by se musel vyčůrat do odpadkového koše se psem Shnapishem, ho pěkně vytáčí.

Dotáhne postel k oknu a odstrčí žaluzie stranou. Okno je zasazené v těžkém kovovém rámu, zasklené zrnitým sklem, přes které pronikají jen zvlněné, zelené a šedé odlesky venkovního světa. Kdysi – možná dokonce donedávna – byla na okně klika, ale jeho prozíraví hostitelé ji odstranili. Teď zbývá jen jediný způsob, jak okno otevřít. Landsman se belhá pro odpadkový koš a postel vláčí za sebou tam a zpátky jako příhodný symbol. Zvedne koš, zamíří a mrští jím proti sklu ve vysokém okně. Koš se odrazí zpátky a trefí Landsmana přesně do čela. Ten toho dne už podruhé chutná vlastní krev, která mu stéká po tváři do koutků úst.

„Shnapishi, ty podvraťáku,“ uleví si.

Přistrčí postel k protější stěně, volnou rukou sesune z roštu matraci a opře ji o zeď. Kovový rám lůžka popadne na obou stranách a s pokrčenými koleny ho zvedne. Chvilku tak stojí a vrávorá pod její vahou, která sice není tak velká, ale i tak s ní má co dělat. Ustoupí o krok, předkloní hlavu a rámem vyrazí okno. Oslní ho zelený trávník a bílá mlha. Stromy, vrány, vznášející se sršni roztříštěného skla, hladina úžiny, temně šedá jako hlaveň pušky, velké červenobílé letadlo na plovácích. Pak rám postele Landsmanovi vyklouzne z rukou a mezi rozšklebenými skleněnými tesáky vyskočí ven do ranního chladu.

Landsman ve škole míval z fyziky dobré známky. Newtonovská mechanika, tělesa v klidu a v pohybu, akce a reakce, přitažlivost a hmota. Ve fyzice bylo víc logiky než v čemkoli dalším, co se do Landsmana kdy pokoušeli vtlouct. Například zákon setrvačnosti, který říká, že těleso uvedené do pohybu má sklon v tom pohybu setrvat. Landsmana tudíž nemělo překvapit, že se postel nespokojila s pouhým rozbitím skla v okně. Ucítil prudké škubnutí, které mu div nevytrhlo rameno, a zachvátil ho znovu ten bezejmenný pocit, jako když se pokoušel naskočit do rozjetého auta paní Shpilmanové: jakési satori naruby, náhlé vědomí, že se dopustil vážné, ne-li osudové chyby.

Landsmanovská klika: dopadne do sněhu. Do nenápadné, houževnaté kupky ukryté v hlubokém stínu u severní stěny ubytovny nebo kasáren nebo co to je. Je to jediný sníh široko daleko a Landsman přistane právě v něm. Sanice mu sklapnou a zuby se mu rozezní každý vlastním, jasným tónem, zatímco náraz na zem dokonává své Newtonem vypočítané dílo na zbytku Landsmanovy kostry.

Zvedne hlavu z bílé závěje. Přes zátylek mu proudí chladnývítr. Poprvé od chvíle, co nastoupil do letadla, si uvědomí, že mrzne. Vstane a brada mu ještě stále zvoní. Na zádech mu ulpěly pramínky sněhu jako podlitiny po bičování. Zapotácí se pod vahou postele, která ho táhne doleva. Svádí ho, aby se zase posadil do sněhu, aby se ponořil, aby položil bolavou hlavu na chladný, panenský polštář. Zavřel oči. Uvolní se.

V tu chvíli uslyší za rohem budovy skřípání podrážek, podobné vrzání gumy, která za sebou maže vlastní stopy. Je to nerytmická chůze, krok a šouravý půlkrok člověka, který kulhá. Landsman se chopí rámu, zvedne ho a ustoupí ke stěně domu pokryté šindelem. Když zahlédne jednu pohorku a nad ní tvídovou záložku Fliglerových kalhot, rozmáchne se. Fligler dokončí krok, vynoří se zpoza rohu a ocelová hrana rámu ho trefí přesně do obličeje. Rudé prsty krve se roztáhnou přes jeho čelo a tváře. Jeho hůl vyletí do vzduchu a při dopadu vydá zvonivý, marimbový tón. Postel s sebou stáhne i Landsmana, jako by se bez svého věrného druha styděla, a i s Fliglerem skončí všichni na jedné hromadě. Landsmana uhodí přes nos pach Fliglerovy krve. Vykroutí mu z bezvládné ruky šolem a postaví se.

Zvedne pistoli a nejradši by muže na zemi s drsným zadostiučiněním zastřelil. Pak se podívá k asi sto padesát metrů vzdálené hlavní budově. Za francouzským oknem zahlédne pohyb. Křídla okna se rozletí a v něm se objeví vyjevené obličeje urostlých mladíků v oblecích. Landsman jim závidí, že jsou ještě takoví zelenáči a dokáže je něco překvapit, ale pro jistotu namíří zbraň k nim. Mladíci se přikrčí, odskočí od okna a odhalí

vysokého světlovlasého muže, který stál za nimi. Ten právě dorazil, vyložilo ho to zářivě bílé letadlo. Jeho vlasy jsou skutečně nepřehlédnutelné, svítí jako slunce na ocelovém plechu. Svetr s tučňáky, volné manšestráky. Muž se na Landsmana na chviličku zamračí a vypadá zmateně. Pak ho někdo odtáhne od okna, právě když si ho Landsman bere na mušku.

Oko pout se mu zakousne do zápěstí tak silně, až mu sedře kůži. Skloní pistoli, namíří na svou levou ruku a pomalu stiskne spoušť. Jediný opatrný výstřel, pouta se rozpojí, jemu na zápěstí zůstane jen náramek. Landsman položí postel na zem s pocitem lítosti, jako by to bylo tělo nešikovného, ale věrného sluhy, který mu dobře sloužil. Pak se rozběhne do lesa, do míst, kde se stromy rozestupují. Za ním určitě poběží aspoň dvacet mladých, zdravých Židů, kteří pokřikují, nadávají a vyštěkávají rozkazy. Napřed čeká, že mu každou vteřinou proletí hlavou kulka, on uvidí už jen rozeklaný blesk a padne za burácejícího hromobití. Jenže se neděje nic, nejspíš dostali rozkaz nestřílet.

Nějaký binec je to poslední, co by chtěl.

Landsman běží po rovné, dobře udržované lesní cestě lemované červenými reflektory na sloupcích. Vzpomene si na vzdálenou zelenou plochu posetou bílými skvrnkami sněhu, kterou za lesem zahlédl z letadla. Napadne ho, že tahle cesta zřejmě vede tam. A jestli ne, tak někam vést musí.

Utíká lesem. Cesta je pokrytá spadaným listím a jehličím, které tlumí dusot jeho bosých nohou. Téměř cítí, jak z něj sálá horko, jak za ním zůstává stopa tetelícího se vzduchu. Na zadním patře mu zůstává jakási pachuť, snad je to vzpomínka na pach Fliglerovy krve. Očka přestřeleného řetězu poskakují na náramku pout a slabě cinkají. Kdesi v dálce buší datel do stromu, jako by si chtěl rozkloktat mozek v hlavě. Landsmanův mozek taky jede na plné obrátky, pokouší se rozlousknout, co je to za lidi a co tady provádějí. Ten kulhavý profesůrek, jehož poloautomat TEC 9 má teď Landsman u sebe. Doktor s betonovým čelem. Prázdná místnost. Nápravné zařízení, které je ve skutečnosti něco úplně jiného. Ramenatí mladíci, kteří se tu poflakují. Zlatý muž ve svetru s tučňáky, který tady nechce žádný binec.

Jiná část jeho mozku se mezitím snaží odhadnout teplotu vzduchu – nějaké 2, 3 stupně – a následně z paměti vylovit tabulku, kterou snad někde viděl a která udávala, za jak dlouho zemře židovský policista ve spodním prádle při dané teplotě na podchlazení. Ale hlavní řídící buňky toho mocného, poničeného orgánu, otupeného a omámeného léky, mu přikazují,

aby běžel pořád dál.

Les zničehonic skončí a on se ocitne před plechovým přístřeškem bez oken, se střechou ze zvlněného laminátu. Vedle domku se krčí dvě propanbutanové lahve. Vítr je na otevřeném prostoru ostřejší a Landsman ho vnímá jako proud vařící vody, která se mu přelévá přes tělo. Oběhne přístřešek. Ten stojí na okraji holiny pokryté slámou. V dálce se z moře mlhy vynořuje pruh zelené trávy. Od přístřešku vede podél plochy se slámou štěrková cesta, jež se po padesáti metrech dělí. Jedna větev míří na východ k onomu pruhu trávy, druhá pokračuje rovně a mizí v temném háji. Landsman se otočí k přístřešku. Z této strany jsou široká vrata na kolejnicích. Landsman je s rachotem odsune. Uvnitř se vrší rozebrané ledničky, tajemné součástky jakýchsi strojů, jedna stěna je celá popsaná arabským písmem. Hned u dveří stojí trojkolový elektrický vozík, kterým se říká Zumzum (po mobilních telefonech značky Shoyfer je to druhé nejvyváženější zboží z Distriktu). Tenhle je uzpůsobený jako malý nákladáček, s ložnou plochou zakrytou gumovou plachtou postříkanou od bláta. Landsman se vyhoupne za volant. Ačkoli má zadek pořádně promrzlý, studený jako vítr vanoucí od Yukonu, koženkové sedadlo je ještě studenější. Landsman přehodí páčku vypínače, sešlápne pedál, kolečka diferenciálu zacvakají a zavrní, a už se jede. Dohrká k rozcestí a zaváhá mezi hájem a klidným zeleným pásem, který s příslibem ticha a míru mizí v mlze. Pak zase dupne na pedál.

Ještě než zajede mezi stromy háje, ohlédne se a spatří, že ho chlapíci z Peril Strait pronásledují. Velký černý Ford Caudillo rozstříkne štěrk v zatáčce u zásobovací boudy. Landsman netuší, odkud přijel a kde se tady vůbec vzal, protože z letadla žádná auta neviděl. Je od něj pět set metrů a rychle se blíží.

V lese ustoupí štěrk cestě z udusané hlíny, která se proplétá mezi ztepilými a tajemnými smrky. Landsman při jízdě tu a tam mezi stromy zahlédne vysoký drátěný plot korunovaný vesele se třpytícími závity ostnatého drátu. Do plotu jsou vpletené zelené plastové pásy. Občas zeleň ustoupí a na mýtině se objeví další plechový přístřešek, mýtina, kůly, vodorovné trámy, provázaná lana. Velký rám s napjatou pevnou sítí, roztažené kotouče ostnatého drátu, provazové houpačky. Mohlo by to být sportoviště, nějaké hřiště, které pacientům slouží při zotavování. Jistě, a ti lidi ve fordu mu jenom vezou kalhoty.

Černé auto je už od něj sotva dvě stě metrů. Mladík vedle řidiče stáhne okno, protáhne se jím a posadí se na rám. Jednou rukou se přidržuje nosiče na střeše. Druhou rukou, jak Landsman zaznamená, si chystá zbraň ke

střelbě. Je to světlovlasý, nakrátko ostříhaný vousatý mladík v obleku, se střízlivou kravatou, jako měl Roboy. Pečlivě míří a odhaduje stále se zmenšující vzdálenost. Pak kolem jeho ruky vykvete bílý zášleh a zadek malého zumzilmu s třeskem exploduje v obláčku laminátových odštěpků. Landsman zařve a sundá nohu z plynu. Takže přece jenom došlo na binec. Setrvačností ještě ujede asi pět metrů a zastaví se. Mladit visící z fordu zvedne ruku se zbraní, aby posoudil výsledek svého snažení. Zubatý otvor v laminátové karoserii zumzumu ho asi zklamal. Těšit ho však může to, že se z pohyblivého cíle stal cíl pevný. Další výstřel už bude mnohem snazší. Mladík opět natáhne ruku, pomalu, s takřka okázalou trpělivostí, která hraničí s krutostí. Jeho pečlivost i snahu neplýtvat kulkami přičítá Landsman tvrdému výcviku i vědomí, že jako trénovaný sportovec má na všechno víc času.

Kapitulace zahalí Landsmanovo srdce jako stín vlajky. Rychlému Caudillu nemá šanci uniknout, rozhodně ne v prostřeleném zumzumu, který, když má dobrý den, to vytáhne na nějakých pětadvacet kilometrů za hodinu. Teplá deka, možná i horký čaj mu v tuhle chvíli připadají jako dostatečná kompenzace neúspěchu. Caudillo se přiřítí až k němu a smykem, kterým rozhodí spršku jehličí, zastaví. Otevřou se troje dveře a z nich vystoupí tři hřmotní mladíci v nepadnoucích oblecích a černých botách a všichni na Landsmana namíří pistole. Zbraně se jim v rukou chvějí, jako by žily vlastním nespoutaným životem nebo se v nich točily gyroskopy. Střelci je jen tak tak udrží, i když to jsou tvrdí mládenci, v kravatách, s vousy zastřiženými podél linie čelisti a drobnými miskami háčkovaných jarmulek na hlavě.

Zadní pravé dveře fordu zůstávají zavřené, ale Landsman za nimi rozezná obrys čtvrtého muže. Mládenci se blíží k Landsmanovi, mají stejné obleky i účesy. Landsman zůstane stát a otočí se s rukama nad hlavou. „Vy jste naklonovaný, že jo?“ zeptá se, když ho trojice obstoupí. „Na konci filmu se vždycky ukáže, že to udělaly klony.“

„Zavři zobák,“ okřikne ho nejbližší mladík americky a Landsman se už už chystá poslechnout, když k nim dolehne zvuk, jako by se jakási pevná a zároveň poddajná látka trhala na dva kusy. Než se stačí podle výrazu v očích mladíků z fordu ujistit, že to slyší taky, hluk zesílí a změní se v pravidelné drnčení, jako když se list papíru zachytí ve větráku. Přidávají se další zvukové vrstvy. Suchý stařecký kašel. Zvonění těžkého klíče upuštěného na betonovou podlahu. Frkání ucházejícího balónku, který poletuje po pokoji a nakonec převrhne lampu. Mezi stromy se zablýská světélko, které se kymácí a šněruje jako čmelák, a Landsman najednou ví,

co to je.

„Dick," hlesne s mírným údivem a celým tělem mu až do morku kostí projede zamrazení. Světélko vychází ze šestivoltové žárovky reflektoru, jenž by nemohl soupeřit ani s trochu silnější baterkou. Motor, který k nim reflektor veze, je dvouválec do V vyrobený na zakázku. Už je slyšet pružiny přední vidlice, jež zaznamenávají každou nerovnost na cestě.

„Ať se jde vysrat," zamumlá jeden z chasníků. „I s tou svojí podělanou motorkou na klíček."

O inspektorovi Williem Dickovi a jeho motocyklu slyšel Landsman už hodně. Jedni tvrdí, že motorku vyrobili na míru pro jednoho bombajského milionáře poněkud podprůměrného vzrůstu, jiní, že to byl dárek ke třináctým narozeninám prince Waleského, někteří se dušují, že stroj patřil trpasličímu kaskadérovi z nějakého cirkusu v Texasu nebo Alabamě nebo jiného podobně exotického místa. Na první pohled to je sériový Royal Enfield Crusader, model z roku 1961, tmavě šedivý s pečlivě restaurovaným chromováním. Teprve když přijdete blíž nebo ho uvidíte vedle normální motorky, uvědomíte si, že je postavený ve dvoutřetinovém měřítku. Willie Dick je sice sedmatřicetiletý dospělý chlap, ale měří pouhých sto čtyřicet centimetrů.

Dick prohrčí kolem zumzumu, se zaskřípáním brzd zastaví a zhasne britský motor, který už má svoje léta. Sleze ze sedla a houpavým krokem se vydá k Landsmanovi.

„Mně snad jebne," zahlaholí a svléká si velké kožené rukavice, jaké by nosil Max von Sydow, kdyby hrál Erwina Rommela. Jeho hlas je překvapivě plný a hluboký – na to, že vypadá jako malý kluk. Pomalým krokem uctivě obkrouží zosobněný výkvět židovského policejního aparátu. „Detektiv Meyer Landsman!" Otočí se k tvrdým hochům a zhodnotí, jak na tom s tou tvrdostí doopravdy jsou. „Pánové."

„Inspektore Dicku," promluví ten, který Landsmanovi řekl, aby zavřel zobák. Mládenec budí dojem věžeňského mazáka, nabroušeného a zákeřného jako zubní kartáček vypilovaný do tvaru nože. „Co vás přivádí do našich lesů?"

„Když dovolíte, pane Golde – je to tak, jste Gold? Tohle to je *můj* les, kurva." Odstoupí od skupinky srocené kolem Landsmana. Nahlédne přes okno do vozu, podívá se, kdo je ten stín, který sedí uvnitř a všechno pozoruje. Landsman si není jistý, ale ten člověk není tak velký, aby to mohl být Roboy nebo ten zlatý muž ve svetru s tučňáky. Je to přikrčená silueta, skrytá a ostražitá. „Byl jsem tady před vámi a budu i po vás, jídi."

Inspektor Willfred Dick je čistokrevný Tlingit, potomek náčelníka

Dicka, který měl na svědomí poslední zaznamenanou oběť v historii rusko-tlingitských vztahů, když v roce 1948 ve Stag Bay zastřelil ztroskotaného, hlady polomrtvého námořníka ruského ponorkového loďstva, kterého přistihl při vykrádání krabích pastí. Willie Dick je ženatý a má devět dětí, všechny s jedinou ženou, kterou Landsman nikdy neviděl. O ní se přirozeně říká, že je to obryně. Dick v roce 1993 nebo o rok později úspěšně absolvoval závod psích spřežení Iditarod, a to na devátém místě ze čtyřiceti sedmi účastníků, kteří dojeli do cíle. Má doktorát z kriminologie na Gonzagově univerzitě ve Spokane ve státě Washington. Dickovým prvním činem po vstupu mezi dospělé kmene byla plavba, kterou absolvoval ve starém rybářském člunu, z jejich osady ve Stag Bay na ústředí kmenové policie v Angoonu, aby přesvědčil superintendanta, že by v jeho případě mohl přimhouřit oči a neuplatňovat požadavek na minimální výšku kmenových policistů. O tom, jak toho dosáhl, kolují všelijaké historky, od pomlouvačných přes oplzlé po těžko uvěřitelné – a některé kombinují všechny tři verze. Willie Dick má všechny obvyklé nectnosti velmi malých a velmi inteligentních mužů: je ješitný, domýšlivý, přehnaně soutěživý a má sloní paměť na všechny ústrky a urážky. Je taky poctivý, houževnatý a nebojácný a Landsmanovi dluží protislužbu – na to má taky dobrou paměť.

„Pokouším se přijít na to, co tady vy pošahaný Židi provádíte, a pár teorií mě už napadlo, jenomže jedna je horší než druhá," řekne.

„Tenhle člověk je místní pacient," prohlásí Gold. „Chtěl se odhlásit o něco dřív, to je všechno."

„A tak jste ho jeli zastřelit," zašklebí se Dick. „Tomu teda říkám vymakaná terapie. Kurva! To jedete podle Freuda, jo?"

Obrátí se k Landsmanovi a prohlédne si ho od hlavy k patě. Dickův snědý obličej je svým způsobem hezký, živé oči jsou stíněné římsou inteligentního čela, bradu zdobí důlek, nos je rovný a souměrný. Když ho Landsman viděl naposled, Dick si každou chvilku sahal do kapsy pro brýle na čtení. Teď už se postupujícímu věku přestal bránit a pořídil si módní italské brýle z černého leštěného kovu, jaké si stárnoucí britští rockoví kytaristi berou na hloubavá televizní interview. Na sobě má tuhé džínsy, černé kovbojské boty a černočervenou flanelovou košili. Přes ramena má jako obvykle přehozený krátký plášť z kůže medvěda, kterého sám skolil. Ano, Willie Dick se chová poněkud strojeně – ještě k tomu kouří černé cigarety –, ale je to výborný detektiv a specialista na vraždy.

„Prokristapána, Landsmane. Ty vypadáš jako to prasečí embryo, který jsem jednou viděl naložený v lihu."

Jednou rukou rozváže pletený řemínek u krku, stáhne plášť z ramen a

hodí ho Landsmanovi. Na chvilku studí jako ocelový plech, ale vzápětí začne příjemně hřát. Dick se stále posměšně šklebí, ale Landsman vidí, že to dělá úmyslně, kvůli němu, že v očích uhasil všechny ohníčky humoru.

„Mluvil jsem s tvojí ženou," prohlásí chraptivě, takřka šeptem, kterým vyhrožuje podezřelým a zastrašuje svědky. „Po tom, co jsem dostal tvůj vzkaz. K tomu, aby ses tady producíroval, máš asi takový právo jako slepej africkej krtek." Teatrálně zvýší hlas. „Detektive Landsmane, co jsem posledně říkal, že s tebou provedu, jestli tě ještě někdy načapám, jak běháš po indiánským území bez šatů?"

„To si nenepamatuju," vyrazí Landsman, který se celý rozklepe vděkem a zimou. „Tenkrát jsi toho napovídal to-tolik."

Dick přejde k vozu a zaklepe na zadní dveře, jako by chtěl jít dál. Dveře se otevřou, Dick se nakloní a polohlasem cosi řeší s pasažérem, který sedí uvnitř, v teple. Po chvilce se Dick vrátí a oznámí Goldovi: „Chce s váma mluvit šéf."

Gold obejde otevřené dveře a mluví s člověkem, který tu velí. Když se zase vrátí, vypadá, jako by dostal pěkný zpucunk, a to kvůli Landsmanovi. Kývne na Dicka.

„Detektive Landsmane," pronese Dick, „Bohužel ti musím oznámit, že jseš zatčenej."

32

Na ošetřovně indiánské nemocnice v St. Cyril Landsmana prohlédne indický lékař a prohlásí ho za zdravého a schopného vazby. Doktor se jmenuje Rau, pochází z Madrásu a už slyšel všechny vtipy na Indy a indiány. Je pohledný, připomíná trochu Sála Minea, má velké obsidiánové oči a ústa jako cukrovou růži. Mírné podchlazení, oznámí Landsmanovi, a nic vážného, ačkoli ještě hodinu a čtyřicet sedm minut po své záchraně nedokáže detektiv potlačit zemětřesení, které vychází z geologických zlomů v jeho těle a celého ho rozechvívá. Je prokřehlý až do morku kosti.

„Kde máte toho velkýho čokla, co nosí na krku ten soudek s brandy?“ zeptá se Landsman, když mu doktor sdělí, že se může vybalit z deky a obléknout si vězeňské šaty ležící na úhledné hromádce vedle umyvadla. „Kdy se ukáže?“

„Máte rád brandy?“ zeptá se doktor Rau, jako by předčítal ze slovníčku vybraných frází, ale ve skutečnosti ho ani v nejmenším nezajímá, na co se ptá nebo co mu Landsman odpoví. Landsman okamžitě pozná klasický výslechový tón, který je tak chladný, až pálí. Doktor strnule upírá oči do prázdného kouta. „Zdá se vám, že ho potřebujete?“

„Kdo tady mluví o nějaký potřebě?“ opáčí Landsman a zápolí s knoflíky poklopce obnošených kalhot. Bavlněná pracovní košile, nazouvací plátěnky bez tkaniček. Chtějí ho obléct jako spiťara, somráka, jako nějakého tuláka, který se objeví nahý u přijímací přepážky, bez domova a bez prostředků. Boty mu jsou trochu velké, ale jinak všechno sedí dokonale.

„Necítíte nepřekonatelnou chuť?“ V A na doktorově jmenovce se usadilo smítko popela. Nehtem ho odstraní. „Nemáte pocit, že se teď potřebujete napít?“

„Třeba se prostě napít *chci*,“ řekne Landsman. „To vás nenapadlo?“

„Třeba,“ kývne doktor. „Anebo možná máte rád velké, uslintané psy.“

„Necháme toho, doktore. Na tyhle hry nemám náladu.“

„Dobrá.“ Doktor Rau otočí k Landsmanovi svou kulatou tvář. Duhovky očí jsou jako z litiny. „Vyšetření odhalilo něco, co se podobá abstinenčním příznakům u alkoholiků. Kromě podchlazení jste dehydrovaný, máte třesavku, buší vám srdce a máte rozšířené zornice. Obsah cukru v krvi je nízký, z čehož usuzuji, že delší čas nejíte. Ztráta chuti k jídlu patří také mezi abstinenční příznaky. Máte zvýšený krevní tlak – a pokud vím, bylo vaše chování v poslední době dost nevyrovnané, dokonce násilné.“

Landsman si popotáhne zmačkané cípy límce pracovní košile, pokouší se je uhladit, ale límec se kroutí vzhůru.

„Doktore,“ řekne, „povím vám to jako jeden chlap s rentgenovýma očima druhýmu. Vážím si vaší snahy, ale řekněte mi, prosím vás, kdyby měli za dva měsíce zrušit Indii i se vším, co jste měl rád, a vás měli hodit do chřtánu vlkům, neměl byste kam jít, všem by to bylo u prdele, a k tomu by se svět posledních tisíc let bavil tím, že by se snažil všechny Indy vyhubit, nemyslíte, že byste se taky dal na pití?“

„Nebo na kázání úplně cizím lékařům.“

„Pes se soudkem brandy si ze zmrzlých chudáků aspoň neutahuje,“ poznamená Landsman melancholicky.

„Detektive Landsmane?“

„Copak, doktore?“

„Vyšetřuji vás jedenáct minut a za tu dobu jste měl tři delší proslovy. Řekl bych přímo kázání.“

„Ano,“ uzná Landsman a cítí, že se mu do tváří konečně vrací krev. „To se mi stává.“

„Pronášíte kázání rád?“

„Tak, jak se to namane.“

„Slovní výlevy?“

„Takhle už to taky někdo nazval.“

Teprve teď si Landsman všimne, že doktor Rau cosi potajmu žvýká, zpracovává to svými černými zuby. Z jeho cukrkandlových rtů uniká slabá vůně anýzu.

Rau si do Landsmanovy karty udělá poznámku. „Léčíte se v současnosti u psychiatra nebo berete léky proti depresím?“

„Depresím? Připadá vám, že jsem v depresi?“

„To je jen lékařský termín,“ chlácholí ho doktor. „Zkoumám možné příznaky. Podle toho, co vím od inspektora Dicka i ze svého vyšetření, je docela pravděpodobné, že trpíte přinejmenším nějakou poruchou nálad.“

„Nejste první, kdo mi to říká,“ pokrčí rameny Landsman. „Promiňte,

že jsem vám to musel prozradit.“

„Berete na to nějaké léky?“

„Ne, ani ne.“

„Ani ne?“

„Ne. Nechci.“

„Nechcete.“

„Ne, protože se bojím, že by mě to otupilo.“

„Tím by se vysvětlovalo to pití,“ podotkne Rau a Landsmanovi se zdá, že jeho slova jsou podbarvena sarkastickým závanem lékořice. „Pití je proti otupení prý to nejlepší.“ Přejde ke dveřím, otevře je. Indiánský noz přijde Landsmana odvést. „Ale jestli se mohu podělit o své zkušenosti, detektive,“ pokračuje doktor, který si zřejmě taky neodpustí nějaký ten výlev, „tak lidé, kteří se bojí, že by je něco mohlo otupit, často přehlédnou, že o všechna ostří už dávno přišli.“

„Tak pravil svámi,“ zvolal indiánský noz.

„Odveďte ho do cely,“ pokyne mu doktor a hodí Landsmanovu složku na polici.

Indiánský noz má hlavu jako sekvojový suk a nejpřísernější účes, jaký kdy Landsman viděl. Je to nelidská kombinace vyčesané vlny a la Elvis a po vojensku vyholených skrání až někam nad uši. Vede Landsmana po prázdných chodbách a železném schodišti až k místnosti na konci vězení St. Cyril. Není zamřížovaná, dveře jsou obyčejné, kovové. Je vcelku čistá a slušně osvícená. Na pryčně leží matrace, polštář i úhledně složená přikrývka. Záchodová mísa je vybavená sedátkem. Ke stěně je přišroubované nerezové zrcadlo.

„VIP apartmá,“ poznamená noz.

„Měl byste vidět, jak bydlím já,“ zabručí Landsman. „Je to tam skoro tak hezký jako tady.“

„Není to nic osobního,“ dodá indián. „Inspektor si chtěl být jistý, že to víte.“

„Kde je vlastně inspektor?“

„Zrovna se tím zabejvá. Ty lidi podali stížnost, a tak teď řeší devatero průserů.“ Zkroutí tvář v neveselém úšklebku. „Toho kulhavýho židáčka jste pěkně zřídil.“

„Co jsou zač?“ zeptá se Landsman. „Můžete mi říct, co tam ty lidi provádějí, seržante?“

„Je to takovej útulek,“ odpoví seržant stejně nezúčastněně, jako když se doktor Rau dotazoval na Landsmanův alkoholismus. „Pro zbloudilou židovskou mládež, která padla do osidel zločinu a drog. Teda tak to aspoň

tvrděj oni. Pěkně se vyspěte, detektive.“

Když indián odejde, Landsman si zaleze na pryčnu, přetáhne si přes hlavu deku – a než tomu stačí zabránit, než si stačí něco uvědomit, z nějaké hluboké jeskyně vyvře vzlyk a sevře mu průdušnici. Slzy, jež ho pálí v očích, jsou jako alkoholický tremor. V ničem mu nepomůžou a nedokáže je ovládnout. Přitiskne si polštář k obličeji a poprvé cítí, jak hrozně samotného ho tady Naomi nechala.

Aby se uklidnil, vrátí se v myšlenkách k Mendelu Shpilmanovi, na postel v pokoji 208. Představuje si, že místo něj tam leží on, prochází si tahy Aljechinovy druhé partie zápasu s Capablankou v Buenos Aires v roce 1927, zatímco heroin mu proměnil krev v cukrový roztok a mozek v mlsný jazyk. Kdysi mohl obléknout oděv Cadika Ha-Dor, ale pak mu začalo připadat, že by to byla spíš svěrací kazajka. Dobrá. Potom spousta promarněných let. Hraním šachů si vydělával na drogy. Levné hotely. Ukrýval se před nechtěným osudem, který mu předurčily geny a jeho Bůh. Pak ho někdo objeví, opráší a odveze do Peril Strait. Do léčebny, na jejíž stavbu laskavě přispěli Barryové a Marvinové a Susie židovské Ameriky. Tady by ho mohli dát dohromady. Proč? Protože ho potřebují. Protože ho chtějí vrátit do normálního života. A on s nimi jde dobrovolně. Kývne jim. Naomi by Shpilmana a jeho doprovod nikdy nikam nevezla, kdyby tušila nějakou zradu. Tudíž z toho pro Shpilmana něco kouká – peníze, slib vyléčení nebo navrácení někdejší slávy, usmíření s rodinou nebo případná výplata v drogách. Jenže když dorazí do Peril Strait, aby začal nový život, rozmyslí si to. Něco zjistí, něco mu dojde, něčeho si všimne. Nebo prostě dostane strach. A obrátí se s žádostí o pomoc na ženu, která už posloužila tolika lidem, a většinou těm, kteří byli v úplných koncích, jako jediný přítel, jenž jim na světě zbyl. Naomi ho odtamtud odveze, změní po cestě letový plán a s pekařovou dcerou mu domluví i odvoz do lacinému motelu. Tuto drzost jí ti záhadní Židé odplatí. Navedou její letadlo do hory. Pak začnou hledat i Mendela, který se zase ukryl. Nejen před nimi, ale před sebou samotným, před tím, co by z něj mohlo být. Leží ve svém pokoji v Zamenhofu s tváří zabořenou do matrace a už je příliš mimo, než aby přemýšlel o Aljechinovi a Capablankovi, o odmítnutém dámském gambitu, příliš mimo, než aby slyšel zaklepání na dveře.

„Nemusíš *klepat*, Berko,“ řekne. „Jsme ve vězení.“ Zacinkají klíče a indiánský noz otevře. Za ním stojí Berko Shemets. Oblékl se jako na nějaké severské safari. Džíny, flanelová košile, vysoké kožené šněrovací boty a šedohnědá rybářská vesta s dvaasedmdesáti kapsami, kapsičkami a podkapsičkami. Na první pohled vypadá jako typický, i když možná trochu

přerostlý aljašský zálesák. Člověk by přehlédl drobný obrázek hráče koňského póla na košili. Svou obvykle nenápadnou jarmulku vyměnil za velkou a vyšívanou, která připomíná spíš menší fez. Berko to s židovstvím vždycky trochu přehání, když cestuje na indiánské území. Landsman to sice nevidí, ale vsadil by se, že jeho parťák má i manžetové knoflíčky ve tvaru Davidovy hvězdy.

„Mrzí mě to," řekne Landsman. „Já vím, že mě to mrzí pokaždý, ale tentokrát mě to ani víc mrzet nemůže."

„To se ukáže," odvětí Berko. „Chce nás vidět."

„Kdo?"

„Francouzský císař."

Landsman se zvedne z postele, jde k umyvadlu a ošplíchne si tvář.

„Jsem volný?" zeptá se indiánského noze, když vychází z cely. „Chcete říct, že můžu odejít?"

„Jste svobodný člověk," přisvědčí indián.

„Snad tomu nevěříte?" opáčí Landsman.

33

Inspektor Dick má ze své rohové kanceláře v policejní budově v St. Cyril krásný výhled na parkoviště. Na šest odpadových kontejnerů, okovaných a stažených ocelovými pásy proti medvědům. Za kontejnery na horskou louku a dál, na zasněžené vrcholky zdi, která udržuje Židy v jejich ghettu. Dick si pohodlně hoví ve svém křesle dvoutřetinové velikosti, ruce má založené, bradu opřenou o prsa, zálibně hledí z okna. Ne na hory nebo louky, které se v pozdním odpoledni chvějí šedozelenou barvou a zdobí je chomáčky mlhy, dokonce se nedívá ani na opancéřované kontejnery. Jeho pohled míří pouze na parkoviště – na jeho Royal Enfield Crusader, model z roku 1961. Landsman výraz v Dickově tváři dobře zná. Je vyvolaný pocitem, který Landsman má, když se dívá na svůj Chevelle Super Sport nebo na obličej Biny Gelbfishové. Je to tvář muže narozeného do nesprávného světa. Někde se stala chyba a on není tam, kam patří. Tu a tam se jeho srdce zadrhlo, jako papírový drak v telefonních drátech, na něčem, co vypadalo jako příslib domova nebo aspoň prostředek, jak se tam dostat. Například americké auto vyrobené za jeho dávného dětství, anebo motocykl, který dřív patřil budoucímu anglickému králi, nebo tvář ženy, která si zasloužila lásku víc než on.

„Doufám, že jsi oblečený," řekne Dick, ani se neotočí od okna. Roztoužená jiskřička v jeho oku pohasla. Jeho tvář už nevyjadřuje nic. „Protože to, co jsem včera viděl v lese, kurva, Landsmane, skoro jsem musel spálit tu svou medvědí kůži!" Předstírá, že se otřásá. „Na to, abych se koukal na tebe ve spodkách, mi tlingitský národ platí sakra málo."

„Tlingitský národ," zopakuje Berko a vysloví to jako název proslulého švindlu nebo místo, kde se má nacházet Atlantida. Jeho mohutnost ostře kontrastuje se zmenšeným nábytkem Dickovy kanceláře. „Takže vy tady pořád ještě dostáváte peníze oficiální cestou? Protože Meyer říkal, že by to mohlo být obráceně."

Teď už se Dick otočí, pomalu a líně, povytáhne koutky a odhalí pár

řezáků a špičáků. „Žid Johnny," prohlásí. „Vida vida. V celý jarmulkovský nádheře. Koukám, že sis v poslední době ty filipínský koblihy moc neodříkal, co?"

„Polib mi prdel, ty antisemitskej skřete."

„Polib si ji sám, i s těma svejma debilníma narážkama na moji policajtskou zásadovost."

Berko následně vznosnou, byť mírně pozapomenutou tlingitštinou vyjádří přání, že jednoho krásného dne uvidí Dicka ležet mrtvého a bosého ve sněhu.

„Ty se běž vykálet do moře," odpoví Dick bezchybnou jidiš.

Přistoupí k sobě a velký muž vezme toho malého do náruče. Poplácávají se po zádech, ve svém pozvolna odumírajícím přátelství hledají tuberkulózní skvrny a rozeznívají nejhlubší tóny svého nepřátelství jako na velkém bubnu. Než dal mladý Johnny Medvěd po posledním protrápeném roce u kmene přednost svým židovským kořenům, než jeho matku rozmačkal náklaďák vzbouřených Židů, objevil basketbal a s ním i rozehrávače Wilfreda Dicka, který tehdy měřil sto dvacet sedm centimetrů. Byla to nenávist na první pohled, velkolepá nenávist, která je u třináctiletých kluků nerozpoznatelná od lásky.

„Johnny Medvěde," zavrtí hlavou Dick. „Jak kurva je, ty tlustej židáku?"

Berko pokrčí rameny a zaraženě si promne zátylek, takže vypadá jako třináctiletý pivot, kolem kterého se právě prohnal jakýsi malý, odporný výměšek, který má namířeno i s míčem ke koši. „Dobře, buď zdráv, Willie D."

„Posaď se u nás, ty tlustoprde," vybídne ho Dick. „Vy taky, Landsmane, na tu svoji šerednou pihovatou prdel."

Berko se zakření a všichni si sednou, Dick za svůj stůl, židovští detektivové proti němu. Obě židle pro návštěvy mají standardní velikost, stejně jako police a všechno ostatní v kanceláři, kromě Dickova stolu a křesla. Výsledkem je, že si člověk připadá jako v panoptiku a jeho nohy ztrácejí jistotu. Anebo je to další abstinenční příznak. Dick vytáhne ty své černé cigarety a přistrčí Landsmanovi popelník. Zakloní se v křesle a položí si nohy na stůl. Vyhrnuté rukávy košile odhalují jeho šlachovitá, hnědá předloktí. U krku mu z košile vykukují šedivějící kučeravé chlupy. Elegantní brýle má zastrčené v kapsičce.

„Je tolik lidí, na který bych se v tuhle chvíli díval radši," poznamená. „Doslova milióny."

„Tak zavři oči, vole," poradí mu Berko.

Dick poslechne. Jeho víčka jsou skoro černá, lesklá, připomínají monokly.

„Landsmane," nadhodí, jako by si tu chvilkovou slepotu užíval, „jak se ti líbil pokoj?"

„U povlečení bych snesl míň levandulový vůně," odvětí Landsman. „Ale jinak si nemůžu stěžovat."

Dick otevře oči. „Jako strážce zákona v rezervaci jsem měl to štěstí, že jsem za ty roky skoro nepřišel do styku s Židama. Jo, a než začnete mlátit svěračema kvůli mýmu údajnýmu antisemitismu, tak mi dovolte předeslat, že je mi úplně u prdele, jestli naseru nějaký kašpary, co nežerou vepřový, a vlastně v to tak trochu doufám. Tadyhle tlusťoch moc dobře ví, nebo by to aspoň vědět měl, že já nesnáším všechny úplně stejně, bez ohledu na vyznání a DNA."

„Jasný," přitaká Berko.

„My k tobě cítíme to samý," dodá Landsman.

„Já to vidím tak, že Židi hlavně žvaněj. Lakujou tisíc vrstev politiky a keců nablejskanejch do vysokýho lesku. Proto taky věřím přesně nula nul prd procentům z toho, co mi navykládal ten takzvanej doktor Roboy – jeho totožnost je mimochodem prověřená a jeho pověst až na nějaký bahýnko na dně čistá – o tom, jak ses dostal na tu lesní cestu jenom ve spoďárách a proč po tobě ten židovskej kovboj střílel z auta."

Landsman se to chystá vysvětlit, ale Dick zvedne svou dívčí ručku s upravenými nehty.

„Já to dopovím. Tihle džentlmeni mě, Johnny, neplatí, takže se uklidni. Jenže tihle pánové si nějakým způsobem, jehož mechanismu nerozumím a na nějaký spekulace nemám žaludek, našli přátele, a to zrovna ty Tlingity, co mě platí, nebo, abych byl přesnej, který sedej v radě, co o platbách rozhoduje. A kdyby mi tihle kmenoví starší naznačili, že by bylo záhodno, abych tady tvýho parťáka zadržel a obvinil ho z poškozování cizích práv a vloupání, nemluvě o vedení protiprávního vyšetřování bez řádnýho oprávnění, tak bych to musel udělat. Ty židovský veverky v Peril Strait, a já vím, že ty víš, jak nerad to říkám, jsou prostě *moje* židovský veverky. A dokud budou ten svůj podnik provozovat, jsou pod plnou ochranou kmenový policie. Já se tam pachtím, abych tě, Landsmane, vytáhnul ze sraček, dotáhnu tě sem, ubytuju tě tady, což taky není nejlacinější, ale ty Židáci nedají pokoj a pořád mě kvůli tobě otravujou."

„Tomu říkám slovní výlev," obrátí se Landsman k Berkovi. Dickovi řekne: „Máte tady jednoho doktora, měl bys k němu zajít, člověče."

„Jenže i když bych tě rád poslal zpátky, aby si na tobě smlsla tvoje

bejvalá," nenechá se Dick vyvést z tempa, „a i když bych tě chtěl mít z krku, stejně se tě musím na něco zeptat, přestože vím, že jste oba tak či onak Židi a že odpověď, kterou uslyším, jenom přidá další naleštěnou vrstvu keců k těm ostatním, který na mě už házejí prasátka."

Čekají na otázku, která skutečně padne – a Dick při ní smrtelně zvážní. Veškerá jeho mnohomluvnost a popichování jsou ty tam.

„Jde o vraždu?" zeptá se.

„Jo," kývne Landsman ve stejném okamžiku, kdy Berko odpoví: „Oficiálně ne."

„O dvě," nedá se Landsman. „O dvě vraždy, Berko. Podle mě mají prsty i ve smrti Naomi."

„Naomi?" opáčí Berko. „Kurva, Meyere, jak to?"

Landsman to vyloží, nevynechá jedinou důležitou podrobnost, od zaklepání na dveře jeho pokoje v Zamenhofu k rozhovoru s paní Shpilmanovou, od pekařovy dcery, která ho nasměrovala do záznamů komise pro letectví, po přítomnost Aryeha Baronshteyna v Peril Strait.

„Hebrejsky?" podiví se Berko. „Mexikáni, který mluvili hebrejsky?"

„Tak mi to připadalo," přisvědčí Landsman. „Ale ne jako hebrejština ze synagogy." Landsman hebrejštinu pozná. Jenomže ta, kterou zná, je tradiční, jeho předci ji s sebou nosili po tisíciletí vyhnanství v Evropě, je olejnatá a slaná jako uzená ryba, která má vydržet co nejdéle, přičemž maso je už výrazně nasáklé jidiš. Tato hebrejština se nepoužívá k dorozumění mezi lidmi, tou se hovoří pouze k Bohu. Jestli to, co Landsman slyšel v Peril Strait, byla skutečně hebrejština, nešlo o nasoleného sledě, ale o nějaký štiplavý dialekt, o jazyk plný louhu a kamení. Landsmanovi to znělo jako hebrejština, kterou s sebou po roce 1948 přivezli sionisti. Tihle drsní pouštní Židé si svůj jazyk pokoušeli zachovat i v exilu, ale stejně jako německé Židy, prostoupila i je klokotavá, všudypřítomná jidiš, a taky bolestná asociace jazyka s nedávnou porážkou. Co Landsman ví, je tahle hebrejština už mrtvá a mluví s ní už možná jen pár jedinců, kteří se každoročně scházejí v poloprázdných sálech. „Pochytil jsem jenom pár slov. Mluvili moc rychle a nerozuměl jsem jim. Proto to ostatně taky dělali."

Poví o tom, jak se probral v místnosti, kde Naomi na zeď napsala svůj epitaf, o kasárnách a výcvikové dráze a lelkujících ozbrojených mladících.

Zdá se, že to Dicka zajímá proti vlastní vůli čím dál víc, vyptává se a dává průchod své instinktivní zálibě v polízanicích.

„Tvoji ségru jsem znal," povídá, když Landsman popíše svou záchranu v lesích u Peril Strait. „Byl jsem z toho špatnej, když umřela. A tahle svatá

buzna, to byl přesně ten typ zatoulanýho čokla, pro kterýho by Naomi riskovala.“

„Co ty Židi a jejich kápo, kterej nemá rád binec, po Mendelu Shpilmanovi mohli chtít?“ nadhodí Berko. „To mi uniká. Co tam vůbec *dělají*?“

Landsmanovi ty otázky připadají nabíledni, logické a klíčové, ale na Dicka jako by měly přesně opačný účinek, zdá se, že jeho elán opadl.

„Nemáte nic v ruce,“ řekne a jeho ústa připomínají tenkou, sevřenou pomlčku. „Na tyhle Židy z Peril Strait byste toho potřebovali daleko víc. To jsou, pánové, hodně těžký váhy, ti by dokázali vyrobit diamant ze zkamenělýho hovna.“

„Co o nich všechno víš, Willie?“ zeptá se Berko.

„Velký kulový.“

„Ten chlap v Caudillu,“ připomene Landsman, „ten, co jsi s ním mluvil – to byl taky Američan?“

„Ne, takovej icik svraskalej jak rozinka. Nepředstavil se mi. A já se nesmím vyptávat. V současnosti je přístup kmenový policie k tomu místu takovej, jak jsem právě řekl, *vím velký kulový*.“

„Tak neblbni, Wilfrede,“ zkouší to Berko. „Jde přece o Naomi.“

„To jsem pochopil. Jenomže já znám tady Landsmana, hovno, já znám detektivy z oddělení vražd, tečka, a je mi jasný, že v tomhle případě nejde o nalezení pravdy, sestra nesestra. Nejde o to, jak to bylo nebo nebylo. Protože vy i já víme, že o tom, jak to bylo, rozhodujeme my, a jestli to nějak geniálně rozlouskneme, to je mrtvým buřt. Ty to chceš těm hajzlům vrátit, Landsmane. Jenže to neuděláš. Nemáš šanci se jim dostat na kobylku. Na to prostě zapomeň.“

„Hele, Willie,“ poprosí Berko. „Přestaň mlžit. A když nechceš, tak to kvůli němu nedělej. A nedělej to ani proto, že Naomi byla tak skvělá baba.“

Ticho, které se rozhostí, Dickovi napoví ještě třetí alternativu.

„Takže ty chceš, abych to udělal kvůli tobě?“

„Jo, to chci.“

„Kvůli tomu, co jsme jeden pro druhýho znamenali za časů malin nezralých?“

„Takhle daleko bych možná nezacházel.“

„Ty vole, to je fakt dojemný,“ ušklíbne se Dick. Předkloní se a stiskne tlačítko interkomu. „Minty, vytáhni tu moji medvědí kůži z popelnice a přines ji sem, ať se na ni můžu vyblít.“ Pustí tlačítko dřív, než Minty stačí odpovědět. „Na tebe se můžu vysrat, detektive Shemetsi. Ale protože jsem měl tvoji ségru rád, Landsmane, nasadím ti do hlavy stejnýho brouka,

jakýho mi tam strčily ty veverky, a nechám tě, ať si na to, co znamená, přijdeš sám.“

Dveře se otevřou. Vejde rozložitá žena, o polovinu vyšší než její šéf, a medvědí plášť nese s vrcholnou úctou, jako by obsahoval zbytek fotootisku vzkříšeného Ježíše Krista. Dick vyskočí, vezme jí plášť a s úšklebkem, jako by se od pláště mohl nějak umazat, si ho hodí přes ramena.

„Tomuhle taky najděte kabát a klobouk,“ nařídí jí a ukáže palcem na Landsmana. „Něco pěkně smradlavýho, jako od lososích střev nebo muškátovýho vína. Seberte kabát Marvinu Klagovi, ten zrovna usnul na A-7.“

34

V létě roku 1897 zburcovali členové výpravy italského horolezce Abruzziho, kteří se právě vrátili z dobývání hory Mt. Saint Elias, všechny hospodské štamgasty a telegrafisty ve městě Yakutat. Vrátili se z druhého nejvyššího aljašského štítu s tím, že tam viděli město v oblacích. Ulice, domy, věže, stromy, korzující davy lidí, kouřící komíny, zkrátka vyspělá civilizace mezi mraky. Jeden člen expedice, jistý Thornton, se chlubil i fotografií. Město na Thorntonově rozmazané desce bylo později identifikováno jako anglický Bristol, nějaké čtyři tisíce transpolárních kilometrů daleko. Deset let nato prohrál polárník Peary celé jmění v sázce, že dobude Crockerovu zem, území s vysokým, rozeklaným pohořím, které se svými muži zahlédl na obloze při jedné předchozí výpravě na sever. Bylo to označeno za fátu morgánu, za zrcadlení vyvolané souběhem povětrnostních podmínek, hrou světla a představivostí lidí vychovaných báchorkami o nebesích.

Meyer Landsman vidí krávy, bílé krávy s červenými skvrnami, krávy mléčného plemene, které se procházejí jako andělé po širokém zeleném pažitu onoho světa.

Všichni tři policisté jeli až do Peril Strait, jen aby je Dick mohl ohromit tímto pochybným výjevem. Dvě hodiny se mačkali v kabině Dickova pickupu, kouřili, nadávali si, drkotali po indiánské silnici číslo 2 temným lesem, přes výmoly, hluboké jako vany. Dešťové cákance bezohledně kropily čelní sklo. Projeli vesnicí tvořenou plechovými přístřešky rozesetými podél potoka, rozházenými jako posledních deset konzerv fazolí na polici samoobsluhy před příchodem hurikánu. Psi a kluci a obruče košů na basket, starý náklaďák prorostlý plevelem a pichlavými chomáči šichy, mínótauros z auta a listí. Za mobilním kostelem Božího shromáždění vystřídala asfaltku udusaná štěrková cesta. Po sedmi kilometrech se proměnila v pouhé koryto uprostřed bahna. Dick klel a zápasil s řízením velkého GMC, který klouzal závějemi bláta a štěrku.

Brzdový i plynový pedál byly upravené pro člověka jeho vzrůstu a on s nimi čaroval jako Horowitz proplouvající bouřlivým Lisztem. Při každém nadskočení rozdrtilo Shemetsovo potácející se obří tělo Landsmanovi některý životně důležitý orgán v těle.

Když se vymotali z bláta, vystoupili a pustili se mezi košaté tsugy. V lese to klouzalo a stezku spíš odhadovali podle cárů žluté policejní pásky na stromech. Pěšina je po deseti minutách čvachtání v husté, mokré mlze, která se místy měnila v déšť, dovedla k elektrickému plotu. Betonové sloupky byly pevně zasazené do země, dráty napjaté v pravidelných rozestupech. Dobře postavený, výhružný plot. Od Židů je to dost neurvalé, zbudovat něco takového na indiánské půdě, a pokud Landsman ví, pro něco takového neexistuje povolení ani precedens.

Za plotem se vznáší fáta morgána. Tráva. Bohatá, žírná pastvina. Stovka pěkných strakatých krav se štíhlými hlavami.

„Krávy," zahučí pochybovačně Landsman.

„Vypadají jako mlíčný plemeno," dodá Berko.

„Ayrshireský," řekne Dick. „Když jsem tady byl naposled, vyblejsknul jsem si je. Jeden profesor ze zemědělský fakulty v Davisu v Kalifornii mi je pomohl identifikovat ‚Skotské plemeno'." Dick nasadí nosový tón a posměšně napodobuje kalifornského profesora. „Známé svou odolností a schopností prospívat v severských zeměpisných šířkách."

„Krávy," opakuje Landsman. Nedokáže se zbavit nepříjemného pocitu, že je vytržený z reality, že vidí přelud, něco, co tam ve skutečnosti není. Jenomže tohle on zná, poznává to, je to polozapomenutá skutečnost z příběhů o nebi nebo z jeho vlastní minulosti. Z doby „Ickesovy koleje", kdy Společnost pro rozvoj Aljašky rozdávala přistěhovalcům traktory, osivo a hnojivo, kdy židi z Distriktu marně snili o vlastních farmách. „Krávy na Aljašce."

Generace Ledních medvědů zažila dvě velká zklamání. To první a nejhloupější vyplynulo z toho, že tady, na bájném severu, nepluly po moři kry, nebyli tady lední medvědi, mroži, tučňáci, tundra, haldy sněhu a hlavně Eskymáci. Tisíce podniků a firem v Sitce stále nese původně vytoužená, dnes zahořklá jména jako drogerie U mrože, U eskymácké paruky nebo Njanukova hospoda.

Na druhé zklamání upomínají populární písně z té doby, například „Zelená klec". Na lodích připluly dva miliony Židů, ale nenalezly tu žádné zvlněné prérie se stády bizonů. Jen promáčené horské hřbety a padesát tisíc Tlingitů, kteří vlastnili většinu úrodných území v nížině. Nebylo kam se rozpínat a růst, dalo se přežívat pouze v malém, přelidněném prostoru jako

předtím ve Vilně nebo Lodži. Sny milionů Židů bez pídě půdy, sny o vlastním statku, které ještě posilovaly filmy, červená knihovna a informační brožurka amerického ministerstva vnitra, se rozplynuly téměř ihned po příjezdu. Každých pár let zakoupí a nějaká utopistická společnost kousek zeleně, který někomu z těch snílků připomínal pastvinu pro dobytek. Založili kolonii, dovedli hospodářská zvířata, sepsali manifest. Jenže potom zasáhlo počasí, trhy a smůla, která se Židů držela jako klíště, a vysněná farma chřadla a chřadla, až uchřadla.

Teď má Landsman pocit, že má ten starý sen před sebou v celé jeho kráse, živý a šťavnatý. Odlesk dávného optimismu a velkých nadějí do budoucnosti, v nichž vyrůstal. Nyní se mu zdá, že vidí budoucnost.

„Támhleta je nějaká divná," poznamená Berko s na nířeným dalekohledem, který s sebou vzal Dick, a Landsman v jeho hlase slyší napětí, jako když si ryba pohrává s háčkem na udici.

„Dej mi to," požádá a podívá se přes dalekohled. Ale ať se dívá, jak se dívá, pořád vidí jenom krávy.

„Tamta. Co tam stojí s těma dvěma a kouká na druhou stranu." Berko mu namíří čočky správným směrem, na krávu, jejíž červená srst je výraznější a bílá jasnější než u jejích sester, hlava robustnější, méně dámská. Její pysky trhají trávu jako silné prsty.

„Je trochu jiná, to jo," připustí Landsman. „No a?"

„Já nevím," zamračí se Berko, ale moc věrohodně to nezní. „Willie, víš určitě, že ty krávy patří těm Židům?"

„Viděli jsme ty malý nosatý kovboje na vlastní oči," potvrdí Dick. „Ty z toho tábora nebo školy nebo co to je. Sháněli je a vedli k těm barákům. Pomáhal jim nějakej uštěkanej skotskej čokl. S mládencema jsme je kus sledovali."

„Neviděli vás?"

„Už se stmívalo. A vůbec, co si kurva myslíš, jasně že nás neviděli, jsme snad indiáni, do prdele. Asi kilometr odsud je moderní mlíčná farma. Nějaký sila. Taková malovýroba, stoprocentně židovská."

„Tak teď teda už fakt nevím," vrtí hlavou Landsman. „Je to léčebna, anebo mlíkárna? Nebo nějaký pošahaný výcvikový středisko, který je takhle maskovaný?"

„To komando má rádo mlíko pěkně čerstvý, od krávy," utrousí Dick.

Stojí a pozorují krávy. Landsman bojuje s pokušením nalehnout na elektrický plot. Sídlí v něm ďáblík, který chce cítit hučení proudu. A proud, který probíhá v něm, chce zase cítit ďáblíka v drátu. Něco mu na celém tom výjevu, na té kravské Crocker Land, vadí a nedá mu to pokoj. Jakkoli je to

skutečné, je to zároveň nemožné. Nemělo by to tu být, žádný jíd tady přece nemůže vlastnit takovou nemovitost. Landsman měl co do činění s dlouhou řadou skvělých i prohnilých Židů své generace, s boháči, pomatenými utopisty, s takzvanými vizionáři, s politiky, kteří si dokázali přizpůsobit právo k obrazu svému. Uvažuje o vojenských velitelích z ruských čtvrtí s jejich sklady zbraní, diamanty a kaviárem. Probírá se kartotékou pašeráckých bossů, mogulů šedého trhu, vůdců menších sekt. Lidí s vlivem, konexemi a neomezenými prostředky. Žádný z nich by na něco takového neměl, dokonce ani Heskel Shpilman nebo Divoká svině Anatolij Moskowits. Každý jíd v Distriktu, bez ohledu na svou moc, je vázán zákonem z roku 1948. Jejich království jsou uzavřená v oříšku. Místo oblohy namalovaná kupole, místo obzoru elektrický plot. Doletí jen tam, kam dosáhne jeho vodítko, jeho svoboda je svobodou balónku na provázku.

Berko si začne popotahovat uzel kravaty. Landsman dobře ví, že se jeho parťák chystá vyložit, jakou pojal teorii.

„Co je, Berko?“ zeptá se.

„To není bílá kráva s červenými fleky,“ řekne Berko rozhodně. „To je *červená* kráva s *bílými* fleky.“

Posune si klobouk ke straně a našpulí rty. Odstoupí několik kroků od plotu a vytáhne si kalhoty. Plavnými kroky se rozběhne proti ohradníku a k Landsmanově hrůze, smíšené s radostným vzrušením, skočí. Jeho mohutné tělo se vznese. Předkopne jednu nohu a druhou ohne v koleni. Pod vyhrnutými nohavicemi se objeví zelené ponožky a bílé holeně. S heknutím dopadne na druhé straně, zapotácí se pod vlastní vahou a pak klusem zamíří do říše krav.

„No ty vole,“ uleví si Landsman.

„Teoreticky vzato ho teď musím zatknout,“ prohlásí Dick.

Krávy na vetřelce reagují nespokojenými protesty, ale příliš se neplaší. Berko dorazí k té, která mu nedá spát. Kráva před ním s bučením uhýbá. Berko zvedne rozevřené dlaně. Mluví na ni jidiš, američtinou, tlingitštinou, starou i moderní kravštinou. Pomalu kolem ní obchází a prohlíží si ji. Landsman už vidí, co na ní Berko měl – tahle je doopravdy jiná než ostatní, tvarem těla i zbarvením.

Zvíře se nechá prohlédnout. Berko mu položí ruku na hřbet a kráva čeká s rozkročenýma nohama do X, hlavu má skloněnou, jako by naslouchala. Berko si sedne na bobek a dívá se jí na břicho. Přejede prsty přes žebra, po krku, na hlavu a zpátky přes boky ke kostěným výběžkům pánve, které připomínají kostru stanu. Nasliní si prsty a krouží po bílé ploše kýty. Pak se na ruku podívá, zamyslí se a nejdřív se zasměje, potom

zamračí. Vrátí se přes louku k plotu, kde čeká Landsman.

Zvedne pravačku, jako by s vážnou tváří napodoboval figurku zdravícího černouška v prodejnách tabáku. Landsman vidí, že má na ruce šupinky bílé barvy.

„Falešný skvrny," prohlásí Berko.

Pak couvne a znovu se rozeběhne. Landsman s Dickem mu uhnou, Berko letí a zem se pod jeho dopadem otřese.

„Vejtaha," ušklíbne se Landsman.

„Vždycky byl," kývne Dick.

„No tak co?" zeptá se Landsman. „Ta kráva má maskování?"

„No právě."

„Někdo namaloval bílý fleky na červenou krávu."

„Vypadá to tak."

„A tobě to něco říká?"

„Možná jo," řekne Berko. „V určitým kontextu. Mohla by to být červená jalovice."

„Neblázni," vyvalí oči Landsman. „Červená jalovice?"

„Předpokládám, že jde o nějakou židovskou záležitost," poznamená Dick.

„Až bude znovuobnoven jeruzalémský chrám," vysvětluje Berko, „a budou se očišťovat hříchy, tak k tomu podle Bible potřebuješ zvláštní krávu. Červenou jalovici, dokonalou, bez jediný chybičky. Čistou. Takový čistě červený jalovice jsou asi dost vzácný. V dějinách jich bylo snad zaznamenaných jenom devět. Najít další je rozhodně terno. Něco jako pětilistej čtyřlístek."

„Až bude obnovený *Chrám*," uvažuje Landsman a vzpomene si na zubaře Buchbindera a jeho pošahané muzeum. „A k tomu dojde po příchodu Mesiáše, ne?"

„Někdo tvrdí," řekne Berko pomalu, protože mu začíná docházet, co začíná docházet Landsmanovi, „že Mesiáš vyčká, dokud nebude Chrám znovu postaven. Dokud se zase nezavedou oltářní svátosti. Krvavé oběti, kněžstvo, celý to divadýlko."

„Takže řekněme, že si někde splašíš červenou jalovici. A nachystáš si všechny propriety. Šaškovský klobouky a všecko. A postavíš Chrám… tak v zásadě Mesiáše *přinutíš*, aby se ukázal?"

„Já teda nejsem nijak zbožnej, chraň Bůh," vloží se do toho Dick. „Ale nedá mi to, abych nepřipomněl, že Mesiáš už tady *byl* a vy hajzlíci jste toho vorla odkráglovali."

Zdálky k nim dolehne hlas z reproduktoru, hovořící tou zvláštní

pouštní hebrejštinou. Landsmanovi se přitom sevřou útroby. Vykročí k autu.

„Radši vypadneme. Já ty chlapy měl možnost trochu poznat – a mám takovej neodbytnej dojem, že to jsou kapku parchanti."

Když sedí v bezpečí vozu, Dick nastartuje, ale nechá motor běžet na neutrál. Všichni sedí v autě a zaplňují kabinu cigaretovým kouřem. Landsman od Dicka vysomruje jeho černý zázrak a musí uznat, že tomu, kdo cigaretu ubalil, dělá čest.

„Hele, Willie, já to nebudu protahovat a řeknu to rovnou," pronese Landsman. „A byl bych rád, kdybys mi to nějak vyvrátil."

„Pokusím se."

„Když jsme sem jeli, mluvil jsi o tom, že je tady odsud něco cítit."

„To je fakt."

„Doslova jsi řekl, že to tady smrdí prachama."

„Jasně, za těma kovbojema jsou slušný peníze."

„A od chvíle, kdy jsem se o tomhle místě dozvěděl, mi pořád něco vrtalo hlavou. Teď už jsem to tady viděl celý. Od cedule u přístaviště po tyhle krávy. A v palici mi to vrtá ještě víc."

„Co přesně?"

„Mně je jedno, kolik prachů v tom lítá. Umím si představit, že člen vaší kmenový rady si od Žida může tu a tam vzít úplatek. Kšeft je kšeft, dolar je dolar, známe to. Už jsem slyšel, že přelívání nelegálních fondů přes Hranici je přesně to, co se v podání indiánů a Židů nejvíc podobá míru, lásce a porozumění."

„To je hezký."

„A je jasný, že tyhle Židi nemají zájem, aby se o jejich plánech dozvěděli ostatní Židi. Distrikt je jako malej barák, kde je moc lidí a málo postelí. Jeden o druhým ví všechno. V Sitce nikdo nic neutají, je to jeden velkej štetl. Takže jestli máš nějaký tajemství, je logický, že se s ním schováš sem."

„Ale…?"

„Ale prachy neprachy, obchod neobchod, tajemství netajemství, promiň, ale je nepředstavitelný, že by Tlingiti dovolili pár Židům, aby přímo uprostřed indiánskýho území postavili tohleto. Bez ohledu na to, kolik peněz v tom lítá."

„Chceš říct, že ani my indiáni nejsme tak úplatný a zkažený, abysme si nejhoršího nepřítele pustili za záda."

„Nebo jinak, třeba že my, Židi, jsme nejprohnanější intrikáni ze všech a celej svět řídíme z tajný základny na odvrácený straně Měsíce. Ale i my

máme svý meze. Líbí se ti to tak víc?“

„To nebudu vyvracet.“

„Tohle by indiáni nikdy nepřipustili, pokud by za to nečekali na oplátku něco hodně velkýho. A tím hodně myslím hodně. Třeba něco jako celej Distrikt.“

„Třeba,“ zopakuje Dick napjatým hlasem.

„Američani se do toho zatím nepletli, snad jen tak, že někdo stopil záznamy Naominy havárie. Jenomže takovouhle odměnu indiánům žádnej Žid nezaručí.“

„Ten ve svetru s tučňákama,“ nadhodí Berko. „Ten to zařídí tak, že indiáni dostanou po našem odchodu Distrikt pod kmenovou správu. Za to indiáni pomáhají Verboverům a jejich kamarádíčkům postavit tady v divočině tu tajnou mlíčnou farmu.“

„Ale co z toho má ten ve svetru?“ zeptá se Landsman. „Co z toho budou mít Spojený státy?“

„Teď se dostáváte na hodně temný území, bratře Landsmane,“ odtuší Dick a zařadí rychlost. „A tam budete muset, bohužel, bez Wilfreda Dicka.“

„Nerad to říkám, bratránku,“ prohodí Landsman a položí ruku Berkovi na rameno, „ale budeme muset zajít na Místo masakru.“

„Kurvadoprdele,“ uleví si Berko.

35

Sedmdesát kilometrů jižně od Sitky se v močálu na pětadvaceti kůlech kolébá dům stlučený z naplavených prken a šindelů. Je to bohem zapomenutá bažina, kde se toulají medvědi a bublá metan. Pohřebiště veslic, rybářského náčiní, starých pickupů a kdesi v hloubce i tuctu ruských lovců kožešin a jejich aleutských ochránců. Na jednom konci močálu, u lesa, stojí velkolepý tlingitský dlouhý srub, který postupně podléhá soustředěnému útoku ostružiníků a všehojivce. Na druhém konci se prostírá kamenitá pláž s tisíci černými kameny, do kterých dávní lidé ryli obrazy zvířat a hvězd. Právě na této pláži bylo dvanáct *promyšlenniků* a Aleutů pod vedením Jevgenije Šimonova v roce 1854 pobito tlingitským náčelníkem Kohkluxem. Po víc než sto letech se stala prapravnučka Kohkluxe, paní Pullmanová, druhou indiánskou ženou stosedmašedesáticentimetrového židovského šachisty a špiona Hertze Shemetse.

Strýc Hertz při šachu i svých podvratných rejdech proslul smyslem pro správné načasování, obezřetností a až únavně pečlivou přípravou. Své protivníky si dokonale nastudoval, což pro ně mělo často fatální důsledky. Vyhledával slabá místa, známky váhavosti, pátral po skrytém tiku. Dvacet pět let vedl tajnou kampaň proti obyvatelům druhé strany Hranice, pokoušel se oslabit jejich pozici na indiánských územích – a v té době se stal i uznávaným odborníkem přes jejich kulturu a dějiny. Přišel na chuť tlingitštině, která se svými srkavými samohláskami a žvýkavými souhláskami připomínala shromáždění jedlíků. Důkladně se taky věnoval studiu vůní a tělesné stavby tlingitských žen.

Když si vzal paní Pullmanovou (nikdo jí nikdy neřekl paní Shemetsová), začal se víc zajímat o vítězství jejího prapradědečka nad Simonovem. Dlouhé hodiny strávil v knihovně v Bronfmanu a zkoumal mapy z carských časů. Pročítal si rozhovory metodistických misionářů s devětadevadesátiletými stařenkami, kterým bylo šest, když se válečné

sekery zakously do tvrdých ruských lebek. Zjistil, že na mapě, kterou v roce 1949 pořídila Americká geologická společnost kvůli přesnému určení hranic Distriktu Sitka, bylo Místo masakru označeno jako indiánské území. Přestože leží na západ od pohoří Baranof, patří právně původním obyvatelům, jako zelený indiánský ostrůvek na židovské části ostrova Baranof. Když Hertz na tuhle chybu přišel, dal Berkově nevlastní matce peníze – z fondu COINTELPRO, určeného na podplácení, jak později prokázal Brennan –, aby pozemek koupila. Postavil si tady i ten svůj dům na pavoucích nohách. Když pak paní Pullmanová zemřela, Hertz Shemets zdědil i Místo masakru Šimonova a jeho skupiny. Prohlásil ho za nejzpustlejší indiánskou rezervaci na světě – a sám sebe za nejzpustlejšího indiána.

„Blbec," prohlásí Berko kupodivu s daleko menší záští, než by Landsman čekal. Přes čelní sklo Super Sportu si prohlíží otcův vratký příbytek.

„Kdy jsi ho viděl naposled?"

Berko se k němu otočí s očima obrácenýma vzhůru, jako by v duchu pročítal Landsmanovu složku a pátral tam po otázce, na kterou bylo potřeba odpovídat ještě méně než na tuhle.

„Taky se zeptám, Meyere. Kdybys byl na mým místě, kdy bys ho viděl naposledy?"

Landsman zaparkuje za strýčkovým Buickem Roadmasterem, zablácenou modrou příšerou s falešným dřevěným obložením a reklamní samolepkou na nárazníku, která americky i v jidiš láká na SVĚTOVĚ PROSLULÉ MÍSTO SIMONOVOVA MASAKRU A NEFALŠOVANÝ TLINGITSKÝ DLOUHÝ SRUB. Přestože to tu jako turistická atrakce už nefunguje, samolepka je nová a čistá. Ve srubu je jich ještě dvanáct krabic.

„No tak kdy teda?" zajímá se Landsman.

„Pamatuješ na všechny ty vtipy o předkožce?"

„No jo."

„Každý vtip o předkožce, který kdy kdo vymyslel."

„Ani jsem do tý doby netušil, že jich je tolik," zakroutí hlavou Landsman. „To bylo vážně poučný."

„Radši pojď," zabručí Berko a vystoupí z auta. „Ať to máme za sebou."

Landsman hledí na obrys nefalšovaného tlingitského srubu, ukrytého vzadu ve vyschlé houštině ostružinových šlahounů a všehojivce, natřeného křiklavými, nevkusnými barvami. O nějaké nefalšovanosti se nedá vůbec mluvit. Postavil ho Hertz Shemets s pomocí dvou svých indiánských

švagrů, synovce Meyera a svého syna Berka, rok po tom, co se chlapec přestěhoval na Adlerovu ulici. Postavil ho spíš pro zábavu, neměl v úmyslu z toho dělat turistickou atrakci, o to se neúspěšně pokusil až po svém vyobcování. Berkovi bylo tehdy patnáct, Meyerovi dvacet. Mladší chlapec se snažil vybrousit všechny plošky své osobnosti tak, aby odpovídaly křivkám a zákrutům Landsmanovy duše. Celé dva měsíce věnoval tomu, aby se naučil zacházet s okružní pilou tak jako Landsman, chodil s papiroskou přilepenou na spodním rtu a s přimhouřenýma očima, do kterých ho štípal kouř. Tehdy se Landsman chystal ke zkouškám na policejní školu a Berko hned oznámil, že to má v plánu taky, jenže kdyby se Landsman zmínil, že se stane masařkou, Berko by už našel způsob, jak mít rád trus.

Landsman jako většina policistů pluje životem s dvojitým trupem, aby předcházel tragédii, a je vybaven gyroskopem proti vlnám a bouřce. Musí se mít na pozoru před mělčinami, vlasovými trhlinami, před vrtochy zkrutných sil. Jako jsou například vzpomínky na ono léto, na to, jak ho štval ten kluk, který by čekal tisíc let, jen aby s ním mohl hodinu sestřelovat vzduchovkou plechovky z plotu. Pohled na indiánský srub naruší jednu drobnou, do této chvíle neporušenou fasetu jeho srdce. Všechno, co tady tenkrát tu kratičkou dobu dělali, se rozplynulo v ostružiní a zapomnění.

„Berko?“

Pod nohama jim křupe napůl zmrzlé bláto nejzpustlejší indiánské rezervace. Vezme bratrance za loket. „Nezlob se, že jsem byl tak mimo.“

„Nemusíš se omlouvat, Meyere,“ pokrčí rameny Berko. „Ty za to nemůžeš.“

„Teď už to je dobrý. Už jsem zase zpátky,“ prohlásí Landsman a dokonce i jemu to v tu chvíli zní věrohodně. „Nevím, co to se mnou bylo. Možná podchlazení. Nebo mě sebral ten Shpilman a všechno kolem. Jasně, nebo to, že jsem přestal chlastat. Ale teď už jsem zase jako dřív.“

„Mm-hm.“

„Máš taky ten pocit?“

„To víš, že jo, Meyere,“ přitakal Berko tónem, kterým se přitakává dětem nebo bláznům. Kdoví, jestli doopravdy souhlasí. „Vypadáš v pohodě.“

„To jsi mi toho moc neřekl.“

„Já to teď nebudu řešit, jestli ti to nevadí. Chci tam prostě vejít, zeptat se ho na to, na co jsme se ho přišli zeptat, a vrátit se domů k Ester-Malke a klukům. Vyhovuje ti to?“

„V pořádku, Berko. Samozřejmě.“

„Díky.“

Pomalu čvachtají zrosolovatělým bahnem, přes nesouvislé ostrůvky štěrku, obcházejí kaluže zamrzlé tenkou blankou ledu. K opršelým šedivým dveřím z cedrového dřeva vede popraskané a pokroucené schodiště jako z komiksu. Dveře visí na křivých pantech a jsou nahrubo zateplené pásy gumové pěny.

„Když říkáš, že za to nemůžu…“ začne Landsman.

„Páni! Chce se mi hrozně čůrat.“

„Tak z toho vyplývá, že si myslíš, že jsem blázen. Duševně nemocný. Že nejsem odpovědný za svoje jednání.“

„Meyere, já ťukám na dveře.“

Pak dvakrát klepne, tak silně, až panty zanaříkají.

„Nejsem způsobilý nosit odznak,“ nedá to Landsmanovi, i když by to téma už raději taky nechal být. „Jinými slovy.“

„To bylo rozhodnutí tvé bývalé ženy, ne moje.“

„Ale souhlasíš s ní.“

„Co já vím o duševních poruchách?“ opáčí Berko. „Mě nezatkli za to, že běhám nahatý po lese, tři hodiny cesty od domova, potom, co jsem někomu rozflákal palici železnou postelí.“

Hertz Shemets otevře dveře. Je čerstvě oholený, dvě krůpěje krve ještě ani nezaschly. Na sobě má šedý oblek, pod ním bílou košili a kravatu červenou jako vlčí mák. Je cítit po vitaminu B, škrobu a uzené rybě, a je ještě hubenější než dřív, připomíná loutku na tyčce.

„Starý brachu,“ zvolá a rozdrtí svému synovci několik kůstek v pravačce.

„Vypadáš dobře, strýčku Hertzi,“ pochválí ho Landsman. Při bližším pohledu zaznamená, že oblek má oblýskané lokty i kolena. Z kravaty by se dalo poznat, jakou polévku strýc jedl, má ji navlečenou nikoli na bílé košili, ale na kabátku od pyžama, narychlo zastrkaném do kalhot. Ovšem Landsman je ten poslední, kdo by něco takového mohl kritizovat. Sám má na sobě záložní kvádro, které vylovil z kufru auta. Je z černé směsi viskózy a vlny, doplněné zlatými knoflíky, které mají vypadat jako římské mince. Kdysi si ho vypůjčil od jistého Gluksmana, smolařského hráče, kvůli pohřbu, na který zapomněl a ze kterého se už nemohl vymluvit. Je to univerzální oblek, vhodný na funus i do šantánu, i když je zmačkaný a páchne jako zavazadelník auta.

„Dík za včasné upozornění,“ řekne strýc Hertz a pustí trosku Landsmanovy ruky.

„Tenhle tě chtěl přepadnout," kývne Landsman k Berkovi. „Ale já věděl, že budeš chtít jít něco ulovit."

Strýc Hertz spojí dlaně a ukloní se. Jako pravý poustevník bere své hostitelské povinnosti s veškerou vážností. Když se mu nepodaří něco ulovit, vytáhne nějaký pěkně prokvetlý kus masa z mrazáku a hodí to na kamna s mrkví, cibulí a hrstí bylinek, které si pěstuje a pak suší v kůlně za chatou. Postará se, aby byl led do whisky a studené pivo k masu. A především se bude chtít oholit a vzít si kravatu.

Starý pán pozve Landsmana dál, ten poslechne a Hertz zůstane sám se synem. Landsman je pozoruje, protože se o takové věci zajímá, jako každý Žid mužského pohlaví od chvíle, kdy Abraham položil Izáka na vrchol hory a odhalil jeho tepající hrudník nebesům. Starý muž položí ruku na rukáv Berkovy dřevorubeeké košile. Promne látku v prstech. Berko se takové prohlídce podvoluje jen s největší nechutí. Landsman ví, jak je to pro něj ponižující, objevit se před otcem v něčem jiném než ve svém nejlepším italském obleku.

„A kde je Velký modrý býk?" zeptá se stařík nakonec.

„Nevím," pokrčí rameny Berko. „Ale napadlo mě, jestli nemá tvoje kalhoty od pyžama."

Berko si uhladí místo, které jeho otec zkoumal, a projde kolem něj dovnitř.

„Blbec," zahuhlá neslyšně – nebo skoro neslyšně. Pak se omluví a vydá se na záchod.

„Slivovici," pronese starý muž a zamíří k lahvím na černém podnosu, jejichž silueta připomíná miniaturní Shvartsn-Yam. „Je to tak?"

„Sodu," opraví ho Landsman. Pokrčí rameny, když strýc udiveně vytáhne obočí. „Mám nového doktora. Inda. Chce, abych přestal pít."

„A odkdy posloucháš doktory nebo Indy?"

„Od nikdy," připustí Landsman.

„Samoléčba je landsmanovská tradice."

„Být Židem je taky landsmanovská tradice," podotkne Landsman. „A podívej, kam jsme se s tím dostali."

„Tohle je pro Židy divná doba," souhlasí Hertz.

Otočí se od baru a podá synovci vysokou sklenici ozdobenou plátkem citronu jako jarmulkou. Sám si nalije velkorysou dávku slivovice a zvedne ji k přípitku s výrazem komické krutosti, který Landsman dobře zná a který mu už dávno nepřijde komický.

„Na divné časy," prohlásí Hertz.

Obrátí do sebe skleničku, a když se podívá na Landsmana, září jako

člověk, který vtipem právě rozesmál celou místnost.

Landsman ví, jak pro něj musí být zničující sledovat loďku, kterou tolik let popoháněl s veškerou silou a umem, jak klouže blíž a blíž k vodopádu Reverze. Nalije si druhého panáka a beze stopy potěšení ho do sebe obrátí. Tentokrát zvedne obočí Landsman.

„Ty máš svého doktora," řekne strýc, „já zas svého."

Chatku strýce Hertze tvoří jediná místnost s půdním přístavkem kolem tří stěn. Všechno zařízení a nábytek je z parohů, kostí, šlach, kůží a kožešin. Do podkroví se leze po úzkém lodním schodišti vzadu vedle kuchyňského koutu. V rohu stojí strýcova úhledně ustlaná postel. Vedle ní leží na malém, kulatém stolku šachovnice. Figurky jsou vyřezané z růžového a javorového dřeva. Koni jednoho bílého jezdce chybí levé ucho. Ve dřevě jednoho z černých pěšců je v podstavci světlý kaz. Šachovnice působí neuspořádaně a chaoticky; mezi figurkami stojí nosní inhalátor, který by mohl ohrozit bílého krále na e1.

„Vidím, že hraješ mentolovou obranu," utrousí Landsman a pootočí šachovnici, aby měl lepší přehled. „Korespondenční partie?"

Hertz přistoupí k synovci a vydechne na něj slivovicové výpary okořeněné sledovým aromátem tak olejnatým a ostrým, že jsou z něj téměř cítit pichlavé rybí kůstky. Landsman ustoupí a stolek s dutým zarachocením převrhne.

„Tohle byl vždycky tvůj mistrovský tah," podotkne Hertz. „Landsmanův gambit."

„Do pytle, promiň, strýčku Hertzi."

Landsman si dřepne a šmátrá pod postelí po figurkách.

„Tím se netrap," mávne rukou strýc. „To nic. Ani to nebyla žádná partie, jen jsem si tak něco zkoušel. Já už korespondenčně nehraju. Soustředím se na oběti. Rád soupeře oslnuju nějakou nádherně bláznivou kombinací. A to v dopise nejde. Poznáváš ty šachy?"

Hertz Landsmanovi pomůže dát figurky do krabice, která je také z javorového dřeva, vevnitř vyložená zeleným sametem. Inhalátor si strčí do kapsy.

„Ne," ušklíbne se Landsman. To on před lety při jednom záchvatu vzteku, při jednom Landsmanově gambitu připravil toho koně o ucho.

„Jasně, že jo. Vždyť jsi mu je dal ty sám."

Na nočním stolku za postelí je pět knih. Chandler, přeložený do jidiš. Francouzský životopis Marcela Duchampa. Paperbacková analýza lstivé politiky Třetí Ruské republiky, která byla loni ve Spojených státech populární. Petersonův atlas mořských savců. A kniha s názvem *Kampf*, v

německém originále, od Emanuela Laskera.

Ozve se spláchnutí záchodu a šplouchání, jak si Berko myje ruce.

„Najednou všichni čtou Laskera," poznamená Landsman. Knihu zvedne. Je těžká, černá, titul je vytlačený zlatým písmem. Landsmana trochu překvapí, že se netýká šachů. Žádné diagramy, žádné maličké dámy ani jezdci, jen stránka za stránkou hutného německého textu. „Takže on byl taky filozof?"

„Považoval se za něj, bral to jako své pravé povolání. I když byl šachový a matematický génius. Musím bohužel říct, že jako filozof asi zdaleka tak geniální nebyl. No co, kdo ještě čte Emanuela Laskera? Toho už nečte nikdo."

„Dneska ještě míň než před týdnem," řekne Berko a utírá si ruce do ručníku. Pak zcela přirozeně zamíří k masivnímu jídelnímu stolu, který je prostřený pro tři. Talíře jsou smaltované, pohárky z plastu, nože mají kostěnou střenku a hrozivou čepel. S takovým nožem by se daly vyříznout ještě živá játra z břicha čerstvě skoleného medvěda. Uprostřed stojí džbán ledového čaje a smaltovaná konvice s kávou. Jídlo, které Hertz přichystal, je vydatné, horké – a převážně z losa.

„Losí čili," prohlásí starý pán. „Maso jsem namlel loni na podzim a ve vakuových sáčcích uložil do mrazáku. Losa jsem samozřejmě ulovil sám. Půltunovou krávu. Čili jsem uvařil dnes, zahradní fazole jsem smíchal s černými, které jsem tady měl v konzervě. Jenom jsem si nebyl jistý, jestli toho bude dost pro všechny, tak jsem ohřál ještě pár dalších jídel, co jsem měl v mrazáku. Máme lotrinskou quiche, samozřejmě z vajíček, s rajčaty a slaninou, ta slanina je z losa. Sám jsem ji udil."

„Vajíčka jsou samozřejmě taky z losa," utrousí Berko a dokonale při tom napodobí otcův mírně nabubřelý tón.

Starý pán ukáže na bílou skleněnou mísu, v níž jsou navršené malé kulaté masové kuličky v červenohnědé omáčce. „Švédské masové kuličky," oznámí. „Losí. A pak je tu ještě studená losí pečeně, kdyby měl někdo chuť na sendvič. Chléb jsem samozřejmě pekl sám. Majonéza je taky domácí. Kupovanou nesnáším."

Sednou si a pustí se s osamělým starým mužem do jídla. Před lety tu bývalo hodně živo, byl to jediný stůl na rozdělených ostrovech, u kterého pravidelně sedávali indiáni a Židé společně, bez vzájemné zášti. Nalévalo se kalifornské víno, o kterém Hertz zeširoka básnil. Mlčenliví, drsní muži, občas nějaký ten tajný agent nebo lobbista z Washingtonu, takoví se tu setkávali s řezbáři totemů, šachovými vagabundy a indiánskými rybáři. Hertz bez mrknutí oka přecházel vtípky na svůj účet od paní Pullmanové.

Byl to despotický starý hrdlořez, který si vybíral ženy, jež ho před přáteli shazovaly. Jako by ho to ale jen posilovalo.

„Obvolal jsem pár lidí," prohlásí Hertz po několika minutách šachového soustředění na jídlo. „Když jsi mi brnknul, že se sem chystáte."

„Vážné?" opáčí Berko. „Pár lidí?"

„Vážně." Má takový zvláštní úsměv, či cosi, co jako úsměv vypadá, zvedne pravý koutek horního rtu a odhalí zažloutlý řezák. Jako by se v tu chvíli chytil na neviditelný háček, který rybář právě zasekl, „zjistil jsem, že děláš pěknou ostudu, Meyerle. Neprofesionální přístup. Výstřední chování. Sebrali ti odznak a zbraň."

Strýc Hertz už dělal ledacos, ale celých čtyřicet let byl policistou s průkazem federálního agenta. Ačkoli to nijak nezdůrazňuje, jeho káravý tón přeslechnout nelze. Otočí se k synovi. „A co děláš ty, tomu taky nerozumím. Nikdo neví, co bude za osm týdnů, zatím tam vidím jen černou tmu. Dvě děti a třetí, mazltov a kejn ejnhore, je na cestě."

Berko se ani neobtěžuje zeptat, odkud otec ví, že je Ester-Malke těhotná. Jenom by tím přikrmil stařík ovu ješitnost. Jen přikývne a slupne několik dalších masových kuliček. Jsou výborné, vláčné, s jemnými doteky rozmarýnu a kouře.

„Máš pravdu," řekne. „Je to šílený. Já neříkám, že mi na tomhle pitomci bez zbraně a odznaku, co otravuje lidi a běhá po lese s omrzlýma kolenama, záleží víc než na ženě a dětech, protože to není pravda. Ani že kvůli němu riskuju jejich budoucnost, protože to taky není pravda."

Zamyslí se nad mísou masových kuliček a jeho tělo vydá unavený zvuk, židovský povzdech, něco mezi říhnutím a zabédováním. „Ale když mluvíme o černé tmě, tak si prostě neumím představit, že bych se s takovou situací chtěl potýkat bez Meyerovy pomoci."

„Vidíš, jak je věrný?" povídá strýc Hertz Landsmanovi. „Přesně tohle jsem cítil ke tvému otci, ať je jeho jméno požehnáno, jenže ten zbabělec mě nechal v bryndě."

Řekne to jakoby bezstarostně, ale ticho, jež následuje, dodá poznámce na vážnosti. Přežvykují jídlo a život se zdá dlouhý a těžký. Hertz vstane a nalije si další skleničku. Postaví se k oknu a pozoruje oblohu, která připomíná mozaiku ze střepů tisíce zrcadel, každé obarvené do jiného odstínu šedivé. Zimní obloha jihovýchodní Aljašky je talmud šedi, nevyčerpatelný komentář k tóře dešťových mraků a skomírajícího světla. Strýc Hertz byl vždycky ten nejschopnější a nejsebejistější člověk, jakého Landsman zná, uhlazený jako přesně složená papírová vlaštovka, kterou nerozhází žádný vítr. Přesný, metodický, věcný. Projevovaly se u něj

náznaky temné stránky, iracionality a násilného chování, ale ty zůstávaly za tajemnou zdí jeho indiánských dobrodružství, skryté za Hranicí, kde je maskoval jako zvíře, které za sebou zametá stopy. Teď si však Landsman vybaví dobu po otcově smrti a naskočí mu vzpomínka na strýce Hertze v kuchyni na Adlerově ulici, zlomeného, podobného zmačkanému ubrousku, s vykasanou košilí, špatně zapnutými knoflíky, s vlasy jako vrabčí hnízdo. Klesající hladina slivovice v lahvi měří jeho prohlubující se žal jako barometr.

„Narazili jsme na takovou hádanku, strýčku," řekne. „Kvůli ní jsme tady."

„Taky kvůli majonéze," dodá Berko.

„Hádanku." Hertz se odvrátí od okna, oči má nepřístupné a opatrné. „Já hádanky nesnáším."

„My taky nechceme, abys nějakou řešil," namítne Berko.

„Tímhle tónem se mnou nemluv, Johne Medvěde," štěkne Hertz. „To si nech pro někoho jiného."

„Tónem?" Berkův hlas se podobá taktu z hudební partitury, který obsahuje šest not, v provedení komorního souboru, ve složení nestydatost, dopal, sarkasmus, provokace, nevinnost a překvapení. „*Jakým tónem?*"

Landsman vrhne na Berka významný pohled; nechce mu připomenout jeho věk a postavení, ale spíš trapnost hašteření mezi příbuznými. Je to starý a ozkoušený výraz, pochází z doby Berkových prvních nepříliš spokojených let u Landsmanů. Když se sejdou, stačí pár minut a každý se vrátí do své přirozenosti, jako skupina ztroskotanců na pustém ostrově. To je rodina. I bouře na moři, loď, neznámé pobřeží. I palírna whisky, kterou si uděláte z bambusu a kokosových ořechů. I oheň, který zapálíte, abyste odehnali dravou zvěř.

„Chceme ti napřed něco popsat," řekne Landsman. „Takovou situaci. Protože něco z té situace nám připomnělo tebe."

Strýc Hertz si nalije další skleničku, odnese si ji ke stolu a posadí se. „Začni od začátku."

„Začalo to mrtvým feťákem v hotelu."

„Aha."

„Ty o tom víš."

„Slyšel jsem něco v rádiu," odvětí starý pán. „Možná jsem četl i něco v novinách." Z toho, co ví, vždycky obviňuje noviny. „Byl to syn Heskela Shpilmana. Ten, co do něj v dětství vkládali takové naděje."

„Zavraždili ho," pokračuje Landsman. „I když ses možná dočetl něco jinýho. V době, kdy umřel, se před někým schovával. Teda on se před

něčím schovával celý život, ale teď se podle mě skrýval před nějakýma lidma, na který narazil. Mně se podařilo vystopovat jeho pohyb až na letiště v Yakovy, kde byl v dubnu. Objevil se tam den předtím, než se zabila Naomi."

„To má něco společného s Naomi?"

„Tihle lidi hledali Shpilmana. A podle nás ho taky zabili.

V dubnu si najali Naomi, aby Shpilmana dopravila na jejich farmu, kde funguje něco jako léčebna pro problémovou mládež.

V Peril Strait. Jenže když se tam dostal, zpanikařil. Chtěl pryč. Požádal o pomoc Naomi a ona ho letadlem dopravila do civilizace. Do Yakovy. Den nato zemřela."

„Peril Strait?" zeptá se Hertz. „Tam žijí indiáni, ne? Chcete říct, že Mendela Shpilmana zabili *indiáni*?"

„Ne," zavrtí hlavou Berko. „Ty lidi z léčebny. Mají tam dobrých čtyři sta hektarů, severně od vesnice. Zdá se, že je to tam postavený za peníze amerických Židů. Vedou to tam jídi. A co jsme viděli, tak je to jenom zástěrka pro něco jinýho."

„Pro co, pro pěstování marihuany?"

„Za prvé, víme, že tam chovají stádo ayreshireských krav," vysvětluje Berko. „Aspoň stovku."

„To je za prvé."

„Za druhé, mají tam něco jako výcvikové středisko pro polovojenské jednotky. Je možné, že tomu šéfuje jeden starý Žid. Wilfred Dick tam byl a mluvil s ním, ale jeho tvář mu nic neříkala. Každopádně má nějaké styky s Verbovery nebo minimálně s Aryehem Baronshteynem. Ale nevíme, co je to za styky."

„Byl tam taky jeden Američan," pokračuje Landsman. „Přiletěl na schůzku s Baronshteynem a těmi ostatními tajemnými Židy. Vypadalo to, že z něj mají všichni nahnáno. Že by nemusel být spokojený s nima, nebo s tím, jak to tam vedou."

Starý pán vstane a přejde ke kredenci oddělující jídelní prostor od ložnice. Z humidoru vytáhne doutník a začne ho jemně koulet mezi dlaněmi. Válí ho dlouho, tam a zpátky, ponořený v myšlenkách.

„Nesnáším hádanky," pronese konečně.

„My to víme," přitaká Berko.

„Vy to víte."

Hertz přejíždí doutníkem pod nosem, se zavřenýma očima hluboce vdechuje a vychutnává si nejen vůni, ale i chladivé doteky hladkých tabákových listů na nose. Aspoň tak to Landsmanovi připadá.

„Tohle je moje první otázka,“– řekne a otevře oči. „Možná i jediná.“

Čekají, on odřízne špičku doutníku, vloží ho do tenkých rtů a zakývá jím.

„Jakou barvu měly ty krávy?“

36

„Byla tam jedna červená," odpoví Berko s náznakem nevole, jako by zmeškal okamžik, kdy se mince ukryla v kouzelníkově dlani, ačkoli se mu celou dobu upřeně díval na ruce.

„Celá červená?" zeptá se Hertz. „Od rohů k ocasu?"

„Byla zamaskovaná," odvětí Berko. „Postříkaná nějakou bílou barvou. Nenapadá mě jediný důvod, proč něco takového dělat, leda že bys chtěl něco utajit. Třeba že je… však víš." Zamrká. „Bez chybičky."

„Panebože," vydechne starý pán.

„Co je to za lidi, strýčku Hertzi? Neříkej, že je neznáš."

„Co je to za lidi?" opáčí Hertz. „Židi. Židi, co kujou pikle. Já vím, že to je pleonasmus."

Pořád se nemůže rozhodnout, jestli si doutník zapálit. Odloží ho, zase ho vezme, zase odloží. Landsman má pocit, že potěžkává tajemství, pevně zabalené v tmavě hnědém, žilkovaném listu. Průběh akce, obtížná výměna figur.

„No dobře," připustí po chvíli. „Lhal jsem. Mám ještě jednu otázku. Meyere, možná si pamatuješ jednoho jída, když jsi byl kluk, chodil do Einsteinova klubu. Vždycky s tebou žertoval, měl jsi ho docela rád. Jmenoval se Litvak."

„Altera Litvaka jsem tuhle viděl," podotkne Landsman. „V Einsteinu."

„Vážně?"

„Přišel o hlas."

„Ano, naboural se v autě a o volant si rozdrtil hrtan. Jeho žena při té nehodě zahynula. Na Rooseveltově bulváru, jak tam kdysi vysázeli ty střemchy. Zůstala jediná, která neuschla, a do té narazili. Do jediné střemchy v celém Distriktu."

„Pamatuju si, když tam ty stromy sázeli," řekne Landsman. „Kvůli Světové výstavě."

„Nebuď nostalgický," zamračí se na něj Hertz. „Bůhví, že jsem si s

nostalgickými Židy, sebou počínaje, užil až dost. Indiáni nejsou nikdy nostalgický.“

„Ty nostalgický poschovávají, když se doslechnou, že máš přijít,“ poznamená Berko. „Ženský a nostalgický indiány. Nech toho a povídej o Litvakovi.“

„Pracoval pro mě,“ řekne Hertz. „Spoustu, spoustu let.“

Jeho hlas je náhle ráznější a Landsman si překvapeně uvědomí, že se jeho strýc zlobí. Jako všichni Shemetsové podědil i on horkou krev, ale bránilo mu v práci, a tak ji potlačil.

„Alter Litvak byl federální agent?“ podiví se Landsman.

„Ne. To ne. Co vím, tak oficiálně žádné peníze od vlády nedostával, a to už od roku 1965, kdy byl s poctami propuštěn z armády Spojených států.“

„Proč jsi na něj tak naštvaný?“ zajímá se Berko a pozoruje otce štěrbinami přivřených očí.

Hertze ta otázka vyvede z míry, ale ihned to maskuje. „Já se nenaštvávám,“ ohradí se. „Jedině na tebe, synu.“ Usměje se. „Tak on pořád ještě chodí do Einsteinu? To jsem nevěděl. Jemu šly vždycky líp karty než šachy. Hry, ve kterých šlo víc o blufování. O lsti a tajnůstkaření.“

Landsman si vzpomene na ty dva mladíky, které Litvak představil jako své prasynovce. Najednou si vzpomněl, že jeden z nich byl i v lese v Peril Strait a řídil Caudillo, kde seděl ten tajemný stín. Stín muže, který nechtěl, aby mu Landsman viděl do tváře.

„On tam byl,“ řekne Berkovi. „V Peril Strait. To on byl ten záhadný pasažér.“

„Co pro tebe Litvak dělal?“ zeptá se Berko. „Celý ty léta?“

Hertz zaváhá a pohledem přeskakuje z Landsmana na Berka. „Tak různě. Všechno neoficiálně. Byl šikovný na spoustu věcí. Možná to byl nejnadanější člověk, jakého jsem poznal. Chápe podstatu systémů a jejich řízení. Je trpělivý a metodický. Taky býval neuvěřitelně silný. Obstojný pilot, výborný mechanik. Skvělý orientační smysl. Schopný učitel. A trenér. Do hajzlu.“

Udiveně hledí na dvě půlky přelomeného doutníku v rukách. Hodí je na talíř se zbytky omáčky a důkaz svého rozrušení zakryje ubrouskem. „Ten jíd mě prodal,“ řekne. „Tomu novináři. Léta proti mně shromažďoval důkazy a pak je předal Brennanovi.“

„Proč by to dělal?“ namítne Berko. „Když pracoval pro tebe?“

„Na tuhle otázku neumím odpovědět, chlapče.“ Zavrtí hlavou, vždyť přece nesnáší hádanky a tahle ho bude trápit do konce života. „Snad pro

peníze, i když se mi nezdálo, že by na ně byl. Určitě ne z přesvědčení. Litvak v nic nevěří. Žádné uvědomění. Žádná loajalita, snad jen k těm, co slouží pod ním. Viděl, kam to spěje, když se ve Washingtonu dostala k moci tahle dnešní parta. Že jsem vyřízený, to věděl dřív než já. Asi si řekl, že přišel vhodný čas. Možná ho už nebavilo pracovat pro mě, chtěl dělat sám. I po tom, co se mě Američani zbavili a celou operaci oficiálně ukončili, pořád v Sitce někoho potřebovali. Za ty peníze by nikoho lepšího než Litvaka nenašli. Nebo ho už omrzelo, že se mnou v šachu pořád prohrává. Viděl šanci mě porazit, tak se jí chopil. Ale nikdy to nebyl můj člověk. Permanentní status ho nezajímal. Stejně jako věc, na které dělá teď, tím jsem si jistý."

„Červená jalovice," řekne Berko.

„Promiň, ale abych se v tom vyznal," nadhodí Landsman, „můžete mi to vyložit po lopatě? Takže máš červenou jalovici bez jediný chybičky. A nějak ji dopravíš do Jeruzaléma."

„Potom ji zabiješ," pokračuje Berko. „Spálíš ji na popel, z něj uděláš kasičku a každého svého kněze s ní trošku pomažeš. Jinak by nemohli vejít do Svatyně, do Chrámu, protože by byli nečistí." Berko se podívá na otce. „Je to tak nějak, ne?"

„Víceméně."

„Dobře, ale pak mi uniká ještě jedna věc. Není tam ta, jak se to jmenuje…?" zamyslí se Landsman. „Ta mešita? Na kopci, kde býval Chrám?"

„To není mešita, Meyerle. Je to svatyně," opraví ho Hertz.

„Kubbat as-Sachrá. Skalní dóm. Třetí nejposvátnější místo islámu. Postavil ji v sedmém století Abd al-Málik, přesně na místě dvou předchozích židovských Chrámů. Tam, kde Abrahám chtěl obětovat Izáka, kde Jákob viděl žebřík, sahající do nebes. Je to pupek světa. Ano. Jestli chceš znovu postavit Chrám, zavést dávné rituály a uspíšit tím příchod Mesiáše, pak musíš se Skalním dómem něco provést. Protože tam překáží."

„Bomby," prohlásí Berko s přehnanou nenuceností. „Výbušniny. S tím umí Alter Litvak taky zacházet?"

„Demolice," přikývne starý pán. Sáhne po skleničce, ale ta je prázdná. „Ano, na to je odborník."

Landsman se odsune od stolu a vstane. Z věšáku na dveřích si vezme klobouk. „Musíme se vrátit. Tohle je potřeba někam nahlásit. Musíme to oznámit Bině."

Rozevře mobil, ale takhle dalekood Sitky není žádný signál. Sáhne po telefonu na zdi, ale dovolá se jen do Bininy schránky. „Musíš najít Altera

Litvaka," řekne jí. „Najdi ho, zadrž ho a nepouštěj ho."

Když se vrátí ke stolu, otec a syn ještě pořád sedí. Berko právě pokládá otci nějakou zásadní otázku, aniž vysloví jedinou hlásku. Berko má ruce složené v klíně jako způsobný žáček, jenže on žádný způsobný žáček není, a jestli má propletené prsty, tak jen proto, aby nevyvedl nějakou lotrovinu. Po chvíli, která Landsmanovi připadá velmi dlouhá, sklopí strýc Hertz oči.

„Modlitebna v St. Cyril," hlesne Berko. „Ty nepokoje."

„Nepokoje v St. Cyril," přikývne Hertz Shemets.

„Zatraceně!"

„Berko…"

„Zatraceně! Indiáni *vždycky* říkali, že to zapálili Židi!"

„Zkus pochopit ten tlak, pod jakým jsme byli," brání se Hertz. „V té době."

„Já to chápu," ujistí ho Berko. „To mi věř. Jízda na ostří nože. Tenká hranice."

„Ti Židi, ti fanatici, co se stěhovali na sporná území – ohrožovali celý Distrikt. Jen potvrzovali nejhorší obavy Americanů z toho, co bychom udělali, kdybychom dostali permanentní statut."

„Ahá," řekne Berko. „Jo, jasně. A co máma? Ta taky ohrožovala celý Distrikt?"

Hertz něco odpoví, či spíš vzduch z plic mu zaševelí mezi zuby, takže to připomíná lidskou řeč. Shlédne do klína a zvuk zopakuje a Landsman si teprve teď uvědomí, co říká: že ho to mrzí. Je to v jazyce, který nikdy neovládal.

„Víš, že jsem to celou dobu tušil?" zeptá se Berko a zvedne se od stolu. Z věšáku sebere bundu a čepici. „Protože jsem tě nikdy neměl rád. Od první minuty, ty hajzle. Jdeme."

Landsman vyjde za parťákem ven. Když prochází dveřmi, musí uhnout, protože se Berko vrací. Odhodí bundu i čepici. Pak se praští do hlavy, jednou, dvakrát, oběma rukama naráz. Roztaženými prsty drtí ve vzduchu neviditelnou kouli přibližně velikosti otcovy lebky.

„Celý život se snažím," sykne. „Kurva, vždyť se na mě podívej!" Z temene si strhne jarmulku a drží ji v ruce, s hrůzou v očích na ni zírá, jako by to byl jeho skalp. Pak ji mrskne na otce. Jarmulka zasáhne Hertze do nosu a sklouzne do talíře k ubrousku, zlomenému doutníku a losí omáčce. „Podívej se na to!" Popadne košili a roztrhne ji. Po podlaze cvakají uškubané knoflíky. Berko odhalí prostou, bílou modlitební šálu s třásněmi, kterou má na sobě jako nejchatrnější neprůstřelnou vestu na světě, svaté brnění obšité lemovkou modrou jako nějaký mořský tvor. „Víš, jak se mi

ten zasranej hadr hnusí?!“ Přetáhne si šálu přes hlavu a serve ji ze sebe. Zůstane jen v bílém tričku. „Každej blbej den si to na sebe navlíkám a hraju si na něco, co nejsem. Co nikdy nebudu. A dělám to kvůli *tobě*.“

„Já po tobě nikdy nechtěl, abys dodržoval náboženské zvyky,“ hlesl starý pán se sklopenýma očima. „Nepamatuju se, že bych na tebe někdy…“

„To nemá nic společnýho s *náboženstvím*,“ skočí mu do řeči Berko. „Hergot, jde přece o vztah syna k *otci*.“

Tedy, jestli je člověk Žid nebo ne, závisí na matce, ale to Berko ví. Ví to od prvního dne, kdy se přistěhoval do Sitky. Vidí to pokaždé, když se podívá do zrcadla.

„Je to nesmysl,“ pokračuje Hertz potichu, napůl pro sebe. „Otrocké náboženství. Svazuje člověka. Navléká mu pouta. Já ten nesmysl neměl v životě na sobě.“

„Ne?“ opáčí Berko.

Landsmana téměř poleká, jak rychle se Berko ocitl u stolu. Než si stačí uvědomit, co se děje, Berko navlékne otci šálu na krk. Jednou rukou mu svírá hlavu, druhou ovíjí konce šály dokola kolem jeho obličeje, jehož rysy jsou pod tenkou vlněnou látkou dobře vidět. Jako by balil sochu, která se má někam odvézt. Hertz kope nohama a máchá rukama.

„Tak tys to nikdy neměl na sobě?“ zavrčí Berko. „Nikdy, kurva? Tak si zkus tu moji! Zkus si ji, svině!“

„Nech toho!“ Landsman jde na pomoc starému muži, jehož taktika klamného manévrování a nečekaného útoku způsobila sice nepředpokládanou, ale neodvratnou smrt Laurie Jo Medvědice. „Berko, slyšíš? Nech toho.“ Chytí ho za loket, a když se mu ho podaří odtáhnout kousek stranou, vklíní se mezi oba muže a začne bratrance strkat ke dveřím.

„No dobře.“ Berko rozhodí ruce a nechá se Landsmanem kousek odtlačit. „Dobrý, Meyere, už jsem skončil. To stačí.“

Landsman povolí a pustí ho. Berko si zastrčí tričko do kalhot a chce si zapnout košili, ale všechny knoflíky jsou utržené. Nechá ji tedy rozhalenou a širokou dlaní si uhladí jezevčí hřívu, sehne se pro čepici a bundu na podlaze a vyjde ven. Do chaty stojící na kůlech nad vodou proklouzne noční mlha.

Landsman se otočí ke starému muži, který nehnutě sedí s modlitební šálou omotanou kolem obličeje jako zajatec, který nesmí vidět své věznitele.

„Nepotřebuješ pomoct, strýčku Hertzi?“

„To je dobré,“ odpoví starý pán slabým hlasem utlumeným látkou.

„Děkuju.“

„Budeš tady takhle sedět?“

Strýc mlčí. Landsman si nasadí klobouk a odejde.

Nastupují do auta, když uslyší výstřel. Dunivá rána ve tmě nalezne okolní hory, ozáří je opakovanou ozvěnou a odumře.

„Do prdele,“ zakleje Berko. V chatě je dřív, než jeho bratranec doběhne ke schodům. Když Landsman vbíhá dovnitř, Berko už klečí u otce, který na podlaze vedle postele zaujal podivnou polohu podobnou pozici překážkáře při skoku: jednu nohu má skrčenou u hrudníku, druhou nataženou. V pravé ruce bezvládně drží revolver s krátkou hlavní, v levé modlitební šálu. Berko otce překulí na záda a snaží se mu na krku nahmatat tep. Na pravé straně starcova čela, hned nad očním koutkem, se leskne rudá skvrna. Spálené vlasy zrudlé krví. Od pohledu mizerná trefa, kulka sklouzla.

„Do hajzlu,“ uleví si Berko. „Táto, ty jsi to posral.“

„Posral to,“ souhlasí Landsman.

„Táto!“ zakřičí Berko, pak ztiší hlas do hrdelního chrapotu a vyrazí dvě tři slůvka v jazyce, který kdysi přestal používat.

Společně zastaví krvácení a ránu ovážou. Landsman hledá kulku a najde otvor, který si vykousala do překližkové stěny.

„Kde tohle vzal?“ zeptá se a sebere revolver. Je to úplně obyčejný, starý, ošoupaný krám. „Colt.38 Detective Speciál?“

„Co já vím? Má spoustu zbraní. Má je rád. To je asi jediná věc, kterou máme společnou.“

„Možná to je ta samá, kterou se zastřelil Melekh Gaystik v kavárně Einstein.“

„To by mě nepřekvapilo,“ kývne Berko. Zvedne otce a společně ho odnesou do vozu, kde ho uloží na zadní sedadlo, na vrstvu ručníků. Landsman zapne sirénu, kterou má v autě namontovanou a kterou použil možná dvakrát za pět let. Jedou zpátky přes kopec.

Jedna pohotovost je v Nayeshtatu, ale tam už umřelo hodně lidí, a tak se rozhodnou odvézt Hertze až do všeobecné nemocnice v Sitce. Cestou Berko zavolá manželce. Trochu nesouvisle jí vysvětlí, že jeho otec a člověk jménem Alter Litvak jsou nepřímo zodpovědní za smrt jeho matky při nejhorších indiánsko-židovských násilnostech v šedesátileté historii Distriktu – a že se jeho otec postřelil do hlavy. Sdělí jí, že ho nechají na ambulanci ve všeobecné, protože on je přece, hergot, policajt a má ještě práci, a jeho otec si klidně může umřít, jemu je to jedno. Ester-Malke to zřejmě přijme bez námitek a Berko zavěsí. Pak se na deset nebo patnáct

minut ocitnou v oblasti bez signálu, a když z ní vyjedou, aniž by prohodili jediné slovo, jsou téměř na kraji Sitky a Shoyfer zvoní.

„Ne," štěkne Berko, pak to zopakuje ještě dopáleněji: „Ne!" Asi minutu poslouchá argumenty své ženy. Landsman nemá ponětí, co mu říká, jestli mu káže o profesionálním přístupu, o slušném chování, odpuštění nebo o povinnosti syna k otci, která je nade všecko. Ke konci Berko jen vrtí hlavou. Ohlédne se na starého Žida na zadní sedačce. „Dobře," řekne a zavěsí.

„Vysaď mě v nemocnici," řekne poraženým tónem. „Ale zavolej, jestli toho hajzla Litvaka najdeš."

37

„Potřebuju mluvit s Katherine Sweeneyovou," oznámí Bina do telefonu. Sweeneyová je poctivá a schopná náměstkyně amerického státního zástupce a je pravděpodobné, že si Binu vyslechne. Landsman natáhne ruku přes její stůl a prstem přeruší spojení. Bina na něj zírá a pomalu mává víčky jako ptačími křídly. Překvapil ji. A to se nestává každý den.

„Mají v tom prsty," řekne Landsman s prstem na vidlici.

„Kathy Sweeneyová v tom má prsty?" utrousí uštěpačně Bina se sluchátkem u ucha.

„No, ta ne. Asi ne."

„Tak Úřad amerického státního zástupce v Sitce?"

„Možná. Ne, nejspíš ne."

„Ale ministerstvo spravedlnosti jo."

„Jo. Já nevím, Bino, promiň. Já prostě nevím, kam to až sahá."

Překvapení z její tváře vyprchalo, dívá se na něj a nehne brvou. „Fajn, tak poslouchej. Napřed sundej ten svůj chlupatý prst z mého telefonu."

Landsman odtáhne pohoršlivý ukazovák, než ho lasery jejích očí stačí odříznout v kloubu.

„Na telefon mi nesahej, Meyere."

„Už se to nestane."

„Jestli je to, co jsi mi vyprávěl, pravda," pronese Bina tónem učitelky přitroublých prvňáků, „musím to Kathy Sweeneyové oznámit. A na ministerstvo zahraničí taky. A pravděpodobně i na ministerstvo obrany."

„Ale…"

„Nevím, jestli jsi to zaznamenal, *ale Svatá země není v našem okrsku.*"

„No jistě, já vím. Ale poslouchej. Někdo s velkým vlivem, nějaká těžká váha nechala v databázi úřadu pro letectví vymazat ten záznam. A stejná šajba slíbila tlingitské radě, že dostanou zpátky Distrikt, když nechají Litvaka, aby si v Peril Strait dělal ty svý psí kusy."

„To ti řekl Dick?“

„Docela jasně to naznačil. A při vší úctě k Ledererovým z Boča Ratonu jsem přesvědčený, že stejný hlavoun platí tu utajovanou část operace. Výcvikový středisko. Zbraně a personál. Chov dobytka. Za tím jsou oni.“

„Vláda USA?“

„Jo, tak to vidím já.“

„Protože si zřejmě přejou, aby se do arabské Palestiny rozjela grupa pomatených jídů, začala vyhazovat do vzduchu svatyně, následovala Mesiáše a rozpoutala třetí světovou válku.“

„Ale oni jsou přesně tak pomatený, Bino. Jako bys to nevěděla. Možná dokonce *doufají*, že se strhne třetí světová. Možná chtějí rozjet novou křížovou výpravu. Nebo věří, že tím vším přivolají Ježíše. Anebo je to úplně jinak a ve skutečnosti jde o ropu, o to, aby si jednou pro vždycky zajistili její zásoby. Já nevím.“

„Vládní spiknutí, Meyere?“

„Já vím, jak to zní.“

„Mluvící kuřata, Meyere.“

„Tak promiň.“

„Něco jsi mi slíbil.“

„Já vím.“

Bina zvedne sluchátko a vytočí úřad státního zástupce.

„Bino. Prosím tě, polož to.“

„Už jsem s tebou spadla do všelijakých průšvihů, Meyere. Do tohohle mě nedostaneš.“

Landsman uzná, že to po ní nemůže chtít.

Bina se dovolá Sweeneyové a shrne jí v kostce Landsmanovu historku: Verboverové a skupina mesianistických Židů se spojili a plánují útok na významnou svatyni v Palestině. Vynechá všechny nadpřirozené prvky a spekulace. Nezmíní se ani o úmrtích Naomi Landsmanové a Mendela Shpilmana. Podaří se jí to podat tak, že to nevypadá úplně šíleně.

„Mohli bychom se pokusit toho Litvaka najít,“ řekne Sweeneyové. „No nic, Kathy, díky. Já vím, že jo. Taky doufám.“

Zavěsí. Ze stolu vezme skleněné těžítko se siluetou Sitky, zatřepe s ním a dívá se, jak uvnitř sněží. Všechno ostatní z kanceláře vystěhovala, různou veteš a fotografie. Zůstalo tu jen těžítko a na zdi její zarámované diplomy. A kaučukovník a fíkus a růžová orchidej s bílými tečkami v zeleném květináči. Kancelář je okouzlující asi jako podvozek autobusu. Uprostřed toho sedí Bina v dalším ponurém kalhotovém kostýmku, vlasy

má vyčesané a spoutané ocelovými sponkami, gumičkami a dalšími užitečnými pomůckami ze zásuvky stolu.

„Nevysmála se ti?“ zajímá se Landsman. „Co?“

„Ona není ten typ,“ zavrtí hlavou Bina. „Ne. Chce další informace. Mám takový dojem, že to není poprvé, co o Alteru Litvakovi slyšela. Říkala, že by nebylo od věci, kdybychom ho zadrželi, pokud ho najdeme.“

„Buchbinder,“ vzpomene si Landsman. „Doktor Rudolf Buchbinder. Pamatuješ, odcházel tehdy z Polar-Shternu, zrovna když jsi přicházela ty.“

„Ten zubař z ulice Ibn Ezry?“

„Tvrdil mi, že se stěhuje do Jeruzaléma,“ přikývne Landsman. „Myslel jsem, že mluví z cesty.“

„Jo ten Institut, jak se to jmenuje?“ upamatuje se Bina.

„Začíná nějak na M.“

„Miryam.“

„Moriah.“

Bina si sedne k počítači a najde číslo institutu Moriah mezi utajenými čísly na adrese Maxe Nordaua 822, sedmé patro.

„Osm set dvacet dva?“ podiví se Landsman. „Hm.“

„To je ve tvém bloku, ne?“ Bina vytáčí číslo, které našla.

„Hned naproti,“ přitaká Landsman malomyslně. „V hotelu Blackpool.“

„Záznamník,“ utrousí Bina. Prstem přeruší hovor a vyťuká čtyři čísla. „Tady je Gelbfishová.“

Pošle k hotelu pochůzkáře i policisty v civilu, aby hlídali vchod. Pak sluchátko položí do vidlice a chvíli na telefon zírá.

„Tak co?“ vybídne ji Landsman. „Jdeme?“

Bina se nepohne.

„Víš, jak to bylo fajn, nemuset se zabývat tvýma problémama, Meyere? Nemuset žít čtyřiadvacet hodin denně v Landsmanii?“

„To ti závidím,“ poznamená Landsman.

„Hertz, Berko, tvoje matka, tvůj otec. Vy všichni.“ Americky dodá: „Banda posranejch magorů.“

„Já vím.“

„Naomi byla jediný normální člověk v rodině.“

„To samý říkávala o tobě,“ podotkne Landsman. „Jenom ne v rodině, ale na světě.“

Dvě krátká zaklepání na dveře. Landsman vstane, domnívá se, že to je Berko.

„Nazdárek,“ pozdraví muž ve dveřích americky. „Myslím, že jsem ještě neměl tu čest.“

„Kdo jste?“ zeptá se Landsman.

„Já být váš pohřební služba,“ odpoví muž mizernou, ale halasnou jidiš.

„Pan Spade přijel dohlédnout na předání agendy,“ vysvětlí Bina. „Mám dojem, že jsem se zmínila, že by mohl dorazit, detektive Landsmane.“

„Vzpomínám si.“

„Detektiv Landsman,“ pokývá hlavou Spade a milosrdně se vrátí k americtině. „Známý a slavný.“

Není to žádný golfový týpek s pivním pupkem, jak si ho Landsman představoval. Je to obyčejně vyhlížející mladý muž s širokými rameny a hrudníkem. Má na sobě šedý oblek z česané příze, pod ním bílou košili a kravatu s jemnými modrými tečkami připomínajícími televizní zrnění. Na krku mu naskákaly boláky po holení, trčí mu tam i pár zapomenutých vousů. Vystouplý ohryzek naznačuje, že oplývá nezměrnou seriózností a upřímností. V klopě má zapíchnutý špendlík s hlavičkou ve tvaru stylizované ryby.

„Co kdybychom si na chvíli sedli tady s vaším velícím důstojníkem?“

„Beze všeho,“ souhlasí Landsman. „Ale já radši postojím.“

„Jak je libo, detektive. Tak aspoň z těch dveří bychom jít mohli, ne?“

Landsman ustoupí a pokyne Spadeovi, aby šel dál. Ten za sebou zavře.

„Detektive Landsmane,“ začne, „mám důvod se domnívat, že jste vedl neoprávněné, a vzhledem ke skutečnosti, že jste v současnosti suspendován…“

„S plným platem,“ doplní Landsman.

„…tak i protiprávní vyšetřování případu, který byl oficiálně odložen. Za pomoci detektiva Berka Shemetse, jenž jednal taktéž neoprávněně. A kdybych si měl tipnout, nepřekvapilo by mě, kdyby vyšlo najevo, že jste mu pomáhala i vy, inspektorko Gelbfishová.“

„Ta mi akorát dělala nohy,“ ušklíbne se Landsman. „Upřímně řečeno. Pomoc veškerá žádná.“

„Před chvilkou jsem volala do kanceláře státního zástupce,“ poznamená Bina.

„Skutečně?“

„Možná to sami převezmou.“

„Opravdu?“

„Je to už mimo moji jurisdikci. Objevila se – nebo spíš existuje možnost určité hrozby. Proti zahraničnímu cíli. Od obyvatel Distriktu.“

„Há!“ Spade vypadá pohoršeně i potěšeně zároveň. „Hrozba! Dejte pokoj!“

Binin pohled zmrazí jakási chladná hustá tekutina, něco mezi rtutí a ledovou tříští. „Chci najít jistého Altera Litvaka," oznámí k smrti unaveným hlasem. „Chci zjistit, jestli je do té hrozby zapletený nebo ne. Každopádně mě zajímá, co ví o vraždě Mendela Shpilmana."

„Aha," kývne Spade vlídně a drobátko nepřítomně, jako člověk, který předstírá zájem o podrobnosti vašeho života, zatímco v duchu surfuje po nějakém vnitřním internetu. „Jistě, ale, víte, jde o to… když mám mluvit jako – jak že tomu říkáte? Člověku z pohřební společnosti, který sedí u zemřelého, když je to Žid?"

„Říká se mu šomer," napoví Bina.

„Správně. Takže jakožto místní šomer musím říct ne. Celou tu zmatenou záležitost i pana Litvaka necháte na pokoji."

Trvá dlouho, než Bina promluví. Únava se ji z hlasu přelije do ramen, tváří, do celého obličeje. „Vy jste v tom taky namočený, Spade?" zeptá se.

„Já osobně? Ne. Tým prozatímní správy? Mm-mm. Komise pro Reverzi? V žádném případě. Upřímně řečeno, já o téhle šlamastyce moc nevím. A to málo, co vím, stejně nemůžu prozradit. Já se zabývám využíváním zdrojů, inspektorko. To je moje práce. A musím vám ve vší slušnosti říct, že na tuhle záležitost jste už zdrojů vyplýtvala až dost."

„Jsou to moje zdroje, pane Spade," ohradí se Bina. „Ještě dva měsíce můžu předvolat svědka, jakého chci. A zatknout koho chci."

„Pokud vám úřad státního zástupce řekne, ať jdete od toho, tak nemůžete."

Zazvoní telefon.

„To bude úřad státního zástupce," hádá Landsman.

Bina zvedne sluchátko. „Dobrý den, Kathy." Asi minutu poslouchá a mlčky přikyvuje. Pak řekne: „Rozumím," a zavěsí. Tvář má klidnou, bez jakéhokoli náznaku emocí. Maličko se usmívá. V ponížení sklopí hlavu, jako by byla právě poražená na hlavu. Landsman cítí, že se na něj úmyslně nedívá, protože by jí mohly vyhrknout slzy. A Landsman moc dobře ví, jak musí být Bina Gelbfishová vytočená, aby jí bylo do pláče.

„A to se mi až doteď všechno tak dařilo," zavrtí hlavou.

„A celá stanice jak prokoukla, to ti řeknu," přidá se Landsman. „Než jsi přišla, bylo to tady hrozný."

„Chtěla jsem vám to všechno předat," obrátí se na Spadea. „Všechno vyřešené. Čisté. Žádné resty."

Pracovala na tom tak usilovně, dělala si dobré oko u toho i onoho, lezla do těch správných zadků. Vyčistila všechny chlévy. Zabalila policejní ústředí do úhledného balíčku a sebe samu připíchla nahoru jako ozdobnou

mašli.

„Zbavila jsem se i té idiotské pohovky," zamračí se. „Co se hergot děje, Spade?"

„To namouduši nevím. A i kdybych to věděl, stejně bych řekl, že nic nevím."

„Vy máte příkazy ohlídat, aby to na naší straně šlo pěkně hladce?"

„Ano, prosím."

„Přičemž ta druhá strana je v Palestině?"

„Já o Palestině skoro nic nevím," poznamená Spade. „Já jsem z Lubbocku. Ale moje žena je z Nacogdoches, a to je od Palestiny jen asi šedesát kilometrů."

Bina chvíli hledí do prázdna, pak jí zrudnou tváře jako při záchvatu zlosti. „Nedělejte si tady z toho legraci," osopí se na něj. „To bych si vyprosila."

„Ne, paní inspektorko," napřímí se Spade a teď zrudne on.

„Já svou práci beru se vší vážností, *pane* Spade. Takže vám kurva radím, abyste zase *vy* bral vážně mě."

„Jistě."

Bina vstane od stolu a z věšáku si vezme oranžovou parku. „Jedu zadržet Altera Litvaka. Chci ho vyslechnout a pravděpodobně ho i zatknu. Jestli mi v tom chcete zabránit, tak prosím." Protáhne se kolem Spadea, který je tím vyvedený z rovnováhy. „Ale jestli to uděláte, garantuju vám, že to tady pro vás nepůjde *vůbec* hladce."

Vyjde ven a na okamžik zmizí. Pak strčí hlavu zpátky do dveří a popotáhne si svou zářivě oranžovou parku.

„Hej, jíde," houkne na Landsmana. „Potřebovala bych trochu píchnout."

Landsman na sebe hodí kabát a klobouk, vyklouzne za ní a pokyne Spadeovi.

„Chvalte Pána," řekne.

38

Institut Moriah zabírá celé sedmé, nejvyšší patro hotelu Blackpool. Stěny chodby jsou čerstvě vymalované a podlahu zakrývá fialový koberec bez jediné poskvrnky. Na konci chodby, vedle dveří 707, visí nenápadná mosazná destička s názvem ústavu v američtině i jidiš, a pod tím opět latinkou CENTRUM SOLA A DOROTHY ZIEGLEROVÝCH. Bina zazvoní. Podívá se nahoru do objektivu kamery, která si je prohlíží.

„Pamatuješ si, na čem jsme se dohodli," řekne Landsmanovi. Je to oznámení, ne otázka.

„Budu mlčet."

„To zdaleka nestačí."

„Vůbec tady nejsem. V podstatě neexistuju."

Zazvoní znovu – a zrovna když se chystá zaklepat, otevře Buchbinder dveře. Na sobě má další rozměrný propínací svetr; tenhle je chrpově modrý se světle zelenými a lososově růžovými tečkami, pod ním volné kalhoty a mikinu. Ruce i tvář má ušpiněné od inkoustu nebo kolomazi.

„Inspektorka Gelbfishová," představí se Bina a ukáže mu odznak. „Policie Sitka. Hledám Altera Litvaka. Domnívám se, že by mohl být tady."

Zubaři od přírody neoplývají prohnaností. Z Buchbinderovy tváře lze jasně vyčíst, že je očekával.

„Je už velmi pozdě," zkusí to. „Pokud nemáte…"

„Alter Litvak, doktore Buchbindere. Je tady?"

Landsman vidí, jak doktor zápolí s komplikovaným mechanismem lži, která s ním cloumá jako vítr s nezkušeným pilotem.

„Ne. Není tady."

„A víte, kde je?"

„Ne. Ne, inspektorko, nevím."

„Aha. Dobře. A nelžete mi náhodou, doktore Buchbindere?"

Nastane krátká, výmluvná odmlka. Pak jim zavře dveře před nosem.

Bina zaťuká, její ruka neúnavně poskakuje jako hlava datla. Po chvilce Buchbinder znovu otevře a do kapsy svetru schovává Shoyfer. Přikývne a z jeho tváří i očí čiší žoviálnost. Do páteře mu kdosi nalil tyglík roztaveného železa.

„Prosím, račte dál. Pan Litvak vás přijme. Je nahoře."

„Nahoře? Já myslela, že jsme v posledním patře."

„Je tu ještě střešní apartmá."

„Laciný blecharny nemají střešní apartmá," ucedí Landsman. Bina po něm blýskne očima. Má být neviditelný, neslyšitelný, duch.

Buchbinder ztiší hlas. „Nejspíš to býval byt údržbáře, zdá se mi. Ale teď je opravený. Tudy, prosím, vzadu jsou schody."

Vnitřní příčky byly vybourány. Buchbinder je provádí Centrem manželů Zieglerových. Je to chladný, zšeřelý prostor čerstvě vymalovaný na bílo. S někdejším vysloužilým papírnictvím na Ibn Ezrově ulici se vůbec nedá srovnávat. Světlo vychází ze skleněných vitrínek na podstavcích zakrytých kobercem. Každá vitrína obsahuje jeden exponát, stříbrnou lopatku, měděnou misku, nevysvětlitelné roucho, jaké by možná slušelo velvyslanci z planety Zorvold z vesmírné kovbojky. Vystavena tady musí být aspoň stovka předmětů, nejeden ze zlata a drahých kamenů. U každého je uvedeno jméno amerického Žida, díky jehož štědrosti bylo možné exponát vyrobit.

„Koukám, že jste se vzmohli," poznamená Landsman.

„Ano, je to úžasné," přisvědčí Buchbinder. „Učiněný zázrak."

U stěny je narovnán asi tucet převozních beden, z nichž přetékají hoblinky dřevité vlny. Z jedné trčí stříbrná rukojeť cizelovaná zlatem. Uprostřed místnosti stojí na široké, nízké lavici model holého, skalnatého kopce, do něhož se opírají paprsky dvanácti halogenových reflektorů. Návrší, na kterém čekal Izák, až mu jeho otec vyřízne životadárný sval z těla, je ploché jako stůl. Na úbočích vyrůstají kamenné domy, kamenné uličky, drobounké olivy a cypřiše s chomáčky listí. Titěrní Židé zabalení do titěrných modlitebních šálů dumají nad prázdným vrcholem, jako by tím podle Landsmanova dojmu chtěli ilustrovat princip, že každý Žid má osobního Mesiáše, jenž nikdy nepřijde.

„Nevidím Chrám," podotkne bezděčně Bina.

Buchbinder zachrčí jako spokojené zvíře. Špičkou mokasínu stiskne tlačítko v podlaze. Ozve se tiché cvaknutí a zahučení malého větráku. Pak se na svém právoplatném místě na pupku světa objeví Chrám, vybudovaný Salamounem a zničený Babyloňany, znovu postavený týmž judejským králem, který odsoudil ke smrti Krista, zbořený Římany, zasypaný a

zastavěný Abbásovci. Projekce, která obraz zhmotnila, propůjčuje Chrámu téměř zázračnou zář, chvěje se jako fata morgána. Třetí Chrám je tady ukázkou kamenického umění a kázně, stavebnice z krychlí, sloupů a širokých prostranství. Nějaké sumerské bájné zvíře tady či onde dodává stavbě nádech barbarskosti. Tohle je dluhopis, který Bůh nechal Židům, pomyslí si Landsman, slib, který jsme mu od té doby připomínali. Věž, která chrání krále při závěrečné hře světa.

„A teď ještě pusťte vláčky," řekne Landsman.

Na konci místnosti jsou úzké schody vedoucí nahoru. Končí u kovových dveří, na které Buchbinder tiše zaklepe.

Mladík, který otevře, je jeden z prasynovců z Einsteinu a řidič z Caudilla, onen obtloustlý Američan se širokými rameny a růžovým zátylkem.

„Myslím, že mě pan Litvak očekává," oznámí mu Bina s úsměvem. „Jsem inspektorka Gelbfishová."

„Máte pět minut," nařídí jim mladík obstojnou jidiš. Nemůže mu být víc než dvacet. Na levé oko šilhá a na dětských tvářích má víc akné než vousů. „Pan Litvak má moc práce."

„A vy jste kdo?"

„Můžete mi říkat Micky."

Bina přikročí až k němu a málem mu vrazí bradu do masitého krku. „Micky, já vím, že tímhle si u vás hodně pohorším, ale mně je úplně putna, jestli má pan Litvak moc práce nebo ne. Potřebuju s ním mluvit tak dlouho, jak bude potřeba. A teď mě k němu zaveďte, milánku, nebo nebudete mít vy práci, a to na hodně dlouho."

Micky vrhne po Landsmanovi pohled říkající *To je ale semetrika*, ale Landsman předstírá, že to nechápe.

„Kdybyste mě teď omluvili," ozve se Buchbinder a každému se ukloní. „Potřeboval bych ještě něco dodělat."

„Někam se chystáte, doktore?" zeptá se Landsman.

„Už jsem vám to říkal," odpoví Buchbinder. „Co kdybyste si dělal poznámky?"

Střešní apartmá v Blackpoolu není nic extra. Takový dvoupokojový byt. V prvním pokoji je rozkládací pohovka, malý bar, lednička, křeslo a sedm mladíků v tmavých oblecích, s mizerně ostříhanými vlasy. Pohovka je složená, ale po čichu se dá poznat, že tady spali nějací mladí muži, klidně jich mohlo být sedm. Mezi polštáři trčí lemovaný cíp prostěradla jako podolek košile chycený v zipu poklopce.

Mladíci sledují obří televizi naladěnou na satelitní zpravodajský kanál.

Na obrazovce si mandžuský premiér potřásá rukou s pěti mandžuskými kosmonauty. Krabice od televize se válí na zemi hned vedle přístroje. Na stole láhve s energetickými nápoji, pytlíky se slunečnicovými semínky a závěje slupek. Landsman zaznamená tři pistole, dvě za páskem, jedna strčená v ponožce. Pod stehnem jednoho z mládenců možná vykukuje pažba čtvrté zbraně. Z přítomnosti detektivů nikdo radost nemá. Naopak, mladíci se tváří nevrle a nervózně. Je vidět, že by byli raději někde úplně jinde.

„Ukažte nám povolení." To se ozval Gold, mexikán se vzezřením trestance, kterého si Landsman pamatuje z Peril Strait. Zvedne se z gauče a vykročí k nim. Když pozná Landsmana, jeho srostlé obočí už výš vyskočit nemůže. „Ten tady nemá žádné právo být, paní. Ať jde pryč."

„Hlavně klid," chlácholí ho Bina. „Jak se jmenujete?"

„Gold," odpoví za něj Landsman. „A, ano. Tak, Golde, podívejte se na to sám. Vás je raz, dva, tři, sedm. My jsme dva."

„Já tady vůbec nejsem," opraví ji Landsman. „Já se jenom zdám."

„Přišla jsem si s Alterem Litvakem promluvit, k tomu žádný papír nepotřebuju. A i kdybych ho chtěla zatknout, povolení si můžu obstarat později." Na tváři vykouzlí svůj nejzářivější úsměv, trochu zatuhlý dlouhým skladováním. „Čestně."

Gold zaváhá. Otočí se ke svým druhům, chce to s nimi zkonzultovat, ale vzápětí zřejmě usoudí, že nejen to, ale vůbec celý život jako takový je holá marnost. Přejde ke dveřím do ložnice a zaklepe. Zevnitř se ozve smrtelné zachrčení proděravělých dud.

Místnost je zařízená spartánsky a uklizená, jako chata Hertze Shemetse, i se šachovnicí. Žádná televize. Žádné rádio. Jen židle, knihovna a skládací lůžko v koutě. Ocelová žaluzie sahající až k podlaze šramotí ve větru od zálivu. Litvak sedí na lůžku, na klíně má položenou knihu a zeleným brčkem upíjí z plechovky nějaký instantní výživný koktejl. Když Bina s Landsmanem vejdou, odloží plechovku na knihovnu vedle bloku v tvrdých deskách. Stužkou si založí stránku a knihu zaklapne. Landsman zaznamená, že je to staré, vázané vydání nějaké publikace od Tarrasche, možná dokonce *Tři sta šachových partií*. Pak Litvak vzhlédne. Upře na ně oči připomínající zašlé mince. Ve vyzáblém obličeji se vlní zubatá krajina jeho lebky. Čeká, jako by se mu přišli pochlubit s karetním trikem, a tváří se jako dědeček, přichystaný na zklamání, jež bude muset maskovat předstíraným pobavením.

„Já jsem Bina Gelbfishová. S Meyerem Landsmanem se znáte."

Já vás znám taky, říkají starcovy oči.

„Reb Litvak nemluví," upozorní Gold. „Má poškozené hlasivky."

„Rozumím," kývne Bina. Hodnotí škody, které po sobě nechal čas, zranění i působení fyzikálních sil na těle muže, s nímž před sedmnácti, osmnácti lety tančila rumbu na svatbě Landsmanovy sestřenice Sherry Sheynfeldové. Své drsné policajtské manýry zatím odloží, ale ne moc daleko. Nechává si je pěkně při ruce. Zastrčené v pouzdře u boku, dalo by se říct, odjištěné, ruka zůstává ve střenu, prsty se svírají. „Pane Litvaku, tady detektiv mi o vás vyprávěl docela divoké historky."

Litvak se natáhne pro blok, na němž má položený hladký ebenový doutník pera Waterman. Jednou rukou blok otevře a položí si ho na kolena. Důkladně si Binu prohlíží, způsobem, jakým v Einsteinově klubu zkoumal šachovnici, hledá možné slabiny, vidí dvacet možností, devatenáct vyřadí. Odšroubuje krytku pera. V bloku mu zbývá poslední volná stránka. Napíše na ni:

Vy na divoké historky nedáte

„To je pravda. Nedám. Dělám u policie hodně dlouho a případy, kdy se ukázalo, že nějaká divoká historka je pravdivá, bych spočítala na prstech jedné ruky."

Docela těžké, dávat přednost jednoduchým vysvětlením ve světě plném Židů

„To bezesporu."

Být židovský policista je tedy těžký úděl

„Mě to baví," řekne Bina stručně, ale procítěně. „Bude se mi po tom stýskat, až skončím."

Litvak pokrčí rameny, jako by chtěl naznačit, že by ji i politoval, kdyby toho byl schopný. Zarudlýma, nepřístupnýma očima zalétne ke dveřím a vrhne na Golda tázavý pohled. Gold zavrtí hlavou. Pak se zase otočí k televizi.

„Chápu, že to pro vás není snadné," začne Bina, „ale co kdybyste nám řekl, co víte o Mendelu Shpilmanovi, pane Litvaku?"

„A Naomi Landsmanové," dodá Landsman.

Jestli si myslíte, že jsem Mendela zabil, tak jste stejně vedle jako on

„Já si nemyslím vůbec nic," ohradí se Bina.

To máte štěstí

„Mám na to nadání."

Litvak se podívá na hodinky a vyrazí přerývaný zvuk, který si Landsman vyloží jako trpělivý povzdech. Luskne prsty, a když se Gold otočí, zamává popsaným blokem. Gold odejde do předního pokoje a vrátí se s novým blokem v ruce. Přejde ložnici, podá blok Litvakovi a očima mu

nabízí, že by ho obtížných návštěvníků mohl snadno a s využitím řady zajímavých postupů zbavit. Litvak mávne rukou a pošle mládence ke dveřím. Posune se na lůžku a poplácá uvolněné místo vedle sebe. Bina si svlékne parku a posadí se k němu. Landsman se přesune k židli. Litvak otevře blok na první, čisté straně.

Každý Mesiáš selže v okamžiku, kdy se pokusí spasit sám sebe

39

Měli vlastního pilota, a výborného, veterána z kubánské války jménem Frum, který jim obstarával pendl ze Sitky a zpátky. Frum sloužil pod Litvakem u Matanzasu i při krvavém debaklu u Santiaga. Byl bezvýhradně oddaný a zároveň v sobě neměl špetku víry, což Litvakovi naprosto vyhovovalo, protože on sám se musel na všech stranách potýkat s někdy úmyslnou zradou věřících. Pilot Frum věřil pouze své přístrojové desce. Byl rozvážný, pečlivý, schopný, tichý a houževnatý. Když v Peril Strait vyložil čerstvou skupinu rekrutů, hoši vystupovali z letadla s jasnou představou, jakými vojáky se chtějí stát.

Pošlete Fruma, napsal Litvak, když obdržel zprávu od svého řídícího agenta pana Cashdollara o zázračném přírůstku, který přišel na svět v Oregonu. Frum odletěl v úterý. Ve středu – může to být pouhá náhoda? ptali by se věřící – se do Buchbinderova muzea divů v sedmém patře hotelu Blackpool vpotácel Mendel Shpilman a oznámil, že mu zbylo poslední požehnání a že je chce použít sám na sebe. Tou dobou byl už Frum patnáct set kilometrů daleko, na ranči u Corvallisu, kde se Fligler a Cashdollar, kteří dorazili z Washingtonu, zatím marně dohadovali s majitelem zázračného červeného dobytčete.

Do Peril Strait mohli Shpilmana pochopitelně dopravit i další piloti, ale to byli všechno buď lidi zvenčí, anebo mladí věřící. Lidem zvenku se nedalo věřit a Litvak měl obavu, že nějaký věřící by se mohl při setkání se Shpilmanem vyděsit a začít šířit nežádoucí pomluvy. Shpilman byl podle Buchbindera v hodně špatném stavu. Byl rozrušený a mluvil z cesty, přepadaly ho záchvaty ospalosti a netečnosti, a vážil padesát pět kilo. Opravdu příliš nevypadal jako Cadik Ha-Dor.

Takhle narychlo uvažoval Litvak pouze o jediném pilotovi. I on patřil k nevěřícím, byl diskrétní a spolehlivý, a navíc ho Litvak znal už hodně dlouho, a proto se rozhodl na něj vsadit. Napřed se to jméno snažil vytěsnit z mysli, ale stále se mu vracelo. Měl strach, že když budou příliš dlouho

váhat, Shpilman jim zase zmizí – ten jíd už dvakrát vycouval ze slibu jet za Roboyem na léčení do Peril Strait. Proto Litvak nařídil, aby mu toho nevěřícího, spolehlivého pilota našli a nabídli mu práci. Pilot, lépe řečeno pilotka kývla a řekla si o tisícovku víc, než jí chtěl Litvak původně dát.

„Ženská,“ prohlásil doktor a táhl věží na dámském křídle, čímž, pokud se Litvak nemýlil, nezískal žádnou výhodu. Doktor Roboy měl v Litvakových očích jednu neřest, společnou všem věřícím – samá strategie a žádná taktika. Často táhnul jen proto, aby táhnul, byl příliš soustředěný na cíl a nevěnoval pozornost tomu, co k cíli vede. „Tady. Mezi nimi.“

Seděli v kanceláři ve druhém patře hlavní budovy s výhledem na úžinu, na sešlou indiánskou vesnici, rybářské sítě a vratký dřevěný chodník, i na nové molo pro hydroplány. Kancelář patřila Roboyovi, v koutě stál ještě stůl Moishe Fliglera, který se tu taky občas objevil, když měl náladu. Alter Litvak se bez takových vymožeností jako vlastní stůl, kancelář nebo domov obešel. Spával v pokojích pro hosty, v garážích, na cizích pohovkách. Pracoval u jídelních stolů, jeho kanceláří byla výcviková dráha, Einsteinův šachový klub nebo zadní místnost v institutu Moriah.

Máme tady lidi, co jsou míň chlapi než ona, napsal Litvak do bloku. *Měl jsem ji najmout už dávno*

Vynutil si výměnu střelců, čímž si otevřel prostor uprostřed obrany bílého. Viděl, že během čtyř tahů dá mat, a to si ještě může vybrat dva postupy. Vyhlídka na vítězství ho nudila. Přemýšlel, jestli ho šachy vůbec někdy bavily. Vzal pero a napsal urážlivou poznámku, byť se mu za těch necelých pět let Roboye nepodařilo ani jednou vytočit.

Mít stovku takových, jako je ona, dnes bych vám dával na frak v šachu na terase s výhledem na Olivetskou horu

„Hmf,“ vyrazil Roboy, prstem si pohrával s pěšákem a díval se, jak Litvak pozoruje oblohu.

Doktor seděl zády k oknu a v jeho ostře řezané tváři se zračila snaha odhadnout neveselou budoucnost této partie. Západní obloha se za ním táhla jako marmeláda ověnčená obláčky kouře. Pomačkané hory, zvlněné plochy zelené, která vypadala jako černá, a nachové, která vypadala jako černá, a svítící pukliny bělostného sněhu. Na jihozápadě zacházel šedý úplněk, měl ostré obrysy a vypadal jako černobílá fotografie přilepená k obloze.

„Pokaždé, když se podíváte z okna,“ poznamenal Roboy, „si myslím, že už jsou tady. Nemohl byste toho nechat? Znervózňujete mě.“ Položil svého krále, odsunul se od stolu a pomalu, kloub po kloubu narovnal své kudlankovité tělo. „Promiňte, ale nemůžu hrát. Vyhrál jste. Jsem hrozně

nervózní.“

Začal korzovat po místnosti.

Nevím, proč si děláte starosti, vy máte lehkou práci

„Myslíte?“

On musí spasit Izrael, vy jenom jeho

Roboy se zastaví a otočí se k Litvakovi, který odložil pero a dal se do skládání figurek do krabičky z javorového dřeva.

„Tři sta chlapců je připraveno za něj zemřít,“ prohlásil Roboy podrážděně. „Třicet tisíc Verboverů vsadí na toho člověka své životy i jmění. Opustí domov, vystaví své nejbližší ohromnému riziku. Když se k nim přidají ostatní, půjde o miliony lidí. Jsem rád, že o tom ještě dokážete žertovat. Že nejste nervózní, když se díváte na oblohu a víte, že už je na cestě sem.“

Litvak přestal uklízet šachy a podíval se z okna. Kormoráni, racci, tucet různých druhů kachen, pro které jidiš nemá jméno. Každého z ptáků by si mohl proti zapadajícímu slunci splést s Piperem Super Cub, přilétajícím z jihozápadu. I Litvak byl při pohledu z okna nervózní. Ale cíl, který si vytyčili, z definice nemůže přitahovat muže, kteří umějí trpělivě čekat.

Jenom doufám, že je doopravdy C H-D, velmi v to doufám

„Nedoufáte,“ zavrtěl hlavou Roboy. „To je lež. Vy do toho jdete jenom kvůli hře a vzrušení.“

Po havárii, která ho připravila o manželku a hlas, Litvakovi právě doktor Buchbinder, pomatený zubař z ulice Ibn Ezry, opravil čelist a chybějící část doplnil akrylátem a titanem. A když Litvak zjistil, že je závislý na lécích proti bolesti, opět jeho zubař jej poslal na léčení ke svému dávnému příteli, doktoru Maxi Roboyovi. Po několika letech, když se Cashdollar obrátil na svého člověka v Sitce, aby mu pomohl vyplnit svaté poslání amerického prezidenta, si Litvak okamžitě vzpomněl na Buchbindera a Roboye.

Zapojit do jejich plánu i Heskela Shpilmana si vyžádalo mnohem víc času, nemluvě o veškeré chucpe, kterou Litvak oplýval. Nekonečný *pilpl* a smlouvání s Baronshteynem. Překonávání odporu úředníků ministerstva spravedlnosti, v jejichž očích byli Shpilman a Litvak – oprávněně – mafiánský kmotr a nájemný vrah. Konečně byla po několika měsících falešných poplachů a odkladů domluvena schůzka s rebem v lázních na Ringelblumově třídě.

Bylo úterý ráno, sníh se snášel v líných spirálách, na zemi leželo deset centimetrů čerstvé nadílky. Na sněžné pluhy bylo ještě brzo, chumelenice

začala přednedávnem. Na rohu Ringelblumovy a Glatshteynovy stál prodavač horkých kaštanů s bílou čepicí vloček na červeném slunečníku, pražicí buben poblikával a syčel, souběžné koleje od kol jeho vozíku rámovaly prodavačovy stopy v břečce na chodníku. Všude takové ticho, že bylo slyšet tikání spínače v semaforu i vrnění pageru na boku ozbrojeného hlídače u dveří. Vlastně jsou tam dva, urostlí ryšaví medvědi, kteří hlídají verboverského rebeho.

Rudashevští odvedli Litvaka nahoru po betonových schodech pokrytých linoleem, dlouhou štolou chodby až k lázni a na zachmuřených, výhružných tvářích jim hrály odlesky světla, které zachycovaly úlomky jejich výrazů: šelmovský, lítostivý, uličnický, škleb mučitele i kněze, jenž se chystá odhalit kanibalského boha. Pokud šlo o stařičkého ruského pokladního v železné kleci nebo rozložitého zřízence za hradbou poskládaných bílých ručníků, tihle jídi, co Litvak věděl, neměli oči. Hlavy klopili k zemi, slepí ze strachu i diskrétnosti. Byli někde jinde, popíjeli kávu v Polar-Shternu, ještě byli doma v posteli u svých manželek. V tuhle hodinu bylo stejně ještě zavřeno. Nikdo tam nebyl, ani živá duše, a zřízenec, který Litvakovi přisunul dva vetché ručníky, byl jen duch, který podával rubáš mrtvole.

Litvak se svlékl a šaty pověsil na ocelové háčky. Do nosu mu vnikal příboj pachů – lázeň, chlór, podpaží a pronikavý odér koupelové soli, což ovšem mohla být i konzervárna v přízemí. Pokud měli hostitelé v plánu Litvaka vyvést z míry nutností svléknout se do nahá, a tím oslabit jeho pozici, pak jim to nevyšlo. Litvak byl pokrytý jizvami, z nichž některé vypadaly dost děsivě a taky měly patřičný účinek. Jeden ze dvou Rudashevských, kteří hlídali v šatně, tiše hvízdl. Litvakovo tělo, to byl pergamen popsaný bolestí a násilím, o jejichž původu se mohli pouze dohadovat. Z kapsy saka na věšáku vytáhl blok.

Líbí se vám to?

Rudashevští se na odpovědi neshodli: jeden přikývl, druhý zavrtěl hlavou. Podívali se po sobě, ale k uspokojivému závěru nedošli. Pak kývli na Litvaka a dveřmi z mléčného skla ho poslali do páry za tím, koho střežili.

Tělo rebeho se vyjímalo v celé své hrůze a krásе jako gigantická, nahá oční bulva, která opustila důlek. Litvak rebeho doposud viděl pouze jednou, před lety, to měl klobouk a byl zahalený do dlouhého kabátu, který mu ometal špičky drahých černých bot. Teď se zjevil v oblaku páry jako mokrý vápencový balvan porostlý černý lišejníkem chlupů. Litvak se cítil jako letoun v mlze, který nečekané větrné proudy zanesly k úbočí hory.

Břicho těhotné sloními trojčaty, prsa nalitá a povislá, korunovaná růžovou bradavkou. Stehna jako dvě obří hroudy halvy. Mezi nimi se ztrácí tlustý přívěšek šedohnědého masa.

Litvak posadil svou nečalouněnou kostru naproti rabínovi na mřížku dlaždiček. Když kdysi míjel Shpilmana na ulici, byly rebeho oči ukryté ve stínu vrhaném slunečními hodinami jeho klobouku. Teď se upíraly přímo na něj a jeho zničené tělo. Zdály se mu vlídné, buď takové skutečně byly, nebo je ten, komu patřily, naučil vlídnost vyzařovat. Zkoumají Litvakovy jizvy, rozšklebený pysk na pravém rameni, řezné rány na boku, jamku v pravém stehně, do které by se vešel velký panák ginu. Dávají najevo soucit, uznání, dokonce vděk. Válka na Kubě proslula zbytečností, brutalitou i ztrátami. Veteránů kubánského konfliktu se lidé stranili. Nikdo jim nenabídl odpuštění, porozumění ani možnost zotavit se. Heskel Shpilman teď nabízel Litvakovi a jeho bojem zbídačenému tělu tohle všechno.

„Byla mi vysvětlena podstata vašeho postižení," začal rebe, „i obsah vaší nabídky." Jeho dívčí hlas, zkreslený párou i kachlíkovými stěnami, jako by vycházel odjinud než z kotle jeho hrudníku. „Vidím, že jste s sebou přinesl blok a pero, i přes můj jasný pokyn, že si sem nesmíte vzít nic."

Litvak zvedl oba nepatřičné předměty pokryté kapičkami páry. Cítil, jak blok vlhne a kroutí se mu v ruce.

„Nebudete to potřebovat." Shpilmanovy ruce spočinuly jako unavení ptáci na skále jeho břicha. Rebe zavřel oči a připravil tím Litvaka o jejich soucitný výraz, ať byl hraný nebo ne, a nechal ho, aby se v páře pár minut dusil. Litvak švic vždycky z duše nenáviděl. Ale tenhle světský, zchátralý podnik ve starém Harkavy bylo jediné místo, kam se mohl verboverský rebe ukrýt před svým dvorem a gabajem a vyřizovat si soukromé záležitosti. „Nebudu od vás vyžadovat žádné odpovědi ani otázky."

Litvak přikývl a chystal se vstát. Rozum mu napovídal, že by se Shpilman neobtěžoval zvát ho na tenhle nudistický, jednostranný pohovor, kdyby ho chtěl jednoduše odbýt. V žaludku však cítil, že jeho snaha je beztak odsouzena k nezdaru a že si ho Shpilman povolal na Ringelblumovu třídu, aby ho odmítl s veškerou autoritou svého mamutího těla.

„Pane Lityaku, chci vám říct, že jsem váš návrh zevrubně zvažoval. Pokusil jsem se na něj logicky nahlédnout ze všech stran.

Začněme našimi přáteli z jihu. Přemýšlel jsem, jestli jednoduše touží po něčem konkrétním, po nerostných zdrojích… například po ropě. Nebo jestli jde spíš o strategické zájmy v souvislosti s Ruskem nebo Persií. K tomu nás však ani v jednom případě zjevně nepotřebují. I když dobytí Svaté země není nic lehkého, naše fyzická přítomnost, ochota k boji nebo

zbraně nemohou hrát v jejich válečných plánech žádnou roli. Prostudoval jsem si všechna jejich vyjádření týkající se podpory židovské věci v Palestině i jejich teologii – a na základě zpráv rabína Baronshteyna jsem se pokusil posoudit cíle gojů. Pokud tvrdí, že si přejí, aby byl Jeruzalém navrácen pod židovskou vládu, pak to podle mě myslí upřímně. Je pravda, že jejich zdůvodňování takzvanými proroctvími a apokryfy, na nichž svá přání stavějí, mi přijde směšné. Dokonce bych řekl odporné. Lituji ty goje i jejich dětinskou víru v nadcházející návrat někoho, kdo se ještě ani nevydal na cestu, natož aby dorazil. Na druhou stranu je mi jasné, že oni zase litují nás, že náš Mesiáš na sebe nechává tak dlouho čekat. A nelze opomíjet, že vzájemná lítost se může snadno stát základem pro spolupráci. Pokud jde o vaši úlohu v celé věci, ta je celkem zřejmá, že? Vy jste žoldák. Láká vás odpovědnost velení. Tomu rozumím. Skutečně. Máte rád boj, máte rád zabíjení, pokud ovšem neumírají vaši muži. A troufnu si tvrdit, že po tolika letech s Shemetsem i po tom, kdy jste pracoval na vlastní pěst, jste si navykl předstírat, že Američanům vyjdete ve všem vstříc.

Pro Verbovery je to velké riziko. Takové dobrodružství by mohlo zničit celou naši komunitu. Mohla by být během pár dnů vyhlazena, pokud budou vaše bojové jednotky špatně připravené nebo je přemůže prostá početní převaha nepřítele, což není vyloučeno. Jenže pokud zůstaneme tady, je s námi také konec. Budeme rozprášeni do větru. To naši přátelé z jihu dali jasně najevo. Tím nás chtějí přesvědčit. Reverze jako zapálený doutnák v kalhotách, že? A znovuobnovený Jeruzalém je kbelík vody. Někteří mladí muži navrhují, abychom se tady opevnili, jen ať se nás pokusí vyhnat. Ale to je šílenství.

Pokud se ovšem dohodneme a vy budete úspěšní, pak bychom znovu získali poklad hodnoty tak nedozírné – myslím samozřejmě Sión –, že jen to pouhé pomyšlení otvírá v mé duši okno, které bylo už tak dlouho zakryté okenicemi. Musím si před tou oslnivou září stínit oči.“

Přiložil hřbet levé ruky k očím. Snubní prsten měl zarytý hluboko v masitém prsteníku jako sekeru zaseknutou a zapomenutou v kmeni stromu. Litvakovi začalo bušit v krku, neviditelný prst pořád dokola drnkal na nejhlubší strunu loutny. Závrať. Připadalo mu, že se mu ruce i nohy nafukují. To bude jistě z horka. Snažil se vdechovat rozpálenou páru co nejméně.

„Ta představa mě oslňuje,“ pokračoval rebe. „Možná jsem jí oslepený podobně jako evangelíci. Svým způsobem. Ten poklad je tak vzácný. Nezměrně.“

Ne. Litvakovi se rozbušilo srdce a zamotala hlava, ale nebylo to jen

dusivým horkem švicu, nebo ne jen jím. Teď už si byl jistý svým prvotním tušením: Shpilman jeho návrh odmítne. Ale jak se ten okamžik blížil, vzklíčila v něm nová myšlenka, která ho opojila. Vidina toho dokonalého, omračujícího tahu ho vzrušovala.

„Přesto to nestačí," zavrtěl hlavou rebe. „Já toužím po Mesiáši jako po ničem jiném na tomto světě." Vstal a břicho mu steklo přes kyčle a rozkrok jako zpěněné mléko přes okraj hrnce. „Ale mám strach. Bojím se neúspěchu. Bojím se možných ztrát na životech mezi mými jídy a zkázy všeho, co jsme posledních šedesát let budovali. Na konci války zůstalo jedenáct Verboverů, Litvaku. *Jedenáct.* Otci své ženy jsem na jeho smrtelné posteli slíbil, že něco takového už nedopustím.

Abych řekl pravdu, myslím si, že je to marná snaha. Existuje řada učení, a dost přesvědčivých, která zapovídají jakékoli urychlování Mesiášova příchodu. Jeremiáš to odsuzuje. Stejně tak Salamounovy přísahy. Ano, jistě, rád bych viděl své jídy usazené v novém domově, s finančním zajištěním ze Spojených států, nabídkami spolupráce a přístupem k obrovským novým trhům, které by váš úspěch otevřel. A toužím po Mesiáši, jako toužím po ponoření do chladné vody mikve vedle v místnosti, až vylezu z téhle výhně. Ale ať mi Bůh odpustí, mám strach. Takový strach, že ani chuť Spasitele na mých rtech nestačí, Litvaku. A to jim můžete ve Washingtonu vyřídit. Vzkažte, že verboverský rebe má strach." Vypadalo to, že ho úvaha o vlastním strachu zaujala svou novostí, jako když školák pomyslí na smrt nebo prostitutka na neposkvrněnou lásku. „Copak?"

Litvak vztyčil pravý ukazovák. Přece jen měl ještě něco, co chtěl rebemu nabídnout. Ještě jeden článek do smlouvy. Neměl tušení, jestli bude schopný klauzuli splnit nebo jestli je vůbec splnitelná. Jenže když chtěl rebe ukázat Jeruzalému i komplikované transakci, kterou dával Litvak dohromady tolik měsíců, svá rozložitá záda, vybublalo to v něm jako výkřik, zdůrazněný dvěma vykřičníky. Rychle otevřel blok. Na první čistý list naškrábal dvě slova, ale ve spěchu a panice přitlačil moc silně a pero projelo provlhlým papírem.

„Co se děje?" zeptal se Shpilman. „Máte ještě nějakou vyšší nabídku?"

Litvak přikývl, jednou, dvakrát.

„Něco víc než Sión? Než Mesiáš? Domov, bohatství?"

Litvak vstal, přešel vykachlíkovanou místnost a zůstal stát vede rebeho. Nazí muži, jejichž zničená těla vyprávěla vlastní příběhy. Oba bezprizorní a osamělí, každý po svém. Litvak natáhl ruku a silou vyvřelou z jeho samoty napsal prstem na orosené bílé kachličky dvě slova. Rebe si je

přečetl, odvrátil zrak, písmena se opět zamlžila a zmizela.

„Mého syna," řekl Shpilman.

Je to víc než hra, napsal Litvak teď, v kanceláři v Peril Strait, když s Roboyem čekal na návrat toho nezdárného a nespaseného syna. *Raději bych bojoval o výhru, i tu sebeubožejší, než bych čekal, jakými zbytky mě kdo nakrmí*

„To vypadá, že máte přece jenom nějaké krédo," poznamenal Roboy. „Třeba ještě nejste úplně ztracený."

Za poskytnutí bojovníků, Mesiáše a finančních zdrojů, o jakých se nikomu ani nesnilo, chtěl Litvak po svých partnerech, zaměstnavatelích a společnících v tomhle podniku jen jediné: aby nečekali, že bude věřit nesmyslům, kterým věřili oni. Kde oni viděli v čerstvě narozené červené jalovičce boží dílo, on viděl milion dolarů z peněz daňových poplatníků, tajně vydaný za býčí sperma a inseminaci. V budoucím spálení telete viděli oni očištění Izraele a vyplnění tisíciletého slibu, Litvak pouze nezbytný tah v jedné prastaré partii – ve hře o přežití Židů.

Tak daleko bych nezacházel

Ozve se zaklepání na dveře a v nich se objevila hlava Mickyho Vaynera.

„Přišel jsem vám to připomenout, pane," řekl velmi dobrou americkou hebrejštinou.

Litvak nechápavě hleděl na růžovou tvář s olupující se kůží na víčkách a naducanou bradou.

„Pět minut před soumrakem. Měl jsem vám to připomenout."

Litvak došel k oknu. Po obloze se táhly široké růžové pruhy přecházející v zelenošedou barvu lososí kůže. Nad hlavou skutečně uviděl hvězdu nebo planetu. Kývnutím Vaynerovi poděkoval. Pak zavřel krabičku se šachy a zajistil ji háčkem.

„Co má být za soumraku?" zeptal se Roboy a otočil se k Mickymu. „Co je dneska?"

Micky Vayner pokrčil rameny. Věděl, že podle lunárního kalendáře je úplně obyčejný den měsíce nisan. I když byl jako jeho druzi vycvičený věřit v předurčené znovunastolení biblického království Judeje a v osud Jeruzaléma být věčným hlavním městem Židů, nebyl ve víře o nic horlivější než ostatní. Mladí američtí Židé dodržovali hlavní svátky a většinou i stravovací předpisy. Nosili jarmulku a modlitební šálu, ale vousy měli zkrácené ve vojenském stylu. Práci a tréninku o sabatu se vyhýbali, i když se našly i výjimky. To bylo maximum, které Litvak po čtyřicetileté kariéře světského válečníka dokázal tolerovat. Dokonce ani krátce po

nehodě, když byla Sora najednou pryč a dírou, kterou zanechala v Litvakově životě, profukoval severák, kdy prahl po tom, objevit v neštěstí nějaký smysl, ale jeho žízeň nikdo neuhasil a hlad neutišil, ani tehdy se nedokázal zařadit mezi skutečně věřící. Černokloboučníky doslova nesnášel a od setkání v lázních se příliš nestýkal ani s Verbovery, kteří se připravovali na hromadný letecký přesun do Palestiny.

Dnes není nic, napsal, strčil blok do kapsy a opustil kancelář. *Zavolejte mě, až tu budou*

Ve svém pokoji si vytáhl zubní protézu a s cinknutím ji hodil do skleničky s vodou. Rozvázal si boty a ztěžka dosedl na skládací polní lehátko. V Peril Strait vždycky spával v téhle místnosti – v plánech byla uvedená jako sklad údržby, kousek od Roboyovy kanceláře. Šaty odložil na věšák za dveřmi, batoh s výstrojí zastrčil pod lůžko.

Opřel se o chladnou zeď z natřených tvárnic a pohlédl na protější stěnu, nad polici, na níž stála sklenice se zuby. V místnosti nebylo žádné okno, proto si tam Litvak představoval první hvězdu. Kačenku na provázku. Fotografii měsíce. Oblohu, jež zvolna tmavne do barvy hlavně pušky. A letadlo přilétající v malé výšce z jihovýchodu a přivážející muže, který se podle Litvakova plánu měl stát vězněm i dynamitem, věží i padacími dveřmi, terčem i vrhací šipkou.

Litvak pomalu a se zasténáním vstal. V kyčlích měl šrouby, které bolely, kolena mu lupala a zvonila jako pedály starého piana. V kloubu sanice neustále zvučel vibrující drát. Přejel jazykem přes prázdná místa v ústech, která na omak připomínala kluzký tmel. Byl odjakživa zvyklý na bolest a zranění, ale od havárie měl pocit, že mu už jeho tělo tak úplně nepatří. Bylo rozřezané a sflikované z popůjčovaných dílů. Ptačí budka z odřezků dřeva, pověšená na sloupek, ve které se třepotá jeho duše jako uprchlý netopýr. Jako každý Žid se narodil do cizího světa, cizí země, nesprávné doby, a teď navíc ještě žil v cizím těle. Možná právě pro ten pocit odcizení, pro tu pěst v židovském břiše se přidal k těm, kdo z něj udělali svého generála.

Šel k ocelové polici přišroubované ke stěně pod jeho imaginárním oknem. Vedle sklenice, v níž plaval důkaz Buchbinderova génia, stála ještě jedna. Ta obsahovala několik deka vosku, ztuhlého kolem kousku bílého provázku. Litvak tuhle svíčku koupil ani ne rok po manželčině smrti, aby ji na výročí jejího odchodu zapálil. Do dnešního dne už takových výročí přešla dlouhá řada a Litvak si za tu dobu vypracoval vlastní kuriózní tradici. Každý rok vytáhl tu svíčku na jorcajt, díval se na ni a přemýšlel o tom, že by ji mohl zapálit. V duchu viděl její skromný, mihotavý plamínek.

Viděl sám sebe, jak leží ve tmě a nad hlavou mu tančí světlo pamětní svíčky, která vrhá alefbejs stínů na strop místnůstky. Představoval si, jak je skleněný kalíšek po dvaceti čtyřech hodinách prázdný, knot vyhořel, plíšek, v němž byl knot zasazený, utonul ve voskové usazenině na dně. A pak – ale tam ho představivost obvykle opouštěla.

Osahal si kapsy kalhot a hledal zapalovač, jen pro jistotu, aby zjistil, kdyby se k tomu odhodlal, jaké je zapálit svíčku na památku manželky. Měl ocelové Zippo s vyrytým znakem jednotky Rangers na jedné straně a hlubokou promáčklinou na té druhé. Zapalovač zachránil Litvakovi život. Zabránil nějakému kusu auta, silnice nebo střemchy, aby mu probodl srdce. Litvak kvůli krku už nekouřil, zapalovač s sebou nosil jen ze zvyku, jako připomínku přežití, amulet, jenž nikdy neopouštěl noční stolek nebo kapsu kalhot. Ale teď nebyl tam ani tam. Malomyslně se ohmatával, jako to dělají starci. Procházel si zpětně celý den, propracoval se až k ránu, kdy si jako pokaždé strčil zapalovač do kapsy. Nebo ne? Najednou se nedokázal upamatovat, jestli si ho ráno bral, ani jestli ho včera položil na poličku, než si šel lehnout. Třeba na něj zapomínal už několik dní. Může být v Sitce, v zadním pokoji apartmá v hotelu Blackpool. Může být kdekoli. Litvak si klekl na zem, vytáhl batoh a s bušícím srdcem ho prohledal. Zapalovač nikde. Ani zápalky. Jen svíčka v kalíšku a muž, který neví, jak ji zapálit, dokonce i když má čím. Litvak se obrátil ke dveřím hned, jak uslyšel někoho přicházet. Tiché zaklepání. Vsunul pamětní svíčku do kapsy saka.

„Rebe Litvaku," řekl Micky Vayner. „Už jsou tady, pane."

Litvak si zastrčil zuby do úst a košili do kalhot.

Všichni na ubikace, nechci, aby ho teď někdo viděl

„On není připravený?" trochu pochybovačně pronese Micky a byl by rád, kdyby mu to Litvak vyvrátil. Nikdy Mendela Shpilmana neviděl, nevěděl, co může čekat. Slyšel pouze o dávných zázracích z Mendelova dětství a možná zachytil štiplavý pach zkaženého jídla, který se někdy vznášel ve vzduchu při zmínce Shpilmanova jména.

Není mu dobře, ale my ho uzdravíme

Nebylo nutné, aby Micky Vayner a jeho druzi z Peril Strait věřili, že Mendel Shpilman je Cadik Ha-Dor, to nebylo pro úspěch Litvakova plánu nezbytné a nebylo to ani součástí jejich doktríny. Mesiáš, který skutečně přijde, není prospěšný nikomu. Vyplněná naděje znamená zároveň poloviční rozčarování.

„My víme, že je to jen člověk," prohlásil Micky poslušně. „Všichni to víme. Je to jen muž, nic víc, a to, co děláme my, je větší než kterýkoli člověk."

Já teď nemám starost o toho muže, napsal Litvak. *Všichni na ubikace*

Litvak stál na molu a sledoval, jak Naomi Landsmanová pomáhá Mendelu Shpilmanovi z kokpitu Super Cubu, a napadlo 10, že kdyby nevěděl svoje, klidně by je považoval za dávné milence. Vyzařovala z nich vzájemná srdečnost – z toho, jak ho držela v podpaží, jak mu vytáhla límec košile ze zmačkaného proužkového saka a z vlasů ometla proužek celofánu. Dívala se mu do tváře, celou dobu, co si Shpilman obhlížel Roboye a Litvaka, byla jako strojař, který zkoumá stroj a hledá případné trhliny nebo stopy únavy materiálu. Bylo takřka neuvěřitelné, že se znají, jak Litvak dobře věděl, sotva tři hodiny. Tři hodiny. Tak málo jí stačilo, aby spojila jeho osud se svým.

„Vítám vás," řekl doktor Roboy. Stál vedle kolečkového křesla a kravata mu povlávala ve větříku. Z letadla seskočili Gold a Turteltoyb, mládenec ze Sitky, který svou vahou rozezvučel molo jako telefon, s nímž někdo práskl. Voda šplouchala o pilíře. Ve vzduchu se vznášel pach hnijících sítí a slaných rybníčků na dně starých lodí. Byla skoro tma a všichni měli ve světle reflektorů na sloupech nazelenalou barvu, až na Shpilmana, který byl bílý jako ptačí peří a vážil asi také tolik. „Upřímně vás vítáme."

„To jste mi nemuseli posílat letadlo," ozval se Shpilman. Měl ironický hlas herce, s pečlivou výslovností, ve kterém zaznívají vzdálené, teskné tóny Ukrajiny. „Já přece umím létat sám."

„Totiž…"

„Rentgenový zrak. Neprůstřelná kůže. A vůbec všechno. Pro koho je to kolečkové křeslo, snad ne *pro* mě?"

Rozpřáhl ruce, postavil se zpříma a důkladně se prohlédl, v očekávání, že ho to porazí. Oblečený do nepadnoucího proužkovaného obleku, bez klobouku, kravatu nedbale uvázanou, jeden cíp košile vykasaný – a narezavělé vlasy mu propůjčovaly vzhled adolescenta. V jeho štíhlé, křehké postavě i v ospalé tváři by člověk marně hledal jakoukoli podobnost s jeho obřím otcem. Jedině snad kolem očí. Shpilman se otočil po pilotce a dělal, že je překvapený, ba dokonce uražený domněnkou, že by na tom měl být tak špatně a potřebuje vozík. Litvak však poznal, že to úmyslně přehrává, aby zakryl, že je skutečně překvapený a dotčený.

„Říkala jste, že vypadám dobře, slečno Landsmanová," řekl Shpilman škádlivě a zároveň zoufale.

„Vypadáte skvěle, mladíku," uklidňovala ho Landsmanová. Na sobě měla džíny, zastrčené do vysokých černých bot, pánskou bílou košili a starou policejní bundu se jmenovkou LANDSMAN nad kapsou. „Vypadáte

fantasticky.“

„A, i vy lhářko jedna.“

„Já ve vás vidím tři a půl tisíce dolarů, Shpilmane,“ reagovala Landsmanová vlídně. „Co kdybychom to dál nerozváděli?“

„To křeslo nebudu potřebovat, doktore,“ prohlásil Shpilman bez sebemenší výčitky. „Ale děkuju, že jste na mě mysleli.“

„Jste připravený, Mendele?“ zeptal se Roboy se svou úsečnou srdečností.

„Musím být připravený?“ opáčil Mendel. „Jestli musím být nějak připravený, tak bychom to měli o pár týdnů posunout.“

Z Litvakova hrdla vylétla slova jako verbální prašný vír, spontánní oblak drsného písku. Byl to ohavný zvuk, jako když spečený škvarek hořící gumy spadne do kbelíku s ledem.

„Nemusíte být připravený. Stačí, když budete *tady*.“

Všichni vypadali vyděšeně a otřeseně, dokonce i Gold, který by byl s to číst si humoristický román ve světle hořícího člověka.

Shpilman se pomalu otočil s úsměvem, posazeným v koutku úst jako dítě hovící si na ruce rodiče.

„Alter Litvak, pokud se nepletu,“ řekl a natáhl pravici. Svraštil čelo a snažil se působit jako chlapácký drsňák, ale spíš to vypadalo, že si z chlapáctví a drsňáctví i z toho, že se mu těchto vlastností povážlivě nedostává, dělá legraci. „To je stisk, oj, jako svěrák.“

Jeho stisk byl měkký, horký, trošku vlhký, školácký. Litvak cítil, že se té vlahosti a měkkosti částečně vzpírá. On sám byl zděšený ze svého ptakoještěřího hlasu i z toho, že vůbec promluvil. S hrůzou si uvědomil, že z Mendela Shpilmana skutečně něco vyzařuje, z jeho oteklé tváře, mizerného obleku, z úsměvu zázračného dítěte i jeho snahy zamaskovat strach, a to něco ho po mnoha letech přimělo zase promluvit. Věděl, že charisma je sice nedefinovatelná, ale skutečná lidská vlastnost, jakýsi chemický oheň, který z některých lidí sálá. A jako každý oheň nebo talent je i charisma amorální, nesouvisí s tím, je-li člověk dobrý nebo zlý, mocný, užitečný nebo silný. Když tiskl Shpilmanovu horkou ruku, cítil, že zvolil správnou taktiku. Jestli Roboy zase postaví Shpilmana na nohy, dokáže rebeho syn vést ne pár set ozbrojených věřících nebo třicet tisíc černokloboučnických kriminálníků, kteří hledají nové území, ale celý ztracený a bloudící národ. Litvakův plán vyjde, protože v Mendelu Shpilmanovi něco bylo, něco, co člověka se zničenými hlasivkami přimělo znovu promluvit. A právě před tím Litvak v hloubi duše couval. Měl chuť tu školáckou ruku rozmačkat, zlámat v ní všechny kosti.

„Jak se vede?“ otočila se k němu Landsmanová. „Dlouho jsme se neviděli.“

Litvak přikývl a potřásl si s ní pravicí. Jako vždycky byl rozpolcený mezi vrozeným sklonem obdivovat schopného dříče, který se prosadil v tak nesnadném povolání, a podezřením, že je to lesbička, což byl lidský poddruh, který ze zásady nechápal.

„Tak fajn,“ řekla. Pořád ještě držela Shpilmana za ruku, a teď, když se zvedl vítr, si ho přitáhla blíž a objala ho kolem ramen. Přejela pohledem nazelenalé tváře mužů, kteří čekali, až jim předá svůj náklad. „Já poletím, vy to už zvládnete.“

Litvak cosi napsal do bloku a podal ho Roboyovi.

„Je pozdě,“ četl doktor. „A tma. Můžete tady zůstat přes noc.“

Chvíli se zdálo, že jejich nabídku odmítne. Pak kývla. „Dobrý nápad.“

U paty dlouhého, klikatícího se schodiště se Shpilman zastavil, pohlédl na příkrou stezku vzhůru i na plošinu šikmo položeného výtahu – a zdálo se, že se mu udělalo nevolno. Jako by mu náhle došlo, co všechno se od něj bude od dnešního dne očekávat. S dramatickým výrazem se svezl na Roboyův vozík.

„Zapomněl jsem si doma plášť,“ hlesl.

Když dorazili nahoru, zůstal sedět na vozíku a nechal Landsmanovou, ať ho odveze do hlavní budovy. Začala se na něm projevovat únava z cesty nebo nervozita z kroku, ke kterému se konečně odhodlal, popřípadě klesající hladina heroinu v krvi. Ale když došli do pokoje v přízemí, který byl pro něj přichystaný – postel, stůl, židle a luxusní anglická šachová sada –, zase se vzchopil. Sáhl do kapsy pomačkaného obleku a vytáhl černožlutou krabičku.

„Pokud se nemýlím, měl bych vám všem popřát mazltov?“ prohodil a rozdal půltucet úhledných doutníků Cohiba. Litvak i na metr ucítil jejich vůni – a to ještě nebyly zapálené – jež mu do ucha začala našeptávat sliby o zaslouženém odpočinku, čistém povlečení, horké koupeli, snědých ženách a tichých dozvucích krutých bitev. „Prý je to holka.“

Chvilku nikdo netušil, o čem hovoří, pak se všichni nervózně zasmáli, kromě Litvaka a Turteltoyba, jemuž tváře zrudly jako boršč. Turteltoyb věděl, stejně jako všichni ostatní, že Shpilman neměl být obeznámený s podrobnostmi jejich plánu, dokud k tomu Litvak nedá pokyn – a to se týkalo i informací o čerstvě narozené jalovičce.

Litvak vyrazil doutník ze Shpilmanovy slabé ruky. Vrhl vzteklý pohled na Turteltoyba a přes nachový závoj hněvu skoro neviděl. Jistota, že Shpilman jejich věci dobře poslouží, kterou cítil na molu, byla najednou

postavená na hlavu. Člověk jako Shpilman, s takovým darem, nikdy nikomu sloužit nebude. On zůstává v područí svého daru, on musí sloužit *jemu.* Není divu, že se ten nebožák tak dlouho schovával, ukrýval se před svým nadáním.

Přečetli si rozkaz a jeden po druhém opustili pokoj, Landsmanová vyšla poslední a ještě se schválně nahlas vyptávala, kde bude spát, a pak Mendelovi okázale připomněla, že se uvidí ráno. V tu chvíli měl Litvak pocit, že si domlouvá romantické rozloučení, ale vzápětí si připomněl svůj dojem, že je zřejmě lesbička, a pustil to z hlavy. Nenapadlo ho, že ta Židovka s dobrodružnou povahou už teď připravuje podmínky pro útěk, o němž Mendel ještě ani nezačal uvažovat. Landsmanová rozškrtla sirku, přidržela si ji u doutníku a zabafala. Potom volným krokem odešla.

„Nemějte to tomu chlapci za zlé, rebe Litvaku," řekl Shpilman, když osaměli. „Lidé mají sklon se mi svěřovat. Ale toho jste si asi všimnul. Dejte si doutník, prosím, je moc dobrý."

Shpilman zvedl coronu, kterou mu Litvak vyrazil z ruky, a když ji voják nepřijal, ani neodmítl, jemně mu ji zasunul mezi rty. Visela tam a linula se z ní směsice vůní, masové šťávy a korku a dřeva stromu mesquite, byly to pachy vulvy, jež rozněcovaly dávné touhy. Ozvalo se kovové cvaknutí, škrtnutí. Litvak se udiveně předklonil a přiložil špičku doutníku k plamínku svého Zippa. Hleděl na něj otřeseně jako na zázrak. Pak se usmál a kývnutím hlavy poděkoval s pocitem bláznivé úlevy nad logickým vysvětlením, jež se s malým zpožděním dostavilo: zapalovač musel nechat v Sitce, kde ho našli Gold nebo Turteltoyb, kteří ho s sebou přivezli do Peril Strait. Shpilman si ho půjčil a jako správný feťák si ho po zapálení papirosky strčil do kapsy. No jistě.

Doutník zapraskal a rozhořel se. Když Litvak zvedl oči od řeřavého konečku, Shpilman na něj hleděl těma zvláštníma očima, složenýma z mozaiky zelených a zlatých teček. Dobrý, řekl si Litvak. Moc dobrý doutník.

„Nebojte se," vybídl ho Shpilman a vtiskl mu Zippo do dlaně. „Do toho, rebe Litvaku. Zapalte tu svíčku. U toho se není potřeba modlit. Nemusíte u toho nic dělat ani nic cítit. Prostě ji jenom zapálíte. Prosím."

Logika světa se rozplynula do nenávratna. Shpilman sáhl Litvakovi do kapsy saka a vytáhl skleničku a vosk a knot. Na tenhle trik Litvak už žádné vysvětlení nenašel. Vzal si od Shpilmana svíčku a postavil ji na stůl. Palcem otočil škrtacím kolečkem, na rameni cítil palčivý žár Shpilmanovy ruky. Sevřená pěst jeho srdce začala pomalu povolovat, jako se to možná stane v den, kdy konečně najde domov, ve kterém mu je souzeno žít. Byl to

hrozný pocit. Otevřel ústa.

„Ne," řekl hlasem, který k jeho údivu zněl trochu jako lidský.

Zaklapl zapalovač a srazil Shpilmanovu ruku ze svého ramene takovou silou, že rebeho syn ztratil rovnováhu, zavrávoral a hlavou narazil do kovové poličky. Zakymácel se i stůl a svíčka se svezla na zem. Sklo se rozletělo na tři kusy, váleček vosku se rozpůlil.

„Já nechci," zakrákal Litvak. „Nejsem ještě připravený."

Ale když se podíval na Shpilmana, který ležel omámený na podlaze a krvácel z hlubokého škrábance na pravém spánku, poznal, že už je pozdě.

40

Jen co Litvak odloží pero, rozpoutá se vedle nějaký zmatek: nedořečená nadávka, třesk rozbité sklenice, heknutí a zasyčení vyraženého dechu. Vzápětí do ložnice nakráčí Berko Shemets. V podpaží svírá Goldovu hlavu jako pěknou opečenou kýtu, zbytek Golda vleče za sebou. Mladíkovy paty zanechávají v koberci dvě rýhy. Berko zabouchne dveře. V ruce má šolem, který jako kompas střelkou hladově pátrá po severu Altera Litvaka. Mapy Hertzovy krve mu zdobí loveckou košili a džínsy. Klobouk má posunutý dozadu tak, že vypadá jako potměšilý hromotluk z němé grotesky. Goldova hlava se v Berkově svěráku vztekle mračí.

„Ať kálíš krev a hnis," popřeje Gold Berkovi vzletně. „Ať chytneš svrab jako Jób."

Berkova pistole se otočí, podívá se na mozek mladého jída v jeho křehké schránce. Gold se přestane vzpírat a pistole zaměří své jedno oko zpátky na Litvakovu hruď.

„Berko," ozve se Landsman. „Co šílíš?"

Berko ztěžka stočí pohled k Landsmanovi, jako by ho ani unést nemohl. Otevře ústa, zase je zavře, nadýchne se. Vypadá to, že má na srdci něco nesmírně důležitého, co ze sebe potřebuje dostat, jméno, zaříkání, rovnici, která má schopnost ohýbat čas a rozplétat nitky světa. Nebo se možná ze všech sil drží, aby se nerozpletl a nerozpadl sám.

„Ten jíd," zahromuje, a pak tišeji, zastřeným hlasem, dodá: „Moje máma."

Landsman možná kdysi viděl Laurie Jo Medvědici na fotce. Vybaví si matnou vzpomínku na vyčesanou ofinu, narůžovělé brýle, vychytralý úsměv. Ale ta žena je pro něj sotva duch. Berko mu povídal o životě na indiánských územích. O basketu, lovu tuleňů, o opilcích a strýčcích, o příhodách Willieho Dicka, historku o lidském uchu na stole. Landsman si však nevzpomíná na žádné vyprávění o jeho matce. Celou dobu tušil, že Berko musel za svou naprostou proměnu nějak zaplatit, že musel hrdinsky

zapomenout na určité věci. Jenom ho nikdy nenapadlo považovat to za ztrátu. Nedostatek představivosti je u šamese horší hřích než jít na nebezpečné místo bez krytí. Nebo je to možná tentýž hřích, pouze v jiném kabátu.

„Určitě," přisvědčí Landsman a udělá krok ke svému parťákovi. „Je to křivák. Zasluhuje kulku."

„Máš dvě malé děti, Berko," ozve se Bina svým nejneutrálnějším tónem. „Máš Ester-Malke. Máš budoucnost, chceš ji zahodit?"

„Nemá nic," řekne Gold, tedy pokusí se to říct. Berko utáhne sevření a Gold přidušeně zachrčí. Snaží se otočit a získat lepší oporu nohama.

Litvak z Berka nespouští oči a cosi naslepo naškrábe do bloku.

„Co je to?" zeptá se Berko. „Co říká?"

Pro žádného Žida tady není budoucnost

„Jo, jasně," ušklíbne se Landsman. „My to už chápeme."

Vezme si od Litvaka blok a pero. Otočí stránku a napíše na ni americky NEBUĎ DEBIL! CHOVÁŠ SE JAKO JÁ! Vytrhne list a blok s perem hodí Litvakovi. Podrží stránku Berkovi před obličejem, aby si ji mohl přečíst. Je to dost přesvědčivý argument. Berko Golda pustí ve chvíli, kdy jíd začíná hezky fialovět. Spadne na podlahu a lapá po dechu. Zbraň v Berkově ruce se zachvěje.

„Zabil ti *sestru*, Meyere."

„Já nevím, jestli ji zabil," pokrčí rameny Landsman. Otočí se k Litvakovi. „Zabil?"

Litvak zavrtí hlavou a začne psát do bloku, ale než s tím skončí, ozve se odvedle jásot. Nadšené a zároveň trochu potlačované hulákání mladíků, kteří v televizi uviděli něco parádního.

Někdo dal gól. Beachvolejbalistce spadla podprsenka. Vzápětí Landsman uslyší ozvěnu jásotu, kterou vítr přinese z dálky otevřenými okny střešního apartmá, z Harkavy, z Nachtasylu. Litvak se usměje. Odloží pero se zvláštní definitivností, jako by už neměl co dalšího dodat. Jako by celá jeho zpověď vedla k tomuto okamžiku, jako by ji ten okamžik umožnil. Gold se odplazí ke dveřím, otevře je, ztěžka vstane a odklopýtá do vedlejší místnosti. Bina přikročí k Berkovi, natáhne ruku. Berko jí po chvilce na dlaň položí svoji pistoli.

Ve vnějším pokoji střešního apartmá se mladí věřící objímají a poskakují v sakách a kalhotách jako kluci. Jarmulky jim padají z hlavy. Po tvářích jim tečou slzy.

Na velké televizní obrazovce poprvé spatří obraz, který brzy obletí titulní stránky všech novin na světě. Zbožní po celém městě si ho budou

lepit na dveře a okna. Budou si ho dávat do rámečku a věšet za pulty svých obchodů. Nějaký podnikavec ho nechá natisknout coby velký plakát, šedesát na sto. Pahorek v Jeruzalémě, na kterém se mačkají domky a úzké uličky. Prázdný plochý vrchol vydlážděný kameny. Popraskaná obří čelist plná ohořelých zubů. Mohutný oblak dýmu. Pod tím velkým modrým písmem KONEČNĚ! Plakáty se budou prodávat v papírnictvích mezi 10 a 12,95 dolaru.

„Dobrý Bože. Co tam dělají? Co to provedli?“

Celý ten obraz je pro Landsmana děsivý, nejhorší je však to, že na budovu vzdálenou skoro čtrnáct tisíc kilometrů zaútočili Židé odsud ze Sitky. Připadá mu, že to porušuje základní zákony emocionální fyziky, tak, jak je chápe on. Časoprostor v Sitce je zakřivený, člověk by se mohl natahovat do všech stran, jak daleko by to šlo, ale dosáhl by vždycky jen na svá záda.

„A co Mendel?“ zeptá se.

„Asi už byli s přípravami moc daleko a nemohli to zarazit,“ řekne Bina. „Tak do toho šli bez něj.“

Bina stojí několik minut s rukama založenýma na prsou a sleduje třeštění mladíků. Ve tváři se jí nehne ani sval, pouze oči má lehce přimhouřené. Její výraz Landsmanovi připomene zásnubní večírek jedné Bininy kamarádky před lety. Budoucí nevěsta si brala mexikána, a snad proto byl ze žertu jako téma večírku zvolen mexický svátek Cinco de Mayo. Na zahradě pověsili velkého dutého tučňáka z papíru. Děti se zavázanýma očima do tučňáka bušily tyčí, dokud nepraskl. Mydlily do figuríny ze všech sil, aby se dočkaly deště bonbonů, kterými byl tučňák naplněný. Byly to obyčejné karamelky, větrovky a máslová dražé v papírcích, jaké ze zaprášených koutů kabelky loví vaše prateta. Ale děti se na ně vrhly se zvířecím nadšením. A Bina se na ně dívala s rukama založenýma na prsou a přimhouřenýma očima.

Podá Berkovi jeho šolem a sama vytáhne svůj.

„Buďte zticha!“ zvolá, pak to zkusí americky. „Zavřete huby, kurva!“

Někteří mladíci tasili Shoyfery a snaží se komusi dovolat, ale to v tu chvíli dělá asi celá Sitka. Navzájem si ukazují chybová hlášení, která se jim objevují na displeji mobilu. Síť je přetížená. Bina dojde k televizi a kopne do šňůry. Zástrčka vyletí ze zásuvky. Televize vzdychne.

Když obrazovka pohasne, jako by z nádrží mladíků vyteklo palivo.

„Zatýkám vás,“ prohlásí Bina klidně, když konečně upoutala jejich pozornost. „Postavte se ke zdi a opřete se o ni rukama. Meyere.“

Landsman je jednoho po druhém prohledá, sklání se k nim jako krejčí,

který měří délku vnitřního švu kalhot. Šesti mládencům u zdi odlehčí o osm pistolí a dva drahé lovecké nože. Postupně, jak je s nimi hotový, je posílá sednout. U třetího objevuje berettu, kterou mu před cestou do Yakovy půjčil Berko. Landsman ji Berkovi ukáže.

„Moje krasavice," poznamená Berko a skupinu nespouští z mušky.

Když Landsman skončí, všichni mladí věřící sedí, tři na gauči, dva na křeslech a jeden na židli, kterou přinesl z přístěnku. Najednou vypadají jako ztracené děti. Jako usmrkanci. Jako neduživé děti, kterým ostatní utekli. Otáčejí se ke dveřím Litvakova pokoje, kde hledají podporu a oporu. Ale dveře jsou zavřené. Bina je otevře a strčí do nich špičkou boty. Pět dlouhých vteřin se dívá dovnitř.

„Meyere. Berko."

Žaluzie chřestí ve větru. Koupelna je otevřená, tmavá. Litvak je pryč.

Nahlédnou do přístěnku. Do sprchy. Bina dojde k žaluziím a prudce je vytáhne. Odsouvací skleněné francouzské okno je otevřené tak akorát, aby se jím protáhl útočník nebo uprchlík. Vylezou na střechu a prohlédnou ji. Kouknou za klimatizaci, obejdou cisternu s vodou, mrknou pod plachtu, kde se skrývají skládací židle. Podívají se přes okraj. Dole na parkovišti není žádný Litvakův impresionistický portrét vyvedený v oleji. Vrátí se do střešního apartmá.

Na Litvakově lůžku leží jeho blok, pero i promáčknuté Zippo. Landsman zvedne blok a přečte si, co Litvak napsal těsně před tím, než blok odložil.

Nezabil jsem ji, byla fajn

„Vytáhli ho ven," prohlásí Bina. „Ti parchanti. Ti jeho zatracený kamarádi od amerických Rangers."

Bina zavolá svým mužům hlídkujícím dole u hotelových dveří. Žádný z nich neviděl nikoho odcházet a ničeho neobvyklého si nevšiml, například družstva bojovníků se začerněnými obličeji, kteří by slaňovali z vrtulníku Blackhawk.

„Parchanti," zopakuje americky, s větším zápalem. „Zasraný americký černoprdelný zmrdi!"

„Smarjá, dámo, to jsou výrazy!"

„Jo, klídek, paničko, mírněte se!"

U dveří do vedlejšího pokoje se srotilo několik Američanů v oblecích, jsou tam namačkaní tak, že je Landsman nedokáže spočítat, asi kolem šesti. Jsou to dobře živení pořízci, co mají rádi svoji práci. Jeden má na sobě elegantní olivový svrchník a ve tváři omluvný úsměv. Zářivé zlaté vlasy. Landsman ho bez svetru s tučňáky málem nepozná.

„Tak prosím,“ zavolá ten muž; nemůže to být nikdo jiný než Cashdollar. „Všichni se uklidníme.“

„FBI,“ hádá Berko.

„Skoro,“ řekne Cashdollar.

41

Landsman promarní následujících čtyřiadvacet hodin v šumu křídově bílé místnosti s mléčně bílým kobercem, v sedmém patře federální budovy Harolda Ickese na Sewardově ulici.

Ve čtyřhodinových směnách se na něm střídá šest chlapů ve dvojicích, všichni se jmény připomínajícími členy posádky nějaké ponorky, jež pluje vstříc zkáze. Jeden je černoch, jeden Hispánec, zbylí růžolící ramenáči s účesy kdesi z pomezí astronautů a pedofilních skautských vedoucích. Jsou to přerostlí kluci se žvýkačkou v puse a úsměvem z nedělní školy. V každém z nich Landsman cítí dieselové srdce policajta, mate ho však jejich nažehlený, nežidovský vzhled lidí z jihu. I přes kouřovou clonu svých drzých poznámek si vedle nich připadá jako stará rachotina, omlácený dvoutakt.

Nikdo mu nevyhrožuje ani ho nezastrašuje. Všichni ho oslovují jeho hodností a pečlivě vyslovují jeho jméno tak, jak je požádal. Když se začne vzpouzet nebo když je příliš uštěpačný nebo se vyhýbá odpovědím, jsou shovívaví a zachovávají klid, ale když se odváží položit otázku, umlčí ho ticho, jež zhasí plamínek zvědavosti v zárodku jako dávka vody z hasičského letadla. Američani odmítají hovořit o tom, kde se nacházejí detektiv Shemets nebo inspektorka Gelbfishová a co s nimi je. Zrovna tak nemají co říct o zmizení Altera Litvaka, tváří se, že v životě neslyšeli o Mendelu Shpilmanovi nebo Naomi Landsmanové. Zajímá je, co Landsman ví o zapojení Spojených států do útoku na Kubbat as-Sachrá, o pachatelích, spolupachatelích a obětech výbuchu. A nemají zájem mu sdělovat, co všechno vědí oni, pokud vůbec něco vědí. Byli v umění výslechu velmi dobře vycvičeni a teprve dlouho po tom, co nastoupila druhá směna, Landsmanovi dojde, že mu Američani kladou pořád dokola zhruba dvacet otázek, různě je převracejí a pozměňují a zkoušejí to z různých stran. Jejich otázky jsou jako základní tahy šesti šachových figur kombinované donekonečna, až se jejich počet rovná počtu neuronů v mozku.

Landsman dostává v pravidelných intervalech příšernou kávu a meruňkové a třešňové šátečky, s přibývajícím časem stále okoralejší. Pak ho odvedou do odpočívárny a nabídnou mu poležení na pohovce. Káva a šátečky kolují v křídově bílé místnosti Landsmanova mozku, jen co pevně zavře oči a předstírá dřímotu. Pak je čas vrátit se k bílému šumu stěn, umakartovému stolu a povrzávání koženky pod zadkem.

„Detektive Landsmane."

Otevře oči a vidí rozmazanou černou skvrnu na hnědém šrafování. Má od ležení na stole otlačenou lícní kost. Zvedne hlavu z loužičky slin. Tenké, vazké vlákno natažené mezi jeho rtem a deskou stolu se napíná, až praskne.

„Fuj," povídá Cashdollar. Z pravé kapsy svetru vyloví balíček papírových kapesníků a kolem krabice s šátečky ho přišoupne Landsmanovi. Cashdollar má na sobě nový, tmavězlatý svetr na zapínání, přední stranu tvoří kávový semiš, ze stejného materiálu jsou i záplaty na loktech, knoflíky jsou kožené. Sedí vzpřímeně na kovové židli, kravatu dotaženou, tváře hladké, modré oči změkčují vějířky vrásek, jaké mívají piloti tryskáču. Jeho vlasy mají přesný odstín zlatého staniolu v krabičce broadwayek. V jeho úsměvu se neskrývá ani nadšení, ani krutost. Landsman si utře tvář i stůl, který ve spánku potřísnil.

„Nemáte hlad? Nechcete se napít?"

Landsman řekne, že si by dal sklenici vody. Cashdollar vytáhne z levé kapsy svetru malou láhev minerálky, položí ji na stůl a odkutálí k Landsmanovi. Už není žádný mladík, ale když zaměřuje směr láhve, koulí ji a pohybem těla ji na dálku řídí, je v něm cosi chlapeckého. Landsman vodu otevře a lokne si. Zrovna na minerálku moc chuť nemá.

„Pracoval jsem pro jednoho člověka," začne Cashdollar. „Nastoupil jsem pak na jeho místo, na tohle místo. Měl spoustu oblíbených průpovídek, které rád vkládal do konverzace. To je společný rys lidí, kteří dělají to, co my. Ať jsme z armády nebo z obchodního světa. Máme ty svoje průpovídky rádi. Šibolety. To je hebrejské slovo, víte? Kniha Soudců, kapitola 12. Určitě nemáte hlad? Můžu vám přinést pytlík čipsů. Nebo čínské nudle. Máme tady mikrovlnku."

„Ne, dík," zavrtí hlavou Landsman. „Takže – šibolety."

„Ten člověk, můj předchůdce… vždycky říkal: ‚Vyprávíme příběh, Cashdollare. To je naše práce.'" Když cituje svého bývalého nadřízeného, nasadí hlubší a silnější hlas, který ostře kontrastuje s jeho žoviálním témbrem. Je nabubřelejší. „‚Vyprávěj jim příběh, Cashdollare. Nic víc ti pitomci nechtějí.' On ovšem neřekl ‚pitomci'."

„Lidi, co dělají to, co vy," zamyslí se Landsman. „Co to přesně je?

Podpora teroristických útoků proti muslimským svatým místům? Zahájení nových křižáckých výprav? Zabíjení nevinných ženských, který si v klidu lítají ve svých letadlech a občas někomu pomůžou z průseru? Střílení bezbranných feťáků do hlavy? Promiňte, už mi nějak vypadlo, co vlastně děláte, vy s těma šiboletama."

„Za prvé, detektive, se smrtí Menashe Shpilmana nemáme nic společného." Shpilmanovo hebrejské jméno vysloví jako *Menáši.* „Byl jsem z toho otřesený a zmatený jako všichni. Nikdy jsem se s ním nesetkal, ale z doslechu vím, že byl výjimečná osobnost s nevšedními schopnostmi. Bez něj jsme na tom o moc hůř. Cigaretu?" Nabídne mu novou krabičku winstonek. „Vezměte si. Vím, že si rád zapálíte. Prosím."

Na cigarety položí zápalky a šoupne je přes stůl.

„No, a pokud jde o vaši sestru… tak to mě strašně mrzí, detektive. Já vím, že vám to nepomůže, ale za to se upřímně omlouvám. Bylo to špatné rozhodnutí člověka, který tuhle práci dělal přede mnou, toho, co jsme se o něm bavili. Zaplatil za to. Ne životem pochopitelně." Cashdollar odhalí velké, pravidelné zuby. „Asi byste byl radši, kdyby byl taky mrtvý. Ale zaplatil. Udělal chybu. Udělal hodně chyb, detektive. Takže, hm, promiňte." Zavrtí hlavou. „Ale my nevyprávíme příběh."

„Ne?"

„Mm-mm. Ten příběh, detektive, vypráví o nás. Jako na úplném začátku. My jsme součástí toho příběhu. Vy. Já."

Na zápalkách je reklama na washingtonskou restauraci Hogate's Sea Food, na rohu Jihovýchodní deváté ulice a Mainské třídy. Je to přesně ta restaurace – pokud ho paměť neklame –, před kterou poslance Anthonyho Dimonda, hlavního odpůrce aljašského osidlovacího zákona, přejel taxík, když se Dimond rozběhl za zakutálenou rumovou brioškou. Landsman rozškrtne zápalku.

„A Ježíš?" zeptá se Landsman a zašilhá přes plamen sirky.

„Ježíš taky."

„Mně Ježíš nevadí."

„To jsem rád. Mně taky nevadí. Ježíš nebyl rád, když se zabíjelo, ubližovalo, ničilo. To moc dobře vím. Kubbat as-Saehrá byla architektonický skvost, islám je úctyhodné náboženství – a až na to, že je od základu pomýlené, proti němu nemám žádné výhrady. Mrzí mě, že se náš úkol nedal splnit bez takových kroků. Ale někdy to jinak nejde. Věděl to i Ježíš. ‚Kdo by svedl k hříchu jednoho z těch nepatrných, kteří ve mne věří, pro toho by bylo lépe, aby mu pověsili na krk mlýnský kámen a potopili ho do mořské hlubiny'. Ne? To jsou Ježíšova slova. On uměl být i

nelítostný, když bylo potřeba.“

„Byl to kanón.“

„Ano, byl. Vy tomu možná nevěříte, ale konec se blíží. A já se na to velmi těším. Ale aby k tomu došlo, musí Jeruzalém a Svatá země opět patřit Židům. Tak to stojí v Písmu. Bohužel toho není možné dosáhnout bez krveprolití. Bez jisté míry destrukce. Zkrátka je to tak psáno. Ovšem já se to, na rozdíl od svého předchůdce, snažím mírnit, jak je to jen možné. Kvůli Ježíšovi a kvůli své duši a kvůli nám všem. Chci, aby to všechno mělo co nejhladší průběh. Chci operaci udržet v chodu, dokud se to tam trochu neusadí. Dokud nebude jasno.“

„Ale nechcete, aby někdo věděl, že za tím stojíte vy. Vy, co děláte to, co děláte.“

„Ano, je to takový náš modus operandi, jestli mi rozumíte.“

„A chcete, abych o tom pomlčel.“

„Vím, že toho po vás žádám hodně.“

„Do doby, než bude v Jeruzalémě jasno. Než vystěhujete nějaké ty Araby a nastěhujete místo nich Verbovery. Než přejmenujete pár ulic.“

„Jenom než se nashromáždí to staré dobré kritické množství. A zahojí se kuří oka, která jsme teď pošlapali. Samozřejmě budeme pracovat dál. Abychom naplnili to, co je psáno.“

Landsman si lokne minerálky. Je teplá a je z ní cítit po vnitřku svetru. „Chci svoji zbraň a odznak,“ řekne. „To je moje přání.“

„Miluji policisty,“ prohlásí Cashdollar beze stopy vřelosti. „Vážně.“ Zakryje si ústa rukou a přemítavě se nadechne nosem. Ruce má pečlivě upravené manikúrou, ale nehet na jednom palci je okousaný. „Tady to brzy bude samý indián. Mezi námi. I když teď dostanete svou zbraň a odznak, dlouho vám nezůstanou. Kmenová rada nebude brát moc Židů, aby tady sloužili a chránili.“

„Možná ne. Ale Berka vezmou.“

„Nevezmou nikoho, kdo nebude mít potřebné doklady.“

„Vážně?“ opáčí Landsman. „Tak to je druhá věc, co chci.“

„Ale to je pořádná hromada papíru, detektive.“

„Vy taky potřebujete pořádný mlčení.“

„To je pravda,“ souhlasí Cashdollar.

Chvíli si Landsmana prohlíží a Landsman v jeho očích zaznamená ostražitost a určité očekávání, které mu napoví, že ten muž má u sebe ukrytou pistoli a že ho svrbí prsty. Existují jednodušší způsoby, jak Landsmana umlčet, než si ho koupit za zbraň a papíry. Cashdollar se zvedne ze židle, kterou spořádaně zasune na místo. Chystá se zakousnout se

do nehtu na palci, ale rozmyslí si to.

„Mohl byste mi vrátit kapesníky?“

Landsman mu balíček hodí, jenže špatně, takže Cashdollarovi vypadne z prstů přímo do krabice s oschlými šátečky, kde přistane v rozteklé červené polevě. V Cashdollarově klidném pohledu se náhle objevuje škvíra, kterou v něm protrhl vztek, a skrz ni je možné zahlédnout averze a stíny běsnících oblud držených na vodítku. *Nějaký binec je to poslední, co by chtěl*, vzpomene si Landsman. Cashdollar vytáhne špičkami prstů jeden kapesník, balíček otře a uloží ho do bezpečí pravé kapsy. Zapne si poslední knoflík svetru a ve chvíli, kdy si svetr přitáhne, Landsman spatří vybouleninu šolemu.

„Váš partner má co ztratit, a není toho málo. Vaše bývalá manželka jakbysmet. Oba si to moc dobře uvědomují. Možná je čas, abyste ke stejnému závěru dospěl i vy.“

Landsman přemýšlí, co mu vlastně ještě zbylo a co by mohl ztratit: svůj placatý klobouk. Cestovní šachy a polaroidový snímek mrtvého mesiáše. Mapu Sitky, obyčejnou, světskou, útržkovitou i encyklopedickou, s místy činu, s jedovými chýšemi i jeřabinovými houštinami, otištěnou v záhybech mozku. Zimní mlhu, která se ovíjí kolem srdce, letní večery, nekonečné jako hádky mezi Židy. Přízraky carského Ruska vtělené v cibulovité báni katedrály svatého Michala, i Varšavy, ukryté v pohupování kavárenského houslisty. Kanály, rybářské bárky, ostrovy, toulavé psy, konzervárny, mléčné jídelny. Neonové průčelí baranofského divadla, jež se odráží v mokrém asfaltu a rozpíjí se jako akvarel, když vyjdete z promítání Wellesova filmu *Srdce temnoty*, které jste právě viděli potřetí, s dívkou vašich snů po boku.

„Seru na to, co je psáno,“ odsekne. „Něco vám povím.“ Najednou na něj padne únava ze všech ganevů a proroků, zbraní a obětí a nekonečné gangsterské moci Boha. Unavuje ho poslouchat o zaslíbené zemi a nevyhnutelném krveprolití potřebném pro vykoupení. „Mně je jedno, co je psáno. Je mi jedno, co nasliboval nějakej idiot v sandálech, kterej se proslavil jenom tím, že by klidně podříznul vlastního syna kvůli nějaký pošahaný představě. Kašlu na červený jalovice a patriarchy a kobylky. To jsou všechno kosti v moři písku. Svoji vlast si nosím v klobouku. A v kabele mojí bývalý.“

Posadí se a zapálí si další cigaretu.

„Polibte mi prdel,“ uzavře to Landsman. „A Ježíš mi ji může políbit taky, byl to sráč.“

„Pusu na zámek, Landsmane,“ řekne Cashdollar tiše a udělá gesto,

jako kdyby si zamykal ústa.

42

Když Landsman vyjde z Ickesovy budovy a posadí si na prázdnou hlavu klobouk, zjistí, že svět vplul do oblaku mlhy. Noc je utkaná z chladné, lepkavé látky, jež se mu sráží na brýlích a perlí se na rukávech kabátu. Korczak Platz připomíná mísu oparu ozdobenou světlými koulemi pouličních výbojek. Je poloslepý, chlad se mu zakusuje do kostí, vleče se z Monastirské na ulice Barleviho a pak Maxe Nordaua. Má křeč v zádech, třeští mu hlava a nejvíc ze všeho ho bolí poraněná důstojnost. Z místa, kde donedávna sídlila jeho mysl, se ozývá sykot páry, bzučení zářivek. Má pocit, že mu hučí v duši.

Když se dovleče do haly Zamenhofu, podá mu Tenenboym dva dopisy. Jeden je od komise a sděluje mu, že slyšení s ním začíná zítra v devět hodin ráno a bude se týkat jeho jednání v případě smrti Zilberblata a Fledermanové. Ve druhém jsou informace od nového hotelového vedení. Jakási Robin Navinová ze společnosti Joyce/Generali Hotel Group mu oznamuje, že Zamenhof čekají v nadcházejících měsících fantastické změny, například se od 1. ledna mění jméno hotelu na Luxington Pare Sitka. Značná část toho celkového nadšení pramení ze skutečnosti, že Landsmanovi byla k prvnímu prosinci ukončena nájemní smlouva. Ve všech dopisních přihrádkách za recepcí leží bílá obálka z žebrovaného papíru, s osudovým šikmým pruhem. Kromě přihrádky 208. V ní není nic.

„Slyšel jste o tom, co se stalo?“ zeptá se Tenenboym poté, co se Landsman vrátí z dopisové exkurze do zářivé, gojské budoucnosti hotelu Zamenhof.

„Jo, v televizi,“ přitaká Landsman, i když má pocit, že ta vzpomínka je pouhou zamženou ozvěnou, konstruktem, který mu vyšetřovatelé nepřetržitým výslechem naroubovali do hlavy.

„Napřed říkali, že šlo o nešťastnou náhodu,“ rozpovídá se Tenenboym. V koutku úst mu poskakuje zlaté párátko. „Nějaký Arabi prý vyráběli v tunelu pod Chrámovou horou bomby. Pak zas, že šlo o úmysl. Že to udělala

ta parta, co bojuje proti tý druhý.“

„Sunniti a šíiti?“

„Možná. Někdo si prostě hrál s raketometem.“

„Syřani a Egypťani?“

„Prostě někdo. Vystoupil i prezident a prej by Američani mohli zasáhnout. Říkal, že Svaté město je pro všechny.“

„Tak to dlouho netrvalo,“ poznamenal Landsman.

V poště měl ještě pohlednici slibující výraznou slevu na doživotní členství ve fitness centru, kam chodil cvičit několik měsíců po rozvodu. Někdo mu tehdy poradil, že by mu cvičení mohlo zlepšit náladu. Byla to dobrá rada. Landsman si už nepamatuje, jestli mu to nějak pomohlo. Na pohlednici jsou dva Židé, nalevo tlustý, napravo hubený. Ten vlevo je unavený, nevyspalý, zkornatělý, neupravený, tváře má jako dvě lžíce kysané smetany, zapadlé oči svítí zlobou. Žid vpravo je štíhlý, opálený, uvolněný, sebejistý, má krátce střižený, upravený vous. Dost připomíná nějakého Litvakova mládence. Žid budoucnosti, pomyslí si Landsman. Pohlednice hlásá těžko uvěřitelné tvrzení, že Žid vlevo a Žid vpravo jsou jedna a tatáž osoba.

„Viděl jste, co dělali lidi tady kolem?“ zajímá se Tenenboym a párátkem cvaká o premolár. „Dávali to ve zprávách.“

Landsman zavrtí hlavou. „Umím si představit, že asi tancovali.“

„A jak. Omdlívali. Brečeli. Masovej orgasmus.“

„Na lačno ne, Tenenboyme, prosím vás.“

„Blahořečili Arabům, že se mezi sebou mydlí. Chválili památku Mohameda.“

„Trochu krutý.“

„Jeden černokloboučník mluvil v televizi, říkal, že se přestěhuje do izraelský země, aby to měl z první ruky, až se objeví Mesiáš.“ Vytáhne párátko, hledá na jeho špičce poklad, pak ho zklamaně vrátí do úst. „Kdyby to bylo na mně, nacpal bych všechny ty magory do letadla, ať si letí, mor na ně.“

„Takhle byste si to představoval, Tenenboyme?“

„Klidně bych to letadlo odpilotoval sám.“

Landsman vsune dopis od Joyce/Generali Hotel Group do obálky a podá ji Tenenboymovi. „Vyhoďte to za mě.“

„Máte třicet dní, detektive,“ uklidňuje ho Tenenboym. „Něco si najdete.“

„To si pište, že najdu,“ přisvědčí Landsman. „Všichni si něco najdeme.“

„Pokud si dřív něco nenajde nás, no ne?“
„Co vy? Udržíte si tuhle práci?“
„Moje postavení zrovna přezkoumávají.“
„To zní nadějně.“
„Nebo beznadějně.“
„Jedno nebo druhý.“

Landsman nastoupí do elevatoro a vyjede do pátého patra. Kráčí po chodbě, svrchník má pověšený na ohnutém ukazováku přes rameno, volnou rukou si povoluje uzel kravaty. Dveře jeho pokoje si broukají svou jednoduchou píseň: pět nula pět. Nic to neznamená. Světla v mlze. Arabské číslice. Vlastně je vymysleli v Indii, stejně jako šachy, ale rozšířili je Arabové. Sunnité, šíité. Syřané, Egypťané. Landsman dumá, jak dlouho bude jednotlivým znesvářeným stranám v Palestině trvat, než přijdou na to, že výbuch nezpůsobila žádná z nich. Den, dva, možná i týden. Bohatě to postačí k zasetí definitivního zmatku, k tomu, aby Litvak na místo dopravil své bojovníky a Cashdollar poslal leteckou podporu. A než se nadějeme, bude Tenenboym dělat nočního recepčního v Luxington Pare Jeruzalém.

Landsman se natáhne na postel a z kapsy vytáhne své šachy. Jeho pozornost poletuje po siločárách, přeskakuje z políčka na políčko a pronásleduje vraha Mendela Shpilmana a Naomi Landsmanové. Landsman ke svému překvapení i úlevě náhle zjistí, že vraha už zná – je jím fyzik, švýcarský rodák, držitel Nobelovy ceny a průměrný šachista Albert Einstein. Einstein se svým oblakem bílých vlasů, obřím svetrem a očima podobnýma tunelům sahajícím hluboko do temnoty samotného času. Landsman Einsteina honí po mléčně bílém, křídově bílém ledu, skáče z jednoho bělostného políčka na zastíněné políčko relativistické šachovnice provinění a vykoupení, přes krajinu tučňáků a Eskymáků, kterou se Židům nepodařilo zdědit.

Ve snu provede tah jezdcem a jeho sestřička Naomi vysvětluje Landsmanovi se svým obvyklým zápalem Einsteinův známý důkaz Věčného židovského návratu, který se dá měřit pouze veličinami Věčného židovského vyhnanství, důkaz, který ten velikán odvodil z pozorování vibrací křídla za letu a z rozptylu kouře stoupajícího z úbočí ledové hory. Landsmanův sen se přelévá v další pomalé, ledovcové vidiny a led světélkuje a bzučí. Pak se ledové bzučení, které trápí Landsmana i jeho národ od počátku věků a které někteří ve své pošetilosti považovali za hlas Boží, dostane do okna pokoje 505 a zůstane v něm uvězněné jako sluneční paprsek v ledové kře.

Landsman otevře oči. Ve škvírkách mezi žaluziemi se třepotá denní

světlo jako lapená moucha. Naomi je zase mrtvá a ten trouba Einstein se v Shpilmanově případě nedopustil ničeho špatného. Landsman zas nic neví. V břiše cítí svíravou bolest, kterou napřed považuje za stesk, než mu dojde, že to je hlad. Nejen hlad, chuť na plněnou kapustu. Podívá se na Shoyfer, kolikpak je vlastně hodin, ale v mobilu došla baterie. Zavolá na recepci, kde se dozví, že je čtvrtek, 8:52. Plněná kapusta! Každou středu je ve Vorshtu rumunský večer a paní Kalushinerové vždycky něco zbude. Ta stará čarodějnice dělá nejlepší sarmali v Sitce. Lehké a zároveň hutné, s pálivou paprikou, která přebíjí sladkokyselou chuť, zakápnuté čerstvou kysanou smetanou, ozdobené snítkou kopru. Landsman se oholí a vezme si oblek a kravatu, pověšené na klice dveří. Už se těší, jak spořádá tolik sarmali, kolik sám váží. Ale když dorazí dolů, podívá se na hodiny nad poštovními přihrádkami a uvědomí si, že už měl být devět minut na slyšení inspekční komise.

Když v běhu klouže jako pes po hladké dlažbě administrativní buňky do místnosti 102, má už dvaadvacet minut zpoždění. Tam však najde pouze stůl a pět židlí pro členy komise a svou velitelku, jak sedí na kraji stolu, nohama překříženýma u kotníků klimbá ve vzduchu a špičkami lodiček mu míří přímo na srdce. Všech pět židlí s vysokými opěradly je prázdných.

Bina vypadá jako strašák do zelí, jen o něco neupravenější. Světlehnědý kostým má zmačkaný, sako špatně zapnuté. Vlasy má stažené něčím, co vypadá jako umělohmotné brčko. Punčochy vzaly dávno zasvé, nohy má holé, poseté světlými pihami. Landsman si se zvláštním potěšením vybaví, jak vyváděla, když si na silonkách zatrhla oko, jak je zmačkala do vzteklé kuličky a mrskla jimi do koše.

„Přestaň mi koukat na nohy," napomene ho. „Nech toho, Meyere. Podívej se mi do očí."

Landsman poslechne a pohlédne do dvouhlavňovky jejích očí těžkého kalibru. „Zaspal jsem," hlesne. „Promiň. Drželi mě tam čtyřiadvacet hodin a než jsem se…"

„Mě jednatřicet," skočí mu do řeči. „Zrovna mě pustili."

„Jasně, tak co si stěžuju, že jo?"

„Že jo."

„Jak s tebou zacházeli?"

„Byli hrozně zdvořilí," ušklíbne se Bina kysele. „Dokonale mě zlomili, všechno jsem jim řekla."

„Já taky."

„Takže," řekne a máchne rukama po prázdné místnosti, jako by právě nechala kouzlem něco zmizet. Její rozverný tón nevěstí nic dobrého.

„Schválně hádej.“

„Jsem mrtvej,“ zkusí to Landsman. „Komise mě posypala vápnem a zahrabala.“

„Tak abys věděl,“ začne, „v osm padesát devět mi volali na mobil. Okamžitě jsem ztropila scénu, udělala ze sebe blbce a ječela jsem tak dlouho, dokud mě nepustili. Letěla jsem sem, abych tady byla včas a mohla se postavit za svýho detektiva a hájit ho.“

„Hm.“

„Tvoje řízení zastavili.“

Bina sáhne do své kabely a vyhrabe z ní pistoli. Přidá ji ke svému arzenálu rychlopalných očí a špičatých lodiček. Smith & Wesson M 39. Na šňůrce přivázané k hlavni visí kartónový štítek. Obloukem mu ji hodí na hlavu. Pistoli Landsman ještě chytne, ale pouzdro na odznak, které přiletí vzápětí, už ne. Následuje sáček s Landsmanovým odznakem. Další krátké hledání v kabele přinese své ovoce v podobě vražedně vyhlížejícího formuláře a jeho přisluhovačů, kteří se musí vyplnit trojmo. „Až si trochu užiješ s tímhle DPD-2255, detektive Landsmane, uvedou tě zpátky do služby s plným platem a veškerými výhodami coby aktivního příslušníka policejního ústředí Distriktu Sitka.“

„Takže už jsem zase v práci.“

„Na kolik, na pět měsíců? Blahopřeju.“

Landsman potěžkává šolem jako shakespearovský hrdina rozjímající nad lebkou. „Měl jsem si říct o milion dolarů,“ zabručí. „Vsadil bych se, že by je klidně vyplázli.“

„K čertu s ním,“ uleví si Bina. „K čertu se všema. Celou dobu jsem tušila, že se objeví. Dole ve Washingtonu. A tady, jako supi nad hlavou. Tahají za nitky. Všechno řídí. Jasně, že jsem to věděla. Všichni jsme to věděli. Vyrostli jsme s tím. Jsme tady jenom trpěný. Na návštěvě. Ale už si nás dlouho nevšímali. Nechali nás, ať si děláme, co chceme. To pak bylo lehký něco si namlouvat. Že máme autonomii, takovou malou, domáckou. Já si představovala, že pracuju *pro všechny*. Že sloužím veřejnosti. Prosazuju zákon. Jenže ve skutečnosti jsem dělala pro Cashdollara.“

„Ty si říkáš, že mě měli propustit, viď?“

„Ne, Meyere.“

„Já vím, že jsem to přehnal. Jednal jsem bez rozmyslu, vletěl jsem do toho jako urvaný vagón.“

„Myslíš, že jsem naštvaná, protože ti vrátili odznak a pistoli?“

„Ne, to ani ne. Ale zrušili to slyšení. A ty chceš přece všechno dělat podle předpisů.“

„Jo, já ráda dělám věci podle předpisů," přisvědčí upjatě. „Já předpisy uznávám."

„To já vím."

„Kdybysme se my dva víc řídili podle předpisů," řekne a v hlase se ozve nepříjemný tón. „Ty a tvoje tušení, mor na ně."

Nejradši by jí to rovnou řekl, to, co v sobě nosí už tři roky. O tom, jak před operačním sálem zastavil doktora, když jí Djanga vyloupli z těla. Bina ho poprosila, aby se lékaře zeptal, jestli by se ty napůl vyvinuté kůstky a orgány daly využít k nějakému výzkumu.

„Moje žena by chtěla vědět," začal Landsman, ale hlas mu vypověděl službu.

„Jestli tam byl viditelný defekt?" dokončil doktor. „Ne. Vůbec nic. Dítě vypadalo zcela normálně." Při pohledu na hrůzu v Landsmanově tváři rychle, i když pozdě, dodal: „Ale to samozřejmě neznamená, že bylo všecko v pořádku."

„Samozřejmě," kývl Landsman.

Toho doktora už nikdy neviděl. Neměl srdce ani žaludek na to, aby zjišťoval konečný osud toho tělíčka, syna, jehož obětoval bohu svých temných tušení.

„Já s nima udělala stejný obchod, Meyere," prohodí Bina, než se Landsman odhodlá ke zpovědi. „Za svoje mlčení."

„Že tě nechají dělat policajtku?"

„Ne. Že nechají tebe."

„Díky," hlesne Landsman. „Bino, mockrát děkuju. Jsem ti za to vděčný."

Bina si přitiskne prsty ke spánkům a lehce si je masíruje. „Já jsem ti taky vděčná," vydechne. „Jsem vděčná za připomenutí toho bordelu, ve kterým žijeme."

„Rádo se stalo," kývne Landsman. „Vždycky ochotně pomůžu."

„Posranej Cashdollar. Ty jeho vlasy se ani nehnou. Jako by je měl k hlavě přivařený autogenem."

„Tvrdil, že s Naomi nemá nic společnýho," řekne Landsman. „Prý za to mohl chlap, co byl na jeho místě předtím."

Když to říká, snaží se držet hlavu zpříma, ale po chvilce se přistihne, že hledí na špičky svých bot. Bina natáhne ruku, zaváhá, nakonec mu ji položí na rameno. Stiskne mu ho a podrží celé dvě vteřiny, což stačí na to, aby v Landsmanovi povolilo pár švů.

„Taky popřel jakýkoli podíl na Shpilmanově smrti. Jenom na Litvaka jsem se ho zapomněl zeptat." Vzhlédne a Bina ruku odtáhne. „Neřekl

Cashdollar, kam ho odvezli? Není na cestě do Jeruzaléma?“

„Hrál si na tajemnýho, ale mám dojem, že o tom nic neví. Zaslechla jsem, jak někomu říkal do telefonu, že povolal ze Seattlu tým specialistů, aby prohlídli to apartmá v Blackpoolu. I když to mohl říkat schválně nahlas, abych to slyšela. Ale pokud můžu soudit, všichni jsou z našeho přítele Litvaka pěkně paf. Netuší, kam se poděl. Třeba sbalil peníze a zmizel. Teď může být na cestě na Madagaskar.“

„Možná,“ kývne Landsman a pomalu to zopakuje. „Možná.“

„Snad nemáš zase nějaký tušení, panebože?“

„Říkala jsi, že jsi mi vděčná?“

„V přeneseným slova smyslu, spíš ironicky. Jo.“

„Potřeboval bych, aby mě někdo kryl. Chci si ještě jednou prohlídnout Litvakův pokoj.“

„Do Blackpoolu se nedostaneme. Celý hotel je pod federálním dohledem.“

„Jenže já se nechci dostat do Blackpoolu. Ale pod něj.“

„Pod něj?“

„Slyšel jsem, že tam jsou možná nějaký tunely.“

„Tunely?“

„Prý se jim říká varšavský tunely.“

„A ty potřebuješ, abych tě držela za ruku,“ řekne Bina. „V tom černým, hnusným tunelu.“

„Jenom obrazně,“ odpoví.

43

Na schodech Bina vyloví z kabely tužkovou svítilnu a podá ji Landsmanovi. Na baterce je reklama na služby pohřebního ústavu v Yakovy, možná to má být nějaká alegorie. Pak vytáhne a odloží několik tlustých složek, stoh soudních dokumentů, dřevěný kartáč na vlasy, mumifikovaný bumerang v igelitovém sáčku, který dřív patrně býval banánem, výtisk časopisu *People* a konečně malý černý postroj s černým válečkem, vyvolávající představu sadomasochistických sexuálních hrátek. Strčí do postroje hlavu a upraví si v něm vlasy. Když otočí hlavu, na Landsmana zabliká kužel světla ze stříbrného reflektoru čelovky. Landsman cítí, jak k němu vztahuje prsty temnota – a samotné slovo „tunel“ se mu zavrtává mezi žebra.

Sejdou po schodech do ztrát a nálezů. Vycpaná kuna se na ně šklebí. Na dvířkách průlezu zplihle visí provázková smyčka. Landsman se snaží vzpomenout si, jestli ji při svém neslavném ústupu minulý čtvrtek zaháknul zpátky. Stojí tam, pátrá v paměti, ale vzdá to.

„Půjdu první,“ prohlásí Bina.

Klekne si na kolena a vsouká se do průlezu. Landsman se nehýbá. Má rozbušené srdce, vyschlá ústa a všechny reflexy spoutané otravnou fobií. Ale krystalka, kterou dostal do vínku každý Žid, aby mohl přijímat vysílání od mesiáše, se rozezvučí při pohledu na Binin zadek, na ten dlouhý oblouk s prohlubní uprostřed, jež je jako písmeno nějaké magické abecedy, jako runa, která má moc odvalit kamennou desku, pod níž pohřbil svou touhu po ní. Kouzlo, kterým ho stále ovládá, je mocné, přesto jím jako šíp projede bolestné vědomí, že už se do toho divu nikdy nebude moct zakousnout. Pak Bina i se všemi svůdnými částmi zmizí ve tmě a on tam zůstane sám. Mumlá si pro sebe, přemlouvá se, popichuje, aby se za ní odvážil. Pak Bina řekne: „Tak polez,“ a on poslechne.

Bina zahákne prsty pod překližkové víko, zvedne ho a podá Landsmanovi. Po obličeji jí poskakuje světlo jeho baterky a on v něm

zahlédne rošťácky vážný výraz, jaký už léta neviděl. Když byli mladí a on lezl tajně oknem do jejího pokoje, aby tam strávil noc, přesně tak se tvářila, když mu otvírala.

„Je tam *žebřík*," prohlásila. „Meyere, ty jsi tam nešel, když jsi to tady předtím prohlížel?"

„No, nešel, byl jsem trochu… nebyl jsem zrovna…"

„Jo, jasně," přikývne mírně. „Já vím."

Pomalu slézá, jedna ocelová příčel po druhé, a Landsman ji opět následuje. Slyší, jak hekne, když dole seskočí, slyší i kovové klapání jejích bot. Pak se Landsman propadne do tmy. Ona ho chytí a udrží ho, aby nespadl. Její čelovka vrhá kužely světla sem a tam a spěšně črtá obrysy chodby.

Je to hliníková roura napojená v pravém úhlu k té, kterou přišli. Když se Landsman narovná, střechou klobouku se otírá o vrchol tunelu. Za jejich zády chodba končí oponou vlhké, upěchované hlíny, před nimi vede dopředu, pod ulicí Maxe Nordaua a k Blackpoolu. Vzduch je tu chladný jako na cizí planetě, s kovovou příchutí. Podlahu tvoří překližkové desky, na kterých jejich baterky odhalují blátivé otisky mnoha mužských bot.

Když dojdou asi doprostřed ulice Maxe Nordaua, narazí na další tubus, tenhle vede od západu na východ a spojuje jejich chodbu se sítí tunelů, kterou vybudovali přistěhovalci, aby se pojistili proti případnému budoucímu vyhlazení. Chodby ústí do jiných chodeb, skladišť a bunkrů.

Landsman si představí zástupy jídů, kteří dorazili s jeho otcem, ty, kteří nebyli zlomeni strádáním a hrůzami, ale naopak plní odhodlání. Bývalé partyzány, členy odboje, komunistické zabijáky, levicové sionistické sabotéry – sebranku, jak o nich psali v novinách na jihu –, kteří do Sitky přijeli těsně po válce s okoralými, pogumovanými dušemi a svedli s Ledními medvědy, jako byl Hertz Shemets, krátkou, předem ztracenou bitvu o vládu v Distriktu. Ti neohrožení, zničení muži věděli, že je jejich zachránci jednoho dne zradí. Přišli sem, do divočiny, která Žida nikdy neviděla, a začali se chystat na den, kdy je budou chtít opět shromažďovat a vyhánět, kdy se budou muset bránit. A pak byli všichni ti ostřílení, rozhněvaní muži i ženy postupně kooptováni, zlikvidováni, uplaceni, posláni jeden proti druhému a zneškodněni strýcem Hertzem a jeho nekonečnými machinacemi.

„Všichni ne," namítne Bina a její hlas se stejně jako Landsmanův odráží od hliníkových stěn tunelu. „Někteří si tady prostě zvykli. Začali pomalu zapomínat a cítili se tady jako doma."

„Tak je to asi vždycky," poznamená Landsman. „Egypt. Španělsko.

Německo.“

„Ochabli. To je lidské, že člověk ochabne. Museli taky přece žít. Pojď.“

Podlážka je dovede k další rouře, stoupající vzhůru a opatřené kovovými stupy.

„Teď běž první ty,“ pokyne mu Bina. „Ať se taky můžu kochat tvým zadkem.“

Landsman se vytáhne na spodní stup a šplhá až nahoru. Otvorem nebo prasklinou v poklopu se dovnitř prodírá matný paprsek světla. Landsman do poklopu strčí, ale překližka se ani nehne. Opře se do něj větší silou.

„Co se děje?“ zeptá se Bina zespoda a oslňuje ho rozkývanou baterkou.

„Nejde to otevřít,“ odvětí Landsman. „Asi na tom něco stojí. Nebo…“

Jak osahává víko a hledá otvor, rukou zavadí o cosi studeného a tuhého. Ucukne, pak prsty nahmatá jakousi kovovou tyč nebo pevně napnuté lanko. Posvítí si na to. Je to izolovaný kabel protažený svrchu otvorem pro prsty ve víku a natažený až k prvnímu stupu, ke kterému je pevně přivázaný.

„Co je, Meyere? Co tam máš?“

„Zavřeli za sebou, aby je nikdo nemohl sledovat,“ řekne Landsman. „Přivázali víko silným kusem provazu.“

44

Zlodějský vítr vanoucí od pevniny vyloupil zásobu mlhy a deště, kterou si Sitka schraňovala, a v zářivě modrém trezoru nechal jenom pavučiny a jeden svítící pěťák. Tři minuty po poledni se slunce již začíná sklánět k obzoru. Zbarvuje kočičí hlavy a fasády domů na platzu mihotavou barvou houslí, která by nerozněžnila jen kamennou sochu. Landsman je sice šames, mor na něj, ale kámen ne.

Přijíždějí na Verbov ze západu po Avenue 225. Na každém rohu on i Bina zachytí štiplavý závan bublajícího cimesu, který se vaří po celém městě. Tady na ostrově je jeho vůně silnější a hutnější než jinde, radostnější i bojácná. Nápisy i plakáty oznamují blížící se vyhlášení Davidova království a vyzývají zbožné, aby se připravili na návrat Erec-Jisroel. Mnohé nápisy působí spontánně, kostrbatá písmena jsou nastříkaná sprejem na prostěradla a plachty balicího papíru. Ve vedlejších uličkách na sebe pokřikují ženské a prodavači, každý se snaží buď srazit, nebo přemrštit cenu za kufry, prací mýdlo, krém na opalování, baterie, proteinové tyčinky, klubka lehké vlny. Landsman předpokládá, že dál v uličkách, ve sklepích a domovních vchodech kvete jiný, nenápadnější obchod, s léky na předpis, zlatem, automatickými zbraněmi. Míjejí sevřené skupinky zevlounů, kteří se vyjadřují k tomu, které rodiny dostanou jaké kontrakty, až budou ve Svaté zemi, kdo bude mít na starost jakou šmelinu nebo vydírání, pašování cigaret či prodej zbraní. Poprvé od doby, kdy se Gaystik stal mistrem světa, od Světové výstavy, možná poprvé za šedesát nebo kolik let má Landsman pocit, že se v Distriktu Sitka něco děje. Co se z toho vyklube, však netuší ani ti nejvzdělanější z pouličních rabínů.

Když ale dorazí do středu ostrova, k věrné replice zaniklého starého Verbova, vidí, že tady se žádný konec vyhnanství, žádné nákupní běsnění za nesmyslné ceny, žádná mesiášská revoluce nekoná. Na užším konci platzu stojí neotřesitelně sídlo verboverského rebeho jako dům ze snů. Z mohutného komína spěchá vzhůru dým jako peníze k adresátovi, cestou se

ho však zmocní vítr. Ranní směna Rudashevských zevluje na svých místech, jsou jako černé sochy, na střeše postává černý kohout s poloautomatickou mandolínou, jemuž vlají cípy kabátu. Po platzu absolvují ženy své každodenní obchůzky, tlačí sportovní kočárky a za sebou táhnou holčičky a chlapečky, kteří ještě nechodí do školy. Chvílemi se zastavují, aby rozpletly přadena svého dechu, jež se jim zamotala dohromady. V podloubí domů tančí útržky novin, listí a prach se točí jako při drejdlu. Dvojice mužů v dlouhých kabátech se opírá do větru a míří k rebeho domu. Pejzy jim poletují. Landsmanovi najednou dojde, že tradiční stesky, jež Židé ze Sitky přijali málem jako krédo nebo přinejmenším filozofii – *Pes po nás neštěkne, trčíme tady mezi Hoonah a Hoceplocem* – byly v posledních šedesáti letech spíš požehnání než neštěstí, jak to všem tady, ve stojatých vodách světa i dějin, připadalo.

„Kdo jiný by chtěl žít tady v tom kurníku?“ prohodí Bina, po svém tím opakuje jeho myšlenky, pak si dopne oranžovou parku až po bradu. Zabouchne dveře Landsmanova auta a vymění si rituální štiplavé pohledy se skupinkou žen shromážděných přes uličku od dílny hraničního mejvna. „Celý je to tady jako skleněný oko, jako dřevěná noha, kterou můžeš dát do zastavárny.“

Před zachmuřenou dílnou stojí starý mládenec a mučí hadr namotaný na smetáku. Namáčí ho do rozpouštědla s psychotropním odérem a marně se snaží zničit tři ostrůvky motorového oleje na betonu, které musí za trest uklidit. Hned do nich hadrem bodá, hned je zase hladí. Když si všimne Biny, po tváři se mu rozlije výraz hrůzy smíšený s úžasem. Kdyby Bina byla Mesiáš, který ho přišel v oranžové parce spasit, tvářil by se ten pišer stejně.

Nedokáže z ní spustit oči, ale nakonec se mu to s bolestnou opatrností podaří, jako kdyby odtrhával jazyk od zmrzlé pumpy.

„Reb Zimbalist?“ zeptá se ho Landsman.

„Je vevnitř,“ odpoví starý mládenec a kývne ke vchodu do dílny. „Ale má moc práce.“

„Tolik co vy?“

Starý mládenec zkusmo šťouchne do olejové skvrny.

„Překážel jsem tam.“ Prozradí své provinění se sebelítostným tónem, pak na Binu namíří lícní kost, aniž by do gesta zapojil jiné mimické svaly. „Ona dovnitř nesmí,“ prohlásí neoblomně. „Nehodí se to.“

„Vidíte tohle, zlatíčko?“ Bina vytáhne odznak. „Já jsem jako dárková poukázka, já se hodím vždycky.“

Starý mládenec ustoupí a schová smeták, jako by to byl usvědčující

důkaz. „Vy chcete reba Itzika zatknout?“

„Ale ale,“ povytáhne obočí Landsman a přikročí ke starému mládenci. „Proč bychom ho měli zatýkat?“

Jedna věc se musí těmhle starým mládencům nechat, že se umějí vyhnout odpovědi.

„Jak to mám vědět?“ opáčí. „Myslíte, že kdybych byl nějaký nóbl advokát, že bych se tady lopotil se smetákem, co?“

V dílně se Itzik Zimbalist a jeho lidé shromáždili u stojanu na mapy. Tucet urostlých Židů ve žlutých overalech, brady mají podložené vousy smotanými v síťkách. Náhlá přítomnost ženy je znervózňuje jako obtížná můra. Zimbalist vzhlédne od problému, který na mapě řeší, jako poslední. Když vidí, kdo mu přišel přidělávat další starosti, kývne a nevrle zabručí, jako by Landsman s Binou přišli na domluvenou schůzku pozdě.

„Dobré ráno, pánové,“ pozdraví Bina a její hlas zní ve velké místnosti plné mužů pisklavě a nepřesvědčivě. „Jsem inspektorka Gelbfishová.“

„Dobré ráno,“ řekne hraniční mejvn.

Jeho ostře řezaná, vyzáblá tvář je nečitelná jako čepel nože nebo lebka. Naučeným pohybem sroluje mapu, zaváže ji provázkem a zastrčí do poličky, kde na ni už čekají tisíce jejích kolegyň.

Pohybuje se jako stařec, pro kterého je spěch zapomenutou neřestí. Chůzi má nejistou, ale ruce si uchovaly svou přesnost.

„Oběd skončil,“ oznámí své pracovní četě, ačkoli tam po nějakém jídle není ani stopy.

Váhají, postávají kolem mejvna a tvoří nepravidelný eruv. Jsou připraveni chránit svého velitele před světskými problémy zosobněnými dvojicí s policejními odznaky, jež se mezi ně vetřela.

„Ať radši nechodí daleko,“ poznamená Landsman. „Možná s nimi taky budeme potřebovat mluvit.“

„Počkejte v dodávkách,“ pokyne jim Zimbalist. „Tady překážíte.“

Vydají se přes skladiště ke garáži. Jeden se otočí a nejistě se potahuje za smotaný vous.

„Když máme teda po obědě, rebe Itziku,“ řekne, „mohli bysme si teď dát večeři?“

„Snězte rovnou i snídani,“ odpoví Zimbalist. „Budete vzhůru celou noc.“

„Máte hodně práce?“ zajímá se Bina.

„To myslíte vážně? Bude jim trvat rok, než to tady všechno sbalí. Budu potřebovat nákladní kontejner.“

Zimbalist jde k varné konvici a začne chystat tři sklenice. „Nu,

Landsmane, zaslechl jsem, že jste na chvíli přišel o odznak.“

„Vy toho zaslechnete hodně, co?“ povídá Landsman.

„Co slyším, to slyším.“

„A nezaslechl jste taky něco o lidech, co vykopali tunely pod celým Untershtatem, pro případ, že by se Američani proti nám postavili a rozhodli se rozjet nějakou *aktiori*?“

„Něco mi to říká,“ kývne Zimbalist. „Teď, když jste to zmínil.“

„Takže byste neměl čirou náhodou nějakou mapu těch tunelů? Kudy vedou, kde se spojujou a podobně?“

„Co bych to byl za hraničního mejvna, kdybych ji neměl,“ odtuší Zimbalist.

„Kdybyste, co já vím proč, chtěl někoho dostat třeba do sklepa hotelu Blackpool na ulici Maxe Nordaua a zase odtamtud, tak, aby ho nikdo neviděl… zvládnul byste to?“

„Proč bych to dělal? V tom zapadáku bych neubytoval ani čivavu svojí tchyně.“

Vypne konvici, i když voda ještě nevaří, a zalije sáčky s čajem, raz, dva, tři. Šálky postaví na podnos se sklenicí zavařeniny a lžičkami a všichni se usadí do kouta ke stolu. Sáčky s čajem pouštějí do vlažné vody barvu jen s velkou neochotou. Landsman rozdá papirosky a všem zapálí. Z dodávek k nim zaléhá křik, nebo možná smích, Landsman si není jistý.

Bina se prochází po dílně a obdivuje množství a rozmanitost provazů a lanek; opatrně se vyhne klubku zamotaného měděného drátu v šedé bužírce.

„Už jste někdy udělal chybu?“ zeptá se mejvna. „Řekl jste někomu, že může nosit věci, když ve skutečnosti nesměl? Nebo natáhnul provaz někde, kde to nebylo potřeba?“

„Já se neodvažuji dělat chyby,“ odvětí Zimbalist. „Přenášení věcí o sabatu je těžký prohřešek. Jestli si lidi začnou myslet, že na mé mapy není spolehnutí, můžu to zabalit.“

„Pořád ještě nemáme balistickou analýzu zbraně, která zabila Mendela Shpilmana,“ řekne Bina opatrně. „Ale ty jsi tu ránu viděl, Meyere.“

„Viděl.“

„Vypadala jako od, já nevím, od glocka nebo TEC devítky nebo jiné automatiky?“

„Podle mého skromného názoru ne,“ zavrtí hlavou Landsman.

„Taky jsi strávil dost příjemných chvilek s Litvakovými chlapci a jejich zbraněmi.“

„A báječně jsem si to užil.“

„Viděl jsi mezi jejich hračkama něco, co by nebyla automatika?“

„Ne,“ zavrtí hlavou Landsman. „Neviděl, inspektorko.“

„Co to dokazuje?“ řekne Zimbalist a zvolna zaboří křehké pozadí do kulatého nafukovacího polštáře na židli. „Nebo spíš, proč by mě to mělo zajímat?“

„Myslíte kromě obecného i osobního zájmu o to, aby v tomhle případě byla nastolena spravedlnost?“ zeptá se Bina. „Kromě toho,“ přisvědčí Zimbalist.

„Detektive Landsmane, máte za to, že Alter Litvak Shpilmana zabil nebo ho nechal zabít?“ pokračuje Bina.

Landsman pohlédne hraničnímu mejvnovi přímo do očí a řekne: „Nezabil. Nemohl. Nejen proto, že Mendela potřeboval. On v něj začínal *věřit*.“

Zimbalist zamrká, prsty přejíždí po ostří svého nosu a přemýšlí, jako by se někde objevil nový potůček, kvůli kterému musí překreslit mapu.

„Tomu nevěřím,“ usoudí. „Kdyby to byl kdokoli jiný. Kdokoli. Ale tenhle jíd ne.“

Landsman se neníní přít. Zimbalist se natáhne pro čaj. Ve vodě se vine kapilára rzi jako stužka ve skleněnce.

„Co byste dělal, kdyby se z jedné čáry na vašich mapách, o které jste všem řekl, vyklubal vlas?“ zeptá se Bina. „Nebo náhodný škrt tužkou? Něco takového? Přiznal byste se? Oznámil byste to rebemu? Připustil byste, že jste udělal chybu?“

„To by se mi stát nemohlo.“

„Ale kdyby. Mohl byste pak žít se svým svědomím?“

„Kdybyste věděla, že jste do vězení na mnoho let nebo dokonce na doživotí poslala nevinného, inspektorko, mohla byste žít se svým svědomím?“

„To se děje v jednom kuse,“ řekne Bina. „No a podívejte se na mě.“

„No prosím,“ kývne mejvn. „Tak asi víte, jak to vidím já. Mimochodem, výraz ‚nevinný‘ používám velmi volně.“

„Stejně jako já,“ kývne Bina. „Bezesporu.“

„Za celý život jsem poznal pouze jediného člověka, na kterého by se to slovo stoprocentně hodilo.“

„Tak to přede mnou máte náskok,“ připustí Bina.

„Přede mnou taky,“ ozve se Landsman a najednou se mu po Mendelovi Shpilmanovi zasteskne, jako by byli dlouhá léta nejlepší přátelé. „To musím s lítostí přiznat.“

„Víte, co teď lidi říkají?“ zeptá se Zimbalist. „Ti géniové, mezi

kterými žiju? Že se prý Mendel vrátí. Že se všechno odehrává přesně tak, jak je psáno. Že až oni dorazí do Jeruzaléma, Mendel tam už na ně bude čekat a bude připravený vládnout Izraeli."

Po Zimbalistových nažloutlých tvářích stékají slzy. Bina vytáhne z kabely čistý, vyžehlený kapesník. Zimbalist si ho vezme a chvilku se na něj dívá. Pak ze šojferu svého nosu vyloudí mocný basový tón.

„Rád bych ho zase viděl," hlesne. „To přiznávám."

Bina si hodí kabelu přes rameno a ta opět může plnit svou funkci závaží. „Sbalte si věci, pane Zimbaliste."

Stařec vypadá polekaně. Našpulí rty, jako by si zapaloval neviditelný doutník. Ze stolu vezme kožený řemínek, udělá na něm uzel a zase ho odloží. Znovu se ho chopí a uzel rozváže. „Věci," řekne konečně. „Znamená to, že mě zatýkáte?"

„Ne," zavrtí hlavou Bina. „Ale ráda bych vás vzala k nám, abychom si mohli ještě povídat. Měl byste zavolat svému právníkovi."

„Právníkovi," zopakuje.

„Myslím si, že jste odvedl Altera Litvaka z hotelového pokoje. A že jste mu něco udělal, možná ho dokonce zabil. Ráda bych se tomu dostala na kloub."

„Nemáte žádné důkazy," namítne Zimbalist. „To jsou jenom dohady."

„Jeden malý důkaz by měla," opraví ho Landsman.

„Asi metr dlouhý," dodá Bina. „Dal by se na metrovém kusu provazu pověsit člověk, pane Zimbaliste?"

Mejvn zavrtí hlavou, napůl dopáleně, napůl pobaveně. Už zase získal pevnou půdu pod nohama. „Jenom marníte čas, můj i svůj," prohlásí. „Mám spoustu práce. A vy, jak jste sama přiznala, jste ještě nenašla toho, kdo Mendela zabil. Tak co kdybyste se starala o to a mně dala pokoj? Přijďte, až ho budete mít, a já vám pak řeknu, co o Litvakovi vím. V tuhle chvíli oficiálně nic."

„Takhle to nefunguje," upozorní Landsman.

„Tak dobře," řekne Bina.

„Dobře!" usměje se Zimbalist.

Landsman se podívá na Binu. „Jak dobře?"

„My chytíme toho, kdo zabil Mendela Shpilmana," pokračuje Bina, „a vy nám poskytnete informace. *Užitečné* informace o Litvakově zmizení. A jestli bude Litvak ještě naživu, vydáte mi ho."

„Domluveno," souhlasí hraniční mejvn. Natáhne pravý spár, flekatý a pokroucený, a Bina mu ho stiskne.

Otřesený Landsman vstane a taky si s mejvnem potřese rukou. Jde za

Binou ven do pohasínajícího dne a jeho šok se ještě znásobí, když vidí, že Bina pláče. Její slzy jsou na rozdíl od Zimbalistových slzami vzteku.

„Nikdy bych nevěřila, že něco takového udělám," řekne a použije jeden papírový kapesníček ze své nevyčerpatelné zásoby. „Tohle je přesně to, co bys udělal *ty*."

„Lidi, co znám, mají jeden zásadní problém," podotkne Landsman. „Že se zčistajasna začnou chovat jako já."

„Jsme ochránci práva. Máme ho prosazovat."

„Předpisoví lidi," dodá Landsman. „Takříkajíc."

„Běž do hajzlu."

„Chceš se tam vrátit a zatknout ho?" navrhne. „Můžeme. Máme ten kabel z tunelu. Můžeme ho zadržet. A odpíchnout se od toho."

Zavrtí hlavou. Starý mládenec stojí na své mapě olejových skvrn, zírá na ně, popotahuje si černé seržové kalhoty a všechno sleduje. Landsman si domyslí, že jí bude muset pomoct. Poprvé po třech letech ji chytí kolem ramen a odvede ji do Super Sportu, pak ho obejde a posadí se za volant.

„Zákon," vydechne Bina. „Já už ani nevím, o jaký zákon vlastně jde. Už si to jenom cucám z prstu."

Sedí mlčky a Landsman zápolí s věčným problémem detektivů, že bude muset nahlas říct to, co je zjevné.

„Mně se tahle nová, zmatená Bina docela líbí," poznamená. „Jenom bych měl asi zdůraznit, že se ve Shpilmanově případu vlastně nemáme čeho chytit. Žádní svědci. Žádní podezřelí."

„Tak to abyste mi ty a tvůj parťák nějaké podezřelé koukali *najít*," štěkne. „Jasný?"

„Rozkaz."

„Jedeme."

Landsman nastartuje a zařadí rychlost.

„Počkej," zarazí ho Bina. „Co to je?"

Na druhé straně platzu, u rebeho domu zastaví obrovský černý terénní vůz. Vystoupí dva Rudashevští. Jeden otevře zadní dveře auta. Druhý čeká pod schody s rukama za zády. Vzápětí z domu vyjdou další dva Rudashevští a vlečou odhadem několik set krychlových metrů zavazadel, takhle zdálky to vypadá na nějaké francouzské ručně malované kufry. Rudashevským se navzdory geometrickým zákonům podaří všechno nacpat do zavazadlového prostoru auta.

Jen co to kouzlo dokončili, odlomí se z domu obrovský kus budovy oblečený do elegantního rezavě hnědého alpakového kabátu a svalí se jim do rukou. Verboverský rebe nehledí napravo ani nalevo, neohlíží se po

světě, který vybudoval a který teď opouští. Nechá Rudashevské, aby si i na něm procvičili svou dovednost ve skládání kvantového origami a nastrkali ho i s berlemi na zadní sedadlo vozu. Jíd se nějak nacpe ke svým zavazadlům a automobil se rozjede.

Za pětapadesát vteřin přirazí druhá limuzína, do které se naskládají dvě zahalené ženy, děti a zavazadla jak pro celé město. Totéž se opakuje s dalšími ženami a dětmi následujících jedenáct minut.

„Doufám, že mají hodně velký letadlo," podotkne Landsman.

„Neviděla jsem ji," zamyslí se Bina. „Ty jsi ji viděl?"

„Myslím, že ne. A obryni Shprintzl taky ne."

Uběhne půlvteřina a Bině zazvoní mobil.

„Gelbfishová. Ano. Zrovna jsme o tom mluvili. Ano. Rozumím." Zaklapne telefon. „Zajeď za dům," pokyne mu. „Viděla tvoje auto."

Landsman protáhne Super Sport úzkou uličkou na nádvoří za domem. Nebýt auta, člověk by mohl věřit, že se přenesl o sto let zpátky. Dlažba z plochých kamenů, omítnuté zdi, dlouhá polohrázděná pavlač. Dlažba je kluzká, z kapradin v květináčích zavěšených pod pavlačí kape voda.

„Přijde za námi?"

Bina neodpoví, ale po chvilce se v dlouhém, nízkém křídle rozsáhlého domu otevřou modré dřevěné dveře. Domovní křídlo je k domu připojené nakřivo a je celé pitoreskně prohnuté. Batsheva Shpilmanová je stále oblečená jako na pohřeb, hlavu i obličej má zahalené jemným závojem. K autu to má asi dva metry, ale zůstane stát na zápraží; za ní se tyčí Shprintzl Rudashevská jako věrná hora.

Bina stáhne okno. „Vy neodjíždíte?" zeptá se.

„Chytili jste ho?"

Bina si nehraje na hloupou, ani se nepokouší o nějaké manévry. Pouze zavrtí hlavou.

„Tak to nikam nejedu."

„Může to trvat dlouho. Kdoví, jestli tolik času vůbec máme."

„To doufám, že ano," řekne Mendelova matka. „Zimbalist sem poslal ty své pitomce ve žlutých pyžamech, aby očíslovali každý kámen v tomto domě, takže ho pak rozeberou a znovu postaví v Jeruzalémě. Jestli tady budu ještě za dva týdny, budu spát u Shprintzl v garáži."

„Bylo by mi ctí," ozve se hlas, který by mohl patřit buď smrtelně vážnému mluvícímu oslu, anebo Shprintzl Rudashevské, která stojí za rebecn.

„My ho chytíme," prohlásí Bina. „Detektiv Landsman mi na to zrovna přísahal."

„Já vím, jakou cenu mají jeho sliby," zamračí se Shpilmanová. „A vy taky."

„No moment," ozve se Landsman, ale rebeho žena již zašla do pokřiveného domku.

„Tak jo," řekne Bina a tleskne dlaněmi. „Dáme se do toho. Co uděláme?"

Landsman poťukává na volant a dumá o svých slibech a jejich ceně. Bině nikdy nebyl nevěrný. Ale není pochyb o tom, že jejich manželství rozbila jeho slabá víra. Ne víra v Boha nebo v Binu a její povahu, ale v základní přikázání, že všechno, co je potkalo od chvíle, kdy se poznali, ať to bylo dobré nebo špatné, se mělo stát. Pošetilá kojotí víra, která vás udrží ve vzduchu tak dlouho, dokud si budete namlouvat, že umíte létat.

„Celý den mám strašnou chuť na plněnou kapustu," řekne Landsman.

45

Od léta 1986 do jara 1988, než se Bina s Landsmanem vzepřeli jejím rodičům a začali spolu žít, lezl Landsman ke Gelbfishům tajně, aby se s Binou pomilovali. Každou noc, pokud nebyli zrovna rozhádaní, ale často i když spolu nemluvili, šplhal po okapové rouře, protáhl se oknem k Bině do ložnice a ulehli spolu na její úzkou postel. Před rozbřeskem ho vždycky zase poslala pryč.

Dnes večer mu to trvalo déle a stálo ho to mnohem větší úsilí, než by ve své ješitnosti přiznal. Když byl v polovině okapu, těsně nad oknem jídelny pana Oyshera, uklouzl mu mokasín a on zůstal viset nad černou prázdnotou dvora. Hvězdy nad hlavou, Medvědice a Had, vystřídal pohled na rododendrony a rozpadlou suku u sousedů. Když se zoufale snažil získat oporu, roztrhl si kalhoty o hliníkovou přírubu, která byla jeho starým nepřítelem. Milostná předehra pak začala tím, že mu Bina smotaným papírovým kapesníčkem sušila hluboký škrábanec na holeni. Na pihovaté holeni s houštinou černých chlupů.

Leží na boku. Párek stárnoucích jídů přilepených jeden k druhému jako stránky fotoalba. Její lopatky se mu opírají o hruď, on se čéškami tlačí do jejích měkkých, vlahých podkolenních jamek. Kousíček od jeho rtů se bělá čajový šálek jejího ucha. Část Landsmana, která se stala symbolem i jevištěm jeho osamění, si našla útočiště uvnitř jeho velitelky, se kterou byl dvanáct let ženatý. I když teď se v ní po pravdě už drží jen silou vůle. Stačí kýchnout a bude venku.

„Celou dobu," zavrtí hlavou Bina. „Dva roky."

„Celou dobu."

„Ani jednou?"

„Ani jednou."

„Necítil ses osamělý?"

„Hodně."

„Bylo ti smutno?"

„Jako želvě. Ale nikdy ne tolik, abych si začal namlouvat, že mě z toho vyléčí náhodný sex s nějakou Židovkou.“

„Náhodný sex to ve skutečnosti jenom zhoršuje,“ poznamená.

„To máš z vlastní zkušenosti?“

„Vyspala jsem se s jedním dvěma chlapama v Yakovy, jestli tě to zajímá.“

„Je to zvláštní,“ zamyslí se Landsman, „ale nezajímá.“

„Dvěma nebo třema.“

„Nemusíš mi podávat hlášení.“

„No a co ty, děláš si to sám?“

„Velmi disciplinovaně na tak neukázněného jída.“

„A teď?“

„Teď je to šílený,“ zavrtí hlavou. „A taky nepohodlný. Navíc mám pocit, že mi z nohy pořád teče krev.“

„Myslela jsem, jestli se teď taky cítíš osamělý.“

„To si děláš srandu? Když jsme tady namačkaný jako sardinky?“

Zaboří nos do Bininých hustých, silných vlasů a zhluboka se nadechne. Rozinky, ocet a slaná příchuť zátylku.

„Jak to voní?“

„Zrzavě.“

„To není pravda.“

„Voní to jako Rumunsko.“

„Ty voníš jako Rumunsko,“ ohradí se. „S těma chlupatýma nohama.“

„Stal se ze mě starý páprda.“

„Ze mě taky.“

„Nevylezu ani do schodů. Padají mi vlasy.“

„Já mám zadek jako plastickou mapu.“

Ověří si tu informaci prsty. Strže a prolákliny, občas pahrbek vřídku. Sklouzne rukama přes boky k pasu a nahoru k ňadrům, aby je potěžkal v dlaních. Napřed si nemůže vybavit jejich předchozí velikost a tvar, se kterými by teď porovnával, což ho trochu vyděsí. Pak usoudí, že jsou stejná jako dřív, přesně taková, aby je obemkl prsty, formovaná tajemnou směsí zemské přitažlivosti a poddajnosti materiálu.

„Po tom okapu už zpátky nelezu,“ oznámí jí. „To ti říkám rovnou.“

„Já ti říkala, ať jdeš po schodech. Okap byl tvůj nápad.“

„Byl to můj nápad,“ kývne. „Vždycky to byl můj nápad.“

„Jako bych to nevěděla.“

Leží tam dlouho, beze slov. Landsman cítí, jak se kůže, o kterou se opírá, pomalu naplňuje černým vínem. Po pár minutách už Bina chrápe. Za

ty dva roky se její chrápání rozhodně nezměnilo. Ozývá se v něm bručení dvouplátkového saxofonu, čmeláčí basso continuo mongolského hrdelního zpěvu. Zní velebnou vznešeností velrybího dechu. Na Landsmana pomaličku přichází dřímota, ukolébává ho její tichá, snová píseň. V její náruči, v její vůni ulpělé na povlečení, v silné, ale příjemné vůni nových kožených rukavic se cítí poprvé za dlouhou dobu bezpečně. Je ospalý a spokojený. A máš to, Landsmane, pomyslí si. Vůni jemných rukaviček a ruku na tvém břiše, které jsi vyměnil za doživotní mlčení.

Najednou se posadí, spánek ho úplně přešel, připadá si odporný, zbabělý a víc než kdy jindy nehodný té ženy s kozinkovou kůží, kterou měl v náruči. No dobře, tak se jdi vykálet do moře, za to, že ses nezachoval čestně, ale že jsi udělal jediné možné rozhodnutí. Je mu jasné, že z nutnosti krýt křivárny pánů nahoře si nozové udělali ctnost od úsvitu policajtských dějin. Je mu jasné, že kdyby to zkusil někomu říct, třeba takovému Dennisi Brennanovi, pánové nahoře by si našli jiný způsob, jak ho umlčet, tentokrát po svém. Tak proč mu srdce buší jako ešus v ruce vězně o mříže žeber? Proč mu Binina sladká postel najednou připadá jako mokrá ponožka a slipy ho tíží jako vlněný oblek v horkém odpoledni? Uzavřel jsi obchod, ber, co dávají, a jede se dál. Smiř se s tím. Co na tom, že nějaké lidi v daleké, prosluněné zemi oklamali a poštvali proti sobě, aby se pozabíjeli, co na tom, že zatímco nebudou dávat pozor, jejich prosluněnou zem ukradnou a prodají dál? Co na tom, že je osud Distriktu Sitka zpečetěný? Co na tom, že si vrah Mendela Shpilmana běhá po svobodě? Co na tom?

Landsman vstane z postele. Nespokojenost sílí jako kulový blesk a poletuje kolem šachovnice v jeho kapse. Rozloží ji, hledí na osmačtyřicet prázdných políček a říká si, že mu v tom pokoji muselo něco uniknout. Ne, neuniklo mu nic, ale jestli ano, tak je to dávno pryč. Jenomže tam mu nic neuniklo. Ale muselo.

Jeho myšlenky jsou jako tetovací jehla, která vykresluje pikovou značku na eso. Jsou jako tornádo, které se točí na jednom místě a pořád dokola válcuje jeden nešťastný obytný přívěs. Smršťují se a černají, až vytvoří malou tečku, otvor v týle Mendela Shpilmana.

Představí si celou scénu z té noci, kdy mu Tenenboym zaklepal na dveře. Pihovatá, bledá záda. Bílé spodky. Prázdná maska očí, pravá ruka svěšená z postele, konečky prstů dotýkající se podlahy. Šachovnice na nočním stolku.

Landsman položí svou šachovnici na Binin noční stolek, do oválu světla pod porcelánovou lampou s velkou žlutou sedmikráskou na zeleném stínítku. Bílý čelem ke stěně. Černý – Shpilman, Landsman – čelem do

pokoje.

Možná je to prostředím, známým a neznámým zároveň, natřenou postelí, sedmikráskovou lampou, sedmikráskami na tapetách, prádelníkem, v jehož horní zásuvce si Bina schovávala pesar. Nebo zbytky endorfinů v jeho krvi. Ale když se dívá na šachovnici, jako by ji viděl poprvé v životě, je mu dobře. Je mu to dokonce příjemné. Když tam tak stojí a v duchu přesouvá figurky, zpomaluje to jehlu, která mu tetuje černou tečku v mozku. Soustředí se na proměnu na b8. Co když toho pěšce vymění za střelce, věž, dámu nebo jezdce?

Landsman se rozhlédne po nějaké židli, aby se posadil na místo bílého, aby si v představách zahrál se Shpilmanem přátelskou partii. V koutě u stolu jedna zelená stojí, aby ladila se sedmikráskově zelenou postelí. Židle je téměř přesně v místě, kde by se v Shpilmanově pokoji v Zamenhofu nacházel skládací stůl. Landsman se na ni posadí a upře oči na šachovnici.

Jezdec, usoudí. A černý pak musí táhnout pěšcem z d7 – jenže kam? Rozhodne se, že to dohraje, ne kvůli zoufalé naději, že by tím mohl odhalit vraha, ale proto, že si kdovíproč najednou potřebuje vyzkoušet různé varianty. A pak, jako by někdo do židle pustil proud, vyskočí. Zvedne zelenou židli jednou rukou. Čtyři kulaté prohlubně v koberci, mělké, ale dobře viditelné.

Celou dobu předpokládal, že Shpilman žádnou návštěvu neměl, jak ho ujišťoval recepční, že partie, kterou nedokončil, byla jakýmsi šachovým pasiánsem hraným zpaměti podle příručky *Tři sta šachových partií*, nebo možná hrál sám proti sobě. Ale jestli tam někoho měl, možná, že si ten někdo přitáhl židli, aby se posadil naproti soupeři. Naproti oběti. A židle toho záhadného šachisty by v koberci nechala vytlačené stopy. Teď už tam samozřejmě po luxování nebudou, ale možná by byly patrné na nějaké Shpringerově fotce založené ve složce v laboratoři.

Landsman si natáhne kalhoty, zapne košili a uváže kravatu. Z věšáku na dveřích sundá kabát, boty vezme do ruky a jde zakrýt Binu. Jak se shýbá k lampičce, aby ji zhasnul, z kapsy mu vypadne papírový obdélník. Je to pohlednice z fitness centra, kam chodíval, s nabídkou doživotního členství, která bude platit ještě dva měsíce. Prohlédne si přední stranu s tím vykouzleným Židem. Předtím, potom. Tlustý, hubený. Tady začneš, tady skončíš. Chytrý, šťastný. Chaos, řád. Vyhnanství, domov. Předtím, úhledný diagram v knize, černá políčka pečlivě vyšrafovaná a označená jako stránky v talmudu, potom omlácená, stará šachovnice s nosním inhalátorem na b8.

Landsman to cítí. Dotkla se ho ruka o dva stupně teplejší než ta jeho. Jako by se mu do žil vlila nová krev, jako by se mu v mozku rozvinovala

vlajka. Předtím a potom. Dotek Mendela Shpilmana, vlhký, elektrizující, předávající Landsmanovi nějaké zvláštní požehnání. A pak nic, jen chlad Bininy ložnice. Rozkvetlá vagína na stěně namalovaná Georgií O'Keeffovou. Plyšový Shnapish zhrouceně sedící na knihovně vedle Bininých náramkových hodinek a krabičky cigaret. A Bina se podpírá lokten a pozoruje ho, jako tehdy sledovala děti zápolící o karamelky z tučňáčí piňaty.

„Pořád si pobrukuješ," poznamená Bina. „Když přemýšlíš. Jako Oscar Peterson, jenom bez piana."

„Kurva," uleví si Landsman.

„Co je, Meyere?"

„Bino!" ozve se hlas Guryeha Gelbfishe, toho starého sviště, z pokoje přes chodbu. Landsmana se na okamžik zmocní pradávná hrůza. „Koho to tam máš?"

„Nikoho, tati, spi!" Zopakuje šeptem: „Co je, Meyere?"

Landsman se posadí na kraj postele. Předtím, potom. Euforie z poznání, pak nejhlubší lítost.

„Už vím, jaká zbraň zabila Mendela Shpilmana."

„Fakt?"

„To nebyla šachová partie," pokračuje Landsman po chvilce. „Byla to *kompozice*, šachový problém. Teď už je to ú plně jasný, měl jsem to poznat hned, to rozestavění bylo tak nesmyslný. Někdo tu noc přišel za Shpilmanem a ten mu ten problém – pěkně zašmodrchaný – ukázal." Rozestaví figurky kapesních šachů jistou, pevnou rukou. „Bílý se chystá proměnit tady toho pěšce. A chce ho změnit na jezdce. Tomu se říká minoritní proměna, protože obvykle se mění na dámu. S jezdcem má možnost dát mat třemi způsoby, nebo si to aspoň myslí. Ale to je chyba, protože tím by černý – to byl Mendel – dostal šanci se z toho vyvlíct. Když hraješ bílými, musíš pominout to, co se nejvíc nabízí. Uděláš takový nenápadný tah střelcem sem, na c2. Člověk by si toho málem nevšiml. Jenže až ho uděláš, tak každý tah černého vede přímo k matu. Nemůže táhnout, protože by se vyřídil. Nemá už žádný slušný tahy."

„Žádný slušný tahy," zopakuje Bina.

„Tomu se říká *Zugzwang*," vysvětlí Landsman. „‚Nevýhoda tahu'. Znamená to, že by se černému hodilo, kdyby mohl tah vynechat."

„Ale to nemůžeš, ne? Vždycky musíš nějak táhnout."

„Jo, musíš," přisvědčí Landsman. „I když víš, že tím dostaneš šachmat."

Landsman vidí, že to Bina začíná chápat, ne jako důkaz nebo šachový

problém, ale jako součást příběhu. Zločinu spáchaného na člověku, kterému už nezůstaly žádné slušné tahy.

„Jak jsi to udělal?“ zeptá se ho a nepodaří se jí úplně zamaskovat mírný úžas nad jeho úsudkem. „Jak jsi přišel na to řešení?“

„Já ho vlastně *viděl*,“ řekne. „Akorát jsem v tu chvíli nevěděl, že ho vidím. Byla to totiž situace ‚potom‘ – takže vypadala jinak – a situace ‚předtím‘ se odehrála u Shpilmana v hotelu. Šachová situace, kdy bílý má tři jezdce. Jenže v šachové soupravě tři jezdci nejsou. Takže místo figury, kterou nemáš, musíš použít něco jiného.“

„Třeba minci? Nebo náboj?“

„Cokoli, co máš zrovna v kapse,“ kývne Landsman. „Například nosní inhalátor.“

46

„Nikdy jsi to v šachu nikam nedotáhl, Meyere, protože ti nevadí, že prohráváš.“

Hertz Shemets, kterého lékaři propustili s povrchovým zraněním a nemocničním pachem cibulového vývaru a štiplavého mýdla, leží na pohovce v obýváku svého syna. Hubená lýtka mu trčí z pyžama jako dvě špagety. Ester-Malke má lístek do Berkova velkého koženého křesla, Bina a Landsman se musejí spokojit s lacinějšími místy na skládací stoličce a podnožníku od křesla. Ester-Malke je ospalá a zmatená, zachumlaná v županu, levou rukou si s něčím pohrává v kapse. Landsman odhaduje, že to bude těhotenský test z minulého týdne. Bina má vykasanou košili a neupravené vlasy, které připomínají okrasné křoví. Landsmanova tvář vypadá ve skle vysokého okna jako impresionistický obraz ze stínů a olupujících se šupinek barvy. Jen Berko dokáže v tuhle nekřesťanskou noční hodinu vypadat svěže. Sedí na konferenčním stolku u pohovky, v šedém pyžamu s naželenými puky i manžetami, na kapsičce má šedou bavlnkou vyšité své iniciály. Je učesaný, tváře, jež nepoznaly vousy ani žiletku, má hladké.

„Mě víc baví prohrávat,“ pokrčí rameny Landsman. „Abych řekl pravdu, kdybych začal vyhrávat, hned by mi to bylo divný.“

„Já to nesnáším. Ze všeho nejvíc jsem nesnášel prohry s tvým otcem.“ Nakřáplý hlas strýce Shemetse je zahořklý, zaznívá v něm hlas jeho pratety, jež volá *zpoza* hrobu, možná zpoza Visly. Má žízeň, je unavený, zbídačený, sužují ho bolesti, ale odmítl cokoli silnějšího než aspirin. Uvnitř hlavy mu musí zvonit, jako když se přibouchne kapota auta. „Ale prohrát s Alterem Litvakem bylo zrovna tak špatné.“ Hertzova víčka se zachvějí a zavřou. Bina tleskne, raz, dva, a víčka zase vyskočí.

„Mluvte, Hertzi,“ vybídne ho. „Než se unavíte nebo upadnete do komatu. Vy jste Shpilmana znal.“

„Ano,“ přisvědčí Hertz. Jeho namodralá víčka protkaná žilkami září

jako fialový křemen nebo motýlí křídla. „Znal.“

„Odkud? Z Einsteinu?“

Přikývne, ale pak nakloní hlavu ke straně, rozmyslel si to. „Setkal jsem se s ním už jako s klukem. Ale nepoznal jsem ho. V dospělosti, když jsem ho uviděl znovu. Jako malý byl tlustý, jako velký ne. Byl vyhublý. Narkoman. Začal chodit do Einsteinu, aby si vydělal peníze na drogy. Tam jsem ho vídal. Frank. Nebyl to obyčejný hráč. Občas jsem s ním prohrál, tak pět, deset dolarů.“

„Štvalo tě to?“ zeptá se Ester-Malke. A třebaže o Shpilmanovi nic neví, zdá se, že odpověď předvídá nebo vytuší.

„Ne,“ odvětí její tchán. „Je to zvláštní, ale nevadilo mi to.“

„Měl jsi ho rád?“

„Já nemám rád nikoho, Ester-Malke.“

Hertz si olízne rty, vypadá utrápeně, vyplazuje jazyk. Berko vstane a ze stolku vezme umělohmotný džbánek s vodou. Podrží ho otci u úst. Led ve džbánku chrastí. Hertz se synovou pomocí vypije půlku, aniž by se polil. Nepoděkuje. Dlouho leží bez hnutí. Je slyšet, jak v něm proudí vypitá voda.

„Minulý čtvrtek,“ ozve se zase Bina a luskne prsty. „Haló. Šel jste k němu na pokoj. V Zamenhofu.“

„Šel jsem tam. Pozval mě. Požádal mě, abych přinesl zbraň Melekha Gaystika. Chtěl se na ni podívat. Netuším, odkud mohl vědět, že ji mám, já mu o tom neříkal. Vypadalo to, že toho o mně ví hodně, i to, co jsem mu nikdy neřekl. A on mi vyprávěl o tom, jak ho Litvak zase tlačí do role cadika, aby zlanařil černokloboučníky. Skrýval se před Litvakem, ale už ho to unavovalo. Skrýval se celý život. Dovolil Litvakovi, aby ho našel, ale hned toho litoval. Nevěděl, co dělat. Už nechtěl brát drogy. Nechtěl ale přestat. Nechtěl být to, co není, a nevěděl, jak být to, co je. Tak mě požádal, abych mu pomohl.“

„Jak?“ zeptá se Bina.

Hertz našpulí rty a pokrčí rameny. Očima uhne kamsi do tmavého kouta. Je mu skoro osmdesát a až dodneška se ještě z ničeho nezpovídal.

„Ukázal mi ten svůj zatracený problém, mat druhým tahem,“ pokračuje. „Prý to vyčetl z knížky nějakého Rusa. Řekl, že jestli to vyřeším, budu vědět, jak mu je.“

„Zugzwang,“ prohodí Bina.

„Co to je?“ zajímá se Ester-Malke.

„Situace, kdy ti nezbývají žádné slušné tahy,“ vysvětluje Bina. „Ale přesto musíš táhnout.“

„Aha,“ obrátí oči Ester-Malke. „*Šachy.*“

„Seděl jsem nad tím kolik dní, ale pořád jsem na to nepřišel," přizná Hertz.

„Míň jak třetím tahem mat nedám."

„Jezdec na c2," prozradí Landsman. „Vykřičník."

Hertzovi to trvá dlouho, než si to se zavřenýma očima sesumíruje, ale nakonec přikývne.

„Zugzwang," řekne.

„Proč, táto? Proč si myslel, že bys pro něj něco takového udělal?" zeptá se Berko. „Skoro jste se neznali."

„On mě znal. Znal mě moc dobře, ani nevím odkud. Věděl, že nesnáším prohry. Že nepřipustím, aby Litvak rozjel ten svůj šílený plán. To prostě nešlo. Všechno, o co jsem se v životě snažil…" Zaškaredí se, jako by kousl do čehosi hořkého. „A vidíte, co se stalo. Nakonec to udělali."

„Dostal ses tam tunelem?" vyzvídá Meyer. „Do hotelu?"

„Jakým tunelem? Vešel jsem hlavním vchodem. Nevím, jestli sis všiml, Meyere, ale nebydlíš zrovna v nejpřísněji střežené budově ve městě."

Minou další dvě nebo tři minuty. Na zaskleném balkóně si mumlají a klejí Goldy a Pinky, buší do postýlek jako permoníci v kovárně hluboko pod zemí.

„Pomohl jsem mu píchnout dávku," ozve se Hertz konečně. „Počkal jsem, až bude v limbu. Hluboko v rauši. Pak jsem vzal Gaystikovu pistoli a zabalil ji do polštáře. Otočil jsem toho mládence na břicho. Do týla. Bylo to rychlé. Nic necítil."

Znovu si olízne rty a Berko mu přidrží další studený doušek.

„Škoda, že tobě samotnému se to tak dobře nepovedlo," řekne.

„Myslel jsem, že dělám dobře, že to Litvakovi vezme vítr z plachet." Stařec mluví plačtivě jako malé dítě. „Jenže ti parchanti do toho šli i bez něj."

Ester-Malke odklopí víčko dózy se směsí oříšků a hodí si hrstku do úst. „Abyste si nemysleli, já jsem z toho naprosto zděšená a vyřízená," poznamená a zvedne se z křesla. „Jenže jsem unavená ženská v prvním trimestru a jdu si lehnout."

„Já tady s ním ještě posedím, miláčku," otočí se k ní Berko. „Kdyby to náhodou jenom hrál a chtěl nám ukrást televizi, až usneme."

„Neboj se," uklidňuje ho Bina. „Už je stejně zatčený."

Landsman přistoupí k pohovce a sleduje, jak se starcův hrudník zvedá a zase klesá. Hertzova propadlá tvář připomíná šupinatou špičku šípu.

„Je to mizera," podotkne. „A vždycky byl."

„Jo, ale aspoň to trochu vyžehlil tím, že byl fotr na hovno.“ Berko dlouze hledí na Hertze, láskyplně a pohrdavě. S ovázanou hlavou stařec vypadá jako nějaký pomatený svámi. „Co uděláš?“

„Nic, jak to myslíš, co udělám?“

„Já nevím, máš takový to svoje škubání, já to na tobě poznám. Tváříš se, jako že chceš něco udělat.“

„A co?“

„Na to se právě ptám.“

„Já nic dělat nebudu,“ zavrtí hlavou Landsman. „Co bych asi tak mohl dělat?“

Ester-Malke doprovodí Binu a Landsmana chodbou ke dveřím od bytu. Landsman si nasadí klobouk.

„Takže?“ nadhodí Ester-Malke.

„Takže?“ opáčí Bina s Landsmanem.

„Všimla jsem si, že odcházíte společně.“

„Chtěla bys, abysme šli každý zvlášť?“ zeptá se Landsman. „Já to můžu vzít po schodech, Bina pojede výtahem.“

„Landsmane, něco ti řeknu,“ povídá Ester-Malke. „Je to šílený, co teď ukazujou v televizi, všechny ty lidi, co řádí v Sýrii, Bagdádu nebo Egyptě. V Londýně. Zapalují auta. Podpalují ambasády. A viděl jsi, co se stalo v Yakovy, jak tam ti posraní magoři byli ze všeho tak nadšení, že tančili a zřítila se s nima podlaha o patro níž? Dvě malý holčičky to rozmačkalo v postýlce. Na takový bordel se teď můžeme těšit. Na hořící auta a zabijácký tanečky. Já nemám ponětí, kde se mi to dítě narodí. Můj tchán je vrah a sebevrah a spí u mě v obýváku. A z vás cítím taky takový podivný vibrace. Takže jestli mi teď řeknete, že se k sobě vracíte, tak odpusťte, ale to už je vrchol.“

Landsman o tom přemýšlí. V tuhle chvíli je možné už úplně všechno. Že Židé vyplují do zaslíbené země, kde rostou obří hrozny a vousy vlají v pouštním větru. Že Chrám bude co nevidět obnoven a všichni se ho dočkají. Války utichnou, všude zavládne mír, hojnost a spravedlivost, lev líhající s jehnětem se stane běžným jevem. Každý člověk bude rabín, každá žena svatá kniha, každý oblek se bude prodávat se dvěma páry kalhot. Meyerovo sémě možná právě teď bloudí temnotou vstříc vykoupení, naráží do blány, jež odděluje dědictví jídů, kteří ho stvořili, od těch, jejichž chyby, stesky, naděje i strasti vedly ke zplození Biny Gelbfishové.

„Přece jenom půjdu radši po schodech,“ řekne.

„Jo, jen do toho, Meyere,“ přikývne Bina.

Ale když konečně sejde až dolů, najde ji tam, jak na něj čeká.

„Kde ses tak coural?“ zeptá se ho.

„Musel jsem se dvakrát nebo třikrát zastavit.“

„Měl bys přestat kouřit. Zase.“

„Přestanu.“ Vytáhne z kapsy krabičku broadwayek, zbývá jich tam ještě patnáct, a vysokým obloukem ji hodí do odpadkového koše jako minci s přáním do fontány. Trochu se mu točí hlava, cítí lehký smutek. Má chuť udělat nějaké velkolepé gesto, kolosální přehmat. Je to podivná nálada, maniakální, to bude asi to správné slovo. „Stejně mi to zas tolik nepomáhalo.“

„Jsi zraněný. A nevykládej, že ne, děláš ramena, a přitom bys měl ležet ve špitálu.“ Natáhne ruce k jeho hrtanu a chystá se ho, jako vždycky, láskyplně přiškrtit, aby mu dala najevo, jak jí na něm záleží. „Jsi hodně zraněný, ty pitomče?“

„Jenom na duši, miláčku,“ odvětí Meyer. I když tuší, že kulka Rafiho Zilberblata nemusela škrábnout jenom lebku. „Musel jsem se párkrát zastavit. Abych přemýšlel. Nebo spíš přestal přemýšlet. Já nevím. Pokaždé, když se přinutím nadechnout a vím, co všechno je ve vzduchu a nad čím vším jsme teď zavřeli oči, připadá mi, že se dusím.“

Landsman se ztěžka posadí na pohovku, z jejíhož fialového čalounění stoupá silný pach Sitky – plíseň, cigarety a kombinace soli, částečně z moře, částečně z potu na vnitřní obrubě měkkého klobouku. Vstupní hala Dněpru je vyzdobená krvavě purpurovým sametem, pozlacenými štuky a zvětšenými, ručně kolorovanými pohledy černomořských letovisek z carské éry. Dámy s psíčky v náručí na slunných promenádách. Grandhotely, které nikdy nehostily jediného Žida.

„Ten obchod, co jsme uzavřeli, mě tlačí v žaludku jako balvan,“ řekne Landsman. „Leží tam a tlačí.“

Bina obrátí oči v sloup. S rukama v bok pohlédne ke dveřím, pak dojde k němu, položí kabelu na zem a sedne si. Kolikrát mě může mít už plné zuby, napadne Landsmana, a přitom mě pořád nemít dost?

„Já hlavně žasnu, že jsi na to kývnul,“ řekne.

„Já vím.“

„Patolízalka jsem tady přece já.“

„No jasně.“

„Vlezdoprdelka.“

„Víš, jak mě to štve?“

„Když se už nemůžu spolehnout ani na to, že pošleš hlavouny do prdele, tak k čemu bych tě měla?“

Pokusí se jí vysvětlit všechny ohledy, jež ho vedly k tomu, že si v sobě

vytvořil vlastní, osobní verzi obchodu. Vyjmenuje jí několik drobností – konzervárny, houslisty, neon na baranofském divadle –, na které si vzpomínal, když se s Cashdollarem dohadoval.

„Ty a tvoje zatracený *Srdce temnoty*," ušklíbne se Bina. „Ten film už nechci v životě vidět." Stiskne rty do tenké, tvrdé čárky. „Na něco jsi zapomněl, ty troubo. V tom svém výčtu. Jedna položka ti tam chybí."

„Bino."

„To ti tam nezůstalo místo pro mě? Protože ty jsi na mým seznamu na prvním místě, abys věděl."

„Jak je to možný?" hlesne Landsman. „To přece nejde."

„Proč ne?"

„Protože… vždyť víš. Zklamal jsem tě. Vykašlal jsem se na tebe. Mám pocit, že jsem ti hrozně ublížil."

„V jakým smyslu?"

„Když jsem tě přinutil to udělat. S Djangem. Nechápu, že se na mě vůbec ještě dokážeš podívat."

„*Přinutil?* Ty si myslíš, že jsi mě *přinutil* zabít naše dítě?"

„Ne, Bino, já…"

„Něco ti povím, Meyere." Chytne ho za ruku a zaboří mu do ní nehty. „Den, kdy nade mnou budeš mít *takovou* moc, bude ten, kdy se tě přijdou zeptat, jestli mě mají pohřbít v rakvi nebo jenom v rubáši." Odstrčí mu ruku, ale hned po ní zase sáhne a pohladí zarudlé půlměsíčky, které mu vyryla v kůži. „Bože můj, tvoje ruka, nezlob se, Meyere. Promiň."

Landsmanovi je to taky líto. Už se jí několikrát omluvil, mezi čtyřma očima i ve společnosti druhých, ústně i písemně, formálně, rozvážnými slovy i překotným *nezlobsenezlobsenezlobse*. Omluvil se za to, jaký je rapi, za zmatené chování, za své chandry, flámy, za léta, kdy se zmítal mezi euforií a zoufalstvím. Omluvil se za to, že ji opustil, za to, jak žebral, aby ho k sobě zase vzala, jak vykopl dveře jejich starého bytu, když ho odmítla. Ponižoval se, plazil se jí u nohou. A Bina, ta hodná a laskavá žena, mu většinou říkala právě ta slova, která chtěl slyšet. Modlil se k ní o déšť a ona mu poslala chladivou přeháňku. On však potřebuje průtrž, záplavu, aby spláchla jeho hříšnou povahu z povrchu zemského. Anebo požehnání jída, který už nikdy nikomu dalšímu nepožehná.

„To nic," řekne Landsman.

Bina vstane, přejde k odpadkovému koši a vyloví z něj Landsmanovu krabičku cigaret. Do kapsy sáhne pro promáčknuté Zippo se znakem 75. brigády Rangerů a oběma zapálí jednu papirosku.

„Udělali jsme to, co nám v tu chvíli připadalo správné, Meyere. Znali

jsme pár faktů. Znali jsme naše možnosti. A říkali jsme tomu volba. Ale žádnou volbu jsme neměli. Ty fakty jsme znali asi tak tři a byli jsme omezení na všech stranách. A to, co jsme věděli, jsme nedokázali použít.“ Vytáhne z kabely Shoyfer a podá ho Landsmanovi. „No nic – jestli ses mě na to ptal, a já mám pocit, že ptal, tak teď taky nemáš žádnou volbu.“

On však jen sedí s telefonem v ruce, a tak mu ho vezme, rozevře ho, vyťuká číslo a vrátí mu ho. Přiloží si ho k uchu.

„Dennis Brennan,“ ozve se šéfredaktor a jediný zaměstnanec místní kanceláře velkého amerického deníku.

„Brennane. Tady je Meyer Landsman.“

Znovu zaváhá. Palcem zakryje mikrofon.

„Řekni mu, ať sem dovalí tu svoji obří palici a dívá se, jak zatýkáme tvého strýčka pro vraždu,“ napovídá mu Bina. „Ať je tady za dvacet minut.“

Landsman se pokouší položit na jednu misku vah osudy Berka, strýčka Hertze, Biny, všech Židů, Arabů, celé nešťastné planety – a na druhou slib, který dal paní Shpilmanové i sobě, i když už dávno přestal věřit na osud a na sliby.

„Nemusela jsem tady čekat, než se seštracháš z těch schodů,“ upozorní ho Bina. „To moc dobře víš. Mohla jsem klidně odejít.“

„Jo, tak proč jsi to neudělala?“

„Protože tě znám, Meyere. Poznala jsem, co se ti honí v hlavě, když jsi seděl a poslouchal Hertze. Viděla jsem, že k tomu potřebuješ něco říct.“ Přisune mu telefon k ústům a zlehka přitiskne své rty na jeho. „Tak to teď *řekni*. Už mě to čekání nebaví.“

Dlouhé dny Landsman dumal o tom, jakou příležitost s Mendelem Shpilmanem promarnil, že ve vyhnanství hotelu Zamenhof nevědomky přišel zřejmě o jedinou šanci na vykoupení. Ale žádný spasitel Sitky neexistuje. Landsman nemá domov, ani budoucnost, ani osud, jen Binu. Zem, která jim byla zaslíbena, ohraničuje pouze jejich svatební baldachýn, jen zohýbané růžky členského průkazu mezinárodního bratrstva, jehož členové si nosí dědičný majetek v kabele přes rameno a svůj svět na špičce jazyka.

„Brennane,“ řekne Landsman. „Měl bych pro vás námět na článek.“

Autorova poznámka

Chtěl bych zde uvést osoby, díla, webové stránky a organizace, díky nimž tato kniha mohla vzniknout:

The MacDowell Colony v Peterborough, New Hampshire; Davia Nelsonova; Susie Tompkins Buellová; Margaret Gradeová a zaměstnanci Manka's Inverness Lodge v Inverness, Kalifornie; Philip Pavel a zaměstnanci Chateau Marmont v Los Angeles, Kalifornie; Bonnie Pietilová a další ze Springfieldu; Paul Hamburg, knihovník oddělení židovských studií, University of California; Ari Y. Kelman; Todd Hasak-Lowy; Roman Skaskiw, Aljašská státní knihovna v Juneau, Aljaška; Dee Longebaughová, Observátory Books v Juneau, Aljaška; Jaké Bassett z policejního oddělení v Oaklandu; Mary Evansová; Sally Willcoxová, Matthew Snyder a David Colden; Devin Mclntyre; Kristina Larsenová, Lisa Eglintonová a Carmen Dariová; Elizabeth Daffneyová, Kenneth Turan, Jonathan Lethem; Christopher Potter; Jonathan Burnham; Michael McKenzie; Scott Rudin; Leonard Waldman, Robert Chabon a Sharon Chabonová; Sophie, Zeke, Ida-Rose a Abraham Chabonovi a jejich matka; *The Messiah Texts*, Raphael Patai; *Modem English – Yiddish Yiddish-English Dictionary*, Uriel Weinreich; *Our Gang*, Jenna Joselitová; *The Meaning of Yiddish*, Benjamin Harshav; *Blessings, Curses, Hopes and Fears: Psycho-Ostensive Expressions in Yiddish*, Benjamin Matisoff; *English-Yiddish Dictionary*, Alexander Harkavy; *American Klezmer*, Mark Slobin; *Against Culture: Development, Politics, and Religion in Indián Alaska*, Kirk Dombrowski; *Will the Time Ever Come? A Tlingit Source Book*, sestavili Andrew Hope III a Thomas F. Thornton; *The Chess Artist*, J. C. Hallman; *The Pleasure of Chess*, Assiac (Heinrich Fraenkel); *Treasuiy od Chess Lore*, sestavil Fred Reinfeld; Mendele (http://shakti.trincoll.edu/~mendele/index.utf-8.htm); Chessville (www.chessville.com); *Eruvin in Modem Metropolitan Areas*, Yosef Gavriel Bechhofer (http://www.aishdas.org/baistefila/eruvpl.htm); Yiddish Dictionary Online (www.yiddishdictionaryonline.com); a Courtney Hodellová, redaktorka a spasitelka tohoto románu.

Bratrstvo Ezauovy ruce je zde uváděno se svolením zakladatele, předsedy a doživotního prezidenta Jeroma Charyna. Zugzwang Mendela Shpilmana vymyslel reb Vladimír Nabokov, který ho také uvedl ve své knize *Promluv, paměti* (č. 1998).

Román byl napsán na počítačích Macintosh s použitím Devonthink Pro a Nisus Writer Express.

Doslov

Nový epochální výletpana Chabona, tentokrát alternativní historie

Jeden z nejzapomenutějších, leč nejvýznamnějších autorů „pulpového“ hororu a fantasy, August Van Zorn, se ve skutečnosti jmenoval Albert Vetch a žil v letech 1899 až 1963. Tento profesor angličtiny na Coxley College napsal stovky „gotických“ povídek lovecraftovského stylu, v nichž…

Ale ne, takhle ne. To by se do vymyšleného světa dostal i autor doslovu, jemuž je to na rozdíl od autora zapovězeno. On totiž neexistoval nejen Van Zorn, ale ani Vetch, ba dokonce neexistoval ani literární vědec Leon Chaim Bach, který měl údajně napsat o Van Zornovi monografii. Všechny tři si je vymyslel americký spisovatel Michael Chabon (ostatně příjmení toho posledního je, stejně jako příjmení jiného jeho *nom de plume*, Malchi B. Cohen, anagramem jeho jména).

Takže Van Zorna můžeme vnímat pouze tak, čím bezpochyby reálně je: jako doklad toho, že hravost, záliba v žánrové literatuře, fantastice a v prošťourávání obskurních literárních koutů provázejí Chabona od začátku jeho dráhy (Van Zorn se objevil už roku 1995 v jeho díle *Wonder Boys*) a neodmyslitelně k němu patří.

Tyto sklony jsou v Chabonově tvorbě přítomny setrvale, i když u různých děl a epoch tvorby v různé míře. Vcelku asi lze tvrdit, že u něj tato tendence sílí; v prvních třech dílech byla vcelku okrajová. To platí jak o jeho prvotině *The Mysteries of Pittsburgh* (Tajemství Pittsburghu, 1988), jež je příběhem dospívání a hledání sexuální orientace, tak o románu *Wonder Boys* (1995), v němž zase zachytil vlastní několikaletý a marný boj se „syndromem druhého románu“, nedokončeného, metastázovitě se rozlézajícího a nikdy nevydaného díla *Fountain City*. V povídkové sbírce *Modelový svět* (1991, č. 2006), která v zásadě nevybočuje z povídkářského kánonu moderní literatury, snad jen v jeho rámci svou kvalitou, najdeme

tuto autorskou inklinaci nejvýš v četném výskytu reálií masové kultury.

Zlom nastal s *Úžasnými dobrodružstvími Kavaliera a Claye* (2000, č. Odeon 2004), románem, který sám o sobě je, račte odpustit, realistický, ale který obcuje s popkulturními tématy nezřízeně a od první do poslední strany.

Po nich už je autorův příklon od tak řečeného mainstreamu k tak řečené literatuře žánrové jasně patrný. *Summerland* (2002) je fantastický román pro mládež. *Konečné řešení* (2004, č. Odeon 2007) je holmesovská pastiš a *hommage* Conanu Doylovi. *Gentlemen of the Road* (2007) … nu, nepředbíhejme a zastavme se u románu, který právě třímáte v ruce. Když totiž nepočítáme doslov ke *Konečnému řešení*, v němž se Chabon ze svého žánrového „úchylkářství" upřímně vyznává, je právě *Židovský policejní klub* (The Yiddish Policemens Union, 2007; č. Odeon 2008 – račte si povšimnout, jak se nám u Chabona mezery mezi originálními a českými vydáními příjemně zkracují) nejčistším dokladem tohoto jevu.

Především je tomu tak proto, jaký z „triviálních žánrů" pro něj autor zvolil. Upřímně řečeno, vyznat se z lásky k detektivce, to už udělalo tolik literárních velikánů, že by jejich spisy padaly z Klementina okny ven (a musela by se /ne/postavit nová budova). U zavedené literární hvězdy je jistě zapotřebí mnohem víc kuráže, aby si zvolila něco tak marginálního, jako je subžánr, ne-li subsubžánr zvaný alternativní historie (též alternativní dějiny, anglicky buď Alternate History, anebo Alternativě History).

Nepochybuji o tom, že věrní Chabonovi čeští čtenáři budou asi z valné části tyto jeho žánrové záliby sdílet, a tudíž nebudou zcela bez informací o tom, co takový román z alternativních dějin obnáší. Přesto neuškodí se u tohoto podžánru zastavit, kdyby nic, jistě proto, abychom si mohli ujasnit, nakolik Michael Chabon přitakává jeho zvyklostem, manýrám či tradici – a nakolik se od nich odlišuje.

Nepostačí říct, že jde o díla odehrávající se v minulosti, která však proběhla do té či oné míry jinak než ve skutečnosti: to by pak, obávám se, do alternativních dějin patřil sakumprásk celý historický román – a ve valné části států světa, obávám se ještě víc, by sem spadaly i učebnice dějepisu. Hlavní je, že k oné změně oproti realitě docházívá v nějakém významném, uzlovém bodě dějin, takže výsledné změny jsou markantní, a tudíž i výrazně využitelné, ať už pro účely „pouhé" zábavy, či pro účely umělecké. Není proto překvapivé, že zdaleka nejfrekventovanějším obdobím bývá druhá světová válka a zdaleka nejčastější konstrukcí totalitní alternativní svět, v němž zvítězil nacismus. Už v šedesátých letech (1962) vyšel zásadní román Philipa K. Dicka *Muž z Vysokého zámku* (č. 1992), odehrávající se v

alternativní Americe obsazené vítěznými nacisty a Japonci. Velice brzy se ale autoři odvážili ještě dál do minulosti, jak o tom svědčí vysoce ceněný (česky však bohužel zatím nevydaný) román Keitha Robertse *Pavana* z roku 1968, v němž se po vítězství Armady podaří Španělům v Anglii rozdrtit protestantství. Jde to však navléct i opačně, jak dokládá *Železný sen* Normana Spinrada z roku 1972 (č. 1995), kde Hitler emigruje do Ameriky a tam se stane druhořadým autorem dobrodružné SF. A samozřejmě že američtí autoři SF se často věnují spekulacím týkajícím se odlišného vývoje války Severu proti Jihu. Románů z alternativních dějin stále přibývá, což jistě není bez souvislosti s tím, že SF s postupujícím časem stále více opouští „klasické" tematické okruhy ze svých průkopnických dob (vesmírná dobrodružství, biologické mutace, cizí světy) a stále více, aspoň ve svých špičkách, „zliterárňuje": alternativní dějiny tomu dokonale vyhovují, protože na jedné straně jednoznačně dodržují tematické vymezení fantastiky, na druhé však umožňují mnohem přirozenější využití postupů obecně literárních. I to samozřejmě dokonale zapadá do téhle etapy páně Chabonovy trnité pouti bouřlivým pohraničím mezi vážnou a žánrovou literaturou. Ostatně v tom není z mainstreamových autorů zcela sám (i když typicky žánroví autoři zde samozřejmě drtivě převažují); Rothovo *Spiknutí proti Americe* (č. 2006) se jinam než do subžánru alternativních dějin prostě zařadit nedá.

I v českém kontextu najdeme pár příkladů: snad prvním pokusem byla novelka Alexeje Pludka *Takových tisíc let* (1988); pohříchu pokusem nijak mimořádně povedeným – kdokoli zatouží počíst si o totalitním světě ovládaném vítěznými nacisty, rozhodně by raději měl sáhnout po již zmíněném Dickově románu, anebo po *Otčině* od Roberta Harrise (č. 1993). Anebo, pokud sem tam podléhá lenosti indukované moderními médii, může zhlédnout její filmovou adaptaci, v níž se navíc může pokochat pohledem na památník na Vítkově, ověšený od střechy po vrata háknkrajcy. Mnohem zdařilejší pokusy než ten Pludkův najdeme například v poměrně nedávno završeném, rozsáhlém cyklu Františka Novotného *Valhala*, anebo v celé antologii *Imperium Bohemorum*, věnované povídkám z alternativních českých dějin. Nestor české SF Josef Nesvadba toto téma velmi zdařile zpracoval ve svém bohužel posledním románu *Peklo Beneš: o šťastnějším Československu* (2002). A sluší se také nezapomenout, že dobrou ukázkou tohoto žánru je i starší česká SF komedie *Zabil jsem Einsteina, pánové.*

Chabon si pro svůj román vlastně nevybral žádný jednotlivý „bod zlomu"; nebo pokud vybral, pečlivě jej pak zase zamlžil. Mohlo to být cosi ve druhé světové válce, mohl to být až odlišný vývoj v Palestině v roce

1948. Každopádně východiskem se mu stal reálný návrh amerického ministra vnitra Harolda Ickese z roku 1940, podle nějž by bylo možné nabídnout Židům, pokud to ve Svaté zemi nedopadne dobře, k osídlení část Aljašky. V reálném světě se tento nápad nedostal za stadium úvah; v tom alternativním existuje „náhradní vlast" v Distriktu Sitka už mnoho desítek let, ba je existenčně ohrožena tím, že si USA svou pohostinnost hodlají jaksi rozmyslet.

Zatímco spekulace řadových autorů děl z alternativních dějin mívají cíl povýtce zábavný a vnějškově okázalý, ti špičkoví samozřejmě odlišnou historickou situaci využívají jako literární laboratoř lidských osudů a povah; ba osudů celých kultur. A tak i pro Chabona, podobně jako dávno před ním pro Dicka, jsou historické události jen východiskem, pozadím, na němž se rozvíjejí osudy jednotlivých hrdinů. To se kromě mnoha jiného projevilo i v tom, že součástí Chabonových odlišných dějin je i rozměr jazykový: zatímco stát Izrael je jazykově vzato kultura povýtce hebrejská (ba dokonce někdy dosti nepřátelská k jidiš, spojenému s němčinou, a *per procuram* tedy s holocaustem), Distrikt Sitka je právě kultura jidiš – a autor tedy nejen ozvláštňuje text řadou jidiš výrazů, jež běžně našly domov v americké angličtině, ale i mnoha zábavnými adaptacemi a neologismy podobného mžení. (Jakou zvolit pro toho neustále povykujícího, otravného průvodce našich moderních životů, pro mobilní telefon, lepší značku než Shoyfer, když šofar je hebrejsky a šojfer v českém fonetickém přepisu z jidiš označení těch trub, co svým halasem pobořily hradby Jericha?)

Dalším výrazným rysem *Židovského policejního klubu*, který jej přece jen odlišuje od valné části produkce románů z alternativních dějin, je fakt, že se v podstatě jedná o žánrovou úlitbu či poctu na druhou, ne-li na několikátou. Kromě fantastiky jde nepřehlédnutelně i o přitakání vnějším strukturán (nikoli však časté schematičnosti) detektivky, především pak stereotypu „osamělého detektiva" vybaveného nemalou škálou osobních poklesků a charakterových vad, jak je to příznačné pro drsnou školu. Svým způsobem tu najdeme i stereotypy thrilleru či špionážního románu. A asi nebude až tak odvážné připustit si, že zrovna tak se příběh nijak nevyhýbá charakteristickým rysům a manýrám americké židovské literatury jako takové: jen si stačí vybrat, s kterým z jejích význačných autorů si asociujete několikanásobné otcovsko/synovské vztahy v *Židovském policejním klubu* i s jejich rozervaností, pocitem viny a kousavými dialogy.

To je ostatně další položka na stručném, leč výživném seznamu toho, čím se Chabonův román liší od kánonu fantastiky; zatím marně pátrám v hlavě, literatuře i vyhledávačích po nějakém jiném díle, které by v SF tak

výrazně reflektovalo téma židovství.

Nabízí se jedna důležitá otázka – vlastně dvě spolu spojené otázky. Co Chabonův příklon k žánrové beletrii udělá 1) s jeho dílem samotným a 2) s kritickou recepcí tohoto díla, potažmo pak s jeho postavením na literární scéně?

Možná to rozřeší právě tato kniha; *Summerland* je určen dětem, *Konečné řešení* je nijak neskrývaná intelektuální hříčka; až *Židovský policejní klub* rozhodne o tom, nakolik autor uspěl ve své snaze prokázat, že úhor pomezí oddělujícího vážnou a žánrovou literaturu je nejen třeba, ale také možno obdělat, osít a anektovat pro umění.

O druhém pododdílu téhle důležité otázky nechovám mnoho iluzí: u kritiky to Chabonovi bezpochyby ublíží. Možná ho to v té dravé smečce soudobé americké literatury, kde je neslýchané mnoho výtečných mladších autorů a autorek a z níž do nynějška možná jen právě on o půl hlavy vedl, srazí do hloubi pole. Ostatně, nenaráží na to až teď – kritik v Open Letters už pro něj před nějakým časem vymyslel poťouchlý výraz „evazionista“, což je parafráze na hrdinu *Úžasných dobrodružství Kavaliera a Claye* Eskapistu, a znamená to, jak jinak, obvinění z „únikovosti“, jež vztah literární kritiky k žánrům provází odjakživa. (Přesně ten druh obvinění, při kterém já, a patrně nejen já, začínám vztekle prskat a trousit poznámky, že část literární kritiky asi ještě pořád žije v dobách Pečírkova kalendáře, kdy únikovost opravdu ještě byla neodmyslitelným znakem celé „triviální“ literatury.)

Stejně tak je ale jasné, že to, nakolik Michaela Chabona poškodí u kritiky nepopiratelná odvaha, s níž podoben Karlu Čapkovi (s jeho maximou „Rád nacházím dobré věci v krajích špatné pověsti“) vkročil do neprobádaných území, je a vždy bude neměřitelné (jako skoro všechno v umění). Proto jako skutečná otázka zůstává jen to první, ono prostinké: Povedlo se? Nepovedlo se? A na to mohou odpovědět jen dva, kterým to bude chvilku trvat: čtenáři a čas.

Richard Podaný

Světová knihovna
Svazek 72

Michael Chabon
Židovský policejní klub

Z anglického originálu The Yiddish Policemen's Union
vydaného nakladatelstvím HarperCollins v New Yorku roku 2007
přeložili David Záleský a Markéta Záleská.
Redigoval a doslov napsal Richard Podaný.
Obálku s použitím fotografie Jaroslava Fišera
navrhl Pavel Hrách.
Vydala Euromedia Group k. s. – Odeon
v Praze roku 2008 jako svou 4565. publikaci,
v Odeonu publikace 219.
Odpovědný redaktor Jindřich Jůzl.
Technický redaktor Jiří Staněk.
Počet stran 400.
Sazba SF SOFT, Praha.
Tisk Tlačiarne BB, spol. s r. o., Banská Bystrica.
Vydání první.
www.euromedia.cz
www.knizniweb.cz